

กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโยน
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร:
การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

DEVELOPMENT PROCESS FOR ATTRIBUTE OF STUDENTS BY USING TRAINING THAI
PERFORMING ARTS KHON'S SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY PRASARNMIT

ณัฐชนา พุทธแสง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2564

กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดไขว้

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร:

การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

ปริญญาานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปีการศึกษา 2564

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

DEVELOPMENT PROCESS FOR ATTRIBUTE OF STUDENTS BY USING TRAINING THAI
PERFORMING ARTS KHON'S SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY PRASARNMIT
DEMONSTRATION SCHOOL: GROUNDED THEORY

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of DOCTOR OF PHILOSOPHY
(Applied Behavioral Sc.Research)
BEHAVIORAL SCIENCE RESEARCH INSTITUTE, Srinakharinwirot University
2021
Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญาานิพนธ์

เรื่อง

กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโยน

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร:

การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

ของ

ณัฐชนา พุทแสง

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญาานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาสุกรณ์ จันประเสริฐ)

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ พันตำรวจเอกหญิง ดร.กัญญฉัตร
ตา ศรีภา)

..... ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นริศรา พึ่งโพธิ์สม)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา ภัทราวิวัฒน์)

ชื่อเรื่อง	กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโขน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล
ผู้วิจัย	ณัฐชานา พุทธแสง
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2564
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวิภากร จันประเสริฐ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นริศรา พิงพิริต

การวิจัยในครั้งนี้มีความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อ 1) อธิบายกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผ่านการฝึกหัดโขน 2) ค้นหาและอธิบายคุณลักษณะของนักเรียนที่เกิดขึ้นจากการฝึกหัดโขน และ3) สร้างทฤษฎีจากข้อมูล ที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผ่านการฝึกหัดโขน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางการสร้างทฤษฎีจากข้อมูลมาศึกษากระบวนการทางสังคมในการพัฒนาหรือสร้างทฤษฎีจากกระบวนการฝึกหัดโขนของนักเรียน ผสมผสานวิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา ในการเลือกพื้นที่หรือสนามในการวิจัยที่ใช้ทำการศึกษา รวมไปถึงนำมาอธิบายและสนับสนุนข้อค้นพบในกลุ่มตัวอย่าง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักเรียนที่มีประสบการณ์ฝึกโขน ระดับประถมศึกษา จำนวน 11 คนและมัธยมศึกษา จำนวน 10 คน 2) คุณครูในหลักสูตรที่ดูแลรับผิดชอบฝึกโขน ประกอบด้วย ครูโขนพระ ครูโขนนาง ครูโขนยักษ์ และครูโขนลิง ระดับประถมศึกษาจำนวน 4 คนและระดับมัธยมศึกษาจำนวน 5 คน 3) ผู้ปกครองของนักเรียนที่มีประสบการณ์การในการฝึกโขน ระดับประถมศึกษาจำนวน 11 คนและระดับมัธยมศึกษาจำนวน 10 คน รวมเป็น 51 คน ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ร่วมกับการการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการหลักของการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนฝึกหัดโขนมีทั้งสิ้น 3 ระยะหลัก ได้แก่ ระยะที่ 1 ก่อนการแสดง ประกอบด้วย 1.1) การเปิดรับสมัครนักเรียนเพื่อเข้าศึกษาในหลักสูตร 1.2) การจัดการเรียนการสอนและถ่ายทอดแนวคิดประเพณีปฏิบัติของกลุ่ม 1.3) การวางแผนประชุมเพื่อจัดกิจกรรมแสดงโขนประจำปี 1.4) กระบวนการฝึกซ้อมเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเอง ระยะที่ 2 ระยะการแสดง ประกอบด้วย 2.1) การเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นแสดงบนเวที 2.2) การแสดงบนเวที ระยะที่ 3 ระยะหลังการแสดง ประกอบด้วย 3.1) การไหว้ครูโขนเพื่อขอขมาลาโทษ 3.2) การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน 3.3) การทบทวนและถอดบทเรียนหลังการแสดง และนักเรียนเกิดคุณลักษณะจากการฝึกหัดโขน 4 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) การทำงานเป็นทีม 2) การจัดการสถานการณ์เชิงลบ 3) การรับรู้คุณค่า และ 4) บุคลิกภาพและอุปนิสัย นำมาสู่การพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูลในครั้งนี้เรียกว่า “ทฤษฎีหักด่าน” ซึ่งด้านในที่นี้เปรียบเสมือนสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการฝึกโขน การหักด่านได้นั้นนักเรียนจะเกิดการปฏิบัติใน 2 ร. 2 ล. ได้แก่ 1) 2 ร. คือ เรียนรู้ รวบรวม 2) 2 ล. คือ ลอง และ ลู่ลวง โดยอธิบายผ่าน 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) ขั้นตอนการสร้างคุณลักษณะ 2) ขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะ และ 3) ขั้นตอนการประยุกต์คุณลักษณะเข้ากับวิถีชีวิต โดยการประเมิน ปรับปรุงและพัฒนา

คำสำคัญ : คุณลักษณะของนักเรียน, การฝึกหัดโขน, วิจัยทฤษฎีสร้างทฤษฎีจากข้อมูล, ทฤษฎีหักด่าน

Title	DEVELOPMENT PROCESS FOR ATTRIBUTE OF STUDENTS BY USING TRAINING THAI PERFORMING ARTS KHON'S SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY PRASARNMIT DEMONSTRATION SCHOOL: GROUNDED THEORY
Author	NATCHANA BHUTASANG
Degree	DOCTOR OF PHILOSOPHY
Academic Year	2021
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Thasuk Junprasert
Co Advisor	Assistant Professor Dr. Narisara Peungposop

The objectives of this study are as follows: (1) to explain the process of the development of the attributes of students who have trained in the Thai performing art of Khon; (2) to explain the attributes of students who have trained in Khon; and (3) to construct grounded theory from process related to the development of attributes of students who have trained in Khon at Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School. This study used grounded theory and a case study to explore this phenomenon. The key informants were three categories: (1) The 11 elementary students and 10 secondary students who practiced Khon; (2) the four teachers elementary and five secondary school teachers who trained students in Khon as Khonpra, Khonnark, KhonYak, and Khonling; and (3) the participants were 11 parents of elementary students and 10 parents of secondary students, used for non-participant observation and semi-independent interviews and data collection. The results found that the main process of attribute development had three phases: (1) before the show phase, this phase began with (1.1) enrollment in Khon training; (1.2) teaching the culture of Khon; (1.3) meetings about Khon shows; and (1.4) training courses to develop skills and abilities; (2) the presentation of the show phase included: (2.1) pre-show preparation; and (2.2) presentation of the show; and (3) the after show phase included: (3.1) respect to Kru Khon and apologies for the show; (3.2) respect for the team; and (3.3) reflex learning outcomes of the show. The attributes of students following Khon training were as follows: (1) team work; (2) fixing negative situations; (3) perceived value; and (4) personality. The grounded theory was "Hakdan theory". Dan was an event that happens during Khon training. Hakdan will happen when students learn and complete three steps: (1) make attributes; (2) develop attributes; and (3) apply attributes in real life by evaluation, modification and development.

Keyword : Student attributes, Khon, Thai performing arts, Grounded Theory, Hakdan theory

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ เปรียบเสมือน “ด่าน” อันเป็นแบบทดสอบท้าทายที่ต้องฝ่าฟันในการเรียนระดับบัณฑิตศึกษา ผ่านการเรียนรู้ รวบรวม ลองปฏิบัติ จนลุล่วงสู่เป้าหมายที่วางไว้ให้สำเร็จ ต้องอาศัยความอดทน และความรับผิดชอบ แต่อย่างไรก็ตามการจะผ่าน “ด่าน” แต่ละด่านนั้นจะประสบความสำเร็จไม่ได้เลยถ้าหากขาดผู้ร่วมทางที่คอยดูแล สนับสนุน ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาตลอดเส้นทางของความเป็นวิชาการ

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.ฐาศูร์ จันประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่เป็นเสมือนแสงสว่าง ในการเรียน และการทำปริญญาานิพนธ์ ผู้ที่คอยมอบทั้งความรู้ ความเมตตา และคอยเติมเต็มกำลังใจ และ ผศ.ดร.นริศรา พึ่งโพธิ์สม อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ร่วม ที่คอยให้คำแนะนำ เติมเต็มปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และอีกท่านที่ขาดไม่ได้เลย คือ ผศ.ดร.ปิยดา สมบัติวัฒนา ที่ให้คำปรึกษาในช่วงแรกของการทำปริญญาานิพนธ์ และคอยให้กำลังใจนิสิตเสมอมา

นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล และ ผศ.ดร.กาญจนา ภัทราวิวัฒน์ ที่ร่วมเป็นคณะกรรมการสอบ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการเติมเต็มปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึงขอขอบพระคุณ รศ.พินิตารวจเอกหญิง ดร.กัญญ์ฐิตา ศรีภา ประธานกรรมการสอบปากเปล่า ที่มอบทั้งความเมตตา และคำชี้แนะที่เป็นประโยชน์

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จได้ ถ้าไม่ได้รับความกรุณาจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ฝ่ายประถม และฝ่ายมัธยม ที่อนุญาตให้เข้าไปเก็บข้อมูล และขอขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 51 ราย ผู้ที่เป็นเจ้าของความรู้และประสบการณ์ ที่ทำให้เกิด ทฤษฎี “หักด่าน” อันเป็นหัวใจสำคัญในงานปริญญาานิพนธ์ชิ้นนี้

ขอขอบคุณ ดร. ปิยวรรณ ทศนาญชลี ดร.ชารินทร์ สุวรรณวงศ์ ดร.มติ ทาเจริญศักดิ์ ดร.ฐิฎาณา สุภัทรชยาภุมิ และพระมหาวิโรจน์ อุดมจิตโต (วิจิตรธำรงค์ศักดิ์) รวมถึง เพื่อน ๆ พี่ ๆ ทุกคนที่ไม่ได้เอ่ยนามทั้งในและนอกสถาบันฯ ไม่ว่าจะป็นรุ่นพี่ และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ที่เปรียบเสมือนกัลยาณมิตร ที่คอยอยู่เคียงข้าง ทั้งให้ความช่วยเหลือ คำปรึกษา และคอยร่วมทุกข์ - สุข รวมถึงคอยเป็นกำลังใจทั้งกันและกันเสมอมาจนประสบความสำเร็จในวันนี้

ท้ายที่สุด ขอขอบพระคุณบุคคลสำคัญที่สุดในชีวิต คือ นายเลิศ พุทธแสง บิดา และ นางพวงพรรณ จันทร์ธาดา มารดา ที่มอบต้นทุนชีวิต ทั้งคอยดูแล มอบความรัก ความหวังดี และคอยสนับสนุนในทุก ๆ เรื่องจนประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่คอยสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้กัน

ณัฐชนา พุทธแสง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญรูปภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง	1
คำถามในการวิจัย.....	5
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกหัดโยน.....	10
1.1 ความหมายและวิวัฒนาการของโยน.....	10
1.2 องค์ประกอบในการแสดงโยน.....	13
1.3 กระบวนการฝึกโยน	16
ส่วนที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดโยน.....	23
2.1 แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา	24
2.2 แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา	33
ส่วนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดโยน	38

ส่วนที่ 4 ระเบียบวิธีวิจัย.....	44
4.1 การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory)	45
4.2 การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study)	54
ส่วนที่ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	56
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	58
พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา	58
ผู้ให้ข้อมูล.....	59
ขั้นตอนในการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	66
ความน่าเชื่อถือของงานวิจัย.....	72
จริยธรรมในการทำวิจัย.....	74
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	76
ตอนที่ 1 บริบทเฉพาะและความท้าทาย.....	76
ตอนที่ 2 กระบวนการและคุณลักษณะของผู้เรียนที่ฝึกหัดไซน	81
ตอนที่ 3 การพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูล	147
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล.....	158
สรุปผลการวิจัย.....	162
การอภิปรายผลการศึกษา.....	168
ข้อเสนอแนะ	177
บรรณานุกรม	180
ประวัติผู้เขียน.....	216

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 รายละเอียดการประยุกต์ศิลปะการแสดงในโซน.....	11
ตาราง 2 การฝึกโซนเบื้องต้น	17
ตาราง 3 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลักครูประถม	59
ตาราง 4 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลักนักเรียนและผู้ปกครองประถม	60
ตาราง 5 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลักครูมัธยม	61
ตาราง 6 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลักนักเรียนและผู้ปกครองมัธยม	62
ตาราง 7 สรุปเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก	64
ตาราง 8 แนวคำถามการสัมภาษณ์	69
ตาราง 9 การจัดหมวดหมู่และยกระดับรหัสที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะและพฤติกรรมพึงประสงค์	83
ตาราง 10 สรุปเนื้อหาและแนวคิดที่นำมาใช้สอนนักเรียน ร่วมกับรูปแบบและเป้าหมายของการสอน	91
ตาราง 11 สรุปกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่ 1 การทำงานเป็นทีม	114
ตาราง 12 สรุปกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่ 2 การจัดการสถานการณ์เชิง ลบ	125
ตาราง 13 สรุปกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่ 3 การรับรู้คุณค่า.....	135
ตาราง 14 สรุปกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่ 4 บุคลิกภาพและอุปนิสัย .	142
ตาราง 15 ตารางยกระดับแนวคิดจากกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่าน การฝึกหัด โซน	150
ตาราง 16 สรุปจำนวนรหัสที่ปรากฏในระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลและการยกระดับข้อมูล	161

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 การวิเคราะห์เชิงละครของ Goffman.....	32
ภาพประกอบ 2 ขั้นตอนการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล	53
ภาพประกอบ 3 สรุปคุณลักษณะย่อยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีม	119
ภาพประกอบ 4 สรุปคุณลักษณะย่อยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสถานการณ์เชิงลบ	130
ภาพประกอบ 5 สรุปคุณลักษณะย่อยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้คุณค่า	138
ภาพประกอบ 6 สรุปคุณลักษณะย่อยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพและอุปนิสัย	144
ภาพประกอบ 7 สรุปกระบวนการและคุณลักษณะของผู้เรียนที่ฝึกหัดไซน.....	146
ภาพประกอบ 8 แสดงแนวความคิดอธิบายองค์ประกอบในทฤษฎีหักด่าน	156
ภาพประกอบ 9 สรุปกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมให้เกิดอัตลักษณ์กลุ่มนักเรียนฝึกหัดไซน..	175

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

“บัดนั้น	มัจฉานุผู้มีอัชฌาสัย
ได้ฟังอรรถอันตันใจ	บังคมไหวแล้วตอบวาที
ข้อนี้ขัดสนเป็นพันคิด	พระบิดาจงโปรดเกศี
ด้วยพญาไมยราพอสูรี	ได้เลี้ยงลูกนี้จนใหญ่มา
พระคุณดั่งคุณบิดุเรศ	ซึ่งบังเกิดเกิดเกศ
อันซึ่งจะบอกมรคา	ดั่งข้าไม่มีกตัญญู
บิดาลงมาทางไหน	ทางนั้นจะไปยังมีอยู่
จงเร่งพินิจพิศดู	ก็จะรู้ด้วยปรีชาญาณฯ”

จากบทพระราชนิพนธ์ในเรื่องรามเกียรติ์ ตอนศึกไมยราพ ข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงการมีคุณลักษณะเกี่ยวกับคำสอนที่ดั่งามผ่านเนื้อหาของมัจฉานุลูกกตัญญูที่มีต่อไมยราพผู้เลี้ยงดูตน ซึ่งในตอนดังกล่าวเป็นตอนที่หนุมานผู้เป็นบิดาแท้ๆของมัจฉานุ ได้รับคำสั่งจากพระลักษมณ์ให้ไปช่วยพระรามที่ถูกจับจากไมยราพซึ่งเป็นหลานของทศกัณฐ์ ที่จับพระรามมาขังในกรงเหล็กที่ตั้งตาลทำยเมืองบาดาล ซึ่งในขณะที่หนุมานต่อสู้กับเหล่ายักษ์ ก็ได้พบกับมัจฉานุผู้เป็นลูกของตนเองที่เฝ้าด่านชั้นในที่สระบัว เมื่อมัจฉานุเจอหนุมานก็เข้ากราบขอโทษที่ต้องเข้าต่อสู้กับผู้เป็นบิดาแท้ๆของตน แต่เมื่อหนุมานถามทางที่จะไปเมืองบาดาล มัจฉานุยึดมั่นในคุณธรรมความกตัญญูจึงตอบหนุมานว่าตนบอกไม่ได้ เพราะไมยราพมีพระคุณเลี้ยงดูตนมาจนเติบใหญ่ พระคุณของไมยราพเหมือนดังเป็นบิดาของตน หากบอกหนุมานก็เท่ากับเป็นลูกอกตัญญู (ไตรรัตน์ พิพัฒโภคผล, 2553)

โขนถือเป็นศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งที่อยู่คู่กับวัฒนธรรมไทยเป็นเวลายาวนาน โดยสร้างมาจากวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ที่มาจากเรื่องรามายณะในประเทศอินเดียและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในประเทศไทย มีรูปแบบเป็นบทละคร นิทาน ร้อยแก้ว ร้อยกรอง และปรับปรุงจนกลายเป็นศิลปะการแสดงที่เรารู้จักกันดี คือ “โขน” (นฤทธิ วัฒนภู, 2558) นอกจากนี้ โขน ถือเป็นศิลปะโบราณอย่างหนึ่งของไทย ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 20 โดยถือกำเนิดมาแต่การแสดงชัคนาคติ คำบรพพ์ หนึ่งใหญ่ และการเล่นกระบี่กระบอง แต่เดิมผู้แสดงทุกตัวต้องสวมหัวโขนเป็นหน้ากากปิดหมดทั้งหน้า ทำให้การเล่นโขนจึงต้องมีผู้ออกเสียงแทนผู้แสดง เรียกกันว่า คนพากย์และเจรจา ผู้แสดงต้องทำตามคำพากย์และรำ ทำอิริยาบถไปตามคำพากย์คำเจรจา และบทร้อง ต่อมาการเล่นโขน

ได้มีวิวัฒนาการให้ผู้แสดงที่แสดงเป็นมนุษย์ชายหญิงและเทวดานางฟ้าสวมแต่เครื่องประดับ ศีรษะ ไม่ใช้หน้ากากปิดหน้าอย่างผู้แสดงเป็นตัวละครและลิง แต่ยังมีให้ผู้พากย์ทำหน้าที่เป็นคน ออกเสียงแทนผู้แสดงอยู่อย่างเดิม (เรณู โกศินานนท์, 2528)สอดคล้องกับ กรมศิลปากร (2552) กล่าวว่า โขน ถือเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงของไทยถูกพัฒนามาจากการเล่นกระบี่กระบอง หนังใหญ่ และชกนาटकตึกดำบรรพ์ เป็นศูนย์รวมผลงานทางด้านศิลปะไว้หลากหลาย เช่น ในสาขานาฏศิลป์ แสดงถึงท่ารำที่มีลีลางดงาม อ่อนช้อย หรือองอาจ สง่าผ่าเผยแต่ทั้งหมดล้วนแฝงความแข็งแกร่งเอาไว้ ขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวละครนั้น ๆ เป็นเสน่ห์ที่ชวนให้เกิด ความหลงใหลแก่ผู้ที่ได้รับชมในการแสดง โขน นักแสดงเฉพาะยักษและลิงจะสวมหัวโขนเป็นงานทางด้านประติมากรรม และจิตรกรรม ถูกสร้างสรรค์ขึ้นให้มีลวดลายวิจิตร ใช้ความสามารถและความพากเพียรในการก่อร่างบรรจงสร้างขึ้นมา และน้อยคนนักที่จะทำได้ หากไม่ได้รับการฝึกฝน จากครูบาอาจารย์ที่มีศิลปะวิชาอย่างแท้จริง เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ เป็นสื่อที่บอกถึงลักษณะของตัวละคร เชื้อวงศ์เผ่าพันธุ์ โดยเลียนแบบมาจากเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ในการแสดงโขนแต่ละครั้งต้องมีดนตรีปี่พาทย์บรรเลง บทร้องประกอบ ถือได้ว่า “โขน” เป็นสื่อที่แสดงออกถึงความวิเศษ พิศดารทางด้านศิลปะทุกแขนงของไทยที่มี และยังบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาติอีกด้วย

การแสดงโขน ถือเป็นกิจกรรมทางด้านศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีงามหรือคุณลักษณะต่าง ๆ ผ่านเนื้อหา/เนื้อเรื่อง และกระบวนการฝึก ซึ่งจากเนื้อหาในเรื่องรามเกียรติ์หลายๆตอนที่สะท้อนให้เห็นถึงความดีงามในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการพูด ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความกตัญญู เป็นต้น เช่น ตอนที่พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม ได้ประทานอาวุธและพรวิเศษต่าง ๆ ให้แก่ผู้กระทำการบำเพ็ญตบะ ทำคุณความดี แต่ถ้าหากประทานให้ผู้ใดแล้วผู้ใช้ไปในทางที่ผิด แล้วส่งผลเดือดร้อน เทพทั้งสามก็จะมีการทำโทษผู้กระทำความผิดไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นเทวดา หรืออสูร หากกระทำความผิดคำพูดเสียสัตย์ หลงลืม ไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตน กล่าววาจาหรือกระทำการที่ไม่เหมาะสม พระอิศวรก็จะสาปเป็นการลงโทษ บัญชาให้พระนารายณ์เป็นผู้ไปจัดการ กำจัดปราบปราม ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความไม่ลำเอียง ไม่มีอคติ อันเป็นคุณลักษณะของผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม (ไตรรัตน์ พิพัฒโภคผล, 2553) นอกจากนี้แล้วไม่เพียงแต่เนื้อหาของเรื่องรามเกียรติ์ในการแสดงโขนเท่านั้น กระบวนการฝึกโขนยังเป็นอีกส่วนหนึ่งในการหล่อหลอมให้นักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขนเกิดการมีพฤติกรรมที่ดีงาม หรือมีคุณลักษณะที่ดีงาม ไม่ว่าจะเป็นด้านความมีน้ำใจ ความสามัคคี ความ

อดทน รวมถึงการมีระเบียบวินัย ที่เกิดจากการฝึกซ้อมด้วยเช่นกัน (ธนิษฐ์รัฐ กฤษฏ์ฉันทัท ศิริวิศาลสุวรรณ, 2559)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่นำกระบวนการฝึกโยนมาสร้างคุณลักษณะจำนวนน้อย โดยส่วนใหญ่พบเพียงการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาของโยน กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโยนตามยุคสมัย การเปรียบเทียบคุณลักษณะเฉพาะของนักเรียนฝึกหัดโยนกับคุณลักษณะอื่น ๆ รวมถึงกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างการฝึกโยน (Chansuwan (2005; กิตติพิสิธ ญาณกิตติคุณกุล. 2563; กรินทร์กรินทสุทธิ. 2559) ในขณะที่งานวิจัยบางส่วนได้ศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์การแสดงโยนไปสู่ทักษะและคุณลักษณะ ดังเช่น Robinson (2003) ได้ศึกษาผลของการจัดค่ายการแสดงและศิลปะสำหรับเด็กอายุ 10-15 ที่ลาสเวกัส โดยมุ่งฝึกทักษะชีวิต พัฒนาคุณลักษณะ การยอมรับตนเอง และผู้อื่น การตัดสินใจด้วยตนเอง ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหา ความพยายามและการตั้งเป้าหมาย โดยผู้วิจัยเห็นถึงช่องว่างทางองค์ความรู้ (Gap of knowledge) ในเรื่องการสกัดคุณลักษณะของกลุ่มนักเรียนฝึกโยน และการอธิบายพฤติกรรมที่เกิดจากคุณลักษณะดังกล่าว ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจต่อการหล่อหลอมทั้งในมิติความคิด มิติความรู้สึก มิติการกระทำ รวมถึงไปมิติด้านสังคม ดังนั้นเพื่อให้เกิดความครอบคลุมและต่อยอดองค์ความรู้ใหม่ ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการทางพฤติกรรมศาสตร์มาช่วยในการอธิบายเรื่องนี้โดยใช้ศาสตร์มากกว่า 1 ศาสตร์ มาอธิบายการเกิดพฤติกรรมคุณลักษณะ ได้แก่ จิตวิทยา สังคมวิทยา และนาฏกรรมและการละคร เช่น นำจิตวิทยาอธิบายคุณลักษณะภายในของนักเรียนใหม่ที่เพิ่งเข้าไปอยู่ในกลุ่มนักเรียนที่ฝึกการแสดงโยน เขาได้สังเกตเห็นถึงการมีวินัยของนักเรียนโยนคนอื่น ๆ ที่อยู่มาก่อน เช่น การมาตรงต่อเวลา ไม่เล่นกันในขณะที่ฝึกซ้อม เมื่อเขาสังเกตเห็นบ่อย ๆ เขาจึงเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองด้วยการเลียนแบบที่เริ่มจากภายใน ทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติ (Attitude) ทางความคิดที่ดีต่อเรื่องนั้น โดยอาศัยแนวคิดทางด้านสังคมวิทยาผ่านปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากการฝึกหรือกฎเกณฑ์ข้อตกลงร่วมกันบางอย่างผ่านการถ่ายทอดทางสังคมระหว่างกลุ่มเพื่อนที่แสดง กลุ่มครูที่ฝึกสอนทำให้นักเรียนซึมซับคุณค่าเลยทำให้มีทัศนคติที่ดีของคุณลักษณะเกี่ยวกับคำสอนที่ดั่งามในเรื่องราวนั้น และนอกจากนี้นาฏกรรมและการละคร ถือเป็นอีกส่วนหนึ่งที่สนับสนุนให้นักเรียนเกิดสุนทรีย์ด้านความงามที่ได้จากการแสดง ส่งผลให้นักเรียนเปิดกว้างทางความคิดและจินตนาการ โดยไม่จำกัด ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเอื้อให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ดั่งามที่เป็นสากลได้

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้บรรจุการเรียนการสอน โขนไว้ในหลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยใช้ชื่อวิชาโขน เพื่อให้เด็กนักเรียนชายชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 ได้เรียน และบรรจุหลักสูตรวิชาเอกศิลปการแสดง ซึ่งเป็นแผนการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนที่สนใจเกี่ยวกับทางด้านศิลปะการแสดง และนาฏศิลป์ไทยได้เข้ามาศึกษาในวิชาเอก ได้เรียนรู้และแสดงความสามารถของตนเอง รวมถึง ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย และนอกจากนี้นักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขนส่วนหนึ่งก็มาจาก กลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่สนใจในการเรียนโขนของโรงเรียน ซึ่งมาจากนักเรียน โควต้าความสามารถพิเศษนาฏศิลป์ไทย (โขนละคร) กลุ่มชมรมนาฏศิลป์ไทย โดยเด็กชมรมจะ ผสมระหว่างนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย รวมไปถึงนักเรียนชายชั้น ประถมศึกษาทุกคนที่เรียนโขน โดยนักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขนจะถูกคัดเลือกตัวแสดงตาม ความเหมาะสมกับบุคลิกภาพตามลักษณะของบุคคล โดยมีการคัดเลือกจากคุณครูผู้ฝึกสอนตาม เกณฑ์ในแต่ละตัวละคร ซึ่งในแต่ละตัวละครจะมีกระบวนการฝึกซ้อมที่เหมือนและแตกต่างกัน ออกไป โดยมีคุณครูผู้ฝึกสอนเป็นคนกำกับดูแล นอกจากนี้แล้วโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนคริน ทรวิโรฒ ประสานมิตร ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขนเหล่านี้มีเวทีแสดง ความสามารถของตนเองอยู่ตลอด เช่น สาธิต มศว เปิดแสดงโขนเฉลิมพระเกียรติ เพื่อให้นักเรียน ที่เข้ารับการฝึกหัดโขนได้เกิดการพัฒนาตนเองในด้านการแสดงออก การรำยาโขน รวมถึงร่วมกัน อนุรักษ์การแสดงโขน (โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม), 2557)

นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยได้มีประสบการณ์เข้าไปศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาศิลปะการแสดง โขนของนักเรียน ในรายวิชา วป 804 ปฏิบัติการวิจัยขั้นสูง จึงได้มีโอกาสสัมภาษณ์และพูดคุยกับ นักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขน พบว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการฝึกโขน สามารถเปลี่ยนพฤติกรรม ของนักเรียนได้ ทั้งนี้จากงานที่กล่าวมาข้างต้นยังขาดความชัดเจนในเรื่องของกระบวนการพัฒนา คุณลักษณะของนักเรียน ผ่านการฝึกหัดโขน จึงไม่สามารถได้ข้อสรุปที่ชัดเจนว่านักเรียนเกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างไร และเกิดคุณลักษณะตัวไหนบ้าง

ดังนั้น การศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโขน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ผู้วิจัยต้องการค้นหาการฝึกหัดโขนสามารถทำให้เกิดคุณลักษณะตัวไหนบ้าง กระบวนการฝึก สามารถทำให้เกิดคุณลักษณะของนักเรียนอย่างไร และสร้างแนวทางในการประยุกต์ใช้การฝึกหัด โขน สู่การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน เป็นอย่างไร ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจทำการศึกษาด้วย

วิธีการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) ตามแนวทางของ Charmaz (Charmaz, 2000) ซึ่งเป็นแนวทางแบบสรรคส์สร้าง ผสมผสานวิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) โดยผู้วิจัยจะเข้าไปค้นหาและนำข้อมูลที่ชอบอยู่ภายในการฝึกหัดโขน ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล ร่วมกับการสังเกตเห็นผ่านความหมายภายในบริบทของปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยอาศัยวิธีการ เลือกรื้อฟื้นที่ที่มีการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโขน โดยอาศัยวิธีการแบบ กรณีศึกษา (Case Study) มาร่วมในการวิเคราะห์บริบทในการพัฒนาทฤษฎี โดยผสมผสานกับ แนวคิดต่าง ๆ ในการสร้างความรู้ที่ได้จากกระบวนการศึกษาและเก็บข้อมูล ต่อไป

คำถามในการวิจัย

1. กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโขน ของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรเป็นอย่างไร
2. การฝึกหัดโขน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ช่วย พัฒนาคุณลักษณะอะไร
3. ทฤษฎีจากข้อมูล ที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผ่านการ ฝึกหัดโขน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่ออธิบายกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผ่านการฝึกหัดโขน ของ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2. เพื่อค้นหาและอธิบายคุณลักษณะของนักเรียนที่เกิดขึ้นจากการฝึกหัดโขน ของ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
3. เพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผ่านการฝึกหัดโขน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็น เครื่องมือการวิจัยที่สำคัญสำหรับการพัฒนาความรู้ กรอบแนวคิด และวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ผ่าน กระบวนการรับรู้และทำให้ความหมายของผู้มีประสบการณ์ตรงและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใน การศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโขน โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เนื่องจากกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเน้นกระบวนการวิจัย

หลากหลายรูปแบบซึ่งเกี่ยวข้องกับการตีความหมาย และใช้แนวทางการวิจัยที่เป็นแบบธรรมชาติในการวิจัยสิ่งที่ดำเนินการวิจัย ซึ่งหมายความว่านักวิจัยเชิงคุณภาพจะทำการศึกษาสิ่งต่าง ๆ ในสถานที่จริงตามธรรมชาติ โดยพยายามทำความเข้าใจความเป็นเหตุและผลในการตีความปรากฏการณ์ในลักษณะที่เป็นไปตามความหมายที่ผู้คนนำมาสู่ปรากฏการณ์ สำหรับยุทธศาสตร์การวิจัยที่เหมาะสมกับการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงได้ใช้ยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงคุณภาพที่หลากหลายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ในแง่ของการอธิบายความงดงามของปรากฏการณ์ที่เลือกศึกษา โดยเฉพาะความต้องการจะเน้นย้ำที่ความหมายของประสบการณ์ของบุคคลจำนวนหนึ่ง และความต้องการที่จะสร้างทฤษฎี หรือค้นหาทฤษฎีใหม่ ๆ ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นนามธรรมที่ใช้ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง โดยเฉพาะ และเป็นสถานการณ์ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในแง่ของการดำเนินการ หรือเข้าร่วมกระบวนการเพื่อตอบสนองต่อปรากฏการณ์ที่จะศึกษาว่าบุคคลมีปฏิกิริยาและแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อปรากฏการณ์นี้อย่างไร ดังนั้นถ้ามองในแง่ของคำอธิบายดังกล่าวนี้ได้นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์หลักที่ถูกนำมาใช้ในการศึกษาซึ่งเป็นไปตามวิธีการศึกษา คือ การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) ผสมผสานวิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) ซึ่งมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลจากผู้รู้ในเรื่องที่จะศึกษาเป็นอย่างดีมาเป็นฐานในการสร้างทฤษฎีซึ่งอาจนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป

ด้านพื้นที่ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคือ พื้นที่ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยคัดเลือกจากโรงเรียนที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการฝึกซ้อม และมีหลักสูตรการเรียนการสอนการแสดง/วิชาโยน ชัดเจน โดยโรงเรียนต้องมีการจัดการแสดงโยนประจำต่อเนื่องทุกปี และมีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับโยนที่เปิดโอกาสให้คนภายนอกเข้ามาศึกษาได้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) นักเรียนที่มีประสบการณ์ฝึกหัดโยน ระดับประถมศึกษาก่อน 11 คนและระดับมัธยมศึกษาจำนวน 10 คน โดยคุณครูผู้สอนเป็นผู้คัดเลือกให้ซึ่งพิจารณาจากต้องเป็นนักเรียนที่มีประสบการณ์ฝึกโยนครบทั้ง 3 ระยะ ก่อน ระหว่าง และหลังการแสดง (2) คุณครูในหลักสูตรที่ดูแลรับผิดชอบฝึกหัดโยน ประกอบด้วย ครูโยนพระ ครูโยนนาง ครูโยนยักษ์ และครูโยนลิง ระดับประถมจำนวน 4 คนและระดับมัธยมจำนวน 5 คน โดยต้องเป็นครูที่มีประสบการณ์สอนโยนพระ ยักษ์ นาง และลิง ไม่ต่ำกว่า 5 ปี (3) ผู้ปกครองนักเรียนที่ฝึกหัดโยน ระดับประถมศึกษา

จำนวน 11 คนและระดับมัธยมศึกษาจำนวน 10 คน ที่เป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่มีประสบการณ์ฝึกฝนครบทั้ง 3 ระยะ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การให้นิยามศัพท์เฉพาะนี้ เป็นการให้นิยามชั่วคราว ซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้ข้อค้นพบจากการดำเนินการวิจัยแล้วสามารถปรับเปลี่ยนการนิยามศัพท์เฉพาะได้ ดังนี้

1. การฝึกหัดโขน หมายถึง การฝึกหรือการซ้อมทางนาฏกรรมและการละครประเภทหนึ่งด้วยการแสดงออกทางการแสดงชั้นสูงของไทยที่มีความสง่างาม อลังการและอ่อนช้อยผสมผสานการรำหรือการเต้นผ่านตัวละคร โดยมีผู้พากษ์เจรจา และดนตรีประกอบกับเสียงซอและเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ ผู้แสดงจะสวมหน้ากากปิดบังใบหน้าตนเอง ยกเว้นตัวละครและตัวนางที่ไม่มีการสวมหน้ากาก โดยตัวละครจะมีการถืออาวุธ เช่น อาวุธของพระรารม คือ ศรีวิเศษ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วกิจกรรมการแสดงโขนยังเป็นการผสมผสานศาสตร์และศิลป์หลากหลายแขนงเข้าด้วยกันไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรม วรรณศิลป์ นาฏศิลป์ คีตศิลป์ หัตถศิลป์ โดยการฝึกหัดโขนของนักเรียน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

1.1 ช่วงก่อนการแสดง คือ ช่วงการคัดเลือก ฝึกซ้อม และเตรียมตัวในการแสดงก่อนการแสดงจริง เป็นการที่นักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขนจะได้รับการฝึกหัด ฝึกซ้อมบทบาทของตัวละครที่ได้รับ ทั้งท่ารำ การตีใจพยตัวละคร รวมถึงเทคนิคการถ่ายทอด การสื่อสารของตัวละคร โดยมีผู้ฝึกสอนการแสดงหรือครูของแต่ละตัวละครเป็นผู้ถ่ายทอด ชัดเกล้า และกำกับ การฝึกซ้อม ผ่านการสอน ให้นักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขนสามารถเข้าใจ เข้าถึงตัวละคร และสามารถแสดงออกรวมถึงการถ่ายทอดได้ตามหลักจารีตประเพณี นอกจากนี้แล้วผู้ฝึกสอนจะเป็นผู้คัดเลือกนักแสดงให้เหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของตัวละครจากทางกายภาพ เช่น รูปร่าง หน้าตา ทรวดทรง ส่วนสูง เป็นต้น

1.2 ช่วงระหว่างแสดง คือ ช่วงที่มีการจัดการแสดงในเวทีการแสดงโขน เช่น โขนเฉลิมพระเกียรติ เป็นช่วงที่เปิดโอกาสให้นักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขนได้ขึ้นแสดงโชว์ความสามารถที่ได้ฝึกซ้อมรำเรียนมา เป็นการเปิดประสบการณ์และได้เรียนรู้จากการขึ้นแสดงในเวทีจริงๆ ที่มีผู้ชมนั่งชมการแสดง ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ทักษะ ข้อดี และข้อผิดพลาดจากการแสดง เพื่อใช้ในการพัฒนาตนเองต่อไป

1.3 ช่วงหลังการแสดง คือ ช่วงที่นักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขน นำข้อดีข้อผิดพลาด มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ไขร่วมกัน โดยมีผู้ฝึกสอนคอยให้คำแนะนำ ส่งเสริมให้ความรู้ รวมถึงให้กำลังใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองในการแสดงครั้งต่อไป

2. คุณลักษณะของนักเรียน หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงลักษณะภายในที่ไม่สามารถเห็นได้ชัด และลักษณะภายนอกที่สังเกตเห็นได้

3. นักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขน หมายถึง นักเรียนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรี-นครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ประกอบด้วย นักเรียนชายชั้นประถมศึกษาที่เรียนโขนทุกคนและนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาบางคนที่ได้แสดงเป็นตัวนาง นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่รับจากโคต้านักเรียนความสามารถพิเศษนาฏศิลป์ไทย (โขนละคร) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย วิชาเอกศิลปะการแสดง และนักเรียนชมรม/วิชาเพิ่มเติมเลือกนาฏศิลป์ไทยทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ที่ได้รับการเรียนการสอน หรือได้รับการฝึกซ้อมในการแสดงโขน ที่ผ่านการคัดเลือกจากคุณครูผู้รับผิดชอบตามความเหมาะสม จากบุคลิกภาพและลักษณะ เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทที่ได้รับ เช่น ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิง โดยนักเรียนเหล่านี้จะได้ขึ้นแสดงตามวาระการแสดงที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น โขนเฉลิมพระเกียรติ งานสายสัมพันธ์ และดนตรีสัญจร โขนสัญจร เป็นต้น

4. ผู้ฝึกสอนการแสดงโขน หมายถึง คุณครูผู้รับผิดชอบในการสอนการแสดงโขนในหลักสูตรของโรงเรียน ที่คอยถ่ายทอดวิชาความรู้ ทักษะ ด้านการแสดงโขน ท่าทาง การรำรำ การสื่อสาร ของตัวละครในแต่ละตัวทั้งด้านเนื้อหาทฤษฎี และทางปฏิบัติ ให้กับนักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขน ซึ่งคุณครูที่ทำการฝึกสอนการแสดงโขน จะประกอบไปด้วย ครูโขนพระ ครูโขนนาง ครูโขนยักษ์ และครูโขนลิง ซึ่งการแสดงในแต่ละบทบาทก็จะมีคุณครูโขนที่เฉพาะด้านในการสอน เนื่องจากในแต่ละตัวละคร จะมีลีลา ท่าทางการแสดงออกสื่อสารที่ต่างกันออกไปเลยจำเป็นต้องมีคุณครูสอนการแสดงโขนเฉพาะตัวละครออกไป

5. ผู้ปกครองของนักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขน หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองดูแลนักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขน เช่น บิดา มารดา หรือผู้ที่มีความรับผิดชอบตามกฎหมายในการปกครองดูแลผู้เยาว์ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ นอกจากนี้แล้วยังเป็นผู้ที่คอยสนับสนุน ส่งเสริม และคอยให้กำลังใจนักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขนทั้งในเบื้องหน้า และเบื้องหลัง เป็นผู้สังเกตเห็นพฤติกรรมการฝึกซ้อมขณะอยู่ที่บ้าน รวมถึงเป็นผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือทั้งเรื่องทุน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพื่ออธิบายกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผ่านการฝึกหัดโยน รวมทั้งเพื่อค้นหาและอธิบายคุณลักษณะที่เกิดขึ้นจากการฝึกหัดโยน โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory: GT) จึงไม่ได้เริ่มต้นการวิจัยที่มาจากกรอบแนวคิดทฤษฎีหรือสมมติฐานที่มีอยู่ก่อนแล้ว แต่ทฤษฎีจะถูกสร้างขึ้นจากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลแล้วสำหรับเนื้อหาที่จะนำเสนอในบทดังกล่าวนี้ จึงเป็นการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่จำเป็นสำหรับการลงสนามเพื่อเก็บข้อมูลจริง รวมทั้งเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องหลังจากที่ได้เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจริง โดยประเด็นเนื้อหาที่นำเสนอ มี 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกหัดโยน

- 1.1 ความหมายและวิวัฒนาการของโยน
- 1.2 องค์ประกอบในการแสดงโยน
- 1.3 กระบวนการฝึกโยน

ส่วนที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดโยน

- 2.1 แนวคิดทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยา
  - 2.1.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่
  - 2.1.2 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์
  - 2.1.3 ทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงละคร
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีทางด้านจิตวิทยา
  - 2.2.1 ทฤษฎีบุคลิกภาพ
  - 2.2.2 ทฤษฎีทางปัญญาสังคม

ส่วนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดโยน

ส่วนที่ 4 ระเบียบวิธีวิจัย

- 4.1 การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory)
- 4.2 การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study)

ส่วนที่ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกหัดโขน

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการฝึกหัดโขน ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิจัยในแนวทางการศึกษา (Education) และด้านศิลปะ (Art) ซึ่งมีรูปแบบการวิจัยที่ค่อนข้างแตกต่างกัน สำหรับการศึกษาด้านพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Sciences) เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานแนวคิดทฤษฎีหลากหลายด้าน มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยพฤติกรรมของมนุษย์ สามารถอธิบายได้ด้วยองค์ความรู้จากหลายศาสตร์สาขา เพื่อให้เข้าถึงเข้าใจ ความรู้ความจริงในพฤติกรรมนั้น ๆ โดยการฝึกหัดโขน ถือว่ารูปแบบของพฤติกรรมรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันระหว่างบุคคล และเกิดการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโขน จนหล่อหลอมเกิดเป็นคุณลักษณะที่ได้พัฒนาขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งเป็นการผสมผสานจากศาสตร์ต่าง ๆ เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา การศึกษา และศิลปะ และเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการฝึกหัดโขนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนเอกสารเกี่ยวกับการฝึกหัดโขน ตามรายละเอียดดังนี้

1.1 ความหมายและวิวัฒนาการของโขน

โขน เป็นศิลปะการแสดงที่เป็นศิลปะที่ผสมผสานศาสตร์และศิลป์ที่หลากหลาย ซึ่งภายใต้ความหลากหลายดังกล่าวได้ถูกประสานรวมให้อยู่ในโขน และโขนก็ได้เสริมสร้างความเป็นชาติไทย ในฐานะที่เป็นศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย โขน คือ รูปแบบของการพัฒนาศิลปะการแสดงชั้นสูงที่รวมเอาการแสดงครบกระบวน ทั้งการระบำ การรำ และการเต้น เข้าด้วยกัน โดยผู้แสดงจำเป็นต้องเรียนรู้ทักษะการแสดงศิลปะที่หลากหลายแขนง ผสานเป็นท่วงท่าที่ทำให้การแสดงโขนถูกยกย่องว่าเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงของมหรสพไทยเสมอมา การแสดงโขนมักถูกสงวนไว้เฉพาะงานพระราชพิธี หรือโอกาสเหตุสำคัญของบ้านเมือง และเรื่องที่น่าสนใจต้องเป็นเรื่องรามเกียรติ์เท่านั้น แสดงให้เห็นถึงการวางตำแหน่งของมหรสพประเภทนี้ไว้ในระดับสูงของสังคมไทย นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ฐาปนีย์ สังสิทธิ์วิงศ์, 2557)

โขนไม่ได้กำเนิดมาจากการละเล่นอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการละเล่นที่ก่อรูปมาจากประเพณีหลายอย่างที่มีมาอยู่ก่อนแล้ว 3 ประเภท ได้แก่ การแสดงชกนาคศึกดำบรรพ์ การแสดงกระบี่กระบอง และการแสดงหนังใหญ่ มาร่วมเข้าด้วยกันแล้วกลายเป็นสิ่งใหม่ที่เรียกว่า โขน (ฐาปนีย์ สังสิทธิ์วิงศ์, 2557) โดยมีรายละเอียดการประยุกต์ศิลปะการแสดงในโขน ดังตาราง 1

ตาราง 1 รายละเอียดการประยุกต์ศิลปะการแสดงในโขน

ศิลปะการแสดง	การประยุกต์ศิลปะการแสดงในโขน
การแสดงชัคนาคศึกดำบรรพ์	- การแบ่งผู้แสดงเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายเทวดา และฝ่ายยักษ์ ที่มาต่อสู้กัน โดยตอนสุดท้าย ฝ่ายเทวดาชนะและได้อยู่ในสวรรค์ - การแต่งกายเป็นเทวดา ยักษ์ และลิง เหมือนกัน
การแสดงกระบี่กระบอง	- ลีลาการต่อสู้ - กระบวนท่าต่าง ๆ
การแสดงหนังใหญ่	- ท่าเต้นของคนขีดหนังใหญ่ (การทำท่าประกอบบทอยู่หลังจอ) - ศิลปะการพากย์ การเจรจา - ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง

ที่มา: ฐานานุกรม สังกะสีทิววงศ์ (2557, หน้า 30)

การแสดงโขนคือ ศิลปะชั้นสูง โดยมีการแสดงโขนในเงื่อนไขที่มีความแตกต่างกัน ก็ จะส่งผลต่อโขนใน 5 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ฐานานุกรม สังกะสีทิววงศ์, 2557; ประวิทย์ ฤทธิบุญ, 2561)

1. **โขนกลางแปลง** เป็นการแสดงโขนบนพื้นที่กลางแจ้งหรือไม่ได้อยู่โรงละคร เหมือนกับโขนประเภทอื่น ๆ เป็นการเล่นโขนบนพื้นดินกลางแจ้ง สนามหญ้า ไม่ต้องสร้างโรงให้เล่น นิยมแสดงเฉพาะตอนที่มีการยกทัพและรบกัน ดนตรีที่บรรเลงประกอบก็จะบรรเลงเฉพาะเพลง หน้าพาทย์ประกอบการยกทัพและต่อสู้ ซึ่งบทโขนที่ใช้ก็มีแต่คำพากย์และเจรจา ในปัจจุบันจะเห็น การแสดงโขนกลางแปลงนิยมแสดงตอนยกทัพเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเวทีกลางแจ้งมีความกว้าง เหมาะกับการแสดงโขนที่ใช้ผู้แสดงจำนวนมาก ฉากที่ใช้เป็นฉากธรรมชาติ ผู้ชมต้องมีจินตนาการ ฉากตามท้องเรื่องที่แสดง

2. **โขนนั่งราวหรือโขนโรงนอก** โขนประเภทนี้จัดการแสดงบนโรง ไม่มีเตียง มี ราวพาดยาวขนานกับเวทีของโรงโขน ผู้แสดงสามารถเดินได้รอบราว เมื่อตัวแสดงถึงบทของตัวเอง แล้วก็มานั่งบนราว โดยสมมติว่าเป็นเตียงตามตำแหน่งตรงหน้าฉาก จะมีช่องสำหรับตัวแสดง ออกมา บทจะมีแต่คำพากย์และเจรจาไม่มีการขับร้อง ปี่พาทย์ก็บรรเลงแต่เพลงหน้าพาทย์ มี ขั้นตอนในการแสดง คือ ในเวลาบ่ายก่อนถึงวันแสดง 1 วัน จะให้นำปี่พาทย์ทั้งสองวงโหมโรงซึ่งใน เวลาโหมโรง พวกโขนจะออกมากระทุ้งเสาตามจังหวะเพลงที่กลางโรง พอจบการโหมโรงก็จะมีการ

แสดงตอนพิราพออกเที่ยวป่าจับสัตว์กินเป็นอาหาร พระรามหลงเข้าสวนพวาทองของพิราพ พอเสร็จการแสดงตอนนี้แล้วก็หยุดพักนอนค้างคืนในเฝ้าโรงอยู่หนึ่งคืน รุ่งขึ้นก็จะมีการจัดแสดงโขมตามเรื่องที่ได้จัดไว้ต่อไป ในปัจจุบันไม่ได้จัดการแสดงโขมประเภทนี้เต็มรูปแบบตามแบบแผน โดยไว้จัดแสดงสำหรับการศึกษาเป็นฉาก ๆ เท่านั้น และจัดแสดงแบบผสมผสานกับการแสดงโขมประเภทอื่น ๆ

3. โขมหน้าจอ คือ การแสดงโขมหน้าจอผ้าขาว แต่เดิมซึ่งไว้สำหรับเล่นหนังใหญ่ ขั้นตอนในการแสดงจะเริ่มจากเวลาตอนบ่าย เนื่องจากแต่เดิมาก่อนแสดงหนังใหญ่เป็นเรื่องเป็นราวจะมีการขีดหนังใหญ่จับระบำหน้าจอหนัง ต่อมาภายหลังมีผู้คิดเอาคนแต่งตัวเป็นละครไปเล่นจับระบำจนค่าแล้วจึงเริ่มเบ่นหนังต่อ ต่อมาเมื่อผู้ปล่อยตัวโขมออกเล่นแทนตัวหนังบ้าง แล้วขีดสลัไปบ้าง ครั้งภายหลังก็เลยปล่อยตัวโขมเล่นไปตั้งแต่เย็นจนเลิกในกลางคืน ส่วนจอนั้นก็ตั้งไว้พอเป็นพิธีเท่านั้น ในปัจจุบันดำเนินเรื่องด้วยการพากย์ เຈຈາ และขับร้อง ส่วนมากจัดแสดงในกลางคืน แต่ถ้าเป็นงานศพจะแสดงตอนเผาศพ เป็นการแสดงโขมชุดสั้น ๆ แล้วหยุดพัก เริ่มแสดงอีกครั้งตอนเวลาประมาณ 2 ทุ่ม เป็นการแสดงเรื่องยาว

4. โขมโรงใน เป็นการผสมผสานการแสดงระหว่างโขมกับละครเข้าด้วยกัน โดยพัฒนามาจากโขมหน้าจอ ซึ่งการแสดงโขมโรงในจึงมีทั้งการแสดงออกท่ารำ เดิน ปี่พาทย์ มีการเจรจาตามแบบโขม รวมถึงเพลงขับร้องและเพลงหน้าพาทย์แบบละครใน มีการระบำพ็อนเข้าด้วยกัน โดยโขมในพระราชสำนักยังคงได้รับการบำรุงและปรับปรุงบทบาทของกระบวนท่ารำตลอดจนการขับร้องและดนตรีให้ประณีตงดงาม ซึ่งโรงที่ใช้แสดงจะมีฉากแบบละครใน มีเตียงสำหรับตัวเอกใช้พียงแบบละครใน โดยการบรรเลงปี่พาทย์จะใช้สองวงผลัดกันในการบรรเลง ในปัจจุบันก็ได้นำออกแสดง ลำดับขั้นตอนในการแสดงโขมประเภทนี้ คือ มีการไหว้ครูเทพเจ้า โดยศิลปินอาวุโสกล่าวนำไหว้ครูแล้วเริ่มการแสดง ปี่พาทย์บรรเลงเพลง ดำเนินเรื่องด้วยการพากย์ เຈຈາ และขับร้อง ระบำประกอบการแสดงด้วย

5. โขมฉาก เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีผู้คิดสร้างฉากประกอบการแสดง โขมบนเวทีขึ้นคล้ายกับละครดึกดำบรรพ์ ซึ่งผู้ริเริ่ม คือ สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ โดยนำรูปแบบวิธีเล่น วิธีแสดงเป็นแบบโขมโรงใน ที่มีการพากย์ เຈຈາ และการขับร้อง มีระบำประกอบการแสดงด้วย ลักษณะการประดิษฐ์สร้างฉากขึ้นประกอบเพื่อให้เข้ากับเหตุการณ์และสถานที่ที่ได้สมมติไว้ในท้องเรื่อง ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็นำออกแสดงในลักษณะของโขมหลายชุด เช่น ชุดมัธยมพณัสะกตทัฬห ชุดพรหมศาสตร์ ชุดนาคบาท ชุดนางลอย ชุดศึกวิรุญจำบัง ชุดปราบกานาสูร และชุดหนูหามาอาสา เป็นต้น หรือเรียกว่าโขมฉาก เพราะได้แบ่งตอนและ

สร้างจากประกอบการแสดงด้วย ในปัจจุบันได้นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการตกแต่งฉากมาช่วยในการดำเนินเรื่อง เช่น การใช้แสงเลเซอร์ประกอบการแสดงฉากอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ เพื่อให้ดูสมจริงมากยิ่งขึ้น

วิวัฒนาการของการแสดงโขนในปัจจุบันนั้นไม่ว่าจะเป็นโขนนั่งราว หรือโขนโรงนอก (มักจะใช้แสดงที่โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง) จะมีการเพิ่มผสมผสานการจัดฉากขึ้นให้เสมือนตามท้องเรื่อง ส่วนโขนกลางแปลงและโขนหน้าจ้อจะมีการแสดงดำเนินเรื่องแบบโขนโรงใน โดยการดำเนินเรื่องจะดำเนินตามรูปแบบแผนดั้งเดิม แต่จะมีการจัดฉากเพิ่มเติมเข้ามาตามท้องเรื่องตามลักษณะของโขนฉาก ทำให้มีลักษณะเป็นโขนโรงในผสมโขนฉากไปในตัว กล่าวได้ว่ารูปแบบการแสดงโขนในปัจจุบันเป็นแบบบูรณาการผสมผสานเพื่อให้เกิดความวิจิตรและน่าชมยิ่งขึ้นนั่นเอง

1.2 องค์ประกอบในการแสดงโขน

โดยปกติแล้ว การแสดงโขนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (ธนิต อยู่โพธิ์, 2534)

1. **บทโขน** เรื่องที่นิยมแสดงได้แก่รามเกียรติ์ ซึ่งมีต้นแบบจากรามายณะ ในอินเดีย ซึ่งอาจถ่ายทอดมายังไทยโดยผ่านประเทศอื่น ๆ ในคาบสมุทรอินโดจีน และผ่านการปรับปรุงในช่วงเวลาต่าง ๆ รามเกียรติ์ของไทยจึงมีการดำเนินเรื่องบางส่วนแตกต่างจากรามายณะ โดยเรื่องรามเกียรติ์ที่แต่งขึ้นเพื่อนาฏกรรมนั้นมีหลายสำนวน แต่ที่แต่งจนจบบริบูรณ์นั้นเป็นบทพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 1 ส่วนบทที่ใช้แสดงละครได้ดี คือ บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 อย่างไรก็ตาม ในการแสดงโขนยุคต่าง ๆ อาจมีการปรับปรุงบทขึ้นใหม่ตามแต่บริบทในการแสดงนั้น ๆ เช่น โองาสในการแสดง ความสามารถของผู้แสดง ฯลฯ ส่วนบทโขนที่ไม่ดำเนินเรื่องตามพระราชนิพนธ์แบบดั้งเดิม มีการแต่งขึ้นในรัชกาลที่ 6 โดยดำเนินเรื่องตามรามายณะ

2. **ตัวละคร** ในเรื่องรามเกียรติ์นั้น จะมีตัวละครหลักอยู่ 4 ประเภท คือ พระ นาง ยักษ์ ลิง ซึ่งแต่ละประเภทก็มีลักษณะแตกต่างกันไป นอกจากการแบ่งประเภทต่างกลุ่มนี้แล้ว เราจะเห็นการแบ่งลำดับชั้นของตัวละครอีกด้วย เนื่องจากรามเกียรติ์เป็นเรื่องของราชสำนัก และการทหาร จึงมีการแบ่งลำดับชั้นอยู่ ซึ่งมีผลต่อคุณลักษณะ ตำแหน่งของตัวนักแสดง การแสดง นาฏลักษณะ เครื่องแต่งกาย แม้แต่เพลงที่ใช้ในการแสดงก็อาจจะมีการใช้ที่แตกต่างกันระหว่างตัวละครต่าง ๆ

3. **นาฏลักษณะ** หลังจากมีการคัดเลือกตัวแสดง พระ นาง ยักษ์ ลิง แล้ว การฝึกหัดระยะแรก ตัวละครจะมีการฝึกหัดเบื้องต้น เช่น ตบเข่า ถองสะเอว เต็มเส้า ถีบเหลี่ยม ฉีกขา

หกคะเมน เพื่อให้มีการฝึกเคลื่อนไหวตามจังหวะ มีการเยื้องลำตัว หน้า คอ ไหล่ได้คล่องแคล่ว กระชับทำให้หนักแน่น ฝึกฝนกล้ามเนื้อกำลังขาที่แข็งแรง สามารถตั้งเหลี่ยมได้สวยงามและมั่นคง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการแสดงโขน นอกจากนี้ก็จะมี การหัดแม่ท่า ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามตัวละคร แต่ละประเภท ซึ่งเป็นท่าพื้นฐานมีมาตรฐานชัดเจน ต่อจากนั้น พวกที่เป็นพระและนางจะเริ่มหัดรำ เพลง พวกยักษ์และลิงจะมีการหัดสร้อยท่า ซึ่งเป็นท่าพลิกแพลงได้ สำหรับตัวลิงจะมีการฝึก ท่าทางของลิง เช่น ท่าคว่ำ ท่าชู ท่าหย่อง ตัวยักษ์จะฝึกท่ารบต่าง ๆ ดังนั้น สำหรับการเต้นและการ รำของโขนแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ รำหน้าพาทย์ และรำบท โดยการรำหน้าพาทย์จะรำตาม ทำนองจังหวะของเพลงหน้าพาทย์ ส่วนการรำตีบทจะรำไปตามถ้อยคำเป็นภาษาท่าไปตามคำ พากย์และเจรจา แสดงกิริยาอาการหรืออารมณ์ เช่น การปฏิเสธ การเรียก การร้องให้ ยิ้ม ดีใจ โกรธ ฯลฯ

4. การพากย์และเจรจา เป็นการใช้เสียงเพื่อเล่าเรื่องในการแสดงโขน โดยเฉพาะ เนื่องจากโขนเป็นการแสดงสวมหน้ากาก ซึ่งทำให้ไม่สามารถพูดและร้องได้เอง จึงต้อง มีการพากย์และเจรจา บทที่ใช้ในการพากย์เรียกว่า “บทพากย์” โดยคำประพันธ์ที่ใช้มี 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรก การพากย์ โดยใช้ กาพย์ (กาพย์ยานี กาพย์ฉับบึง สุรางคนางค์ ฉันท) เมื่อจบบท หนึ่งๆจะมีตีตะโพนและกลอง และรับด้วยคำว่า “แพ้ย” ซึ่งใช้กับโขนและหนังใหญ่ แบ่งออกเป็น 6 ประเภทใหญ่ คือ พากย์เมือง พากย์รถ พากย์ชมดง พากย์ไช้ พากย์บรรยาย พากย์เบ็ดเตล็ด และ ประเภทที่สอง การร่ายยาว เป็นการประกอบการเจรจาและดำเนินเรื่อง ต่างจากละคร ซึ่งเป็นการ พุทธธรรมดา แต่การเจรจาในบทโขนจะเป็นร่ายยาว แบ่งออกเป็นสองแบบ คือ เจรจาแบบทำนอง ใช้ในโอกาสที่ตัวละครกำลังคิดหรือเศร้า รำพึงรำพัน และบางครั้งก็ใช้บรรยายเนื้อเรื่อง ส่วนการ เจรจาแบบคำพูด ใช้ในโอกาสที่ตัวโขนพูดโต้ตอบกัน หรือพูดคนเดียวก็ได้ การเจรจาบางแบบจะ เป็นบทเจรจาที่ครู อาจารย์แต่งไว้ แต่บางแบบ ผู้พากย์จะต้องคิดเอง และอาจต้องคิดอย่างปัจจุบัน ขณะแสดง ในการพากย์จะต้องทำสัมผัสเสียงให้เหมาะกับบุคลิกของตัวละคร และเนื้อเรื่อง โดยปกติ ผู้พากย์จะเป็นผู้ชาย และมีอย่างน้อย 2 คน เพื่อให้สามารถโต้ตอบกันได้สมจริง นอกจากนี้ ผู้ พากย์ยังมีหน้าที่บอกเพลงหน้าพาทย์ให้ดนตรีบรรเลงได้อย่างถูกต้อง

5. ดนตรี ประกอบไปด้วย วงดนตรี วงดนตรีประกอบการแสดงโขนจะเป็นวงปี่ พาทย์ ประกอบด้วยปี่ ระนาด ซอ กลอง ตะโพน ซึ่งอาจจะปรับเปลี่ยนไปตามการแสดงโขนแต่ละ ประเภท

6. เพลงหน้าพาทย์ เป็นเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบฉากกับกิริยาตัวละคร หรือใช้ อัญเชิญเทพ ครูอาจารย์ โดยทั่วไปไม่มีบทร้องมีเพียงทำนอง แต่ในชั้นหลังอาจบรรจบร้องไปบ้าง

เช่น ในเพลงตระนิมิตร ตอนพรหมาสตร์ ตัวอย่างเพลงหน้าพาทย์ เช่น ประถม เชิด กราวนอก กราวใน เสมอ สาธุการ เพลงตระ ซึ่งเพลงหน้าพาทย์แบ่งออกได้ ดังนี้

6.1 เพลงหน้าพาทย์เกี่ยวกับการร่ายเวทย์มนตร์คาถา แปลงกาย เป็นหน้าพาทย์ชั้นสูง เช่น ตระนิมิตร เป็นต้น

6.2 เพลงหน้าพาทย์เกี่ยวกับการแสดงฤทธิ์ หรือแสดงอาการโกรธของผู้มีฤทธิ์ นำเกรงขาม เช่น รั้วสามลา คุกพาทย์

6.3 เพลงหน้าพาทย์เกี่ยวกับการจัดทัพ ตรวจพล ใช้เพลงปฐุม โดยผู้ที่จ้ะรำนหน้าพาทย์นี้คือสุครีพ (ผู้จัดทัพฝ่ายพลับพลา) และมโหธร (ผู้จัดทัพฝ่ายลงกา) การตรวจพล ใช้เพลง กราวนอก ใช้กับฝ่ายพลับพลา กราวใน ใช้กับฝ่ายลงกา

6.4 เพลงที่เกี่ยวกับการไปมาหรือเดินทาง เช่น เพลงเสมอ เพลงเชิดฉิ่ง เชิด เพลงแผละ

6.5 หน้าพาทย์เกี่ยวกับการนอน เช่น ตระนอน เพลงที่เกี่ยวกับการอาบน้ำ เช่น ลงสรง ลงสระโทน เพลงเกี่ยวกับความภูมิใจ เช่น ขุยฉาย เพลงเกี่ยวกับการเยาะเย้ย ตีใจ เช่น กราวรา เพลงเกี่ยวกับการเศร้าโศก เสียใจ เช่น เพลงทะเลยอย โอด เพลงที่เกี่ยวกับการอัญเชิญ เทพ สึงค์ศักดิ์สิทธิ์ เช่น ตระเชิญ ตระเทวาประสิทธิ์

7. การขับร้อง เดิมทีโขนไม่มีการขับร้อง แต่การขับร้องได้มีขึ้นเมื่อโขนได้ผสมกับละครใน เมื่อเป็นโขนโรงใน คนขับร้องจึงใช้เสียงผู้หญิงเช่นเดียวกับละครใน มี 2 จำพวก คือ ต้นเสียง กับลูกคู่

8. เครื่องแต่งกาย โขนจะมีลักษณะที่ได้ต้นแบบมาจากเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามประเภทและลำดับชั้นของตัวละคร มีการสวมหัวโขน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละตัวละคร มีส่วนยอด ปากและตาแตกต่างกันไป เช่น มงกุฎยอดประเภทต่าง ๆ (มงกุฎชัย ยอดหางไหล ยอดกาบไผ่ ยอดหางไก่ ยอดกระหนก ฯลฯ) ปากขบ ปากอ้า ปากแฉะ ตาโพลง ตาจรเข้ เป็นต้น เช่นเดียวกับสีกายที่ระบุไว้เฉพาะเจาะจง เช่น พระรามสีเขียวมรกต พระลักษมณ์สีเหลืองบุษราคัม หนุมานสีขาวมุกดา สุครีพสีแดงโกเมน

9. เครื่องโรงและฉาก การแสดงโขนอาจมีเครื่องโรงซึ่งเป็นอุปกรณ์ประกอบ เช่น ราชรถ อาวุธ เครื่องสูง เป็นต้น และหากเป็นโขนฉาก ก็จะมีการใช้ฉากประกอบการแสดง

ในการแสดงโขนในแต่ละครั้ง สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจคือ องค์ประกอบของการแสดงโขน เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การฝึกหัดโขน เนื่องจากการมีประสบการณ์ของการฝึกหัดโขนเกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์ไม่เฉพาะกับบุคคลเท่านั้น แต่รวมถึงสิ่งของต่าง ๆ สิ่งต่าง

ๆ สามารถเป็นสัญลักษณ์ บอกเล่าเรื่องราว เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การทำ ความเข้าใจ ประสบการณ์การฝึกหัดโยนมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ช่วยทำให้เห็นว่า นักเรียนฝึกหัดโยนมีความ เกี่ยวข้องและเชื่อมต่อกับองค์ประกอบของการแสดงโยนอย่างไรบ้าง ซึ่งแต่ละคนอาจจะมี ประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไปตามบทโยน หรือแม้แต่ตัวละครที่ตนเองได้แสดง

1.3 กระบวนการฝึกโยน

โยน เป็นศิลปะการแสดงชั้นสูง และยังเป็นศิลปะการเต้นรำที่มีแบบแผน มีความ ประณีต มีหลักวิชาโดยเฉพาะ ทำให้วิธีการฝึกหัดโยนต้องเน้นหนักไปที่การเตรียมความพร้อมด้าน พละกำลังและจิตใจของนักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโยน เพื่อที่จะเป็นนักแสดงโยน ซึ่งมีนักวิชาการ หลายท่านได้อธิบายวิธีการฝึกหัดโยนและท่าฝึกปฏิบัติโยน ดังนี้

ธนิต อยู่โพธิ์ (2508) อธิบายการฝึกหัดโยนว่าเป็นการเตรียมตัว เตรียมความพร้อม ในการสร้างพื้นฐานที่มั่นคงให้กับผู้เรียนโยน เสมือนวางรากฐานที่มั่นคง แข็งแรง การที่ ผู้เรียนจะมีพื้นฐานในความพร้อมของร่างกาย จะส่งผลให้ผู้เรียนโยนเพิ่มความมั่นใจ ซึ่งหลักการ ฝึกโยนในเบื้องต้น มีอยู่ 6 ประการ ประกอบด้วย

1. **ตบเข้า** เป็นการฝึกประสาทสัมผัสทั้งหมดของผู้เรียนโยนให้เริ่มรู้จักและ เคยชินกับจังหวะของดนตรี เรียกว่า Musicality เป็นรูปแบบการฝึกหัดนาฏศิลป์ของตะวันตก ที่ ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักและทำจังหวะได้ถูกต้อง เพราะเรื่องจังหวะถือเป็นหลักสำคัญเบื้องต้นของศิลปะ ในการฝึกทางดนตรี และนาฏศิลป์โดยทั่วไป

2. **ถองสะเอว** เป็นการฝึกหัดให้ผู้เรียนโยน เริ่มเรียนรู้วิธีการยกเยื้องลำตัว ยกคอ ยกไหล่ และไบหน้าให้คล่องแคล่ว เพื่ออวัยวะร่างกายตอนบนจะได้อ่อนช้อย เคลื่อนไหวไป ได้ตามท่าทางที่ต้องการ อย่างที่เรียกกันตามแบบตะวันตกว่า Flexibility ซึ่งเป็นหลักสำคัญใน นาฏศิลป์ของไทยอีกประการหนึ่งเช่นกัน

3. **เต็นเส้า** เป็นการฝึกเท้าและฝึกขาของผู้เรียนโยน เป็นการฝึกให้รู้จักใช้อวัยวะท่อนล่างให้คงที่ และเพื่อฝึกให้มีกำลังกายที่อยู่ตัว เพื่อไม่ให้เหน็ดเหนื่อยในเวลาแสดงจริง และยังเป็นการช่วยฝึกหัดให้ผู้เรียนหัดกระเทียบฝ่าเท้าทุกส่วนให้ลงกับพื้นโดยพร้อมเพียงและมี น้ำหนักเท่ากัน รวมถึงเป็นการหัดใช้จังหวะเท้าในการเดินให้สม่ำเสมอ

4. **ถีบเหลี่ยม** เป็นการฝึกตัดส่วนขาสำหรับผู้ฝึกหัดเพื่อแสดงเป็นตัวละคร ยกษและลิง ซึ่งการถีบเหลี่ยมเป็นการหัดบังคับและควบคุมอวัยวะร่างกายให้อยู่ในท่าที่ต้องการให้ ช่วงขาช่วง แขน และอกให้มีระดับคงที่

5. **ฉีกขา** เป็นท่าที่ใช้สำหรับฝึกหัดเพื่อแสดงเป็นตัวอย่างโดยเฉพาะ ซึ่งวิธีการฉีกขานี้ เป็นการช่วยให้สามารถใช้ลำขาได้ตามต้องการ เพื่อแสดงท่าโลดโผน ส่วนผู้ที่ฝึกหัดเป็นต้นนาง จะมีวิธีการถีบเหลี่ยมและการฉีกขาอีกรูปแบบหนึ่ง เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้หัดยืนหรือย่อได้ ทรวดทรงของเหลี่ยม มีส่วนสัดดงามคล่องแคล่วในเวลาแสดง จะยืน จะย่อ โลดเต้น ก็ดูท่าทางเหมาะสม ไม่ขัดเขิน หรือมองดูเกะกะในตาผู้ชม

6. **หกคะเมน** ซึ่งมีชื่อเรียกต่างกันอยู่ 3 แบบคือ หกคะเมนหงายไปข้างหน้า มีชื่อเรียกว่า “ตีลังกาหกม้วน” หกคะเมนไปข้างหน้ามีชื่อเรียกว่า “อันธพาล” และหกคะเมนหมุนไปข้างๆ มีชื่อเรียกว่า “พาสูริน” การหกคะเมนนั้นเป็นการฝึกหัดให้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย มีความเคลื่อนไหวพลิกแพลงได้คล่องแคล่วว่องไว แต่การหกคะเมนตีลังกาจะให้โลดโผนน่าดูและดึงดูด จำเป็นต้องฝึกฝนทางพลศึกษาด้วย ซึ่งในระยะหลังมาโรงเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ได้ฝึกฝนผู้เรียนให้หัดเล่นพลศึกษาและหัดกายกรรมผสมกับท่าโขนให้สอดคล้องกัน เพื่อความมอกงามของศิลปะการแสดงประเภทนี้

พันธุทิพย์ ศรีธรรม (2562: ออนไลน์) ได้ทำการสรุปการฝึกหัดโขนเบื้องต้น โดยจำแนกเป็นประเภทตัวละคร รูปแบบการฝึก ท่าที่ใช้ฝึก และประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกในแต่ละท่า สามารถสรุปได้เป็นตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2 การฝึกโขนเบื้องต้น

ประเภทตัวละครโขน	รูปแบบการฝึก	ท่าที่ใช้ฝึก	ประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึก
ลิง	ฝึกแบบจารีต	ตบเข่า	เป็นการฝึกประสาทของการนับจังหวะ ทำความเข้าใจ และรู้จักจังหวะของดนตรี สามารถทำจังหวะได้ถูกต้องในแม่ท่า
		ถองสะเวย	เป็นการฝึกยกเอียงลำตัว ยกคอ ยกไหล่ และไบหน้าเกิดความคล่องแคล่ว ทำให้อวัยวะของร่างกายตอนบนมีความอ่อนไหวไปตามตามจังหวะที่ต้องการ
		เต้นเสา	เป็นการฝึกขาและอวัยวะท่อนล่างให้คงที่ แข็งแรง ทำให้มีกำลังขาอยู่ตัว ไม่เหน็ดเหนื่อยในเวลาแสดง

ตาราง 2 (ต่อ)

ประเภทตัวละครโซน	รูปแบบการฝึก	ท่าที่ใช้ฝึก	ประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึก
		ถีบเหลี่ยม	เป็นการฝึกบังคับและควบคุมอวัยวะของร่างกายช่วงขาได้ระดับคงที่
		ฉีกขา	เป็นการฝึกยืนหรือย่อขา เพื่อให้ขาเกิดความยืดหยุ่นได้ ทรวดทรงของเหลี่ยม มีส่วนสังคังดงาม คล่องแคล่ว แสดงท่าโลดโผนโดยไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของตนเอง
		หกคะเมน	เป็นการฝึกให้ร่างกาย รวมถึงอวัยวะทุกส่วนของร่างกายมีความอ่อนไหว เคลื่อนไหวไปมาได้คล่องแคล่วว่องไว
พระ	ฝึกแบบจารีต	ตบเข่า	เป็นการฝึกใช้ทักษะในการฟังจังหวะและนับจังหวะเพื่อให้ผู้แสดงใช้มือและแขนให้สัมพันธ์กันและถูกต้องตรงตามจังหวะ ซึ่งส่งผลไปสู่การนำไปใช้ประโยชน์ในท่าของการเดินเส้าได้อย่างถูกต้องตามแบบแผนต่อไป
		ถองสะเວ	เป็นการฝึกใช้ทักษะในการเคลื่อนไหวอวัยวะส่วนต่างๆของร่างกาย ได้แก่ ใบหน้า ลำคอ บริเวณไหล่ แขน และลำตัว ให้มีความสัมพันธ์กัน
		เต็นเส้า	เป็นการฝึกใช้อวัยวะส่วนขาให้แข็งแรงและมีแรงที่มั่นคงมีพลังกำลัง และสามารถทรงตัวได้ดี
		ถีบเหลี่ยม	เป็นการฝึกเพื่อปรับท่าทางให้สวยงามและเป็นเหลี่ยมที่ถูกต้องตามแบบแต่โบราณ
ยักษ์	ฝึกแบบจารีต	ตบเข่า	เป็นการฝึกให้รู้จักจังหวะพื้นฐานสำคัญของนาฏศิลป์ในการแสดงโขน ได้แก่ จังหวะ 1 2 3 เป็นจังหวะสำคัญที่ใช้กับท่าต่าง ๆ ในแม่ท่า
		ถองสะเວ	เป็นการฝึกทักษะการเคลื่อนไหวอวัยวะส่วนบนของร่างกาย ได้แก่ ลำตัว ใบหน้า และศีรษะให้มีความสัมพันธ์กัน
		เต็นเส้า	เป็นการฝึกให้เกิดการทรงตัว และพลังกำลังของอวัยวะช่วงล่างไม่ให้เหน็ดเหนื่อยขณะฝึกหัด และขณะการแสดง
		ถีบเหลี่ยม	เป็นการฝึกช่วงขา เหลี่ยมขา ให้ได้รูปสวยงามตามแบบของนาฏศิลป์โขน โดยสามารถเบะขาได้ องศา 180

ตาราง 2 (ต่อ)

ประเภทตัวละคร	รูปแบบการฝึก	ท่าที่ใช้ฝึก	ประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึก
นาง	ฝึกแบบจารีต	ตบเข้า	เป็นการฝึกประสาทสัมผัสให้ผู้จังหวะของการเต้น
		ถองสะเอน	เป็นการฝึกยกเยื้องลำตัว ยกคอ ยกเอว ยกไหล่ และไบหน้าให้คล่องแคล่ว
		เต้นเสา	เป็นการฝึกให้มีกำลังขาที่แข็งแรง และมีความพร้อมที่จะแสดงติดต่อกัน โดยแรงไม่ตกหรือไม่หมดแรง ทำให้ไม่รู้สึกเหนื่อย และทำให้มีรูปร่างที่สมส่วน สวยงาม
		ถีบเหลี่ยม	เป็นการฝึกให้เกิดเหลี่ยมขาที่สวยงามและสามารถรับลอยหรือขึ้นลอยได้โดยแรงไม่ตก
		หกดะเมน	เป็นการฝึกให้เกิดความคล่องแคล่ว และว่องไว

นอกจากกระบวนการฝึกโขนในเรื่องของท่าทางและการรำรำที่กล่าวมาข้างต้น ถือเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยให้นักเรียนที่แสดงโขนเกิดบุคลิกภาพที่ดี มีความแข็งแรงในพลกำลัง รวมถึงสามารถถ่ายทอดการแสดงโขนออกมาด้วยความเข้าใจในตัวละครและบทละครตามหลักจารีตประเพณีอย่างวิจิตรงดงามให้ผู้ชมได้รับชมแล้ว นักเรียนที่เข้ารับการฝึกหัดโขนต้องเข้ามาเรียนรู้และฝึกฝนการแสดงโขนตามลำดับขั้นตอนที่โรงเรียนกำหนดไว้ในแบบแผนและหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นท่าทางการเต้น การรำรำ เทคนิค วิธีการ การถ่ายทอดจากครู เพื่อน รุ่นพี่ รวมถึงการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกหัดโขนในบริบทการรับรู้ประสบการณ์ในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

กระบวนการฝึกโขนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในด้านการแสดงโขนมาเป็นเวลายาวนาน และเป็นที่ยอมรับในแวดวงการศึกษา รวมถึงกรมส่งเสริมวัฒนธรรมยังให้การสนับสนุนการแสดงโขนของโรงเรียน ถึงแม้จะไม่ใช่โรงเรียนทางด้านนาฏศิลป์แต่มีความโดดเด่นและน่าสนใจ โดยเริ่มต้นจากการเรียนโขน และการแสดงโขนจากฝ่ายประถม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 โดย ศาสตราจารย์ ดร.อารี สัณหฉวี จากสาเหตุว่า โรงเรียนได้มีการสอนนาฏศิลป์ให้นักเรียนทุกชั้น สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง และจากการสังเกตการเรียนของนักเรียนจะเห็นว่านักเรียนชายมีความเบื่อหน่าย ไม่สนใจในการเรียนวิชานาฏศิลป์ ซึ่งในขณะนั้น

โรงเรียนมีครูที่สามารถสอนโขนได้จึงปรึกษากันว่า ให้นักเรียนชายตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป เวลาเรียนนาฏศิลป์จะแบ่งกลุ่มนักเรียนหญิง นักเรียนชาย โดยให้นักเรียนหญิงเรียนรำ ส่วนนักเรียนชายให้แยกมาฝึกโขน ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการสอนครั้งนั้นปรากฏว่านักเรียนชายสนใจในการเรียนโขนมาก มีความสนุกสนาน และตั้งใจเรียน จนสามารถออกโรงแสดงหรือเวทีแสดงจริงที่ห้องประชุมโรงเรียนในวันปิดภาคเรียนของโรงเรียนมา 2 ปีติด ในปี พ.ศ. 2523 ในชุดศึกวิรุญมุข โดยมีอาจารย์สมโภชน์ ฉายะเกษตริน อาจารย์ไพบศรี แสงอนันต์ และคณะร่วมกันฝึกซ้อม และยาวมาถึงปัจจุบันจนเป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียงสู่สังคมภายนอก ทำให้มีติดต่อกการแสดงโขนทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงการมีโขนสัญจร (ไตรรัตน์ พิพัฒโภคผล, 2551)

นอกจากจากการเรียนโขน และการแสดงโขน ด้านฝ่ายประถมแล้วในเวลาต่อมาโขนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ฝ่ายมัธยม ถือกำเนิดมาพร้อมกับโรงเรียนจากงานสายสัมพันธ์ ซึ่งเป็นงานประจำปีของโรงเรียนที่มีการจัดขึ้นในทุกปี โดยใช้การแสดงโขนในการรำเบิกโรง ต่อมาโรงเรียนก็ได้จัดการแสดงโขนมาอย่างต่อเนื่องในโอกาสสำคัญต่าง ๆ โดยมีชื่อโครงการว่า นาฏดุริยวิพิธทัศนา ดำเนินงานโดยวิชาเอกดนตรีและศิลปะการแสดงที่จัดการแสดงโขน 3 ชุด คือ ชุดพระนารายณ์ปราบนนทก-พระรามคืนนคร ในปี พ.ศ. 2553 ชุดนางลอย ในปี พ.ศ. 2554 และชุดศึกพรหมาศ ในปี พ.ศ. 2556 และอาจารย์สุภาภักตร์ พรมาธิกุล อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) และ ผศ.ชวลิต สูงใหญ่ ผู้อำนวยการในปัจจุบัน ได้เล็งเห็นว่านักเรียนมีความสามารถ และมีความสนใจเป็นอย่างยิ่ง จึงมีดำริให้จัดทำโขนที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน โดยยึดแนวพระราชเสาวนีย์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ทรงตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมประจำชาติว่า “เพราะประเทศของเรามีสิ่งที่น่าภูมิใจ ชาวต่างชาติยังนิยมดูศิลปวัฒนธรรมไทยกันมากขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าบ้านเมืองของเรามีประวัติศาสตร์ดังประเทศที่เจริญแล้วซึ่งไม่จำเป็นต้องคุยกันมาก เพียงเห็นศิลปะก็บ่งบอกถึงรากเหง้าว่า ประเทศนั้นเป็นอย่างไร” และในปี พ.ศ. 2557 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ได้ร่วมมือกับสมาคมศิษย์เก่าสาธิต ประสานมิตร และกรมส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย จึงได้มีการจัดการแสดงโขนโดยใช้ชื่อว่า “โขนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ” เพื่อเทิดพระเกียรติและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณต่อพระองค์ ผู้เปรียบดังมารดาที่ชุบชีวิต คุ้มชูโขน โดยพระราชดำริและโขนพระราชทานของพระองค์ เป็นแรงบันดาลใจสำคัญต่อบุคลากรนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ฝ่ายมัธยม ที่ร่วมกันอนุรักษ์ และภาคภูมิใจการแสดงโขนให้คงอยู่เพื่อเป็นศักดิ์ศรี

สืบไป โดยโฉนดเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เริ่มต้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2557 จนถึงปัจจุบัน โดยได้ทำการจัดการแสดงไปทั้งหมด 6 ชุดไม่ซ้ำกัน ดังนี้

- ปี พ.ศ. 2557 การแสดงโฉนดเฉลิมพระเกียรติฯ ในเรื่องรามเกียรติ์ ชุด พระลักษมีสีดา

- ปี พ.ศ. 2558 การแสดงโฉนดเฉลิมพระเกียรติฯ ในเรื่องรามเกียรติ์ ชุด นางลอย

- ปี พ.ศ. 2559 การแสดงโฉนดเฉลิมพระเกียรติฯ ในเรื่องรามเกียรติ์ ชุด กบิลพัฒน์

- ปี พ.ศ. 2560 การแสดงโฉนดเฉลิมพระเกียรติฯ ในเรื่องรามเกียรติ์ ชุด กระบือสีบมันคา อสุรา พระจักรีคืนนคร

- ปี พ.ศ. 2561 การแสดงโฉนดเฉลิมพระเกียรติฯ ในเรื่องรามเกียรติ์ ชุดศึก แสงอาทิตย์

- ปี พ.ศ. 2562 การแสดงโฉนดเฉลิมพระเกียรติฯ ในเรื่องรามเกียรติ์ ชุด พาลีสอนน้อง

นอกจากการแสดงโฉนดเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ฝ่ายมัธยม ได้จัดขึ้นแล้ว ยังมีการแสดงโฉนดในงานอื่น ๆ อีกมากมายทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น งานดนตรีสัญจรที่นำโฉนดไปโชว์ตามสถานที่ต่าง ๆ งานของกรมส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งประเทศไทยที่จัดแสดงขึ้นเพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์การแสดงโฉนดซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทย งานโชว์การแสดงโฉนดที่ต่างประเทศ โดยแต่ละงานจะมีชุดการแสดงโฉนดที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับคอนเซ็ปของงานที่กำหนดขึ้น โดยชุดการแสดงที่นิยมนำมาแสดงโฉนดบ่อยที่สุด คือ พระรามตามกวาง ยกรบ ถวายพล จองถนน หนุมานชุกช่องดวงใจ และพระนารายณ์ปราบนนทก เป็นต้น

ความโดดเด่นและความพิเศษของโฉนดโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. **โฉนดฝ่ายประถม** โดยคนส่วนใหญ่มักเรียกกันว่าโฉนดเด็ก หรือ โฉนดจิ๋ว มศว ซึ่งความเด่นชัดของโฉนดประถมเริ่มตั้งแต่การมีหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาโฉนด ให้กับนักเรียนชายตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 4-6 สัปดาห์ละ 1 คาบ (50 นาที) พร้อมกับนักเรียนหญิงในห้องเรียนเดียวกับวิชานาฏศิลป์ จนเกิดเป็นกิจกรรมการแสดงโฉนดประจำปีของโรงเรียน โดยหลักสูตรการเรียนประกอบด้วย สาระความรู้ กระบวนการเรียนรู้ คุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากการ

เรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้จากการสอบภาคปฏิบัติบนเวทีการแสดงจริง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จะเรียนเกี่ยวกับหัวข้อ ทอนสำคัญ วิถีไทยในรามเกียรติ์ และบูรณาการรามเกียรติ์ โดยมีกระบวนการฝึกฝนเบื้องต้น การฝึกแม่ท่า เชนยักษ์ รบ ปะทะทัพ กราว และตัวเอก ตามลำดับ โดยการฝึกในทุกครั้งจะมีการสอดแทรกเรื่องระเบียบวินัย ความอดทน การตรงต่อเวลา การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และคุณธรรมจริยธรรมในเรื่องรามเกียรติ์ ถือเป็นรูปแบบการแสดงที่ต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติตลอดมา (ไตรรัตน์ พิพัฒน์โกศล, 2551) ซึ่งในหลายปีต่อมาโรงเรียนก็ได้มีการจัดการแสดงโขนเฉลิมพระเกียรติต่อพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อต้องการฝึกฝนระเบียบวินัย การรู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ และความอดทน นอกจากการมีหลักสูตรที่บรรจุไว้ในวิชาโขนแล้ว ความโดดเด่นอีกประการหนึ่งของโขนฝ่ายประถมที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนเลยก็ว่าได้ คือ ศูนย์ศึกษาภูมิปัญญาไทยในรามเกียรติ์ ที่เป็นสถานที่ที่รวบรวมความพร้อมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร สถานที่ที่ใช้ศึกษาความรู้เกี่ยวกับการแสดงโขน สถานที่ที่ใช้ฝึกซ้อมและรวบรวมเสื้อผ้า เครื่องประดับ อาวุธ หัวโขน และสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโขน รวมถึงองค์ประกอบการแสดงโขนพร้อมสรรพไว้เป็นแหล่งบริการวิชาการให้แก่ชุมชน โดยมีหลักการและเหตุผลว่าโขนและรามเกียรติ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ของภูมิปัญญาไทยเอกลักษณ์ไทย ทั้งด้านภาษา วรรณคดี ช่างสิบหมู่ ดนตรีไทยนาฏกรรมไทย ซึ่งสามารถบูรณาการเพื่อส่งเสริมกระบวนการคิด กระบวนการค้นคว้าวิจัย ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ บูรณาการร่วมกับวิชาต่าง ๆ ส่งเสริมสืบสานสนับสนุนประชาชนชาวบ้านภูมิปัญญาไทยร่วมกับภูมิปัญญาสากล จากบรรพชนและแหล่งการเรียนรู้อื่นในกระแสโลกปัจจุบันเพื่อการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนอย่างเต็มตามศักยภาพของผู้เรียนตามความสนใจ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญอย่างหนึ่งคือต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นใฝ่รู้ใฝ่เรียน เรียนรู้ การคิด วิเคราะห์ และสร้างสรรค์อย่างมี วิจารณ์ญาณ เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการเสริมสร้างคุณลักษณะ

2. โขนมัธยม ซึ่งความเด่นชัดของโขนมัธยมก็เริ่มตั้งแต่การมีสาขาวิชาเอกศิลปการแสดง ที่มีการบรรจุการเรียนโขนไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ถึงต่างจากโรงเรียนสายสามัญทั่วไปที่แต่สาขาวิชาวิทย์คณิต ศิลปคำนวณ ศิลปภาษาต่าง ๆ และศิลป์ทั่วไปเป็นหลัก แต่ไม่มีสาขาวิชาเอกศิลปการแสดง ซึ่งความโดดเด่นในการฝึกโขนเริ่มตั้งแต่ความเข้มข้นที่มีรูปแบบการฝึกเหมือนวิทยาลัยนาฏศิลป์ อาจารย์ลักษณะ คชสาร เล่าว่านักเรียนที่นี้จะต้องเรียนการวิเคราะห์บทละคร การเขียนบท การวิเคราะห์องค์ประกอบการแสดง เครื่องแต่งกาย รวมถึงการแต่งหน้าเพื่อการแสดง นำไปสู่การฝึกปฏิบัติการแสดงโขนทำให้นักเรียนเกิดการใฝ่รู้ใฝ่

เรียน และมีวินัยในการฝึกซ้อม นอกจากการความโดดเด่นในการสาวิชาเอกแล้ว โขนมัธยมยังมีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นความสามารถพิเศษทางนาฏศิลป์ไทย (โขน) และชมรมนาฏศิลป์ไทย ที่ร่วมในการฝึกซ้อมโขน ซึ่งโดดเด่นกว่าที่อื่น ส่วนด้านการแสดงโขนมัธยมจะเน้นไปที่การแสดง “โขนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ” พระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง รามเกียรติ์ ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) เพื่อให้เป็นมรดกสำหรับพระนคร แล้วพระราชประสงค์ที่แฝงไว้อีกประการหนึ่งคือ ใช้เป็นแบบอย่างของการประพฤติปฏิบัติ เป็นคติสอนใจ เช่น การมีคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความจงรักภักดี ของข้าทหารที่มีแก่เจ้านายของตน หรือการตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมความถูกต้อง เป็นต้น

โดยสามารถสรุปได้ว่า โขนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีบริบทที่มีความโดดเด่นในการศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผ่านการฝึกหัดโขนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ตั้งแต่ การมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่สอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวกับคำสอนที่ดั่งงามไว้ในหลักสูตรและกระบวนการฝึก มีชมรมนาฏศิลป์ไทยในการฝึกซ้อมโขน ไปจนถึงเป้าหมายของเนื้อเรื่องที่ใช้แสดง ที่เน้นในการปลูกฝังคุณลักษณะพฤติกรรมที่ดีงาม ผ่านเนื้อหาตอนที่นำมาแสดง เช่น โขนเฉลิมพระเกียรติต่อพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (ฝ่ายประถม) โขนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ (ฝ่ายมัธยม) และมีเอกลักษณ์อีกอย่างคือ มีสถานที่ที่ใช้ฝึกซ้อมที่มีเป็นกิจจะลักษณะทั้งสองฝ่าย และมีศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถใช้ร่วมกันได้ เช่น ศูนย์ศึกษาภูมิปัญญาไทยในรามเกียรติ์ ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการจัดแสดงโขนทุกครั้งจะได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองนักเรียน สมาคมผู้ปกครอง ผู้อำนวยการโรงเรียน หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงกรมส่งเสริมวัฒนธรรม เป็นต้น จากบริบทดังกล่าวข้างต้น จึงถือว่าเป็นบริบทที่มีความสำคัญที่ช่วยสร้างประสบการณ์การฝึกหัดโขน และเกิดกระบวนการฝึกหัดโขน ซึ่งหล่อหลอมให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะผ่านการฝึกหัดโขนในที่สุด

ส่วนที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดโขน

การฝึกหัดโขน เป็นการแสดงออกถึงการฝึกหรือการซ้อมทางนาฏกรรมและการละคร ประเภทหนึ่งด้วยการแสดงออกทางการแสดงชั้นสูงของไทยที่มีความสง่างาม อลังการและอ่อนช้อย ผสมผสานการร่ายรำหรือการเต้นผ่านตัวละคร โดยมีผู้พากษ์เจรจา และดนตรีประกอบกับเสียงซอและเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ ผู้แสดงจะสวมหน้ากากปิดบังใบหน้าตนเอง ยกเว้นตัวพระและตัวนางที่ไม่มีการสวมหน้ากาก โดยตัวละครจะมีการถืออาวุธ เช่น อาวุธของพระราม หรือ ศร

วิเศษ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วกิจกรรมการแสดงโขนยังเป็นการผสมผสานศาสตร์และศิลป์ หลากหลายแขนงเข้าด้วยกันไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรม วรรณศิลป์ นาฏศิลป์ คีตศิลป์ หัตถศิลป์ การฝึกหัดโขนในบริบทนี้จำกัดขอบเขตสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษนาฏศิลป์ไทย (โขนละคร) นักเรียนที่มีวิชาเอกศิลปะการแสดง รวมทั้งนักเรียนชมรม/วิชาเพิ่มเติมเลือกนาฏศิลป์ไทย จะได้รับการฝึกซ้อมในการแสดงโขน ซึ่งต้องผ่านการคัดเลือกจากคุณครูผู้รับผิดชอบตามความเหมาะสม จากบุคลิกภาพและลักษณะ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับบทบาทที่ได้รับ ซึ่งการฝึกหัดโขนมีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันไปตามที่แต่ละบุคคลประสบพบเจอ โดยนักเรียนเหล่านี้จะได้รับการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) โดยเป็นกระบวนการฝึกหัดโขนที่บุคคลได้รับที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างสังคมระดับมหภาค ส่วนโครงสร้างสังคมระดับจุลภาค ที่เป็นการมองในระดับปัจเจกหรือระดับบุคคล โดยเกิดจากการปฏิสังสรรค์ผ่านสัญลักษณ์ทางสังคม นอกจากนี้ กระบวนการฝึกหัดโขน ยังก่อให้เกิดคุณลักษณะที่สำคัญภายในตัวบุคคลอีกด้วย ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ติดตัวนักเรียน ก่อให้เกิดการแสดงพฤติกรรมที่น่าปรารถนาต่อไป

สำหรับการอธิบายกระบวนการฝึกหัดโขนของนักเรียนนี้ ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา ซึ่งมองปรากฏการณ์ทางสังคมในระดับโครงสร้าง นั่นคือ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ มาเป็นกรอบในการทำความเข้าใจกระบวนการฝึกหัดโขน โดยมองการฝึกหัดโขน ว่าเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคม ที่ปรากฏความสัมพันธ์ของบุคคลและกลุ่มคนในรูปแบบของวิถีชีวิต ซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด และประสบการณ์ต่าง ๆ และในระดับบุคคล นั่นคือ ทฤษฎีปฏิสังสรรค์ สัญลักษณ์ ซึ่งเป็นการกระทำระหว่างกันของบุคคลผ่านการให้ความหมายในเชิงสัญลักษณ์ ยังรวมถึงทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงละคร เป็นการทำความเข้าใจและตีความหมายปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายใต้บริบทของการแสดงละคร และยังอาศัยแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา ได้แก่ ทฤษฎีบุคลิกภาพ และทฤษฎีทางปัญญาสังคม มาอธิบายคุณลักษณะที่เกิดขึ้น จากกระบวนการฝึกหัดโขน โดยมีแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้ทำการทบทวน ดังนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา

2.1.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-Functional Theory) เป็นทฤษฎีทางสังคมวิทยาในระดับมหภาค (Macro Approach) ใช้อธิบายสังคมมนุษย์และการกระทำภายในสังคมมนุษย์ โดยมองสังคมมนุษย์ว่าเป็นระบบ ๆ หนึ่ง ที่ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่ทำงานสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีหน้าที่และมีขอบเขต (Boundary) ที่ชัดเจนแน่นอน แต่ในขณะเดียวกันก็มีกระบวนการในการทำงานเพื่อดำรงรักษา (Maintenance) ขอบเขตนั้นเอาไว้ โดยสังคมที่เป็นระบบจะมีอาณาเขตที่แน่นอนและมีการวางระเบียบในตนเอง โดยการทำงานของส่วนประกอบต่าง ๆ มีลักษณะ

พึงพาอาศัยกัน (Homeostasis) เพื่อให้เกิดดุลยภาพ (Equilibrium) ในสังคม เป็นสังคมในฐานะที่เป็นระบบที่รักษาตนเองได้มีความต้องการจำเป็นจำนวนหนึ่ง (Needs or Requisites) เมื่อสามารถสนองความต้องการได้ จะทำให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ (Parsons, 2007) ดังนั้น ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ กล่าวว่า สถาบันเป็นระบบหนึ่งในสังคมที่มีหน้าที่ในตัวเอง ในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่สอดคล้องและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันกับสถาบันอื่นในสังคมด้วย แต่ละสถาบันต้องทำหน้าที่เพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ และเมื่อใดก็ตามที่เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม สถาบันย่อมต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้นเพื่อให้สังคมสามารถดำเนินต่อไปได้ (วฤชสพร ญัฐรุจิโรจน์, 2560) เช่น ภาครัฐและภาคเอกชนเป็นผู้จัดสรรทุนสำหรับการแสดงนาฏศิลป์ไทย เพื่อดำรงไว้ซึ่งการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ หากภาครัฐและเอกชนไม่มีความสนใจ ก็อาจส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลง ทำให้การดำเนินการเพื่ออนุรักษ์การแสดงนาฏศิลป์ไทยไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมตามทัศนภาพของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มาเป็นกรอบในการทำความเข้าใจกระบวนการฝึกหัดโขน ว่าการถ่ายทอดทางสังคมมีความเกี่ยวข้องอย่างไร และมีตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคมบ้างที่เกี่ยวข้องบ้าง

แนวคิดการถ่ายทอดทางสังคม

การถ่ายทอดทางสังคมถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมอย่างหนึ่ง เริ่มต้นตั้งแต่เด็ก โดยการเลียนแบบจากพฤติกรรมที่เห็นจนกระทั่งรับเข้ามาเป็นค่านิยมและกลายเป็นพฤติกรรมของตนเองในเวลาต่อมา ซึ่งอิทธิพลดังกล่าวจะได้รับมามากเมื่ออยู่ในกลุ่มระดับปฐมภูมิ เพราะมีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกันโดยเฉพาะจากครอบครัว ดังนั้น การถ่ายทอดทางสังคมจึงเริ่มต้นมาจากสถาบันครอบครัว ซึ่งเด็กจะได้รับการเสริมแรงจากพ่อแม่ และเริ่มขยายการเรียนรู้ในลักษณะนี้มากยิ่งขึ้นเมื่อเข้าสู่ระบบโรงเรียน ที่เกิดจากการคบเพื่อน และกลุ่มเพื่อน ๆ ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ไม่ได้หยุดลงเมื่อเด็กออกจากโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังคงดำเนินไปทุกช่วงชีวิต ในวัยผู้ใหญ่ โดยบุคคลจะต้องเรียนรู้ที่จะแสดงบทบาทใหม่ ๆ โดยทุกช่วงวัยชีวิตจะขยายขอบเขตการเรียนรู้เพื่อปรับตัวทางสังคมอยู่เสมอ นอกจากนี้ งามตา วนิทานนท์ (2545) กล่าวว่า การถ่ายทอดทางสังคมมีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ การถ่ายทอดทางสังคมและวัฒนธรรม กับการพัฒนาบุคลิกภาพในบุคคล เป็นกระบวนการพัฒนาความเป็นตัวตน (Self) ของสมาชิกใหม่ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ เด็กจะมีการเริ่มสร้างเอกลักษณ์ (Identity) ของตน ตลอดจนพัฒนา ค่านิยมและความมุ่งหวังต่าง ๆ ในชีวิต ซึ่งถ้าสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ เอื้ออำนวย เด็กก็จะสามารถพัฒนาได้เต็มที่ตามศักยภาพของตนเอง กล่าวได้ว่าการถ่ายทอดทางสังคมยังถือเป็นกระบวนการ

เชื่อมโยงบุคคลเข้ากับสังคมและวัฒนธรรม บุคคลจะเรียนรู้และซึมซับเอาความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคมที่บุคคลเป็นสมาชิกอยู่เข้าไปเพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนด ความคิดและพฤติกรรม (Watson และ Lindgren, 1979) โดยวิธีการถ่ายทอดทางสังคม มี 2 วิธี ได้แก่ การถ่ายทอดทางสังคมโดยตรง (Direct socialization) และการถ่ายทอดทางสังคมโดยอ้อม (Indirect socialization) สำหรับการถ่ายทอดทางสังคมโดยตรง เป็นการถ่ายทอดทางสังคมที่มีความต้องการให้บุคคลสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่ตั้งสังคมกำหนดไว้ หรือเป็นการบอกว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรกระทำ สิ่งใดผิดหรือถูก โดยมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพเป็นอย่างมาก โดยการถ่ายทอดทางสังคมโดยตรงนี้มาจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา เป็นต้น ส่วนการถ่ายทอดทางสังคมโดยอ้อม เป็นการถ่ายทอดทางสังคมที่ไม่บอกกันโดยตรง แต่อาจแสดงให้เห็น เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเองจากการเห็นแบบอย่าง การฟัง การอ่าน การชมภาพยนตร์ ทีวี แล้วเกิดการเลียนแบบ เป็นต้น

ตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคม

ตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization agents) หมายถึง กลุ่มที่ทำหน้าที่ในการขัดเกลาสมาชิก สร้างสมาชิกให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ เจตคติ เป็นต้น ในแบบที่สังคมต้องการ โดยการถ่ายทอดทางสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการขัดเกลาให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการฝึกหัดไซน เนื่องจากนักเรียนได้รับการถ่ายทอดทางสังคมจากตัวแทนต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้กฎระเบียบและมีการปฏิบัติตาม โดยนักเรียนสามารถเรียนรู้และรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้งห้า เช่น สัมผัส กลิ่น รสชาติ มองเห็น และได้ยิน จากกลุ่มตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคมที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์การฝึกหัดไซน ได้แก่ สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน และครอบครัว โดยสถาบันการศึกษา เป็นสถาบันที่ให้ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่มีต่อการฝึกหัดไซน เป็นสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดไซนมากที่สุด ทั้งยังทำให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะที่เกิดจากการฝึกหัดไซน กลุ่มเพื่อน เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากในการถ่ายทอดทางสังคมในการฝึกหัดไซน ในการเรียนรู้การฝึกหัดไซนด้วยกัน และสถาบันครอบครัวที่ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดทางสังคมให้แก่เด็กนักเรียนเกิดประสบการณ์ในการฝึกหัดไซน

โดยจะเห็นได้ว่า การถ่ายทอดทางสังคม จึงเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความสามารถ เจตคติ บุคลิกภาพ ค่านิยม ของสมาชิกสังคมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ผ่านตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคม ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และครอบครัว ซึ่งทำหน้าที่ในการถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้แบบแผนทางสังคม โดยการถ่ายทอดทางสังคมในมุมมองของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ จึงมองบุคคลในฐานะที่เป็น

สมาชิกหนึ่งในสังคม นักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น นักเรียนจึงย่อมได้รับการถ่ายทอดทางสังคมเช่นกัน ไม่ว่าจะถ่ายทอดทางสังคมโดยตรงและโดยอ้อม ผ่านตัวแทนต่าง ๆ ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และครอบครัว โดยแต่ละคนต่างได้รับประสบการณ์การถ่ายทอดทางสังคมที่แตกต่างกัน ดังนั้น การทำความเข้าใจประสบการณ์ของการฝึกหัดโยนจึงมีความเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางสังคมในระดับโครงสร้างหรือมหภาคด้วย นอกจากนี้ การทำความเข้าใจประสบการณ์การฝึกหัดโยนยังมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ผ่านการให้ความหมายของบุคคล ซึ่งเป็นประเด็นโครงสร้างทางสังคมในระดับจุลภาค โดยใช้ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ เป็นแนวทางการในการทำความเข้าใจกระบวนการฝึกหัดโยน ดังรายละเอียดถัดไป

2.1.2 ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์

ผู้วิจัยยังใช้มุมมองจากทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) ที่มองระดับบุคคล และมองการถ่ายทอดทางสังคมในเชิงการปฏิสังสรรค์ระหว่างผู้ถ่ายทอดกับผู้ถูกถ่ายทอด ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาความเป็นตัวตน (Self) ของบุคคล โดยทฤษฎีดังกล่าวนำมาทำความเข้าใจประสบการณ์จากการฝึกหัดโยน โดยศึกษาว่านักเรียนฝึกหัดโยนมีมุมมองต่อตนเองอย่างไร และบุคคลแวดล้อมทำให้นักเรียนเกิดการคิดและมองตนเองอย่างไร นำไปสู่การตีความและให้ความหมาย

ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์เป็นทฤษฎีที่เน้นที่ตัวผู้กระทำ (Actor) และการตีความหมายของความจริงทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งภายใน (Inner) หรือลักษณะทางพฤติกรรม โดย George Herbert Mead ได้อธิบายถึงปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ว่าเป็นความคิด ประสบการณ์ และพฤติกรรม ที่มีส่วนสำคัญต่อสังคม และมนุษย์ที่สร้างความสัมพันธ์ผ่านระบบสัญลักษณ์ (Symbols) โดยสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุด คือ ภาษา สัญลักษณ์ดังกล่าวอาจไม่ได้หมายถึงวัตถุ หรือเหตุการณ์เสมอไป แต่ยังหมายถึง การกระทำจากวัตถุ และเหตุการณ์นั้นด้วย เช่น คำว่า แก้วน้ำ เมื่อพูดถึงแก้วน้ำ นอกจากจะหมายถึงที่นั่นแล้ว ยังแสดงถึงการครอบครองตำแหน่งอีกด้วย สัญลักษณ์จึงหมายถึง วิธีการที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์อย่างมีความหมายกับธรรมชาติ และบริบททางสังคม ซึ่งถ้าหากว่าไม่มีสัญลักษณ์แล้ว มนุษย์จะมีปฏิสัมพันธ์กันไม่ได้ และจะไม่มีคำว่า สังคมเกิดขึ้นมา ดังนั้นสัญลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา และเมื่อมีปฏิสัมพันธ์โดยใช้สัญลักษณ์ มนุษย์จะตีความหมายต่อสิ่งกระตุ้น และการตอบสนองต่อสิ่งนั้น เช่น การพิจารณาว่าอะไรคืออาหาร และอะไรที่ไม่ใช่อาหาร จากนั้นแล้วจึงสามารถที่จะนำสิ่งนั้นมาใช้เพื่อการรับประทานเป็นอาหารในเวลาต่อไปได้ ซึ่งชีวิตในสังคมจะสามารถดำเนินไปได้ ถ้าหากว่ามีการตีความสัญลักษณ์ร่วมมาใช้โดยสมาชิกในสังคมร่วมมือกัน แต่ถ้าไม่มีการตีความสัญลักษณ์ร่วมมาใช้ก็จะสื่อสารกันไม่ได้

สัญลักษณ์ร่วม (Common Symbols) จึงเป็นวิธีการเดียวที่จะช่วยให้มนุษย์นั้นสามารถมีการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้ เราจึงต้องรู้จักความหมายของสัญลักษณ์ที่ไปสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังนั้น ในกระบวนการฝึกหัดเขียน นักเรียนจะมีการปฏิสัมพันธ์กับสัญลักษณ์ ซึ่งใช้การสื่อสารเป็นสัญลักษณ์ในการดำเนินชีวิตในสังคม หรือในที่นี้คือ ประสบการณ์การฝึกหัดเขียน นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน และครูอาจารย์ในบริบทของการฝึกหัดเขียน มีการกระทำระหว่างกัน และนักเรียนให้ความหมายและตีความการกระทำต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้

Mead จึงได้ทำการศึกษาพัฒนาการที่ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวตน (Self-concept) ที่ค่อย ๆ ก่อร่างสร้างตนมาจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ โดยชี้ให้เห็นว่ากลไกสำคัญต่อการสร้างตัวตน คือ การเรียนรู้ที่จะสวมบทบาทที่เรียกว่า การรับรู้อำนาจ (Role-taking) ของผู้อื่น คือ การรู้จักบทบาทของผู้อื่น จะทำให้เราทราบความหมาย และความตั้งใจของผู้อื่น และสามารถตอบสนองต่อการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และหัวใจสำคัญของการเรียนรู้คือ ภาษา ซึ่งเป็นช่องทางการถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์ และกฎเกณฑ์ร่วมของสังคม ซึ่งเมื่อมองถึงจุดนี้ อาจดูราวกับว่าสังคมได้แสดงบทบาทครอบงำ และสร้างตัวตนของปัจเจกบุคคล ทำให้จากการรับรู้อำนาจนี้ Mead ยังได้พัฒนาแนวคิดเรื่อง ตัวตน (Self) ขึ้นมา โดยเขาได้กล่าวว่าความคิดเรื่องตัวตนเกิดขึ้นได้ เมื่อบุคคลคิดออกไปนอกตัว แล้วมองสะท้อนกลับมา เหมือนผู้อื่นมองเรา คือ บทบาทของผู้อื่น (Role of Another) โดยการรับรู้อำนาจนี้ไม่ได้ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่จะต้องมาเรียนรู้เองในภายหลัง และเรียนรู้ตอนที่ยังเป็นเด็ก ซึ่งจากแนวคิดเรื่องตัวตน (Self) ทำให้เกิดเป็นเงาสท้อนปัจเจกสภาพที่มีขนาดเล็ก หรืออยู่เบื้องหลังสภาพของปัจเจกบุคคลที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้าด้วยในฐานะที่เป็นอัตลักษณ์ที่ปรากฏตัวและแสดงตนต่อสาธารณะของปัจเจกบุคคล โดยจะเห็นได้ว่าปัจเจกสภาพในแนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ไม่ได้เป็นภาพที่มีความต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียว บางส่วนแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด แต่ก็ไม่น้อยที่มีการซ้อนทับกันของบทบาท จึงได้มีการจำแนกแยกแยะความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลกับอัตลักษณ์ทางสังคม ซึ่ง Mead ได้นิยามความคิด หรือความรู้สึกที่ปัจเจกมีต่อตนเองว่า Ego Identity ส่วนภาพของปัจเจกในสายตาของคนอื่นในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเขาเรียกว่า Personal Identity ทั้งนี้เนื่องจากตัวตนของคนเรานั้นประกอบด้วยภาพลักษณ์ของเราที่เรามีต่อตนเอง นั่นคือ I หรือ Ego Identity และจินตนาการเกี่ยวกับความคิดของผู้อื่นต่อภาพลักษณ์นั้น นั่นคือ Me หรือ Personal Identity ทำให้ Mead พยายามรักษาอิสรภาพของปัจเจกด้วยการเสนอแนวคิดที่ว่า ตัวตนนี้มีสองด้านที่ปะทะสังสรรค์กันอยู่ตลอดเวลา (Social Interaction) โดยด้านหนึ่ง คือ Me ที่เป็นการมองตนเองจากมุมมองของผู้อื่น และ I เป็นตัวตนที่ตอบสนองความคิดเหล่านั้น พฤติกรรมเป็น

ผลมาจากการปฏิสังสรรค์ภายใน ซึ่ง I จะตอบสนองต่อ Me และกลับมาตอบสนองต่อ I แล้วบุคคลแสดงออกไป ซึ่งนักเรียนมีปฏิสังสรรค์กับบุคคลอื่นในสังคม ทำให้เกิดการมองตนเองจากมุมมองของบุคคลอื่น (Me) ทั้งก่อนเข้ามาฝึกหัดโยน และขณะที่เข้ามาฝึกหัดโยน จึงเกิดการตีความและให้ความหมายแก่ตนเอง (I) และสามารถให้ความหมายของประสบการณ์การฝึกหัดโยน รวมทั้งกระบวนการฝึกหัดโยน ภายใต้บริบทแวดล้อมนั้น ๆ ได้ สำหรับประเด็นสังคม (Society) สังคมเป็นสิ่งที่มิชอบเขตกว้าง และเป็นแบบแผนของการปฏิสัมพันธ์ และสังคมเป็นสิ่งที่มาก่อนตัวบุคคล กระบวนการทางจิตเป็นสิ่งที่เกิดจากสังคม การที่นักเรียนตัดสินใจเข้ามาเรียนฝึกหัดโยน แบบแผนทางสังคมมีส่วนเกี่ยวข้อง เนื่องจากสังคมมองว่า การแสดงโขนเป็นกิจกรรมด้านศิลปะการแสดงที่ช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีงาม เป็นแบบแผนของการประพฤติปฏิบัติที่ดี การที่นักเรียนตัดสินใจเข้ามาเรียนการแสดงโขนซึ่งเป็นการกระทำที่ดี เป็นไปตามแบบแผนทางสังคม (Turner, 2001)

การศึกษาประสบการณ์ในการฝึกหัดโยนของนักเรียน ยังสามารถเทียบเคียงได้กับมุมมองของการมองตนเองจากผู้อื่น ตามแนวคิดของ Charles Horton Cooley ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self) โดยการมองตนเองในฐานะเป็นกระจกเงา (Looking Glass Self) เป็นกระบวนการที่บุคคลได้จินตนาการเกี่ยวกับตนเองตามที่ปรากฏต่อสายตาผู้อื่น จินตนาการเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้อื่นว่าจะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับเราตามที่ปรากฏต่อสายตาเขาอย่างไร และการพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง เช่น ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกอับอาย ซึ่งกระบวนการของประสบการณ์การฝึกหัดโยนเริ่มจากการมีมุมมองเกี่ยวกับตัวตนของตนเองจากสิ่งที่คนในสังคมได้ให้ความหมาย กล่าวคือ การที่สังคมมองว่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่ดี น่ายกย่อง มีความภูมิใจในความเป็นไทย จึงทำให้นักเรียนเกิดมุมมองเกี่ยวกับตัวตนของตนเอง จนกระทั่งกลายเป็นค่านิยมหรืออุดมการณ์ที่ต้องการทำให้สังคมเห็นว่า นักเรียนสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยได้เช่นกัน ดังนั้น นักเรียนอาจใช้มุมมองที่คนในสังคมมองเห็นในการตัดสินใจและให้ความหมายกับตนเอง และสร้างประสบการณ์ด้วยการฝึกหัดโยน (Downey, 2019)

โดยจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ นำมาใช้ทำความเข้าใจและเทียบเคียงประสบการณ์การฝึกหัดโยน ทั้งก่อน ขณะ และหลังการฝึกหัดโยน เกี่ยวกับการมองตนเองว่านักเรียนมีคุณลักษณะอะไรบ้างที่เกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์การฝึกหัดโยน การให้ความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ จะช่วยให้เกิดการกระทำระหว่างกัน เมื่อนักเรียนจินตนาการเกี่ยวกับตนเองจากสายตาของคนอื่นที่สัมพันธ์กับตนเองระยะหนึ่ง ภาพจินตนาการเหล่านั้นค่อย ๆ ผังลึกในจิตใจจนกลายเป็นมโนทัศน์ของตนเอง (Self-concept) ที่เกิดจากการฝึกหัดโยน นอกจากนั้นยังมีแนวคิดการมองตนเองในฐานะกระจกเงา เป็นภาพสะท้อนตนเองจากสายตาผู้อื่น

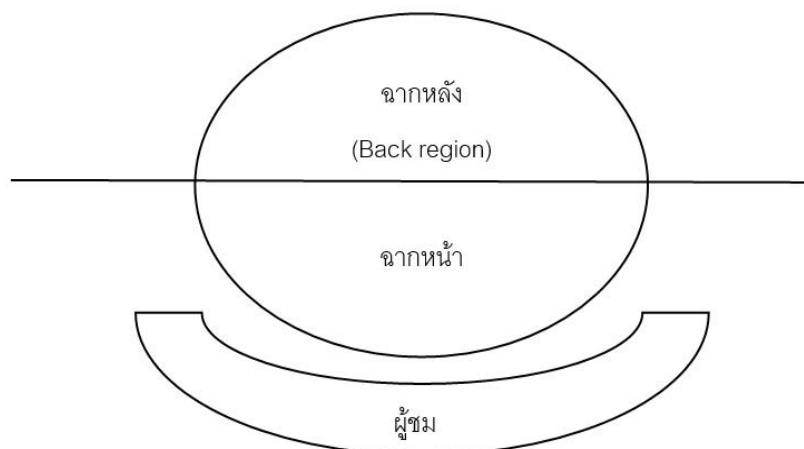
โดยเทียบเคียงกับการมองตนเองของนักเรียนว่า ตัวเขามีประสบการณ์การฝึกหัดไชนที่เป็นผลจากการพัฒนาความรู้สึกจากการจินตนาการเกี่ยวกับตนเองจากมุมมองที่ปรากฏผ่านสายตาของผู้อื่น แล้วจึงกลายเป็นความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งของตนเองในที่สุด

2.1.3 ทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงละคร

การพัฒนาตัวตน (Self) ผ่านการถ่ายทอดทางสังคม นั่นคือ การส่งเสริมให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับตัวตนให้กับสมาชิกใหม่ ว่าเขาเป็นอย่างไร เขามีอะไรที่แตกต่างจากคนอื่น โดยเกิดขึ้นจากประสบการณ์ของบุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจนเข้าใจว่าตนเองเป็นอย่างไรและแตกต่างกับผู้อื่นอย่างไร (Berns, 2007) โดยแนวคิดนี้มาจากกลุ่มทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ที่มองว่าสังคมเกิดมาจากส่วนย่อยที่สุดของสังคมคือการปฏิสัมพันธ์กันของมนุษย์ และก่อให้เกิดการรับรู้ตัวตนขึ้นมา (Berns, 2007; งามตา วณิชทานนท์, 2545) แนวคิดการก่อเกิดตัวตนมีหลากหลายแนวคิดแต่ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกแนวคิดของ Goffman มาเป็นกรอบในการทำความเข้าใจประสบการณ์การฝึกหัดไชน มองว่าการปฏิสัมพันธ์กันของมนุษย์มีลักษณะที่สอดคล้องกับบริบทที่ศึกษาเป็นอย่างมาก นั่นคือ บริบทการฝึกหัดไชน เป็นการทำให้นักเรียนต้องสวมบทบาทเพื่อแสดงไชนผ่านเนื้อหา/เนื้อเรื่องต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงเลือกแนวคิดนี้เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการเกิดตัวตนจากการมีประสบการณ์การฝึกหัดไชน

สำหรับทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงละคร (Dramaturgical theory) นักสังคมวิทยา มองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์คล้ายคลึงกับการแสดงละคร แต่ก็มีมุมมองที่ต่างกัน สามารถจำแนกได้สองกลุ่มแนวคิด คือ กลุ่มที่มองว่าการรวมกลุ่มกันเป็นการแสดงละคร (organizing is theatre) และกลุ่มที่มองว่าการรวมกลุ่มกันคล้ายคลึงกับการแสดงละคร (organizing is like theatre) ความแตกต่างของทั้งสองกลุ่มแนวคิดนี้ คือ รากฐานที่มาจากมุมมองของนักสังคมวิทยา และนักปรัชญาที่มองว่าการแสดงละครเป็นสิ่งเปรียบเทียบ (Metaphor) หรือไม่เมื่อเทียบกับชีวิตจริง (Boje et al., 2003; Kivisto & Pittaman, 2013) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ จะมุ่งให้ความสนใจกับกลุ่มแนวคิดการรวมกลุ่มกันคล้ายคลึงกับการแสดงละคร โดยมีนักสังคมวิทยา Erving Goffman เป็นนักคิดที่สำคัญของกลุ่มนี้ Goffman เป็นนักสังคมวิทยาที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดของกลุ่มทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ (Symbolic interactionism theory) ดังนั้น การทำความเข้าใจแนวคิดของ Goffman จะทำให้มีความเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานของปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ชัดเจนยิ่งขึ้น

Goffman ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ของ Mead แต่เขาก็มีจุดที่มองแตกต่างกับ Mead บางประการ เรื่องแรกคือ นักทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์มองว่าผลจากการปฏิสัมพันธ์ทำให้มนุษย์รู้ว่าควรจะทำอย่างไร แต่ Goffman มองว่า เขาควรจะเป็นอะไร จากการทำความเข้าใจและตีความจากบริบทรอบตัวว่าตอนนี้เขาเป็นใครก่อนที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เรื่องที่สอง Mead มองว่าการพัฒนาตัวตน เกิดขึ้นอย่างมั่นคงและเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่ Goffman มองว่า มนุษย์สลับตัวตนไปตามบทบาทตามบริบทเหมือนนักแสดงในการแสดงละคร และจะสร้างความประทับใจให้กับผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยเปรียบเสมือนผู้ชมในการแสดงละคร และเมื่อการมีปฏิสัมพันธ์จบลงบุคคลนั้นสามารถที่จะปลดปล่อยตัวตนเหล่านั้นออกไปได้เปรียบเสมือนกับนักแสดงที่เข้าไปหลังฉากการแสดงก็จะเป็นอีกตัวตนหนึ่งออกมา อาจจะมองว่าการที่สลับบทบาทไปมาแบบนี้เหมือนการเสแสร้งหรือไม่ Goffman มองว่า ไม่ใช่การเสแสร้งแต่ช่วยในการทำความเข้าใจและตีความในการกระทำของผู้อื่นและในบริบทอื่น ๆ โดย Goffman มองว่าพฤติกรรมของมนุษย์เปรียบเสมือนกับการแสดง ซึ่งได้อธิบายเอาไว้ในงานเขียนที่มีชื่อว่า The Presentation of self in everyday life ที่จะต้องมีฉากหน้า (Front region) และฉากหลัง (Back region) โดยทั้งสองส่วนมีหน้าที่แตกต่างกันคือ ฉากหน้า คือ ส่วนที่บุคคลเลือกที่จะแสดงตัวตนออกมาให้บุคคลอื่นได้รับรู้ ตามความเข้าใจ การตีความ ความคาดหวัง ความต้องการของผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย ทำให้บุคคลนั้นต้องระมัดระวังการพูดจา การแต่งกาย การแสดงออก เพื่อให้ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยเกิดความประทับใจและพึงพอใจเพื่อรักษาตัวตน เปรียบเสมือนกับหน้าเวทีนักแสดงนำเสนอตัวตนตามบทบาทหรือตามเนื้อเรื่องที่คุณชมอยากชมเพื่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้ชม ส่วนฉากหลัง จะเป็นส่วนที่ผู้ชมไม่มีได้รับรู้ และนักแสดงจะสลับตัวตนที่แสดงในฉากหน้าออกมาเป็นตัวตนที่แท้จริงได้ รวมถึงในฉากหลังนี้ บุคคลสามารถเตรียมการเพื่อเตรียมความพร้อมหรือพัก ก่อนออกไปแสดงในฉากหน้าอีกด้วย สามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างฉากหน้าและฉากหลังได้ตาม (สุภาวศ์ จันทวานิช, 2559) ภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบ 1 การวิเคราะห์เชิงละครของ Goffman

ที่มา: ปรับจาก สุภาวงศ์ จันทวานิช (2559, หน้า 131)

นอกจากนี้ Goffman ยังมองว่าผู้แสดงคนอื่นที่อยู่กลุ่มหรือทีมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาตัวตนขึ้นมา โดยมองว่าก่อนที่จะมีการแสดง จะต้องมีการฝึกซ้อม อบรม ถ่ายทอดเทคนิควิธีการสร้างความประทับใจ (Impression) ให้กับผู้ชมเพื่อให้เกิด ความคิด วิธีการตีความและการกระทำไปในทิศทางเดียวกัน ในชีวิตจริงไม่แตกต่างกับการแสดงที่มีหลากหลายบุคคลเข้ามาอบรม สั่งสอน ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ค่านิยมต่าง ๆ ให้กับสมาชิกในกลุ่ม และที่สำคัญที่สุดคือ การให้ความรู้ ความเข้าใจเพื่อให้บุคคลสามารถเข้าใจสถานการณ์ที่จะเผชิญหรือออกไปแสดงต่อหน้าผู้ชม ในตรงนี้เองที่ Goffman มองว่า การอยู่รวมกันเป็นทีมในการแสดงจะต้องมีคุณลักษณะสำคัญสามประการ ประกอบด้วย 1) ต้องการความไว้วางใจในทักษะ ความสามารถของสมาชิก 2) มีการอธิบายกับสมาชิกว่า การแสดงออกเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี และ 3) หากในกลุ่มมีการแบ่งชนชั้นในหน้าฉาก เมื่ออยู่หลังฉาก ชนชั้นที่เกิดขึ้นเหล่านั้นจะหายไป (Kivisto & Pittaman, 2013)

โดยจะเห็นได้ว่า ในการทำความเข้าใจกระบวนการฝึกหัดไซน แนวคิดการวิเคราะห์เชิงละครของ Goffman จะช่วยทำความเข้าใจและตีความการกระทำระหว่างกันในแง่ของการแสดงหน้าฉากและหลังฉาก รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกัน เช่น เพื่อนนักเรียนที่แสดงไซน รวมทั้งผู้ชมการแสดงไซน สิ่งเหล่านี้จะช่วยก่อร่างพัฒนาตัวตนของนักเรียน

ฝึกหัดโขน ดังนั้น นักเรียนที่ผ่านการฝึกหัดโขน และผ่านการแสดงโขนดังกล่าวมาก่อน จะให้ความหมายของประสบการณ์การฝึกหัดโขนในแง่ของกระบวนการได้อย่างลึกซึ้ง

จากแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถอธิบายและเทียบเคียงกับประสบการณ์ของการฝึกหัดโขน จากมุมมองดังกล่าวทำให้มีความเข้าใจประสบการณ์การฝึกหัดโขนมากยิ่งขึ้น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะที่สำคัญจากการฝึกหัดโขน นอกจากนี้การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าว ยังสามารถใช้มุมมองทางจิตวิทยาในการเทียบเคียงผลที่ได้จากการศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา มาทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีบุคลิกภาพ และทฤษฎีทางปัญญาสังคม ดังจะได้นำเสนอในรายละเอียดส่วนถัดไป

2.2 แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา

2.2.1 ทฤษฎีบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพ หมายถึง กลุ่มคุณลักษณะหรือลักษณะนิสัยของบุคคลที่มีความเป็นเอกลักษณ์ โดยมีความคงเส้นคงวาของลักษณะนิสัยเมื่อเวลาผ่านไประยะเวลาหนึ่ง โดยบุคลิกภาพ ถือว่าเป็นส่วนผสมระหว่างคุณลักษณะการรู้คิด และคุณลักษณะด้านอารมณ์ความรู้สึก รวมทั้งเป็นคุณลักษณะที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล (Cohen et al., 2013) นอกจากนี้ บุคลิกภาพ ยังหมายถึง กลุ่มคุณลักษณะและกลไกทางจิตใจที่อยู่ภายในตัวบุคคล ที่จัดระบบและมีความคงทน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลและการปรับตัวไปยังสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพและสังคม (Larsen & Buss, 2017) และบุคลิกภาพ หมายถึง กลุ่มคุณลักษณะและรูปแบบที่มีความคงทนที่บุคคลแสดงออก โดยมีทั้งคุณลักษณะนิสัยส่วนบุคคล และวิธีการที่บุคคลใช้ที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไปในสังคมนั้น ๆ (Bergner, 2020)

แนวคิดพื้นฐานสำคัญที่จำเป็นต้องรู้เกี่ยวกับบุคลิกภาพ ได้แก่ ลักษณะนิสัย (Personality traits) รูปแบบบุคลิกภาพ (Personality types) และบุคลิกภาพตามสถานการณ์ (Personality states) ซึ่งแต่ละแนวคิด มีความแตกต่างกันไป โดยมีรายละเอียดดังนี้ (Cohen et al., 2013)

1. ลักษณะนิสัย (Personality traits) เป็นคุณลักษณะที่สร้างขึ้นในตัวบุคคลที่มีความคงเส้นคงวาในแบบแผนของพฤติกรรม เป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่าบุคคลหนึ่ง ๆ มีความแตกต่างกับบุคคลอื่น ๆ แม้สถานการณ์รอบตัวจะเปลี่ยนแปลงไป บุคคลก็ยังคงแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ อยู่ เช่น โดยพื้นฐานแล้ว เป็นมิตรกับผู้อื่น ไม่ว่าจะไปร้านอาหาร ชั้นเรียน หรือสถานที่ต่าง ๆ ก็ยังคงความเป็นมิตร มีการทักทายพูดคุยกับผู้คน เป็นต้น

2. รูปแบบบุคลิกภาพ (Personality types) เป็นกลุ่มของลักษณะนิสัยที่มีความใกล้เคียงกันในแบบแผนของพฤติกรรม โดยนำไปสู่การระบุประเภทของบุคลิกภาพได้ เช่น ระบุว่าบุคคลมีลักษณะซึ่มเศร้า จะมีความแตกต่างกับการอธิบายว่าบุคคลมีรูปแบบความซึ่มเศร้า โดยรูปแบบความซึ่มเศร้าไม่ได้มาจากลักษณะนิสัยเพียงอย่างเดียว แต่จะประกอบกับระดับกิจกรรม ความสามารถในการใช้ชีวิต และระดับความสนใจสังคม

3. บุคลิกภาพตามสถานการณ์ (Personality states) เป็นการถ่ายโยงลักษณะนิสัยบางประการ โดยลักษณะนิสัย (Trait) มีความคงเส้นคงวาของพฤติกรรม ขณะที่บุคลิกภาพตามสถานการณ์ (States) มีความคงเส้นคงวาของพฤติกรรมในลักษณะชั่วคราว เช่น ความวิตกกังวลในลักษณะ State หากอยู่สถานการณ์ตึงเครียดจะมีความวิตกกังวล แต่หากอยู่สถานการณ์ปกติ ก็จะไม่มีความวิตกกังวล

การพิจารณาว่าบุคคลมีบุคลิกภาพแบบใด จึงต้องพิจารณาแนวคิดพื้นฐานของบุคลิกภาพด้วย ดังนั้น การพัฒนาคุณลักษณะที่เกิดขึ้นจากกระบวนการฝึกหัดไขว้น จะต้องอธิบายบนแนวคิดพื้นฐานของบุคลิกภาพ ถึงแม้ว่านักเรียนจะมีคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพเหมือนกัน แต่ละบุคคลจะมีประสบการณ์ และการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล จึงทำให้มองเห็นว่าคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพเดียวกันของแต่ละคน อาจมีความแตกต่างกันไป เช่น คุณลักษณะการมีวินัยในตนเอง นักเรียนแต่ละคนมีวินัยในตนเองที่แตกต่างกันได้ โดยนักเรียนอาจมีวินัยในตนเองทั้งขณะที่สวมบทบาทการแสดงไขว้น หรือนอกบทบาทการแสดงไขว้น หรืออาจมีวินัยในตนเองเฉพาะตอนสวมบทบาทเท่านั้น ดังนั้น การทำความเข้าใจคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นมาจากประสบการณ์การฝึกหัดไขว้น จึงควรพิจารณาแนวคิดพื้นฐานของบุคลิกภาพ เพราะจะแสดงให้เห็นว่า บุคลิกภาพที่แท้จริงเกิดขึ้นคงทนถาวร หรือเป็นเพียงบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นชั่วคราวแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์เท่านั้น จึงจะทำให้เข้าใจการพัฒนาบุคลิกภาพได้อย่างลึกซึ้งอันเนื่องมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับประสบการณ์การฝึกหัดไขว้น

โดยจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีบุคลิกภาพที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยนำทฤษฎีบุคลิกภาพมาใช้ในการทำความเข้าใจกระบวนการฝึกหัดไขว้น ประสบการณ์และการเรียนรู้จากการฝึกหัดไขว้น ทำให้นักเรียนเกิดบุคลิกภาพหรือคุณลักษณะที่ดีได้อย่างไร นอกจากนี้จะนำทฤษฎีบุคลิกภาพมาทำความเข้าใจประสบการณ์การฝึกหัดไขว้นแล้ว ผู้วิจัยยังได้นำทฤษฎีทางปัญญาสังคม มาเป็นแนวทางในการศึกษาประสบการณ์การฝึกหัดไขว้น โดยทำความเข้าใจข้อค้นพบเกี่ยวกับประสบการณ์การฝึกหัดไขว้น ว่ามีส่วนทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาคุณลักษณะได้อย่างไร

2.2.2 ทฤษฎีทางปัญญาสังคม

เนื่องจากทฤษฎีทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) มีความเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมาก เป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ (Bandura, 1986) จึงเรียกการเรียนรู้จากการสังเกต (Observational learning) ว่า "การเรียนรู้โดยการสังเกต" หรือ "การเลียนแบบ" และเนื่องจากมนุษย์เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวอยู่เสมอ โดยได้อธิบายว่าการเรียนรู้ของบุคคลหนึ่ง ๆ เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสภาพแวดล้อมในสังคม ซึ่งทั้งผู้เรียนและสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน และทั้งสภาพแวดล้อมกับตัวผู้เรียนมีความสำคัญเท่า ๆ กัน

Bandura กล่าวว่า พฤติกรรมของคนเราส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) โดยมีความคิดพื้นฐานของทฤษฎีทางปัญญาสังคม คือ

1) ความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนและสภาพแวดล้อม และถือว่าการเรียนรู้ก็เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสภาพแวดล้อม โดยผู้เรียนและสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน โดย Bandura ถือว่า ทั้งบุคคลที่ต้องการจะเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมเป็นสาเหตุของพฤติกรรมและได้อธิบายการปฏิสัมพันธ์ ดังนี้

Behavior (B) = พฤติกรรม

Person (P) = ปัจจัยด้านบุคคล

Environment (E) = ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

2) ให้ความสำคัญของแตกต่างของการเรียนรู้ (Learning) และการกระทำ (Performance) โดยถือว่าความแตกต่างนี้สำคัญมาก เพราะบุคคลอาจจะเรียนรู้อะไรหลายอย่างแต่อาจจะไม่กระทำก็ได้ Bandura ได้สรุปว่าพฤติกรรมของมนุษย์อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.1) พฤติกรรมสนองตอบที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ โดยแสดงออกหรือกระทำสม่ำเสมอ

2.2) พฤติกรรมที่เรียนรู้มาแล้ว แต่ไม่เคยแสดงออกหรือกระทำ

2.3) พฤติกรรมที่ไม่เคยแสดงออกหรือกระทำ เนื่องจากไม่เคยได้เรียนรู้จริง ๆ

3) ไม่เชื่อว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะคงตัวอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพราะสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และทั้งสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน เช่น

เด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว ก็คาดหวังว่าผู้อื่นจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อตนเองด้วย ความหวังนี้ก็ส่งเสริมให้เด็กยิ่งแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว และเกิดผลลัพธ์คือ เด็กอื่น ๆ (แม้ว่าจะไม่แสดงความก้าวร้าว) ก็แสดงหรือมีพฤติกรรมตอบสนองที่ก้าวร้าวด้วย และเป็นเหตุให้เด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวก็จะยิ่งแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการย้ำความคาดหวังของตนเอง Bandura สรุปว่า "เด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวจะสร้างบรรยากาศของความก้าวร้าวรอบ ๆ ตัว จึงส่งผลให้เด็กอื่น ๆ ที่มีพฤติกรรมอ่อนโยน ไม่ก้าวร้าว จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองที่ก้าวร้าว เพราะเป็นการแสดงพฤติกรรมต่อสภาพแวดล้อมที่ก้าวร้าว"

หลักสำคัญของกระบวนการในการเกิดพฤติกรรมเรียนรู้ (Bandura, 1986) คือ กระบวนการทางปัญญาของบุคคล (Cognitive Process) โดยอธิบายว่ากระบวนการทางปัญญาในการเรียนรู้ของบุคคลจะประกอบด้วย 4 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ

1. กระบวนการใส่ใจ (Attentional process) บุคคลมีความสนใจ ใส่ใจ ในตัวแบบ กล่าวคือ ความใส่ใจเป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าไม่มีความใส่ใจในการเรียนรู้ การสังเกตหรือการเลียนแบบก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น ความใส่ใจจึงเป็นสิ่งแรกที่ต้องมี องค์ประกอบที่สำคัญของตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อความใส่ใจมีหลายอย่าง เช่น เป็นผู้ที่มีความสามารถสูง หน้าตาดี รวมทั้งการแต่งตัว การมีอำนาจที่จะให้รางวัลหรือลงโทษ เป็นต้น

2. กระบวนการจดจำ (Retention process) บุคคลจะจดจำตัวแบบนั้น ๆ กล่าวคือ การสังเกตสามารถที่จะเลียนแบบหรือแสดงพฤติกรรมได้เหมือนตัวแบบ เป็นเพราะเกิดการบันทึกสิ่งที่ตนสังเกตจากตัวแบบไว้ในความจำระยะยาว (Long-term memory) พบว่า ผู้สังเกตที่สามารถอธิบายพฤติกรรมของตัวแบบด้วยคำพูด หรือสามารถมีภาพของสิ่งที่ตนสังเกตไว้ในใจ จะเป็นผู้ที่สามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ดีกว่าคนที่เพียงแต่ดูเฉย ๆ หรือทำงานอื่นในขณะที่ดูตัวแบบไปด้วย สรุปแล้วผู้สังเกตที่สามารถระลึกถึงสิ่งที่สังเกตเป็นภาพในใจ (Visual Imagery) และเข้ารหัสด้วยคำพูด (Verbal Coding) จะเป็นผู้ที่แสดงพฤติกรรมเลียนแบบจากตัวแบบได้แม้ว่าเวลาจะผ่านไปนาน นอกจากนี้ถ้าผู้สังเกตมีโอกาสที่จะได้เห็นตัวแบบซ้ำ ๆ ก็จะเป็นการช่วยความจำให้ดียิ่งขึ้น

3. กระบวนการกระทำ (Motor reproduction process) บุคคลแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ปัจจัยที่สำคัญคือ ความพร้อมทางด้านร่างกายและทักษะที่จำเป็นจะต้องใช้ในการเลียนแบบ ถ้าหากไม่มีความพร้อมก็จะไม่สามารถที่จะแสดงพฤติกรรมเลียนแบบได้ ผู้ที่เป็นตัวแบบ จะต้องตรวจสอบแก้ไข (Correcting Feedback) เป็นการช่วยเหลือให้ผู้สังเกตมีโอกาสได้ทบทวนในใจว่าการแสดงพฤติกรรมของตัวแบบมีอะไรบ้าง และพยายามแก้ไขให้ถูกต้อง

4. กระบวนการจูงใจ (Motivational process) บุคคลเกิดแรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรมซ้ำ แรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบที่ตนสังเกต เนื่องจากความคาดหวังว่าการเลียนแบบจะนำประโยชน์มาใช้ เช่น การได้รับการเสริมแรงหรือรางวัล หรืออาจจะนำประโยชน์บางสิ่งบางอย่างมาให้ รวมทั้งคิดว่าการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบจะทำให้ตนหลีกเลี่ยงปัญหาได้ นอกจากนี้ความสำคัญของการเสริมแรงทางบวกมีผลต่อพฤติกรรมที่เลียนแบบตัวแบบ

การพิจารณาว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร จึงต้องพิจารณากระบวนการเรียนรู้ด้วยการสังเกต ดังนั้น การพัฒนาคุณลักษณะที่เกิดขึ้นจากกระบวนการฝึกหัดไซน จะต้องเกิดขึ้นหลังจากได้เข้ามามีประสบการณ์การฝึกหัดไซน นักเรียนสามารถเรียนรู้พฤติกรรมหนึ่ง ๆ จากสภาพแวดล้อมการฝึกหัดไซน ไม่ว่าจะจากครูอาจารย์ หรือแม้แต่กลุ่มเพื่อน ประสบการณ์ของการฝึกหัดไซนจะช่วยให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาคุณลักษณะบางอย่างขึ้นมาได้

โดยจะเห็นได้ว่า ผู้วิจัยนำทฤษฎีทางปัญญาสังคมมาใช้ในการทำความเข้าใจกระบวนการฝึกหัดไซน ประสบการณ์และการเรียนรู้จากการฝึกหัดไซน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการสังเกต มีการใส่ใจ จดจำ กระทำ และมีแรงจูงใจในการกระทำซ้ำ จากตัวแบบ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีทางปัญญาสังคม ในประเด็นของการเรียนรู้โดยการสังเกต มาเป็นแนวทางในการศึกษาประสบการณ์การฝึกหัดไซน โดยทำความเข้าใจข้อค้นพบเกี่ยวกับประสบการณ์การฝึกหัดไซน ว่ามีส่วนทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาคุณลักษณะได้อย่างไร

จากแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถอธิบายและเทียบเคียงกับประสบการณ์ของการฝึกหัดไซน จากมุมมองดังกล่าวทำให้มีความเข้าใจประสบการณ์การฝึกหัดไซนมากยิ่งขึ้น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะที่สำคัญจากการฝึกหัดไซน

จากแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาที่ผู้วิจัยนำมาเทียบเคียงและเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจข้อค้นพบที่ได้จากประสบการณ์การฝึกหัดไซนนี้ เป็นการนำมาอธิบายภายหลังจากที่ได้ข้อค้นพบจากสนามวิจัยแล้ว โดยผู้วิจัยไม่ได้นำแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมาจำกัดความคิด และเป็นกรอบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาประสบการณ์การฝึกหัดไซน กระบวนการฝึกหัดไซน และการพัฒนาคุณลักษณะที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับการฝึกหัดไซนในครั้งนี้

ส่วนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดโขน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดโขนที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ พบว่า ลักษณะของงานวิจัยที่เกี่ยวกับการฝึกหัดโขนมีอยู่ค่อนข้างน้อย และมีการศึกษาในประเด็นการอธิบายหรือสนับสนุนเรื่องราวดังกล่าวให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นยังพบน้อย โดยผู้วิจัยเห็นว่า งานวิจัยที่เกี่ยวกับการฝึกหัดโขน จะเป็นงานวิจัยที่มีคุณค่าในประเด็นของการแสวงหาความรู้ความจริงในการอธิบายประสบการณ์การฝึกหัดโขนได้อย่างมีระบบมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำความรู้ความจริงมาเป็นข้อมูลสนับสนุนการทำความเข้าใจกับคนในสังคมเกี่ยวกับการฝึกหัดโขนที่ยังมีคนจำนวนมากในสังคมที่อาจไม่เคยให้ความสนใจหรือไม่เคยตระหนักในประเด็นนี้มาก่อน

งานวิจัยงานแรกที่ยกมานำเสนอ เป็นงานวิจัยที่กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลให้สามารถดำรงสถานะบุคลากรในวงการโขน โดยงานวิจัยของกรินทร์ กรินทสุทธิ (2561) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพลเรือโท สุริยะ สหนาวิน: นางสีดาของโขนธรรมศาสตร์ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้คำถามปลายเปิดแบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับ 1) ประวัติ การเข้าสู่วงการนาฏศิลป์โขน 2) คุณสมบัติที่เป็นจุดเด่นในการแสดง 3) บุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งให้โอกาสและผลักดันในการเข้าสู่วงการ 4) ความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ในวงการโขน และ 5) ผลงาน เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า พลเรือโท สุริยะ สหนาวิน เป็นนักแสดงโขนสมัครเล่น มีคุณสมบัติโดดเด่นที่ถือว่าเป็นทุน (capital) ของการเป็นนาฏศิลป์และการเป็นครู และเมื่อมีโอกาส อยู่ในสนามทางสังคมที่มีปัจจัยส่งเสริมสอดคล้องกัน ทำให้สามารถนำเอาทุนมาใช้ได้อย่างเหมาะสม สามารถได้รับการยอมรับในวงการ มีประเด็นสำคัญกล่าวโดยสรุป คือ 1) การที่มีใจรัก ทำให้เกิดการแสวงหาโอกาสในการฝึกซ้อมงานด้านนาฏศิลป์ ซึ่งสร้างพื้นฐานและโอกาสที่ดีในการเข้าสู่วงการโขนในอนาคต 2) แม้ว่าจะไม่ได้รับการฝึกซ้อมอย่างเป็นแบบแผนอย่างยาวนาน และการที่มีพื้นฐานการแสดงแตกต่างกับโขนมืออาชีพ ทำให้สามารถนำเอาความแตกต่างนี้มาเป็นจุดเด่นในการแสดงได้ เช่นการไม่ยึดติดตามกรอบเดิม ๆ ทำให้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้มากกว่าผู้ที่แสดงตามแบบแผนทั่วไป โดยนักแสดงที่ได้รับการสอนท่ารำในแบบฉบับเดียวกัน แต่ไม่ใช่ว่าจะแสดงออกมาได้เหมือนกันทั้งหมด เนื่องจากแต่ละบุคคลนั้นมีตัวตนบางอย่างอยู่ภายใน เช่น นิสัยเป็นคนพูดจาที่แสดงอารมณ์เปิดเผย แสดงจริตออกมาให้เห็นชัดเจน แม้จะไม่ได้สันทัดก็สามารถแสดงสิ่งนี้ออกมาและนำมาเป็นจุดเด่นได้ 3) สภาพแวดล้อมภายในวงการโขนในด้านการเปิดโอกาสให้ได้แสดงความสามารถเป็นที่ยอมรับ 4) การได้รู้จักกับคนในวงการโขนมานาน มีความสนใจบุคคลต่าง ๆ จึงสามารถให้ความรู้กับคนรุ่นหลังในเรื่องต่าง ๆ เนื่องจากประสบการณ์ได้เห็นครุ่นก่อนสอนหลายคนหลายแบบ จึงบอกได้ว่าเหตุใดครุ่นเดียวกันจึงสอนต่างกัน และ 5) การได้เป็นนักแสดง

โซนสมัครเล่นเป็นโอกาสในการเข้าสู่การรู้จักมักคุ้นกับคนในวงการเล่น ทั้งครูโซนจากกรมศิลปากร และการสร้างเครือข่ายสายสัมพันธ์กับโซนสมัครเล่นอื่น ๆ ด้วย

งานวิจัยลำดับต่อมา เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยให้นักเรียนตัดสินใจเลือกเรียนโซน เป็นการทำความเข้าใจคุณลักษณะที่ตนเองควรมีก่อนจะพบกับประสบการณ์การฝึกหัดโซน งานวิจัยของกันต์ จามรมาน (2560) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกเรียนโซนนอกวิทยาลัยนาฏศิลป์ในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยในการเลือกเรียนโซนนอกวิทยาลัยนาฏศิลป์ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนที่เลือกเรียนโซนและศิลปะแขนงอื่น ๆ จำนวน 331 คน จากการสุ่มแบบเจาะจงจากโรงเรียนทั้งหมด 10 โรงเรียน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกเรียนโซนนอกวิทยาลัยนาฏศิลป์ ในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 7 กลุ่มปัจจัย ได้แก่ 1) ประโยชน์ของนาฏศิลป์โซนที่มีต่อตนเอง 2) ความสามารถทางโซน 3) ความคุ้นเคยเกี่ยวกับโซน 4) ความสอดคล้องเหมาะสมต่อตนเอง 5) สิ่งตอบแทนจากภายนอก 6) ทักษะของครอบครัวยุติ และ 7) อาจารย์ผู้สอนและสถาบัน ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ สิ่งตอบแทนจากภายนอก ทักษะของครอบครัวยุติ และอาจารย์ผู้สอนและสถาบัน ส่งผลให้เกิดปัจจัยภายใน ได้แก่ ประโยชน์ของนาฏศิลป์โซนที่มีต่อตนเอง ความสามารถทางโซน ความคุ้นเคยเกี่ยวกับโซน และความสอดคล้องเหมาะสมต่อตนเอง นอกจากนี้ ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการเรียนโซนสำหรับผู้เรียนนอกวิทยาลัยนาฏศิลป์ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) อาจารย์ผู้สอนและสถาบันเน้นที่การแสดงเป็นหลัก 2) โรงเรียนหรือสถาบันไม่มีอาจารย์ผู้สอนที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโซนโดยตรงหรือมีอาจารย์ผู้สอนไม่เพียงพอ 3) ขาดความต่อเนื่องสม่ำเสมอในการพัฒนาทักษะการแสดงโซน 4) โอกาสในการแสดงความสามารถมีน้อย และ 5) สถาบันขาดการยอมรับจากสังคมว่าเป็นสถาบันที่ดีมีคุณภาพ

งานวิจัยชิ้นต่อมา เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการฝึกหัดโซนที่จะช่วยให้เกิดทักษะและมีประสบการณ์การฝึกหัดมากยิ่งขึ้น งานวิจัยของนาทนาภา ตรีอุบล และวรรณิ์ แกมเกตุ (2558) ที่ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างนิสัยฝึกฝนตนเองในการฝึกทักษะนาฏศิลป์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการของนักเรียนในการเสริมสร้างนิสัยฝึกฝนตนเอง และวิธีการของครูในการเสริมสร้างนิสัยฝึกฝนตนเองของนักเรียน ด้วยการสัมภาษณ์นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สาขาโซนและละคร วิทยาลัยนาฏศิลป์ ที่มีพฤติกรรมฝึกฝนปฏิบัติจากบทเรียนเพิ่มเติมนอกเวลา จำนวน 18 คน และสัมภาษณ์ครูประจำวิชาเอก สาขาโซนและละคร วิทยาลัยนาฏศิลป์ จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผล

การศึกษาพบว่า วิธีการของนักเรียนในการเสริมสร้างนิสัยฝึกฝนตนเอง ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายของการฝึกซ้อม (เป็นการคาดหมายผลต่าง ๆ ที่จะได้รับจากการฝึกซ้อมเพิ่มเติมไว้ล่วงหน้า ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทักษะและการแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อให้ตนเองสามารถจดจำท่าทำได้ครบถ้วน ปฏิบัติท่าทำได้ถูกต้องตามลำดับท่า ตามจังหวะ และสวยงามตามแบบแผน) การเปรียบเทียบกับเพื่อนคนอื่น (เป็นการกระตุ้นให้ตนเองมีความพยายามในการฝึกซ้อมเพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ตนเองมีคุณภาพทักษะที่ใกล้เคียง หรือดีกว่าเพื่อนร่วมชั้น) และการให้บุคคลอื่นมีส่วนช่วยในการฝึกซ้อม (เป็นการยินยอมให้บุคคลรอบข้าง เช่น ครู รุ่นพี่ เพื่อน พ่อแม่ เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการฝึกซ้อมเพิ่มเติม ในการให้คำแนะนำ วิจารณ์ข้อบกพร่อง และชี้แนะวิธีการแก้ไข ให้การฝึกซ้อมเป็นไปอย่างถูกต้อง) ส่วนวิธีการของครูในการเสริมสร้างนิสัยฝึกฝนตนเองของนักเรียน ประกอบด้วย การให้ความช่วยเหลือในการฝึกซ้อม (มุ่งเน้นการนัดหมายกับนักเรียนที่มีปัญหาด้านทักษะ ทั้งจำทำไม่แม่นยำ ปฏิบัติทำไม่ถูกต้องตามแบบแผน และมีข้อบกพร่องในการปฏิบัติท่า) การกำหนดเป้าหมายของการฝึกซ้อม (มีการแจ้งวัตถุประสงค์ ผลที่จะได้รับจากการฝึกซ้อม ระยะเวลาในการเรียนแต่ละบทเพลง และรายละเอียดการวัดผลการเรียนรู้ให้นักเรียนทราบล่วงหน้า ทำให้นักเรียนมีการวางแผน มีความกระตือรือร้น และเตรียมพร้อมก่อนเข้าเรียน) การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียน (โน้มน้าวให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ เห็นถึงความสำคัญของวิชานาฏศิลป์ไทย) การกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม (จัดกิจกรรมการเรียนการสอน รูปแบบการสอบ และการมอบหมายงานที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับวัย) การหาตัวช่วยในการฝึกซ้อม (มอบหมายให้รุ่นพี่เป็นผู้ช่วยฝึกซ้อมให้นักเรียนสามารถทำได้ถูกต้อง และช่วยแก้ไขข้อบกพร่องให้ถูกต้องด้วย) และการเสริมแรง (อาจมีการชมเชย ให้กำลังใจ เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกในทางบวกกับการฝึกซ้อม)

นอกจากนี้ ยังพบงานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย ซึ่งเป็นงานวิจัยที่กล่าวถึงการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาไทย จากมุมมองของครูไทย โดยงานวิจัยของกิตติพิสิธ ญาณกิตติคุณกุล และพีรเทพ รุ่งคุณากร (2563) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยของครูไทย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์จากผู้มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับไทย เป็นครูไทยจำนวน 13 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเรียนรู้และการสะสมความรู้ การศึกษาไทยเป็นการศึกษาจากประสบการณ์ที่ครูได้สะสมความรู้และนำมาถ่ายทอดให้กับนักเรียน โดยผ่านรูปแบบของวจนะภาษา และอวัจนภาษา จึงเห็นได้ว่า การเรียนการสอนของภูมิปัญญาไทย ต้องอาศัยความจำ

การเปลี่ยนแปลง ผสมผสานกับการประยุกต์ลีลาของท่า และการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาของการเปลี่ยนแปลงของศิลปะร่วมสมัย 2) การจัดการความรู้ เป็นการเสริมสร้างความรู้จากการสังเกต การแสดง การสอนของครู เพื่อนำมาจัดการความรู้ในการแสดง การเรียนการสอน โขน และการถ่ายทอดภูมิปัญญา โขน จากรุ่นสู่รุ่นเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ทรงคุณค่า อยู่ในหลักการของกรอบความรู้ไม่ให้สูญหายไปจากวัฒนธรรมไทย 3) การนำเสนอและการถ่ายทอด โดยมีรูปแบบของการนำเสนอผ่านกระบวนการเรียนการสอน และผ่านการแสดงในวาระต่าง ๆ สำหรับการถ่ายทอดนั้นมี 2 รูปแบบ คือ การถ่ายทอดภูมิปัญญาโขนในระบบโรงเรียน เช่น โขนกรมศิลปากร โขนสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โขนวิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นต้น และการถ่ายทอดภูมิปัญญาโขนนอกระบบโรงเรียน เช่น โขนชาวบ้าน โขนประยุกต์ เป็นต้น 4) การประมวลผล และการประเมินผล มีการประมวลผลจากการประเมินผลของรูปแบบการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน โดยจากการใช้ระบบคะแนน มาเป็นระบบหน่วยกิต ซึ่งปัจจุบันทำให้นักเรียนมีการฝึกทำโขนเบาและมีการจดจำแม่ท่าได้น้อยลง และ 5) การปรับปรุง ดัดแปลง ในการเรียนการสอน เมื่อครูถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาโขนให้แล้วนั้น เนื่องจากสรีระของแต่ละคนนั้นไม่เหมือนกัน จึงต้องมีการถักเหลี่ยม ดัดมือ เพื่อให้สรีระมีความงามคล้ายกัน แต่การออกแบบท่านั้นทุกคนที่จะเรียนรู้จะต้องค้นหาลีลาการแสดงเป็นของตนเอง ดังนั้น การเรียนรู้ภูมิปัญญาโขนจะต้องรับท่าจากครูเพื่อนำมาปรับให้เข้ากับลีลาของตนเอง

งานวิจัยลำดับสุดท้าย เป็นงานวิจัยที่นำเสนอรูปแบบการถ่ายทอดการสอนโขน งานวิจัยของธนิษฐ์รัฐ กฤษณ์จันทร์ ศิริศาลสุวรรณ และวรรณวีร์ บุญคุ้ม (2559) ที่ได้ศึกษาโขนวิจิตรนาฏศิลป์ชั้นสูง: กรณีศึกษาการถ่ายทอดการสอนโขนจากรุ่นสู่รุ่นของนักเรียนโขนโรงเรียนมหาภาพระจาดทองอุปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักเรียน จำนวน 8 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการถ่ายทอดการสอนโขนจากรุ่นสู่รุ่นของนักเรียนโขน คือ ครูผู้สอนจะเริ่มจากการคัดเลือกและแยกตัวโขนประเภทต่าง ๆ คือ โขนตัวพระ โขนตัวลิง โขนตัวยักษ์ และโขนตัวนาง โดยครูผู้สอนจะพิจารณาจากความสนใจของนักเรียนว่าต้องการเป็นตัวโขนตัวใดและบุคลิกลักษณะมีความเหมาะสมกับตัวละครโขนหรือไม่ อย่างไร ครูผู้สอนจะสอนตัวโขนประเภทต่าง ๆ แต่จะแบ่งช่วงของเวลาในการเรียนให้ไม่ตรงกัน เพราะอาจเกิดความสับสนได้ จากนั้นก็จะมีหัวหน้าในแต่ละตัวโขนประเภทต่าง ๆ ทำการสอนน้องประสบการณ์ที่ตนเองได้รับผิดชอบ ประเภทละ 3 คน ทั้งนี้ การมีน้องประสบการณ์ก็เพราะว่าเมื่อพี่ประสบการณ์คนใดได้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้วจะได้มีโขนประเภทเดียวกันทำการแสดงโขนต่อเพื่อให้ไม่ขาด

ความต่อเนื่องของการแสดง ครูจะเน้นการสอนด้วยกลวิธีแบบสาธิตนักเรียนเ็นต้องเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ ผีฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ซึ่งเมื่อครูผู้สอนหรือที่ประสบการณ์สอนโดยการอธิบายหรือสาธิตแล้ว นักเรียนเ็นรุ่นต่อไปหรือน้องประสบการณ์จะต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ส่วนใหญ่ที่ประสบการณ์จะใช้การเรียนแบบร่วมมือในการถ่ายทอดการสอนให้กับน้องประสบการณ์ในบริบท ดังนี้ ท่ารำ นาฏยศัพท์ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี การแต่งกาย เครื่องประดับ ระเบียบวินัยและความอดทน โดยครูผู้สอนจะคอยสังเกตดูการปฏิบัติของนักเรียนเ็น พร้อมกับวิจารณ์ให้คำแนะนำ เมื่อมีจุดต้องปรับปรุงแก้ไข ครูผู้สอนหรือที่ประสบการณ์จะใช้วิธีการอธิบาย พร้อมทั้งสาธิตให้ดู และแนะนำให้นักเรียนเ็นรุ่นน้อง รู้จักเทคนิคและใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนเ็นต่อไป ถ้านักเรียนเ็นคนใดมีความสามารถถึงจุดที่สามารถส่งต่อได้นั้น ครูก็จะให้นักเรียนเ็นคนนั้นได้เรียนรู้จริงจากผู้เชี่ยวชาญของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร เพื่อต่อยอดองค์ความรู้และฝึกทักษะประสบการณ์ให้มากขึ้น

งานวิจัยดังกล่าวที่ยกมาข้างต้น ชี้ให้เห็นถึง ข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ในการฝึกหัดเ็น และยังคงยกย้าให้เห็นว่า การฝึกหัดเ็นของนักเรียนเกิดขึ้นมาจากการถ่ายทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาเ็น ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงภูมิหลังของมุมมองและประสบการณ์การฝึกหัดเ็นจากทั้งนักเรียนเ็นและครูเ็น โดยข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาเทียบเคียงประสบการณ์ รวมไปถึงกระบวนการฝึกหัดเ็น ซึ่งจะให้เห็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของประสบการณ์เหล่านั้น ซึ่งการศึกษาประสบการณ์การฝึกหัดเ็นที่ทำให้ทราบกระบวนการฝึกหัดเ็นในครั้งนี้ อาจมีความแตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมา โดยผู้วิจัยไม่ได้คำนึงถึงมุมมองของผู้ให้ข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่ผู้วิจัยยังคำนึงถึงมุมมองของผู้มีประสบการณ์ร่วม ได้แก่ ครู ครอบครัว เพื่อน ซึ่งเป็นมุมมองที่อาจส่งผลต่อการตีความมุมมองของผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งตัวผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคคลหนึ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กับเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเ็น ก็ยังทำให้ข้อค้นพบมีความน่าเชื่อถือและอาจมีมุมมองที่แตกต่างกันไป จนพัฒนาขึ้นมาเป็นทฤษฎีต่อไป

นอกจากนั้น ยังพบงานวิจัยที่มีความน่าสนใจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่เกิดขึ้นจากการฝึกหัดเ็น เป็นงานวิจัยของภริภา ภรินานนธ์ และคณะ (2563) ที่ได้ศึกษาการจัดการแสดงทางศิลปวัฒนธรรมที่มีกระบวนการในการพัฒนาผู้เรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) ใช้การวิเคราะห์เอกสารสุจริตและวิธีทัศน์การแสดงของโรงเรียนย้อนหลัง 11 รวมทั้งใช้วิธีสอบถามและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการแสดงที่ชมการแสดงปี 2562 ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) มีรูปแบบการจัดการแสดงทางศิลปวัฒนธรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของ

บุคลากรทุกคนในโรงเรียน โดยกำหนดกิจกรรมการแสดงให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ ภาควิชาปฏิบัติในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดและออกแบบการแสดง ร่วมกับครูผู้สอน จากนั้น จึงนำผลงานที่ออกแบบไปจัดทำเป็นการแสดงประกอบด้วย โขนและ ละคร จากการสอบถามทัศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และ ผู้เรียน เกือบร้อยละ 80 เห็นว่า การแสดงช่วยพัฒนาผู้เรียนด้านความคิดสร้างสรรค์ ความกล้า แสดงออก และการปรับตัว อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า งานวิจัยเรื่องนี้ให้ความสนใจประเด็นการ พัฒนาผู้เรียน โดยเน้นจากการแสดงโขนและละคร ซึ่งอาจทำให้ผลการวิจัยที่ได้เป็นข้อมูลที่ไม่ ชัดเจนมากพอ เนื่องจากไม่ได้ศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ การฝึกหัดโขนโดยตรง และงานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาทักษะในเชิงปฏิบัติด้านนาฏศิลป์ เช่น ทักษะการปฏิบัติท่ารำ เป็นต้น (พงศณัฐวัฒน์ เจริญสิงห์ และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย, 2564; วรายุทธ มะปะทั่ง และคณะ, 2563; ศรีนทีพย์ พิมพเสน, 2565; เอกสิทธิ์ โพธิ์ไทรย์ และคณะ, 2562) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่เกิดจากการฝึกหัดการแสดงใน รูปแบบอื่นแทน เช่น งานวิจัยที่มีการจัดการเรียนการสอนรูปแบบนาฏศิลป์ ที่ช่วยพัฒนาความคิด สร้างสรรค์ (กุลรดา พุทธิผล, 2563) งานวิจัยที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการแสดงนาฏศิลป์ ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดี เช่น ชื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นใน การทำงาน และมีจิตสาธารณะ (เกษร วรธนราช, 2565) และงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของ นักศึกษาที่เรียนอยู่ในสาขานาฏศิลป์ไทย และสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ จะมีสมรรถนะสำคัญที่ เกิดขึ้น ได้แก่ ทักษะปฏิบัติผสมผสานประสบการณ์ ความมุ่งมั่นและความรับผิดชอบ การออกแบบ ศิลป์ การวาดภาพทางความคิด การคิดวิเคราะห์ การแสวงหาความรู้สู่การสร้างสรรค ทักษะปฏิบัติ ขั้นสูง ทักษะการสื่อสาร การพัฒนาตนเองและให้เกียรติผู้อื่น ความซื่อสัตย์ทางวิชาการ ความรู้ ทั่วไปด้านนาฏศิลป์ไทย การกำหนดขอบเขตงาน การประยุกต์ใช้ ความใจกว้าง ความรู้รับบทบาท ด้าน การแสดง การมีใจฝึกฝั การสร้างแรงบันดาลใจ และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน (กฤษณะ สายสุนีย์ และคณะ, 2563) สำหรับงานวิจัยต่างประเทศ ได้ศึกษาศิลปะการแสดงมีผลต่อการ พัฒนาบุคลิกภาพ พบว่า ศิลปะการแสดง มีส่วนช่วยให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง พลวัตของ กลุ่ม การพัฒนาตนเอง ทักษะและค่านิยมทางสังคม (Fareeth, 2016) และจากการทบทวน วรรณกรรมอย่างเป็นระบบของ Grosz et al. (2022) เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพผ่าน การศึกษาด้านศิลปะ พบว่า 1) การศึกษาด้านการแสดง (Drama Education) ส่งผลให้เกิดการ ปรับตัวทางสังคม การร่วมมือกับผู้อื่น ลดความเครียด ลดความก้าวร้าว มีการยับยั้งตนเอง มีมโน

ทัศนัแห่งตน มีทักษะทางสังคม 2) การศึกษาด้านดนตรี (Music Education) ส่งผลให้เกิดการลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ลดความก้าวร้าว มีการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความใฝ่รู้ มีมีโนทัศน์แห่งตน มีทักษะทางสังคม 3) การศึกษาด้านการเต้นรำ (Dance Education) ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางอารมณ์ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีการจัดการตนเอง 4) การศึกษาผสมผสานศิลปะ (Mixed-Arts-Education) ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเอื้อสังคม การมีวินัยและมีระเบียบในตนเอง

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า ประสบการณ์จากการฝึกหัดศิลปะเหล่านี้ จะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะขึ้นในตัวบุคคล นอกจากนั้นผู้วิจัยยังเห็นว่า ควรเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสมในการทำการศึกษ เนื่องจากศิลปะการแสดงโขน เป็นศิลปะที่ผสมผสานการแสดงหลายด้าน อยู่คู่กับวัฒนธรรมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน และมีความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ในแง่ของการศึกษาวิจัยในประเทศไทย ยังพบการศึกษาค่อนข้างน้อยในประเด็นของการพัฒนาคุณลักษณะจากการฝึกหัดโขน ส่วนในต่างประเทศ มีการศึกษาวิจัยด้านการพัฒนาคุณลักษณะจากการฝึกหัดศิลปะการแสดงอื่น ๆ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านศิลปะการแสดงได้เพิ่มมากขึ้น

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำระเบียบวิธีการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูลมาใช้ร่วมกับวิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งในเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับประสบการณ์และกระบวนการฝึกหัดโขน รวมทั้งการพัฒนาคุณลักษณะที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ภายใต้บริบทของการฝึกหัดโขน ทั้งนี้ ความรู้เข้าใจในประสบการณ์ดังกล่าว จะนำไปสู่ข้อมูลหรือประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทฤษฎี ซึ่งเป็นข้อค้นพบและองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้และพัฒนาต่อไป

ส่วนที่ 4 ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโขน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล” ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) ตามแนวคิดของ Charmaz (Charmaz, 2000) เป็นหลัก และเสริมด้วยการใช้วิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) สำหรับการเลือกกรณีศึกษาหรือผู้ให้ข้อมูล เพื่อเป็นตัวแทนในการสร้างความเข้าใจและตอบคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ได้มากที่สุด มีรายละเอียดแต่ละระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

4.1 การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory)

การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory: GT) เป็นวิธีการวิจัยรูปแบบหนึ่งที่มีความเป็นระบบ มีแนวทางที่ยืดหยุ่นสำหรับการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อนำมาสร้างทฤษฎีจากตัวข้อมูลดังกล่าว ดังนั้น นักวิจัยที่ใช้วิธีการวิจัยนี้ จะสร้างทฤษฎีขึ้นมาจากข้อมูลเหล่านั้น (Charmaz, 2014) โดยข้อมูลจะได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งเราสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับโลกและผู้คนที่เราต้องการศึกษา สำหรับนักวิจัยทางด้านการสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (GT) ข้อมูลจะเก็บรวบรวมมาจากการสังเกต การมีปฏิสัมพันธ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เราสนใจในหัวข้อประเด็นหรือบริบทนั้น ๆ

ผู้ที่เริ่มต้นนำกลยุทธ์วิธีการต่าง ๆ และพัฒนาทฤษฎีจากการทำวิจัยโดยเน้นจากข้อมูลเชิงคุณภาพ มากกว่าการเน้นการทดสอบสมมติฐานมาจากทฤษฎีที่มีอยู่ก่อนแล้ว คือ Glaser และ Strauss ในปี ค.ศ. 1967 หลังจากการค้นพบดังกล่าว ทำให้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพเป็นเหตุเป็นผล และสามารถสร้างทฤษฎีได้ โดย Glaser และ Strauss มุ่งมั่นที่จะสร้างการอธิบายทฤษฎีเชิงนามธรรมของกระบวนการทางสังคม โดยมี 7 องค์ประกอบสำคัญของวิธีการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ประกอบด้วย

- 1) สามารถดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน
- 2) สร้างรหัสการวิเคราะห์และจัดประเภทจากข้อมูล ไม่ได้มาจากแนวคิดทฤษฎีที่มีมาก่อนแล้ว
- 3) ใช้วิธีการเปรียบเทียบข้อมูล โดยการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบในแต่ละชั้นของการวิเคราะห์
- 4) พัฒนาทฤษฎีในระหว่างแต่ละชั้นของการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล
- 5) เขียนบันทึกเพื่ออธิบายประเภทต่าง ๆ ระบุคุณลักษณะ กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประเภทต่าง ๆ และระบุช่องว่าง
- 6) เลือกกลุ่มเป้าหมายอยู่บนฐานของการสร้างทฤษฎี (การสุ่มเชิงทฤษฎี) ไม่ได้มาจากตัวแทนของประชากร
- 7) ทบทวนวรรณกรรมหลังจากพัฒนาการวิเคราะห์

โดยแนวคิดนี้ เป็นความพยายามที่จะต่อสู้กับแนวคิดปฏิฐานนิยม (positivist) ซึ่งเน้นการวิจัยเชิงปริมาณ หลังจากนั้นเพียงไม่นาน การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (GT) จึงเริ่มเป็นที่ยอมรับมากขึ้นจากนักวิจัยเชิงปริมาณ ในแง่ของความเข้มงวด และการนำไปใช้ประโยชน์ ต่อมาในช่วงปี 1990 ทั้ง Glaser และ Strauss มีความเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับวิธีการวิจัยที่ได้ร่วม

พัฒนาขึ้นมา โดย Glaser ยังยืนยันความคิดเห็นที่ว่า นักวิจัยไม่ควรนำความรู้ที่มีมาก่อนไปใช้ศึกษาเพื่อป้องกันและลดผลกระทบต่อการวิเคราะห์ข้อมูล หรืออีกนัยหนึ่งคือ ทฤษฎีมีอยู่แล้วในข้อมูล จึงไม่มีความจำเป็นที่จะนำมาจากภายนอก นักวิจัยมีหน้าที่ค้นให้พบ (Discover) ด้วยวิธีการที่เหมาะสม แล้วนำมาเผยแพร่ จึงทำให้เกิดการดำเนินการวิจัยแบบอุปนัยอย่างเคร่งครัด นักวิจัยจะหลีกเลี่ยงการนำเอาแนวคิด ทฤษฎีอื่นมาเป็นกรอบหรือตัวตั้งในการทำวิจัย โดยจะไม่ใช้แนวคำถามที่เตรียมไว้ล่วงหน้าสำหรับเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูล ส่วน Strauss ร่วมมือกับ Corbin สนับสนุนให้นักวิจัยใช้ประสบการณ์ส่วนบุคคลและวิชาชีพ โดยแนวทางนี้ไม่ยึดหลักอุปนัยอย่างเคร่งครัด แต่มีความยืดหยุ่นมากกว่า นักวิจัยอาจจะสร้างทฤษฎีจากข้อมูลขึ้นมาก่อน แต่ถ้าพบว่าทฤษฎีอื่นซึ่งเหมาะสมกับเรื่องที่ศึกษา นักวิจัยอาจนำมาปรับใช้ได้ถ้ามันสามารถเข้าได้กับข้อมูลที่รวบรวมมา นอกจากนี้ นักวิจัยจะนำเอาทฤษฎีที่ได้จากการวิจัยที่ผ่านมาของตนมาใช้ด้วยก็ได้ถ้าทฤษฎีนั้นเข้ากับสิ่งที่กำลังศึกษา แต่การเข้ากันได้ระหว่างทฤษฎีที่นำมาใช้กับข้อมูลที่มีอยู่นั้น จะต้องได้รับการตรวจสอบอย่างเข้มข้น ซึ่งจะช่วยให้เกิดความไวทางทฤษฎี (Theoretical sensitivity) (ชวิตรา ตันติมาลา, 2560; Charmaz, 2014)

ต่อมา Charmaz (2000) ได้นำเสนอการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูลแบบสรรค์สร้าง (Constructivist Grounded Theory) โดยมีความเชื่อที่ว่า ความคิดเห็นของนักวิจัยมีส่วนในการสร้างและแปลความหมายข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่ศึกษา หรืออีกนัยหนึ่งคือ นักวิจัยพัฒนาขึ้นมาจากข้อมูลโดยอาศัยภูมิหลังของตนบวกกับแนวคิดที่อาจได้มาจากแหล่งอื่น หรือจากประสบการณ์ที่ผ่านมา โดยการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูลด้วยการสรรค์สร้าง เป็นวิธีหนึ่งที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับโลกที่เราสนใจศึกษา และเป็นวิธีสำหรับการสร้างทฤษฎีเพื่อทำความเข้าใจโลกที่เราสนใจศึกษาด้วย โดยปกติแล้ว Glaser และ Strauss กล่าวถึงการค้นพบทฤษฎีว่ามาจากข้อมูล แต่ Charmaz (2000) กล่าวว่า เราเป็นส่วนหนึ่งของโลกที่เราสนใจศึกษา ข้อมูลที่เก็บรวบรวมและวิเคราะห์มานั้น การสร้างทฤษฎีจึงควรมาจากประสบการณ์ของเราในฐานะนักวิจัยทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คน มุมมอง และกระบวนการทำวิจัย

ขั้นตอนในการศึกษาด้วยการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ด้วยการสรรค์สร้าง มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้ (ชวิตรา ตันติมาลา, 2560; Charmaz, 2014)

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data collection)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ช่วยขยายมุมมองต่อสิ่งที่ศึกษา ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น การใช้วิธีการเดียวอาจจะทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่รอบด้าน ดังนั้นการใช้

เครื่องมือที่หลากหลายจะช่วยทำความเข้าใจกับข้อมูลได้มากขึ้น และควรเลือกรูปวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะช่วยตอบคำถามการวิจัยได้อย่างคล่องแคล่ว และมีความยินดีที่จะเปลี่ยนคำถามการวิจัยเมื่อค้นพบว่าคำถามอื่น ๆ มีนัยสำคัญต่อการศึกษามากกว่า สิ่งที่เราค้นพบอาจส่งผลต่อวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลส่งผลต่อปรากฏการณ์ที่เราเห็น ผู้วิจัยต้องเก็บรวบรวมข้อมูลจากคนหรือกลุ่มคนที่สนใจ ผ่านการสัมภาษณ์ หรือข้อมูลภาคสนาม หรือเอกสารข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ เช่น ข้อมูลประวัติศาสตร์ บันทึกของภาครัฐ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นข้อเท็จจริง แต่เป็นข้อเท็จจริงที่ผู้คนเป็นผู้สร้างขึ้น

Charmaz (2014) ให้ความสำคัญกับการเก็บรวบรวมข้อมูล เรียกว่า “การสัมภาษณ์แบบเข้มข้น” (Intensive interviewing) ซึ่งเป็นการสนทนาค้นหามุมมองประสบการณ์ส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย โดยการสัมภาษณ์แบบเข้มข้น จะมีลักษณะสำคัญดังนี้

- 1) เลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์ตรงที่สอดคล้องกับหัวข้อวิจัย
- 2) ค้นหาเชิงลึกในประสบการณ์และสถานการณ์ของผู้ให้ข้อมูล
- 3) ใช้คำถามปลายเปิด
- 4) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รายละเอียดที่สำคัญ
- 5) เน้นทำความเข้าใจมุมมอง ความหมาย และประสบการณ์ของผู้ให้

ข้อมูล

- 6) ให้ความสำคัญกับมุมมองและการกระทำที่ไม่ได้คาดคิด เสนอแนะ

เป็นนัย ๆ

การสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เป็นวิธีการเรียนรู้วิธีที่จะได้ข้อมูลและวิธีการถามคำถาม จะช่วยให้ผู้วิจัยได้เตรียมตัวที่จะสัมภาษณ์จริง การพัฒนาชุดคำถามช่วยให้ผู้วิจัยได้ตระหนักความสนใจ ข้อตกลงเบื้องต้น และการใช้ภาษา โดยการเริ่มการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล จะใช้คำถามปลายเปิด จากนั้นจึงมุ่งเน้นคำถามการสัมภาษณ์ เพื่อให้เกิดการพูดคุยในรายละเอียดของหัวข้อเรื่อง

ผู้สัมภาษณ์จะถามเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อธิบายและสะท้อนประสบการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้สัมภาษณ์จะฟังอย่างตั้งใจ สังเกตด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ตอบสนอง ดังนั้น ในการสนทนาผู้ถูกสัมภาษณ์จะเป็นผู้พูดเกือบทั้งหมด นอกจากนี้ยังได้เสนอแนวทางปฏิบัติสำหรับการสัมภาษณ์ประเด็นที่มีความอ่อนไหว เช่น การถูกตีตรา หรือการหย่าร้าง ควรให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้สัมภาษณ์มากกว่าข้อมูล หลีกเลี่ยงประเด็นที่ต้องพิสูจน์ว่าจริงหรือไม่จริง อย่างไร

2. การลงรหัสในการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Conducting grounded theory coding)

การลงรหัส เป็นการเชื่อมโยงระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล และการพัฒนาทฤษฎีเพื่ออธิบายข้อมูลเหล่านั้น เรานิยามถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวข้อมูล ผ่านการลงรหัส โดยเกี่ยวข้องกับการลงรหัสใน 2 ระยะหลักที่สำคัญ ดังนี้

2.1 การลงรหัสเบื้องต้น (Initial coding) เป็นการตั้งชื่อข้อมูล มีวิธีการดังนี้

1) การลงรหัสคำต่อคำ (Word-by-word coding) คือ การกำหนดชื่อโดยใช้คำ โดยวิธีการนี้มีประโยชน์เมื่อต้องทำงานกับเอกสาร หรือข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ซึ่งการวิเคราะห์คำต่อคำจะช่วยให้เห็นภาพและความหมาย เห็นโครงสร้างและการเชื่อมโยงของคำ

2) การลงรหัสแบบบรรทัดต่อบรรทัด (Line-by-line coding) คือ การกำหนดชื่อแต่ละบรรทัดที่เขียน เป็นการทำรหัสที่มีการสร้างแบบมากเกินความจำเป็น เพราะแต่ละบรรทัดอาจไม่ใช่ประโยคสมบูรณ์หรือเป็นประโยคที่ไม่สำคัญ แต่ก็ยังเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์มาก วิธีนี้จะมีประสิทธิภาพกับข้อมูลที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาหรือกระบวนการ โดยข้อมูลจะมาจาก การสัมภาษณ์ การสังเกต หรือเอกสารต่าง ๆ

3) การลงรหัสเหตุการณ์ ด้วยเหตุการณ์ (Coding incident with incident) คือ การกำหนดชื่อเหตุการณ์จากข้อมูลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถเปรียบเทียบเหตุการณ์กับเหตุการณ์ ซึ่งจะช่วยให้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้น ประสพการณ์ ณ ขณะนั้น โดยวิธีนี้ยังสามารถใช้ได้ดีกับข้อมูลจากการสังเกต ได้มาจากการบันทึกการลงภาคสนาม

โดยการลงรหัสเบื้องต้น ใช้วิธีการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant comparative methods) เช่น เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง เช่น เปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครั้งแรกกับการสัมภาษณ์ครั้งต่อมาในคนเดียวกัน หรือเปรียบเทียบการสังเกตเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาและสถานที่แตกต่างกัน

การลงรหัสเบื้องต้นจะช่วยให้การศึกษาไปในทิศทางวิเคราะห์ เพราะการลงรหัสเบื้องต้น เป็นการลงรหัสที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลได้ดีที่สุด การลงรหัสยังช่วยให้ได้ความคิดใหม่ ๆ จากข้อมูล ทั้งความเกี่ยวข้องและเรียนรู้จากข้อมูลเหล่านั้น ช่วยให้ค้นพบและทำความเข้าใจโลกมากขึ้น

2.2 การลงรหัสแบบเน้นประเด็น (Focused coding) เมื่อรหัสพบบ่อยในการลงรหัสเบื้องต้น หรือรหัสนั้นมีนัยสำคัญมากกว่ารหัสอื่น ๆ จึงทำให้เกิดการลงรหัสแบบเน้นประเด็น การลงรหัสแบบนี้ ถือเป็นการบอกทิศทางในเชิงทฤษฎี มักเป็นมโนทัศน์มากกว่ารหัสที่เป็นคำต่อคำ บรรทัดต่อบรรทัด หรือเหตุการณ์ต่อเหตุการณ์ นั่นคือ หลังจากมีทิศทางวิเคราะห์ที่

ชัดเจนในการลงรหัสเบื้องต้น ก็สามารถเริ่มต้นลงรหัสแบบเน้นประเด็น เพื่อสังเคราะห์ วิเคราะห์ และสร้างมโนทัศน์ของกลุ่มข้อมูลนั้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยอาจทำ “รหัสแบบย่อ” (Axial coding) ที่เชื่อมโยงกับประเภทหลัก ทั้งในรูปแบบ “ประเภทย่อย” และ “รูปแบบองค์ประกอบ” และจัดทำ “รหัสเชิงทฤษฎี” (Theoretical coding) เพื่อเชื่อมโยงรหัสที่มีความสำคัญ หรือมีความสัมพันธ์กับสมมติฐาน เพื่อนำไปใช้ในการสร้างทฤษฎีในภายหลัง

ในช่วงของการลงรหัส นักวิจัยควรระวังปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ได้แก่ การลงรหัสที่กว้างเกินไป การระบุหัวข้อมากกว่าการกระทำและกระบวนการ การมองข้ามวิธีการที่คนสร้างให้เกิดการกระทำและกระบวนการ การใช้ความรู้หรือประสบการณ์ของตนเองมากกว่าของผู้ให้ข้อมูล การลงรหัสที่ไม่เกี่ยวข้องกับบริบทที่ศึกษา การใช้รหัสเพื่อการสรุปแทนที่จะเป็นการวิเคราะห์

3. การเขียนบันทึก (Memo-writing)

การเขียนบันทึก เป็นการหยุดและวิเคราะห์ความคิดเกี่ยวกับการลงรหัส ซึ่งเกิดขึ้นในทุกช่วงที่มีการลงรหัส ถือเป็นวิธีการที่สำคัญในการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล เพราะจะช่วยให้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลและรหัสในช่วงเริ่มแรกของการทำวิจัย บันทึก (Memo) จะเข้าใจความคิด การเปรียบเทียบ และกระเชื่อมโยงข้อมูล และช่วยให้เกิดการตกผลึกในคำถามและทิศทางที่จะไปต่อได้ การเขียนบันทึกสร้างพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ของการสนทนากับตนเองเกี่ยวกับข้อมูล รหัส ความคิด และลางสังหรณ์ ทำให้เกิดคำถาม ความคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นระหว่างการเขียน ข้อคิดเห็นและข้อสมมติฐานสามารถมองเห็นได้ชัดเจนขึ้น

Charmaz (2014) ได้นำเสนอวิธีการเขียนบันทึก 3 แบบ คือ

1) การรักษารับันทึกเชิงระเบียบวิธีวิจัย (Keeping a methodological journal) เป็นวิธีที่กระตุ้นการเขียนบันทึก โดยให้จดบันทึกอย่างรวดเร็วเกี่ยวกับสถานการณ์ ทิศทาง และการตัดสินใจเชิงระเบียบวิธีวิจัย เป็นการยึดการสะท้อนกลับ และหลีกเลี่ยงอคติต่อข้อมูล นั่นคือ หลีกเลี่ยงการนำประสบการณ์และสมมติฐานส่วนตัวเข้าไปในข้อมูล

2) เส้นทางสำหรับการเขียนบันทึก (Routes for writing memos) การสร้างการเขียนบันทึกให้เป็นนิสัย จะช่วยให้เกิดการครุ่นคิด ค้นหา ทบทวน และจัดประเภทข้อมูล โดยให้คิดว่าเส้นทางใดที่เหมาะสมกับการเขียนบันทึก เช่น เขียนบันทึกความคิดใหม่ ๆ ที่เกิดจากการประชุม และนำบันทึกมาเป็นกระบวนการในการทำงานซึ่งจะช่วยความคิดลื่นไหลมากขึ้น

3) **ความคิดเห็นและการเริ่มต้นประเด็นในการเขียนบันทึก (Standpoint and starting points in memo-writing)** เมื่อเริ่มต้นเขียนบันทึกในช่วงแรก เกี่ยวกับหัวข้อที่ไม่คุ้นเคย ซึ่งจะได้ประโยชน์จากมุมมองใหม่ ๆ แต่จะทำให้มีความรู้พื้นฐานน้อย โดยวิธีนี้จะทำให้เห็นความแตกต่างของความคิดเห็นกับประเด็นในช่วงเริ่มต้น

นอกจากนี้ Charmaz (2014) ได้เสนอกลยุทธ์ในการฝึกเขียนบันทึก ดังนี้

1) **การเขียนแบบกลุ่มชั้น (Clustering)** เริ่มเขียนจากความคิด ประเภทหรือกระบวนการหลัก จากนั้นเคลื่อนตัวจากศูนย์กลางไปสู่กลุ่มชั้นย่อย ซึ่งจะแสดงคุณสมบัติและความสัมพันธ์ กำหนดให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันในกลุ่มชั้นย่อย ทำให้เกิดการเชื่อมโยงที่ชัดเจนระหว่างความคิด รหัส และประเภทต่าง ๆ เขียนขยายกิ่งก้านสาขาออกไป จนกว่าจะครบถ้วนพยายามเขียนกลุ่มชั้นที่แตกต่างกันหลายกลุ่มในหัวข้อเดียวกัน ใช้กลุ่มชั้นเล่นกับข้อมูลดิบ จัดการกลุ่มชั้นแบบยืดหยุ่น เปลี่ยนแปลงได้ และปลายเปิด ทำกลุ่มชั้นหลายกลุ่มและนำมาเปรียบเทียบกัน

2) **วิธีการเขียนแบบอิสระ (Freewriting)** เริ่มจากเขียนความคิดลงในกระดาษให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ เขียนในลักษณะที่ให้ตนเองอ่าน ปล่อยใจให้เขียนอย่างเป็นอิสระไม่มีขอบเขต ไม่ต้องสนใจไวยากรณ์ การจัดโครงสร้างการเขียน ตอระกะ หลักฐาน หรือผู้อ่าน เขียนให้เหมือนกับการพูด

นักวิจัยสามารถใช้บันทึกเพื่อทำให้เกิดรหัสเน้นประเด็น (Focused coding) นำไปสู่ประเภทเชิงมโนทัศน์ โดยนิยามประเภท ขยายรายละเอียดคุณสมบัติต่าง ๆ ของประเภทระบุเงื่อนไขภายใต้ประเภทที่เกิดขึ้นให้คงอยู่และมีการเปลี่ยนแปลง อธิบายผลสืบเนื่อง และแสดงให้เห็นว่าประเภทนั้นมีความสัมพันธ์กับประเภทอื่นอย่างไร

4. **การสุ่ม การอิ่มตัว และการจัดรูปแบบประเภทเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling, saturation, and sorting)**

การสุ่มเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) เป็นการค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูล วัตถุประสงค์หลักของการสุ่มเชิงทฤษฎี คือ เพื่ออธิบายและกล่อมเกล่าประเภทที่ตั้งขึ้นเป็นทฤษฎี เราสามารถสร้างการสุ่มเชิงทฤษฎี โดยการสุ่มเพื่อพัฒนาคุณสมบัติของประเภท จนกระทั่งไม่มีคุณสมบัติใหม่ใด ๆ เกิดขึ้นเพิ่มเติมอีกระหว่างการรวบรวมข้อมูล

การอิ่มตัวเชิงทฤษฎี (Theoretical saturation) เป็นการตัดสินใจว่าเมื่อใดควรยุติการรวบรวมข้อมูล การอิ่มตัวประเภทมโนทัศน์จะเกิดขึ้นเมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจำนวนมาก แต่ข้อมูลที่ได้นั้นไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจใหม่ใด ๆ ต่อทฤษฎีที่สร้างขึ้นมาอีกต่อไป

แสดงว่า ข้อมูลที่รวบรวมมานั้นมีความเพียงพอสำหรับการอธิบายและตีความปรากฏการณ์ที่ศึกษาแล้ว

การจัดรูปแบบประเภทเชิงทฤษฎี (Theoretical Sorting) เพื่อให้สอดคล้องกับประเภทมนทัศน์และแสดงความสัมพันธ์ที่บูรณาการสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยการใช้แผนผังความคิด (Diagramming) เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการบูรณาการจัดระบบความคิดของผู้วิจัยให้ชัดเจน นำไปสู่การเปรียบเทียบประเภทมนทัศน์ การเชื่อมโยงตรรกะ และการก่อรูปของทฤษฎีขึ้นมา

5. การสร้างทฤษฎีใหม่ในการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Reconstructing Theory in Grounded Theory Studies)

การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูลจะให้ความสำคัญกับแนวคิดการตีความมาเปรียบเทียบกันเพื่อสร้างความกระจ่างต่อรูปแบบการวิเคราะห์ว่ามีความแตกต่างกัน

การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล แนวสรรค์สร้าง (Constructivist Grounded Theory) เป็นแนวคิดหนึ่งของการตีความ ให้ความสำคัญกับการศึกษาปรากฏการณ์และมองทั้งข้อมูลและการวิเคราะห์ที่สร้างขึ้นมาจากประสบการณ์และความสัมพันธ์ร่วมกันกับผู้ให้ข้อมูล และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ โดยการสร้างทฤษฎีขึ้นอยู่กับมุมมองของนักวิจัย ไม่สามารถมองจากภายนอกได้

6. การเขียนร่างรายงาน (Writing the draft)

Charmaz (2014) ได้เสนอองค์ประกอบหลักของกระบวนการเขียน การเขียนร่างรายงานเป็นกระบวนการที่มีการทำซ้ำ ทั้งการคิดใหม่ ปรับปรุงใหม่ สร้างขึ้นใหม่ และเขียนใหม่ และได้อธิบายความแตกต่างระหว่างการเขียนเพื่อพัฒนาการวิเคราะห์กับการเขียนสำหรับคนอ่านทั่วไป วิธีการคือ ผู้วิจัยต้องจดจ่อกับการวิเคราะห์ข้อมูลมากกว่าการวิเคราะห์จากทฤษฎีที่มีอยู่เดิม การสร้างทฤษฎีของตนเองต้องเกิดจากการตีความข้อมูลเท่านั้น ซึ่งส่วนนี้ต่างจากการเขียนรายงานการวิจัยแบบดั้งเดิมที่เน้นให้นักวิจัยมีความไวเชิงทฤษฎีระหว่างเก็บข้อมูล และเลือกทฤษฎีในการวิเคราะห์ก่อนเขียนรายงานการวิจัย

ในขั้นตอนนี้ Charmaz ได้เสนอแนวทางสำหรับการสร้างข้อถกเถียง การเขียนทบทวนวรรณกรรม และการพัฒนารอบความคิด โดยเริ่มจากการนำบันทึกการวิเคราะห์ประเภทมนทัศน์ รูปแบบการจัดประเภท และแผนผังความคิดต่าง ๆ มาตรวจสอบ และจัดระบบโดยยึดตรรกะ จากนั้นนำมาบูรณาการเพื่อเขียนเป็นร่างฉบับแรก จัดลำดับหัวข้อโดยยึดมนทัศน์หลัก จากนั้นขยายประเด็นให้ครอบคลุมถึงการวิเคราะห์ และยังเสนออีกว่า จุดยืนแบบการตีความอาจมีการทบทวนวรรณกรรมก่อนการลงภาคสนามเพื่อเป็นแนวทางอย่างกว้าง ๆ แต่ควรระวังอย่า

ให้กลายเป็นกรอบที่จำกัดความคิดสร้างสรรค์ ส่วนการทบทวนวรรณกรรมหลังการวิเคราะห์ จะทำให้เพิ่มความแหลมคมและความแข็งแกร่งของข้อมูล

7. การสะท้อนต่อกระบวนการวิจัย (Reflecting on the research process)

การสะท้อนต่อกระบวนการวิจัย เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการกลับไปมองขั้นตอนที่ผ่านมา และทำการประเมินผลกระทบจากการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล Charmaz (2014) ได้นำเสนอเกณฑ์การประเมินการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ใน 4 มิติ โดยเกณฑ์ดังกล่าว จะช่วยสร้างคุณค่าให้กับการวิจัย ดังนี้

7.1 ความน่าเชื่อถือ (Credibility) งานวิจัยมีความใกล้เคียงกับบริบทหรือหัวข้อเรื่อง มีความเพียงพอของข้อมูล ใช้การเปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ ประเภทมีความครอบคลุมกับผลการสังเกต มีความเชื่อมโยงเชิงตรรกะระหว่างข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา กับผลการวิเคราะห์และข้อถกเถียง งานวิจัยมีหลักฐานเพียงพอที่จะให้ผู้อ่านเห็นด้วยกับงานวิจัย

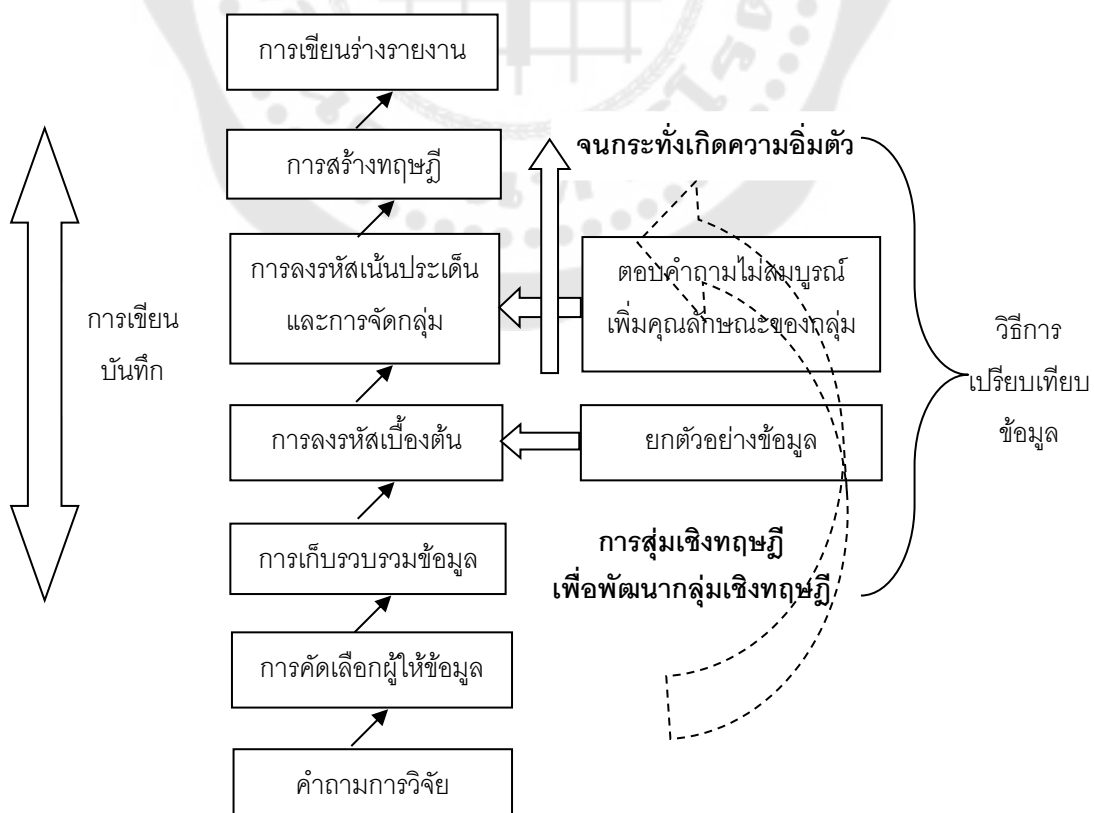
7.2 ความคิดริเริ่ม (Originality) ได้ประเภทที่ใหม่ให้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง การวิเคราะห์ให้แนวคิดใหม่ ๆ งานวิจัยมีนัยสำคัญต่อสังคมและทฤษฎี งานวิจัยให้ความท้าทาย มีการขยาย และปรับปรุงความคิด มโนทัศน์ และการปฏิบัติที่เป็นปัจจุบัน

7.3 การสะท้อน (Resonance) ประเภทแสดงให้เห็นความสมบูรณ์ครบถ้วนของปรากฏการณ์ที่ศึกษา มีการเชื่อมโยงระหว่างสถาบันทางสังคมกับการใช้ชีวิตของบุคคลเมื่อพบข้อมูลที่บังชี้ ผลการวิจัยมีเหตุมีผลกับผู้ที่แบ่งปันสถานการณ์นั้น ผลการวิเคราะห์ช่วยให้เข้าใจการใช้ชีวิตและโลกของบุคคลนั้น

7.4 การใช้ประโยชน์ (Usefulness) ผลการวิเคราะห์นำเสนอการตีความที่ผู้คนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ประเภทที่วิเคราะห์มาเสนอแนะกระบวนการโดยทั่วไป และกระบวนการโดยทั่วไปนั้นสามารถนำมาใช้ประยุกต์ได้ ผลการวิเคราะห์สามารถทำให้เกิดการวิจัยต่อไปในอนาคตในสาขาการศึกษาอื่น ๆ ได้ งานวิจัยสร้างองค์ความรู้ และช่วยให้โลกมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

จากขั้นตอนกระบวนการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูลตามแนวคิดของ Charmaz (2014) ดังกล่าว จึงสามารถสรุปได้ว่า นักวิจัยอาจเริ่มต้นจากคำถามการวิจัย แล้วใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม โดยขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ต้องการศึกษา และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ทำคู่ขนานไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจะชี้ให้เห็นว่าควรจะใช้วิธีใดจึงจะเข้าถึงข้อมูลได้ดีที่สุด และเมื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลไปแล้ว จะต้องมีการกำหนดรหัสเบื้องต้น (Initial coding) โดยคัดเลือกเอาเฉพาะข้อความในข้อมูลที่เห็นว่าน่าสนใจ เป็นประโยชน์ เพื่อการพัฒนา

ทฤษฎี ข้อความที่ถูกเลือกต้องบอกถึงความหมาย มโนทัศน์ หรือประเด็นที่มีความสำคัญ ซึ่งข้อความที่นักวิจัยเลือกแล้วจะถูกกำหนดรหัส เป็นคำหรือวลีสั้น ๆ แทน แล้วจึงกำหนดรหัสแบบเน้นประเด็น (Focused coding) โดยคัดแยกรหัสที่ได้จากขั้นตอนแรกออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามความหมายที่เกี่ยวข้องกันหรือที่เข้ากันได้ของรหัสเหล่านั้น ซึ่งแต่ละกลุ่มจะบอกถึงความสำคัญในข้อมูลเป็นประเด็น ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะถูกส่งต่อไปยังการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ประกอบกับการเขียนบันทึก เพื่อคิดและไตร่ตรอง ค้นหาช่องว่างในการกำหนดรหัส และการจัดประเภทข้อมูล แล้วจึงเชื่อมโยงข้อมูลเหล่านั้นให้เป็นกลุ่ม เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลไประยะหนึ่ง จึงต้องหยุดเพื่อทำการวิเคราะห์ สิ่งที่ต้องทำคือ นักวิจัยจะพัฒนาข้อเสนอเชิงทฤษฎี (Theoretical Proposition) ขึ้นมาจากประเด็นที่สำคัญที่พัฒนาขึ้น โดยเชื่อมประเด็นสำคัญทั้งหมดเข้ากันในลักษณะที่ให้เห็นแนวคิดต่าง ๆ นักวิจัยควรทดลองเชื่อมโยงประเด็นหลายแบบ เพื่อให้เกิดแนวคิดที่เป็นข้อเสนอเชิงทฤษฎีต่างกันหลาย ๆ แนวคิด แล้วคัดเลือกเอาข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่ดีที่สุดจำนวนหนึ่งมาตรวจสอบกับข้อมูลที่มีอยู่แล้ว ด้วยการสุ่มเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) เพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่ดีที่สุดเพียงอันเดียวเท่านั้นที่จะถูกเลือกเป็นทฤษฎีจากข้อมูล เมื่อทฤษฎีที่สร้างขึ้นถึงจุดอิ่มตัวหรือหนึ่งแล้ว จะนำมาสู่ขั้นตอนสุดท้าย คือ การเขียนร่างรายงาน เป็นการเขียนข้อสรุปเชิงทฤษฎีหรือแนวคิดที่ได้ที่นำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ขั้นตอนการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

สรุปได้ว่า การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูลเป็นวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพแบบหนึ่งที่มีความแตกต่างจากการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพอื่น ๆ เป็นการวิจัยที่เริ่มต้นจากข้อมูลแล้วนำมาสร้างเป็นทฤษฎีที่เป็นคำอธิบาย หรืออีกนัยหนึ่งคือ เป็นการพัฒนาทฤษฎีขึ้นมาจากข้อมูล โดยการวิจัยรูปแบบนี้ กระบวนการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินไปพร้อม ๆ กัน ข้อมูลที่นำมาใช้วิเคราะห์จะมีลักษณะเป็นระบบ และแนวคิดของ Charmaz ที่แตกต่างจากรูปแบบอื่น ๆ คือผู้วิจัยมีการเกาะติดข้อมูลตั้งแต่ต้นจนจบ โดยผู้วิจัยสามารถนำเอาความรู้หรือประสบการณ์ของนักวิจัย หรือแม้แต่การเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่เกี่ยวข้อง มุมมองต่าง ๆ และกระบวนการทำวิจัยในการค้นหาประสบการณ์จากการฝึกหัดไซน

4.2 การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study)

การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) เป็นการสืบค้นความรู้ความจริงอย่างละเอียดลึกซึ้งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่สนใจ ซึ่งเกิดขึ้นในบริบทหรือระบบที่มีขอบเขตที่มีความเฉพาะเจาะจง (specific context or bounded system) โดยปรากฏการณ์ที่เราสนใจนั้น อาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล โครงการ เหตุการณ์ ชุมชน หรือองค์การเฉพาะรายใดรายหนึ่งหรือหลายรายก็ได้ที่นักวิจัยเลือกมาทำการศึกษาวิจัย การวิจัยแบบกรณีศึกษามีความหมายเริ่มตั้งแต่การบันทึกและการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของบุคคล (case record or case history) สำหรับนำไปใช้ในด้านต่าง ๆ และรวมถึงการนำข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัยที่ต้องการสืบค้นความรู้ความจริงจากกรณีศึกษานั้น ๆ มาทำการวิเคราะห์และตีความหมายอย่างละเอียดเข้มข้น โดยมีเป้าหมายหลักคือ เพื่อต้องการศึกษาหรือเรียนรู้จากกรณีศึกษาที่สนใจเป็นเฉพาะ (intrinsic interest) และเพื่อต้องการทำความเข้าใจปรากฏการณ์บางอย่างที่สนใจ โดยอาศัยการศึกษาวิจัยแบบกรณีเฉพาะดังกล่าว (instrumental interest) ซึ่งผลการศึกษาจากการวิจัยแบบกรณีศึกษาที่ดำเนินการภายใต้สถานการณ์จริง (real life situation) จะให้ข้อมูลและสารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับนำไปใช้งานในองค์การใดองค์การหนึ่ง ทั้งยังเป็นประโยชน์ทางอ้อมสำหรับนำไปใช้ในการทำวิจัยในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องให้มีความกว้างขวางลุ่มลึกยิ่งขึ้น โดยการวิจัยแบบกรณีศึกษาจึงมีการนำไปใช้ในการแสวงหาความรู้ความจริงในหลากหลายสาขาวิชานั้นเอง (Yin, 2003)

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวทางการศึกษาวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case study) โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการเลือกกรณีศึกษา โดยการเลือกกรณีศึกษา (Cases) หรือสิ่งที่เราเลือกที่จะนำมาศึกษานั้นควรมีการทำความเข้าใจก่อนในเบื้องต้นว่า ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องอะไร ประเด็นอะไร และควรพิจารณาคุณสมบัติของสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาเป็นสำคัญ คือ สิ่งที่จะเลือกมาเป็นกรณีศึกษานั้นต้องเป็นสิ่งที่สามารถกำหนดขอบเขตได้

อย่างชัดเจน โดยต้องมีความสมบูรณ์ในตัวเอง รวมทั้งมีเวลาและสถานที่แน่นอน การเลือกกรณีศึกษา สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ๆ คือ (Stake, 1995)

1. การวิจัยแบบกรณีศึกษาแบบ Intrinsic (Intrinsic Case Study) มีลักษณะของการเรียนรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะ นักวิจัยควรนิยามความเฉพาะของปรากฏการณ์ว่ามีความแตกต่างจากปรากฏการณ์อื่น ๆ และการเลือกกรณีศึกษาแบบ Intrinsic เพราะมีความสนใจใคร่รู้ ต้องการทำความเข้าใจ และเปิดเผยรายละเอียดของกรณีศึกษานั้น โดยเลือกมาเพื่อตอบสนองในสิ่งที่มีความอยากรู้เป็นหลัก ซึ่งเป็นกรณีที่น่ารู้และมีความสมบูรณ์ในตัวของมัน ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาของกรวิกา ก้อนแก้ว (2559) ได้ใช้การเลือกกรณีศึกษาแบบ Intrinsic โดยเลือกปรากฏการณ์ของกระบวนการขับเคลื่อนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเด็กด้อยโอกาสขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)

2. การวิจัยแบบกรณีศึกษาแบบ Instrumental (Instrumental Case Study) มีลักษณะของการใช้กรณีศึกษาที่เฉพาะเจาะจง เพื่อให้เข้าใจประเด็นหรือปรากฏการณ์ที่สนใจมากขึ้น และการเลือกกรณีศึกษาแบบ Instrumental เป็นการเลือกเพื่อเป็นตัวแทนของกรณีศึกษาอื่น ๆ และนักวิจัยมีความต้องการจะแสดงอะไรบางอย่างให้ชัดเจนมากขึ้นผ่านกรณีศึกษา หรือใช้เพื่อแสดงหรือสนับสนุนข้อสรุปบางอย่าง ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาของเอกดนัย ธิมาชัย (2560) ได้ใช้การเลือกกรณีศึกษาแบบ Instrumental โดยเลือกปรากฏการณ์ของการถ่ายทอดทางสังคมทางสังคมทางวิชาชีพของจากตัวแทนของกลุ่มอาชีพผู้ตรวจพิสูจน์หลักฐาน

3. การวิจัยแบบกรณีศึกษาแบบ Collective (Collective Case Study) มีลักษณะของการศึกษากรณีศึกษาที่ต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์เฉพาะเจาะจง และการเลือกกรณีศึกษาแบบ Collective เป็นการสืบค้นความรู้ความจริงจากหลาย ๆ ราย เพื่อให้แน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการแสดงนั้นมีความชัดเจนและเกิดความมั่นใจในข้อสรุปที่ได้ ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาวิจัยของ Ayton and Hansen (2016) ได้ใช้การเลือกกรณีศึกษาแบบ Collective โดยเลือกทำความเข้าใจประสบการณ์ของพ่อวัยหนุ่มสาว (young fathers) ในการเลี้ยงดูเด็ก โดยเลือกพ่อวัยหนุ่มสาวที่มีอายุต่ำกว่า 24 ปี และเจ้าหน้าที่ชุมชน (เช่น นักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล และครู)

ในการศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโยนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการศึกษาด้วยการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อสืบค้นความรู้ความจริงเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนที่ผ่านการฝึกหัดโยน โรงเรียนสาธิต

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร แต่เป็นการศึกษากับกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษา เช่น นักเรียน ครูอาจารย์ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดโยน จึงทำการเลือกกรณีศึกษาแบบ Instrumental Case โดยนำมาใช้เลือกพื้นที่หรือสนามในการวิจัย และกรณีศึกษา นั่นคือ นักเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดโยนในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อให้สามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างชัดเจน และสมบูรณ์ และนำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) และการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) ถือเป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่มีพัฒนาการมายาวนาน และได้รับการยอมรับกันอย่างกว้างขวางจากนักวิชาการในสาขาวิทยาการต่าง ๆ ที่หลากหลาย รวมทั้งศาสตร์ทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ได้นำเอาแนวทางและระเบียบวิธีวิจัยทั้งสองวิธีการมาใช้เพื่อสร้างองค์ความรู้ พัฒนาแนวคิดทฤษฎีใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทางการวิจัย และในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ผนวกรวมระเบียบวิธีวิจัยทั้งสองผสมผสานเข้าด้วยกัน โดยส่วนใหญ่ มักศึกษาระเบียบวิธีวิจัยที่แยกกันอย่างชัดเจน แม้แต่ในหนังสือการสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Constructing grounded theory) ของ Charmaz (2014) ยังกล่าวถึงการผสมผสานการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) และการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) เท่านั้น แต่ในปัจจุบันได้มีการนำการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) มาผสมผสานกับการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) มากยิ่งขึ้น และพบว่าระเบียบวิธีวิจัยทั้งสองสามารถผสมผสานเข้ากันได้เป็นอย่างดี (Alzaanin, 2020; Shafqat et al., 2022; Webster & Son, 2015) ดังนั้น การสร้างทฤษฎี (Theory) จากบริบทพื้นที่และกรณีศึกษาที่มีความลุ่มลึก (rich) จะช่วยทำความเข้าใจประสบการณ์ และก่อให้เกิดการสร้างหรือพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโยน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล” โดยมุ่งอธิบายกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโยน รวมไปถึงค้นหาและอธิบายคุณลักษณะของนักเรียนที่เกิดขึ้นจากการฝึกหัดโยน

ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการค้นหากระบวนการฝึกโยนสามารถทำให้เกิดคุณลักษณะของนักเรียนได้อย่างไร และการฝึกหัดโยนสามารถทำให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะใดบ้าง จึงได้นำวิธีการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) ตามแนวทางของ

Charmaz (Charmaz, 2000) เนื่องจากการศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนจากการฝึกหัดโยนเป็นการศึกษาที่เกิดจากการค้นพบประสบการณ์การฝึกหัดโยนของผู้ให้ข้อมูลในบริบทที่เขาประสบอยู่ โดยมีความเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากประสบการณ์ของนักเรียน รวมถึงครู และผู้เกี่ยวข้องในการฝึกหัดโยน โดยผู้วิจัยเป็นเพียงผู้ค้นพบและพัฒนาทฤษฎีนั้นขึ้นมาตามการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นระบบ สามารถนำเอาความรู้หรือแนวคิดทฤษฎีจากภายนอกมาประกอบในการพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูลได้ โดยปกติแล้ววิธีการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูลมักถูกวิพากษ์เรื่องการเข้าใจใกล้ความจริงและความลึกของข้อมูล ดังนั้น จึงได้นำวิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) มาเติมเต็มข้อจำกัดดังกล่าว เนื่องจากวิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา จะช่วยทำให้ได้พื้นที่และผู้ให้ข้อมูล ซึ่งมีความสมบูรณ์ในตัวเอง ทั้งบริบท ช่วงเวลา และสถานที่ เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนบริบทและสภาพแวดล้อมของการฝึกหัดโยน ซึ่งทำให้ประเด็นของการฝึกหัดโยนที่ทำการศึกษา สามารถอธิบายได้อย่างลุ่มลึกและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่ออธิบายกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผ่านการฝึกหัดโยน รวมถึงค้นหาและอธิบายคุณลักษณะของนักเรียนที่เกิดขึ้นจากการฝึกหัดโยน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยได้ดำเนินการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) แบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) มาศึกษากระบวนการทางสังคม ในการพัฒนาหรือสร้างทฤษฎีจากกระบวนการฝึกหัดโยนของนักเรียน ผสมผสานวิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) ในการเลือกพื้นที่หรือสนามในการวิจัยที่ใช้ทำการศึกษา รวมไปถึงนำมาอธิบายและสนับสนุนข้อค้นพบในกลุ่มตัวอย่าง โดยอาศัยความเชื่อในการวิจัยตาม กระบวนทัศน์สร้างสรรคนิยม (Constructivism) ที่ให้ความสำคัญกับความจริงที่ถูกสร้างขึ้นจากประสบการณ์ของนักเรียน โดยมีครูเป็นผู้ช่วยในการจัดการและผลักดันนักเรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอน ที่มุ่งให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์ของนักเรียนในการฝึกหัดโยน ตั้งแต่ขั้นตอนของการเรียนการสอนในชั้นเรียน จนไปถึงขั้นของการขึ้นแสดงบนเวที ที่เป็นกระบวนการหล่อหลอมนักเรียนเหล่านี้ให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงาม จนกลายเป็นคุณลักษณะที่โดดเด่น โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา

ในการกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ทั้งฝ่ายประถม และมัธยม เป็นสถานที่สำหรับการเก็บข้อมูล ซึ่งในที่นี้ประกอบด้วย ห้องเรียน ห้องฝึกซ้อม และบริบทอื่น ๆ ที่มีการนัดหมาย ซึ่งคัดเลือกจากโรงเรียนที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการเรียนการสอนและการฝึก และมีหลักสูตรการเรียนการสอนการแสดง/วิชาโยน ชัดเจน เป็นโรงเรียนที่จัดการแสดงโยนประจำต่อเนื่องทุกปี รวมถึงมีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับโยน และเปิดโอกาสให้คนภายนอกเข้ามาศึกษา ดังนั้นพื้นที่แห่งนี้จึงมีความเหมาะสมต่อการสร้างองค์ความรู้ที่อธิบายกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผ่านการฝึกหัดโยน รวมถึงอธิบายถึงคุณลักษณะของนักเรียนที่เกิดขึ้นจากการฝึกหัดโยนได้ตามมุมมองของพฤติกรรมศาสตร์

ผู้ให้ข้อมูล

การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยจะเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากประสบการณ์ของบุคคลที่ผ่านเหตุการณ์การฝึกซ้อมและผ่านการแสดงโขน ทั้งระดับประถม และมัธยม ประกอบด้วย ครูโขน นักเรียน และผู้ปกครอง จำนวน 51 คน โดยในการนำเสนอครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้ชื่อตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ ที่ใช้ในการฝึกโขนมาแทนชื่อนามสมมติของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด โดยจะแบ่งตารางการนำเสนอข้อมูลออกเป็นดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลักในระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบด้วย คุณครูในหลักสูตรที่ดูแลรับผิดชอบฝึกหัดโขน โดยจะมีคำแนะนำของนามสมมติจะขึ้นต้นด้วยคำว่า “ครู”มาจากภาษาสันสกฤต ที่แปลว่าครู โดยแบ่งเป็นครูโขนนาง 1 คน โขนยักษ์ 1 คน โขนพระ 1 คน และโขนลิง 1 คน รวมทั้งสิ้น 4 คน โดยมีรายละเอียดการนำเสนอไว้ในตาราง 3

ตาราง 3 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลักครูประถม

ลำดับ	นามสมมติ	เพศ	ระดับชั้นที่สอน/ฝึก/แสดง	บทบาทที่สอน/ฝึก/แสดง	ประเภทหมวด/กลุ่ม/วิชา
1	ครูอุมาเทวี	หญิง	ป.4-6	โขนนาง/ ละครนาง	หมวดนาฏศิลป์และโขน
2	ครูนนทก	ชาย	ป.4-6	โขนยักษ์	หมวดนาฏศิลป์และโขน
3	ครูราม	ชาย	ป.4-6	โขนพระ	หมวดนาฏศิลป์และโขน
4	ครูสุครีพ	ชาย	ป.4-6	โขนลิง	หมวดนาฏศิลป์และโขน

ผู้ให้ข้อมูลหลักในระดับชั้นประถมศึกษาลำดับถัดมา คือ นักเรียนที่มีประสบการณ์ฝึกหัดโขน ประกอบด้วย นักเรียนโขนนาง 3 คน โขนยักษ์ 3 คน โขนพระ 3 คน และโขนลิง 2 คน รวมทั้งสิ้น 11 คน และผู้ให้ข้อมูลหลักลำดับสุดท้ายคือ ผู้ปกครองนักเรียนที่ฝึกหัดโขน โดยจะมีคำแนะนำของนามสมมติจะขึ้นต้นด้วยคำว่า “มาตา” หรือ “บิดา” มาจากภาษาบาลี ที่แปลว่า มารดา และ บิดา โดยเป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งหมด 11 คน โดยมีรายละเอียดการนำเสนอไว้ในตาราง 4

ตาราง 4 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลักนักเรียนและผู้ปกครองประถม

ลำดับ	นาม สมมติ	เพศ	ระดับชั้นที่ สอน/ฝึก/ แสดง	บทบาทที่ สอน/ฝึก/ แสดง	ประเภท หมวด/กลุ่ม/ วิชา	นามสมมติ ผู้ปกครอง
1	กวางทอง	หญิง	ป.6	โขนนาง/ ละครนาง	วิชานาฏศิลป์	มาตากวางทอง
2	มณีเมขลา	หญิง	ป.6	โขนนาง/ ละครนาง	วิชานาฏศิลป์	มาตามณีเมขลา
3	ลักษมี	หญิง	ป.6	โขนนาง/ ละครนาง	วิชานาฏศิลป์	มาตาลักษมี
4	วิรุณจำบัง	ชาย	ป.6	โขนยักษ์	วิชาโขน	มาตาวิรุณจำบัง
5	มารีศ	ชาย	ป.5	โขนยักษ์	วิชาโขน	ปีตามารีศ
6	พิเภก	ชาย	ป.6	โขนยักษ์	วิชาโขน	มาตาพิเภก
7	อัคนี	ชาย	ป.6	โขนพระ	วิชาโขน	ปีตาอัคนี
8	อรชุน	ชาย	ป.6	โขนพระ	วิชาโขน	มาตาอรชุน
9	พรต	ชาย	ป.6	โขนพระ	วิชาโขน	มาตาพรต
10	นิลพัท	ชาย	ป.4	โขนลิง	วิชาโขน	ปีตานิลพัท
11	นิลนนท์	ชาย	ป.6	โขนลิง	วิชาโขน	มาตานิลนนท์

ผู้ให้ข้อมูลหลักในระดับชั้นมัธยมศึกษา ประกอบด้วย คุณครูในหลักสูตรที่ดูแลรับผิดชอบ ฝึกหัดโขน โดยแบ่งเป็นครูโขนนาง 1 คน โขนยักษ์ 1 คน โขนพระ 1 คน และโขนลิง 2 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน โดยมีรายละเอียดการนำเสนอไว้ในตาราง 5

ตาราง 5 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลักครูมัธยม

ลำดับ	นาม สมมติ	เพศ	ระดับชั้นที่ สอน/ฝึก/ แสดง	บทบาทที่สอน/ ฝึก/แสดง	ประเภท หมวด/กลุ่ม/วิชา
1	ครูสีดา	หญิง	ม.1-6	โขนนาง/ ละครนาง	วิชาเอกศิลปะการแสดง และภาษาเพื่อการสื่อสาร
2	ครู ทศกัณฐ์	ชาย	ม.1-6	โขนยักษ์	วิชาเอกศิลปะการแสดง และภาษาเพื่อการสื่อสาร
3	ครูลักษณ์	ชาย	ม.1-6	โขนพระ	วิชาเอกศิลปะการแสดง และภาษาเพื่อการสื่อสาร
4	ครูมััจฉานู	ชาย	ม.1-6	โขนลิง	วิชาเอกศิลปะการแสดง และภาษาเพื่อการสื่อสาร
5	ครูหนูมาน	ชาย	ม.1-6	โขนลิง	วิชาเอกศิลปะการแสดง และภาษาเพื่อการสื่อสาร

ผู้ให้ข้อมูลหลักในระดับชั้นมัธยมศึกษาลำดับถัดมา คือ นักเรียนที่มีประสบการณ์ฝึกหัดโขน ประกอบด้วย นักเรียนโขนนาง 2 คน โขนยักษ์ 2 คน โขนพระ 2 คน เคยเป็นทั้งโขนนางและโขนพระ 1 คน และโขนลิง 3 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน และผู้ให้ข้อมูลหลักลำดับสุดท้ายคือ ผู้ปกครองของนักเรียนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งหมด 10 คน โดยมีรายละเอียดการนำเสนอไว้ในตาราง 6

ตาราง 6 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลักนักเรียนและผู้ปกครองมัธยม

ลำดับ	นาม สมมติ	เพศ	ระดับชั้นที่ สอน/ฝึก/ แสดง	บทบาทที่ สอน/ฝึก/ แสดง	ประเภท หมวด/กลุ่ม/ วิชา	นามสมมติ ผู้ปกครอง
1	สุพรรณ มัจฉา	หญิง	ม.6	โขนนาง/ ละครนาง	วิชาเอก ศิลปะการแสดง และภาษา เพื่อการสื่อสาร	มาตาสุพรรณ มัจฉา
2	เบญจ กาย	หญิง	ม.6	โขนนาง/ ละครนาง	วิชาเอก ศิลปะการแสดง และภาษา เพื่อการสื่อสาร	มาตาเบญจกาย
3	ไมยราพ	ชาย	ม.6	โขนยักษ์	วิชาเอก ศิลปะการแสดง และภาษา เพื่อการสื่อสาร	มาตาไมยราพ
4	อินทรีชิต	ชาย	ม.6	โขนยักษ์	โควต้า ความสามารถ พิเศษทาง นาฏศิลป์ไทย โขน ละคร และ ชมรมฯ	มาตาอินทรีชิต
5	สันตรุด	ชาย	ม.2	โขนพระ	โควต้า ความสามารถ พิเศษทาง นาฏศิลป์ไทย โขน ละคร และ ชมรมฯ	มาตาสันตรุด

ตาราง 6 (ต่อ)

ลำดับ	นาม สมมติ	เพศ	ระดับชั้นที่ สอน/ฝึก/ แสดง	บทบาทที่ สอน/ฝึก/ แสดง	ประเภท หมวด/กลุ่ม/ วิชา	นามสมมติ ผู้ปกครอง
6	พาย	หญิง	ม.6	โขนพระ/ ละครพระ	วิชาเอก ศิลปะการแสดง และภาษา เพื่อการสื่อสาร	มาตาพาย
7	โกยเกษี	หญิง	ม.4	โขนพระ/ ละครพระ/ โขนนาง/ ละครนาง	วิชาเอก ศิลปะการแสดง และภาษา เพื่อการสื่อสาร	มาตาโกยเกษี
8	พาลี	ชาย	ม.3	โขนลิง	โควต้า ความสามารถ พิเศษทาง นาฏศิลป์ไทย โขน ละคร และ ชมรมฯ	มาตาพาลี
9	ชมพูปาน	ชาย	ม.4	โขนลิง	วิชาเอก ศิลปะการแสดง และภาษา เพื่อการสื่อสาร	มาตาชมพูปาน
10	โกมุท	ชาย	ม.5	โขนลิง	โควต้า ความสามารถ พิเศษทาง นาฏศิลป์ไทย โขน ละคร และ ชมรมฯ	มาตาโกมุท

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) แบบเฉพาะเจาะจงตามคุณสมบัติและการสัมพันธ์ทางทฤษฎี จากคำแนะนำของครูผู้สอนในรายวิชาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงต่อการควบคุม ดูแล และฝึกสอนให้นักเรียน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับความมุ่งหมายของงานวิจัย และเพื่อสร้างความมั่นใจได้ว่าผู้ให้ข้อมูลหลักที่คัดเลือกมาเป็นผู้ที่เต็มอิมไปด้วยข้อมูล (Information rich case) ผู้วิจัยจึงมีการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามความมุ่งหมายของงานวิจัย โดยผู้วิจัยได้สร้างเกณฑ์เพื่อให้สอดคล้องต่อคำถามการวิจัยและความมุ่งหมายในการศึกษา นั่นคือเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ในการฝึกฝนครบทุกระยะการฝึกจนถึงขั้นแสดง จึงสามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผ่านการฝึกหัดไขว่รวมถึงสามารถร่วมค้นหาและอธิบายคุณลักษณะของนักเรียนที่เกิดขึ้นจากการฝึกหัดไขว่ โดยต้องเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างที่เกิดจากประสบการณ์ที่เคยสัมผัสโดยตรงมาเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความมั่นใจและสร้างความน่าเชื่อถือต่อข้อมูลที่ได้รับ ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้นสามารถสรุปได้ดังตาราง 7

ตาราง 7 สรุปเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก

เงื่อนไข	รายละเอียดของเกณฑ์การคัดเลือก
1. ผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นนักเรียนที่มีประสบการณ์ฝึกหัดไขว่	<p><u>เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นนักเรียนที่มีประสบการณ์ฝึกหัดไขว่ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ทั้งฝ่ายประถม และฝ่ายมัธยม - ต้องเป็นนักเรียนที่เคยผ่านประสบการณ์ในการฝึกไขว่ครบ 3 ระยะ คือ ก่อนแสดง ระหว่างแสดง และหลังการแสดง - เป็นนักเรียนที่สามารถสื่อสารหรือถ่ายทอดประสบการณ์การฝึกได้ <p><u>เกณฑ์การคัดเลือกออก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นนักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร แล้ว

ตาราง 7 (ต่อ)

เงื่อนไข	รายละเอียดของเกณฑ์การคัดเลือก
2. คุณครูในหลักสูตรที่ดูแลรับผิดชอบฝึกหัดไซน	<p style="text-align: center;"><u>เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นคุณครูในหลักสูตรที่ดูแลรับผิดชอบฝึกหัดไซนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ทั้งฝ่ายประถม และฝ่ายมัธยม ประกอบด้วย ครูไซนพระ ครูไซนนาง ครูไซนยักษ์ และครูไซนลิง - คุณครูที่มีประสบการณ์สอนไซนพระ ยักษ์ นาง และลิง ไม่ต่ำกว่า 5 ปี - เป็นคุณครูที่มีประสบการณ์ในการฝึกไซนให้กับนักเรียนครบ 3 ระยะเวลา คือ ก่อนแสดง ระหว่างแสดง และหลังการแสดง <p style="text-align: center;"><u>เกณฑ์การคัดเลือกออก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - คุณครูที่ได้รับการบรรจุที่ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ต่ำกว่า 5 ปี แม้จะเคยมีประสบการณ์สอนไซนจากที่อื่นมาก็ตาม
3. ผู้ปกครองนักเรียนที่ฝึกหัดไซน	<p style="text-align: center;"><u>เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นผู้ปกครองนักเรียนที่ฝึกหัดไซน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ทั้งฝ่ายประถม และฝ่ายมัธยม - เป็นผู้ปกครองคนเดียวกับนักเรียนผู้ให้ข้อมูลหลักที่เคยผ่านประสบการณ์ในการฝึกไซนครบ 3 ระยะเวลา คือ ก่อนแสดง ระหว่างแสดง และหลังการแสดง <p style="text-align: center;"><u>เกณฑ์การคัดเลือกออก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้ปกครองไม่ยินดีให้ข้อมูล - ผู้ปกครองที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในหลักสูตรไซน

ตาราง 7 (ต่อ)

เงื่อนไข	รายละเอียดของเกณฑ์การคัดเลือก
4. ยินดีให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยด้วยความสมัครใจ	<p style="text-align: center;"><u>เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - กรณีผู้ให้ข้อมูลเป็นนักเรียนมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ต้องได้รับการยินยอมจากพ่อ แม่ หรือผู้ปกครองของผู้ให้ข้อมูล ถ้ากรณีที่ไม่สามารถติดต่อผู้ปกครองได้ให้ครูผู้สอนที่รับผิดชอบเป็นผู้แสดงความยินยอมร่วมกับผู้ให้ข้อมูล - มีความสมัครใจและยินดีต่อการให้ข้อมูล โดยยินยอมลงนามเพื่อเข้าร่วมวิจัย (Inform consent)

ขั้นตอนในการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนในการเก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research methodology) โดยใช้การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded theory) ซึ่งการวิจัยประเภทนี้ เป็นการวิจัยที่มีการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกิจกรรมที่ทำพร้อมกัน เพื่อสร้างสมมติฐานระหว่างทาง และทำการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยแนวทางอื่นที่กระบวนการวิเคราะห์จะเริ่มต้นหลังเก็บข้อมูลเสร็จสิ้น โดยการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการฝึกหัดโยนจนถึงกระบวนการหลังการแสดง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะ ในบริบทของการฝึกหัดโยนของนักเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจและเป็นการสะสมความรู้ให้กับตัวผู้วิจัยในการทำความเข้าใจในภาพกว้างของแต่ละมิติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Charmaz ที่ไม่ปฏิเสธความรู้เดิมของผู้วิจัย เนื่องจากความรู้เดิมคือต้นทุนที่ทำให้ผู้วิจัยมีความไวเชิงทฤษฎี

2. ติดต่อกับและลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจเบื้องต้น ผู้วิจัยขอติดต่อและความช่วยเหลือจากครูผู้สอนในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ทั้งฝ่าย

ประถม และฝ่ายมัธยม โดยฝ่ายประถมผู้วิจัยเริ่มจากการเข้าไปศึกษาเกี่ยวกับการศึกษา ศิลปะการแสดงโขนของนักเรียน ในรายวิชา วป 804 ปฏิบัติการวิจัยชั้นสูง ตั้งแต่ช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ.2561 จึงได้มีโอกาสสัมภาษณ์และพูดคุยกับครูและนักเรียนในเบื้องต้นเพื่อสร้างความคุ้นเคย และในส่วนของฝ่ายมัธยมผู้วิจัยได้เข้าไปสร้างความสนิทสนมพูดคุยกับครูผู้สอนและนักเรียนก่อน เข้าไปเก็บข้อมูลเพื่อสร้างความคุ้นเคยและความสนิทสนมก่อนลงเก็บข้อมูลตั้งแต่ช่วงเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2562 นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจโดยชี้แจงถึงเหตุผล ความมุ่งหมายในการทำการวิจัยและกระบวนการในการเก็บข้อมูลให้แก่ครูผู้สอนก่อนลงเก็บข้อมูล

3. การเตรียมเครื่องมือในการศึกษา ผู้วิจัยได้ปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาในการ สร้างข้อคำถามที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความมุ่งหมายของงานวิจัย และนำข้อคำถาม เหล่านั้นส่งตรวจความสอดคล้องกับความมุ่งหมายของงานวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน แล้วนำข้อ คำถามมาปรับตามข้อเสนอแนะ จากนั้นได้นำข้อคำถามไปทดลองสัมภาษณ์กับเพื่อนนักวิจัยผ่าน การสนมติดิบบทบาทเป็นผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มต่างๆ เพื่อทำการปรับอีกครั้งก่อนลงเก็บข้อมูล รวมถึง เตรียมตัวผู้วิจัยให้สามารถสร้างคำถามเชิงลึกได้

4. ก่อนลงสนามเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอรับรองจริยธรรมการวิจัย จาก คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ โรฒ รวมถึงขอหนังสือลงเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อใช้แนบในการขอความอนุเคราะห์เก็บ ข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยที่ทำในมนุษย์ ในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2563 ถึงจะเริ่มกระบวนการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

5. ระหว่างลงสนาม ผู้วิจัยเข้าได้เข้าไปสัมภาษณ์ และสังเกต รวมถึงเข้าร่วม กิจกรรมต่างๆของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลครบทุกมิติ เช่น เข้าไปสังเกตการเรียนการ สอน การฝึกซ้อม พิธีไหว้ครูประจำปี รวมไปถึงเข้าไปพูดคุยกับนักเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครอง ซึ่ง ระหว่างทางเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการถอดเทป และวิเคราะห์ไปพร้อมกัน โดยมีการเก็บข้อมูล เพิ่มเติมจากผู้ให้ข้อมูลรายอื่น ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดหมวดหมู่และทำการวิเคราะห์ต่อไป จนข้อมูลมีความอิ่มตัว

6. การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความถูกต้องและสอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

7. การวิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงาน ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยเริ่มจากการ การเปิดรหัสเบื้องต้น เพื่อหาคำสำคัญ จากนั้นนำมาจัดกลุ่มหมวดหมู่ของประเภทคำจนเป็นรหัส

เริ่มต้น (Initial code) เชื่อมโยงข้อค้นพบบนนำไปสู่การอธิบายพฤติกรรม เพื่อสร้างทฤษฎี และเขียน
ร่างรายงานต่อไป

แนวคำถามการสัมภาษณ์

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งมีความยืดหยุ่นมากกว่าการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่มีการเตรียมข้อคำถามไว้ล่วงหน้าแล้ว ซึ่งในทางปฏิบัติผู้วิจัยจะชวนผู้ให้ข้อมูลพูดคุยตามประเด็นต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมชาติ และไม่เป็นทางการ ผู้ให้ข้อมูลจะมีอิสระในการตอบคำถาม ทำให้เข้าถึงข้อมูลที่แท้จริงและเป็นธรรมชาติ ได้รับรู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึกร่วม และการตีความหมายจากมุมมองของเจ้าของประสบการณ์เอง โดยคำถามที่ใช้จะเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการพูดคุยสร้างความคุ้นเคยด้วยการแนะนำตัวเอง และพูดคุยสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล เช่น เพศ อายุ ระดับชั้นที่ศึกษา จุดเริ่มต้นของการแสดงโขนบทบาทที่แสดง เป็นการพูดคุยสร้างสัมพันธภาพก่อนการสัมภาษณ์ ซึ่งในบางกรณีผู้วิจัยอาจมีความคุ้นเคยมาก่อนในเบื้องต้น จากการเข้าไปสังเกตก่อนเข้าไปเก็บข้อมูล ทำให้การสร้างสัมพันธภาพในการพูดคุยสามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว โดยหลังจากนั้นจึงเข้าสู่การพูดคุยและสัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาตามความมุ่งหมายของงานวิจัยโดยมีตัวอย่างแนวคำถามการสัมภาษณ์ ดังรายละเอียดในตาราง 8

ตาราง 8 แนวคำถามการสัมภาษณ์

ความมุ่งหมายของการวิจัย	ผู้ให้ข้อมูล	หลัก	คำถาม
เพื่ออธิบายกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผ่านการฝึกหัดเขียน ของโรงเรียนสตรีศรียา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	นักเรียน	<p>1. กระบวนการฝึกหัดเขียน ในแต่ละช่วงมีอะไรบ้าง (โดยให้นักเรียนดูภาพที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดเขียนในแต่ละช่วง ประกอบด้วย ช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการฝึกหัดเขียนประกอบ การตอบ เช่น ภาพการไหว้ครู การฝึกซ้อม การแสดงบนเวที และภาพหลังการ แสดง เป็นต้น ที่ขอมาจากคุณครูผู้สอน โดยให้นักเรียนเล่า และสะท้อนให้ฟังว่าจากภาพ พวกเขา กำลังทำอะไร และเรียนรู้อะไร)</p>	<p>หลัก</p> <p>1.1. ช่วงแรก (ก่อนฝึกหัดเขียน) ทำอะไรบ้าง (เช่น มีการเตรียมตัวอย่างไร)</p> <p>1.2. ระหว่างการฝึกหัดเขียนทำอะไรบ้าง</p> <p>1.3. หลังการฝึกหัดเขียนทำอะไรบ้าง</p> <p>1.4. ในแต่ละช่วงของกระบวนการฝึกหัด (ก่อน ระหว่าง และหลังการฝึกหัดเขียน) มีการวางกฎกติการ่วมกันไหม อย่างไร</p> <p>1.5. รู้สึกอย่างไรต่อการฝึกหัดเขียน</p> <p>1.6. ผลจากการฝึกเขียนแต่ละช่วงเป็นอย่างไร</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ความมุ่งหมายของการวิจัย	ผู้ให้ข้อมูล	คำถาม	
		หลัก	ซีก
	คุณครู (ผู้ฝึก)	2. กระบวนการสอนนักเรียนในการฝึกหัดโยน แต่ละช่วงมีอะไรบ้าง	<p>2.1. ช่วงแรก (ก่อนฝึกหัดโยน) ทำอะไรบ้าง (เช่น ให้นักเรียนทำอะไรบ้าง)</p> <p>2.2. ระหว่างการฝึกหัดโยนทำอะไรบ้าง</p> <p>2.3. หลังการฝึกหัดโยนทำอะไรบ้าง</p> <p>2.4. ในแต่ละช่วงของกระบวนการฝึกหัด (ก่อน ระหว่าง และหลังการฝึกหัดโยน) มีการวางแผนการร่วมกันไหม อย่างไร</p> <p>2.5. รู้สึกอย่างไรต่อการสอน การฝึกหัดโยนให้กับนักเรียน</p> <p>2.6. ผลจากการฝึกโยนแต่ละช่วงเป็นอย่างไร</p>
	ผู้ปกครอง	3. จากการสังเกตของท่านบุตรหลานของท่านมีการเรียนฝึกหัดโยนด้วยตนเองหรือไม่ อย่างไร (สังเกตเห็นจากอะไร)	<p>3.1. ผลจากการฝึกหัดโยนของบุตรหลานของท่านด้วยตนเองในแต่ละช่วง (ก่อน ระหว่าง และหลังการฝึกหัดโยน) เป็นอย่างไร</p> <p>3.2. รู้สึกอย่างไรต่อการฝึกหัดโยนด้วยตนเองของบุตรหลานของท่าน</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ความมุ่งหมายของการวิจัย	ผู้ให้ข้อมูล	คำถาม	
		หลัก	ซีก
เพื่อค้นหาและอธิบายคุณลักษณะของนักเรียนที่เกิดขึ้นจากการฝึกหัดโยนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	นักเรียน	4. นักเรียนคิดว่าตนเองได้เรียนรู้อะไรบ้างจากการฝึกหัดโยน	4.1 จากที่ได้ฝึกโยนมีอะไรที่นักเรียนได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น 4.2 มีสิ่งใดที่นักเรียนรู้สึกว่าเป็นประโยชน์เพราะอะไร
	คุณครู (ผู้ฝึก)	5. คุณครูคิดว่าผลการฝึกหัดโยน ทำให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง	5.1 นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรในแต่ละช่วง 5.2 การฝึกหัดโยนแต่ละช่วงทำให้เรียนรู้อะไร - ก่อนฝึกหัดโยนเรียนรู้อะไร - ระหว่างฝึกหัดโยนเรียนรู้อะไร - หลังฝึกหัดโยนเรียนรู้อะไร
	ผู้ปกครอง	6. ท่านคิดว่าบุตรหลานของท่านได้เรียนรู้อะไรบ้างจากการฝึกหัดโยน	6.1 เรียนรู้อะไรจากเมื่อเรียน 6.2 เรียนรู้อะไรจากการฝึกหัดโยน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded theory) สามารถทำได้ ดังนี้

1. ลงรหัสเบื้องต้น (Initial coding) ผู้วิจัยนำผลการถอดเทปการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลมาวิเคราะห์และลงรหัสแบบคำต่อคำ (Word-by-word coding) เพื่อให้ได้คำสำคัญที่มีความหมาย น่าสนใจ ประกอบการคัดแยกหมวดหมู่ด้วยการอ่านกลับไปกลับมาเป็นบรรทัดต่อบรรทัด (Line-by-line coding) เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงขอบเขต ความหมาย การให้คุณค่าต่อคำสำคัญดังกล่าว

2. ลงรหัสแบบพุ่งความสนใจ (Focused coding) ผู้วิจัยทำการคัดแยกรหัสตามประเภทข้อมูลตามกลุ่มๆ ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะบ่งบอกถึงความสำคัญของข้อมูลในแต่ละประเด็น ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะถูส่งต่อไปยังการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3. พัฒนาข้อเสนอเชิงทฤษฎี (Theoretical Proposition) ขึ้นมาจากประเด็นที่สำคัญที่พัฒนาขึ้น โดยเชื่อมประเด็นสำคัญทั้งหมดเข้ากันในลักษณะที่ให้เห็นแนวคิดต่าง ๆ นักวิจัยได้ทดลองเชื่อมโยงประเด็นหลายแบบ เพื่อให้เกิดแนวคิดที่เป็นข้อเสนอเชิงทฤษฎีต่างกัน แล้วคัดเลือกเอาข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่ดีที่สุดมาตรวจสอบกับข้อมูลที่มีอยู่แล้ว ด้วยการสุ่มเชิงทฤษฎีเพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่ดีที่สุดเพียงอันเดียวเท่านั้นที่จะถูกเลือกเป็นทฤษฎีจากข้อมูล

4. นำผลการวิเคราะห์มาเขียนร่างรายงานวิจัย

ความน่าเชื่อถือของงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้กลยุทธ์การตรวจสอบความน่าเชื่อถือโดยผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญลำดับสูงต่อการสร้างมาตรฐานของงานวิจัยเชิงคุณภาพว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะนอกจากจะสะท้อนถึงความน่าเชื่อถือของงานวิจัยนั้นๆ ได้มาก หรือ น้อยเพียงใดแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงข้อเท็จจริงจากปรากฏการณ์ที่จะศึกษาด้วยคำอธิบาย ตามเหตุและผลในเชิงทฤษฎีได้อย่างถูกต้อง โดยทั้ง 4 รูปแบบ ประกอบด้วย คุณค่าของความจริง (Truth value) ความสามารถในการนำไปใช้ (Application) ความเชื่อมั่น (Consistency) และความเป็นกลาง (Neutrality) ผู้วิจัย ได้นำมาใช้ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของงานวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับงานวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

1. คุณค่าของความจริง (Truth value) หรือ ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ของงานวิจัย โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามกระบวนการวิจัยแล้ว ส่งไปให้ผู้เป็นเจ้าของ

ประสบการณ์ในการวิจัยได้ร่วมกันตรวจเนื้อหาและความถูกต้องของข้อมูล โดยเฉพาะการกล่าวถึงปรากฏการณ์ความหมาย ความเข้าใจของปรากฏการณ์ต่างๆ ของงานวิจัยได้อย่างถูกต้องเที่ยงตรงอย่างเป็นอยู่ตามมุมมองของผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ ที่เป็นผู้มีประสบการณ์โดยตรง โดยข้อมูลที่ได้อาจช่วยให้ได้รับการยืนยันว่าเป็น เรื่องราวที่กล่าวถึง หรือ ประสบการณ์ที่กล่าวถึงจริงๆ และบุคคลที่ได้ประสบปรากฏการณ์นั้นโดยตรง เมื่อมาอ่านผลงานวิจัยแล้วตระหนักถึงประสบการณ์นี้ เมื่อเผชิญเหตุการณ์จริง เพื่อป้องกัน ความไม่เป็นกลางของข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกตามความรู้สึก ความคิดเห็นของตัวผู้วิจัยเอง ออกจากเรื่องราวที่ได้ยินเป็นประจำระหว่างการรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นการกักเก็บความรู้สึกของตนเองออกจากข้อมูล

2. ความสามารถในการนำไปใช้ (Application) การนำผลการวิจัยไปใช้ หรือไปอธิบายในกลุ่มประชากร หรือผู้มีประสบการณ์คล้ายกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัย แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างโดยตรงเป็นจุดมุ่งหมายของงานวิจัย ซึ่งเรียกว่า ความเป็นสากลของงานวิจัย (Generalization) ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของหลักการดังกล่าวอย่างมาก จึงได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกพื้นที่เข้าสู่กระบวนการศึกษา (Inclusion Criteria) และหลักเกณฑ์สำหรับตัดพื้นที่ออกจากกระบวนการศึกษา (Exclusion Criteria) ที่มีความเป็นรูปธรรม และสามารถจำแนกคุณลักษณะที่แตกต่างของบริบทได้ในทันทีที่ได้รับทราบข้อมูล เช่น การมีประสบการณ์การแสดงโขนมากกว่า 1 ครั้ง เป็นต้น

3. ความเชื่อมั่น (Consistency) งานวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ทำการอธิบายวิธีการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลของตนเองทุกขั้นตอนโดยละเอียด ไม่ว่าจะเป็นการเปิดรหัส (Open Coding) การหาหัวข้อ การบอกถึงการตัดสินใจต่อการกระทำต่างๆ โดยนำเสนอทั้งในเชิงการบรรยาย การทำแผนผังความคิด (Memo writing) และ ตัวอย่างของการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากพื้นที่อย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งจะช่วยให้งานวิจัยเชิงคุณภาพ ได้รับความเชื่อมั่น เนื่องจากการมีขั้นตอนที่เป็นลำดับขั้น ชัดเจน จะทำให้ผู้วิจัยท่านอื่นเมื่อมาวิเคราะห์ข้อมูลชุดเดียวกัน และทำการวิเคราะห์ตามขั้นตอนที่ได้ระบุไว้แล้วได้ผลออกมาไม่แตกต่าง หรือไม่ขัดแย้งกัน รวมถึง การที่ผู้วิจัยได้บรรยายรายละเอียดในทุขั้นตอนของการตัดสินใจของตนเองให้ผู้อ่าน เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถทำตาม (Replicate) และได้ผลงานวิจัยที่ใกล้เคียง หรือไม่ขัดแย้งในปรากฏการณ์เดียวกัน

4. ความเป็นกลาง (Neutrality) ความเป็นกลาง หรือ ความเป็นปรนัย (Objective) ของผลงานวิจัยเรื่องนี้ เกิดขึ้นได้จากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทั้งหมดอยู่อย่างครบถ้วนทุกขั้นตอน ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำที่ลดการบั่นทอนต่อความเป็นปรนัยของข้อมูล ตลอดจนเป็นการหลีกเลี่ยงอคติที่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุขั้นตอนของการวิจัย ไม่

ว่าจะเป็นขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง หรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยการดำเนินการรวบรวมข้อมูลที่ต้องมีความเป็นกลาง โดยไม่นำความคิด ทักษะคติส่วนตัวของผู้วิจัย เข้าไปปะปน รวมถึง ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการอย่างระมัดระวังเกี่ยวกับความครอบคลุมของข้อมูลที่ได้รับด้วยการให้รหัสข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อไม่ละเลยทุกคำสนทนาของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย และทวนข้อมูล พร้อมการให้รหัสของข้อมูลซ้ำไปซ้ำมาหลายครั้ง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการด่วนสรุปเร็วเกินไป จนข้อมูลทั้งหมดที่อ่านนั้นมีความอึดอัด นอกจากนี้ การตัดสินใจต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลภายหลังจากที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลแล้วเสร็จในแต่ละวันโดยเปรียบเทียบเนื้อหาของข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ และเนื้อหาในเชิงทฤษฎีที่กล่าวถึงในเรื่องนั้นๆ และภายหลังจากการเก็บข้อมูลแล้วเสร็จ ซึ่งได้มีการถอดเทปบทสัมภาษณ์ของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยทุกคน และดำเนินการวิเคราะห์โดยยึดสาระสำคัญของคำพูดของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยให้มากที่สุด โดยผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของทุกขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลต้องเป็นไปอย่างมีระบบชัดเจนตามที่กำหนดในแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล อย่างเคร่งครัด และตรงไปตรงมา

จริยธรรมในการทำวิจัย

ในการทำวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญในการปกป้องสิทธิและต้องการรักษาความปลอดภัยผู้ให้ข้อมูล รวมถึงการคำนึงถึงประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยที่มีความใกล้ชิดกับผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก มีลักษณะเป็นกระบวนการทางสังคมที่ผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลมีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา มีการติดต่อกันในระยะเวลาอันยาวนานพอสมควรทำให้ต้องสร้างความไว้วางใจ ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยที่ให้ความสำคัญกับความหมายในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลไม่ใช่ทฤษฎีของผู้วิจัย อีกทั้งการตีความของนักวิจัยเชิงคุณภาพเป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวัง ว่าผลของความผลของการตีความนั้นกระทบหรือละเมิดสิทธิของผู้ถูกวิจัยหรือไม่ และเพียงใด รวมถึงส่งผลต่อหลักจริยธรรมการวิจัยหรือไม่อย่างไร จึงทำให้มีแนวทางในการรักษาจริยธรรมในการวิจัย คือ การทำวิจัยในครั้งนี้ต้องเกิดคุณค่าในเชิงวิชาการ ในการทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่อย่างมีส่วนร่วมกับผู้ให้ข้อมูล และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย โรงเรียน คุณครูที่ฝึกสอนการแสดง และนักเรียน เป็นต้น โดยข้อมูลที่ได้จากการวิจัยต้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ และนำสิ่งที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปสร้างแนวทางในการประยุกต์ใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่นๆ ต่อไป ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ยังมีการดำเนินการ การออกแบบ และระเบียบวิธีวิจัยที่เป็นระบบ ตามแนวทางการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตในการเก็บข้อมูลไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล รวมถึงทำหนังสือขออนุญาตไปยังกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบคำถามในการพิจารณาจริยธรรมในการวิจัย โดยประโยชน์ที่เกิดจากการทำวิจัยในครั้งนี้จะเกิดขึ้นกับกลุ่มนักเรียน และกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ที่นำแนวทางนี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนต่อไป ทั้งนี้งานวิจัยชิ้นนี้ยังผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลขรับรอง SWUEC/X/G-266/2563

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แนวทางการพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded theory) โดยมุ่งเน้นการศึกษาและอธิบายถึงกระบวนการเกิดคุณลักษณะสำคัญจากกระบวนการฝึกหัดโยนและคุณลักษณะที่เกิดขึ้นจากกระบวนการฝึกหัดโยน โดยอาศัยพื้นที่การศึกษาคือ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (สาธิต มศว) เป็นพื้นที่หลักในการศึกษา เนื่องจากโรงเรียนได้นำกระบวนการเรียนการสอนโยนมาสร้างหลักสูตรเพื่อพัฒนาความสามารถควบคู่ไปกับวิชาการ นักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรโยน ดังนั้นผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ได้ทั้งสิ้น 3 ส่วน ได้แก่

ตอนที่ 1 บริบทเฉพาะและความท้าทาย

ตอนที่ 2 กระบวนการและคุณลักษณะของผู้เรียนที่ฝึกหัดโยน

ตอนที่ 3 การพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูล

ตอนที่ 1 บริบทเฉพาะและความท้าทาย

1.1 บริบทเฉพาะ

จากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการสังเกตการณ์ในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนสาธิต มศว ทำให้พบว่าโรงเรียนแห่งนี้ได้แบ่งการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรโยนออกเป็นระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา แม้จะมีหลักสูตรที่เข้มข้นแตกต่างกันออกไป แต่การจัดกิจกรรมต่าง ๆ โรงเรียนมักนำกลุ่มนักเรียนที่หลากหลายมาแสดงร่วมกันโดยมิได้ตามหลักสูตร แต่จะให้การพิจารณาตามความเหมาะสมและทักษะความสามารถของนักเรียนแต่ละคน ดังนั้นจึงปรากฏให้เห็นว่าในกระบวนการแสดงโยนของโรงเรียนสาธิต มศว นี้จึงมีนักเรียนที่มาจากหลากหลายศาสนา หลากหลายเชื้อชาติ และเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและรุ่นพี่เข้าร่วมกิจกรรม

นอกจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรงแล้ว กิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่เป็นกิจกรรมใหญ่ของโรงเรียน นั่นคือ กิจกรรมแสดงโยนประจำปี ซึ่งโรงเรียนจะจัดขึ้นนอกสถานที่และเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้ซื้อบัตรเพื่อเข้าชม โยนจิว ซึ่งเป็นผลงานของโรงเรียนสาธิต มศว ซึ่งได้ถูกจัดขึ้นมาอย่างยาวนานหลายปี แต่ในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลนี้ได้ประสบกับช่วงเวลาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมดังกล่าวได้ แต่

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เคยผ่านประสบการณ์ดังกล่าวมาครบทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนจนถึงกิจกรรมใหญ่

ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ยังสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้เห็นว่ากลุ่มนักเรียนฝึกหัดโซนเหล่านี้มีคุณลักษณะที่โดดเด่น ดังเช่น การมีอากัปกิริยาที่สวยงามเหมาะสม การใช้คำพูดที่บ่งบอกถึงความนอบน้อม ผู้วิจัยได้มุ่งอธิบายถึงความโดดเด่นเหล่านี้ผ่านการสัมภาษณ์จากหลายบุคคล ทำให้เห็นว่าด้วยหลักสูตรและปรัชญาของโรงเรียนสาธิต มศว ถือเป็นโรงเรียนที่มุ่งเน้นการนำหลักสูตรใหม่ ทันสมัย และสนับสนุนให้นักเรียนเกิดความรู้ความสามารถตามความถนัดของแต่ละบุคคล จึงเป็นการนำหลักสูตรหรือกระบวนการใหม่มาลงสาธิตกับเด็กนักเรียน ซึ่งปรัชญาของผู้บริหาร ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กนักเรียนให้สอดคล้องกับความถนัดของแต่ละบุคคลและมีความหลากหลาย จึงก่อกำเนิดหลักสูตรโซนที่เป็นอีกแขนงหนึ่งที่ได้รับการวิจัยและทดลองแล้วว่าเป็นหลักสูตรที่มีประโยชน์และช่วยพัฒนาทั้งความรู้ ความสามารถและสร้างเสริมตัวตนให้กับนักเรียนได้ ซึ่งรายละเอียดที่เป็นบริบทเฉพาะ ผู้วิจัยจะได้กล่าวต่อไปในหัวข้อความท้าทายในกระบวนการฝึกหัดโซน

1.2 ความท้าทายในกระบวนการฝึกหัดโซน

จากผลการศึกษาพบว่า ในกระบวนการฝึกหัดโซน นักเรียนได้สะท้อนว่าหลักสูตรโซนสามารถยกระดับความสามารถและชี้แนะให้ตนเองรับรู้ถึงความสนใจและความถนัดของตนเองได้ เนื่องจากในหลักสูตรโซนไม่เพียงแต่เป็นการจำลองการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของวิทยาลัยนาฏศิลป์เท่านั้น แต่ยังเน้นสอดแทรกเนื้อหาด้านศิลปะ วัฒนธรรม และการแสดงหลอมรวมอยู่ในหลักสูตรนี้ ทำให้มีทั้งกลุ่มคนที่มีความพื้นฐานด้านการแสดงโซน ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความรักและสนใจในโซนเป็นทุนเดิม รวมถึงมีประสบการณ์ด้านการรำ การแสดงมาก่อน ในขณะที่นักเรียนบางคนที่กำลังอยู่ในช่วงเวลาค้นหาตนเองหรือการพัฒนาความสามารถของตนเองเพื่อต่อยอดการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งกลุ่มสมาชิกใหม่เหล่านี้จึงมีอาภัพหลีกเลี่ยงเรื่องการประสบกับความท้าทายในเรื่องการพัฒนาตนเอง

ความท้าทาย ถูกนิยามจากนักเรียนว่าเป็นสถานการณ์ที่ต้องฝืนตัวเองเพื่อลดช่องว่างระหว่างความเป็นจริงและสิ่งที่คาดหวัง จากสิ่งที่ทำไม่ได้ไปสู่การทำได้และทำได้ดี เป็นต้น จากผลการเก็บข้อมูลพบว่านักเรียนโซนส่วนใหญ่ให้ความเห็นเรื่องของความท้าทายว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นเหมือนด่านของชีวิตที่ต้องฝ่าฟันไปได้ หากสามารถผ่านไปได้อย่างนุ่มนวลทำให้เกิดความเติบโต ดังคำกล่าว

“คนที่เรียนโขนได้นะคะ หนูคิดว่าต้องเป็นคนที่มีใจรักเลยอย่างแรกเพราะฝึกหนัก ซ้อมหนักมาก แล้วไม่ใช่ว่าใช้เวลาสั้น ๆ ค่ะเราต้องใช้เวลากับมันทั้งต้องจำทำให้ได้ แล้วไหนจะแรงกดดันอื่น ๆ อีก (อย่างเช่นเรื่องอะไรคะ) อย่างเรื่องความแข็งแรงของร่างกาย คือมันเป็นท่าทางที่ผิดมนุษย์มนาใช่ไหมคะ ไม่ใช่เป็นท่าทางปกติที่เราใช้กัน คือตั้งใจพร้อมข้มความเจ็บปวดนั้นไปได้ อย่างนี้อีกค่ะ” (เบญจกาย, มัธยม L 122 - 126)

“มันมีความท้าทายอยู่ เพราะการเรียนโขนละครทำให้เราอยากรู้เรื่องใหม่ ๆ ตลอดเวลา เราต้องฝึก การแสดงหลายรูปแบบ ซึ่งการฝึกซ้อมเหล่านี้ก็ Challenge เราตลอดเวลา แต่ก็เป็นข้อดีนะค่ะ เพราะเราจะเป็นคนใน version ที่ดีขึ้นในทุก ๆ ครั้ง” (สุพรรณมัจฉา, มัธยม L 200 - 203)

จากผลการศึกษา ความท้าทายของการเรียนและฝึกหัดโขนประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 ความท้าทายในด้านการปรับตัวเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโขน

จากผลการเก็บข้อมูลพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้สะท้อนว่า สังคมโขน เป็นสังคมกลุ่มใหญ่ที่มีความชื่นชอบในเรื่องเดียวกัน บางรายชื่นชอบและศึกษาถึงรายละเอียดอย่างลึกซึ้ง บางรายมีทักษะความสามารถพิเศษด้านการแสดง รวมถึงการทำงานเกี่ยวกับศิลปะวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน ซึ่งกลุ่มที่มีประสบการณ์ดังกล่าวจะถูกเรียกว่า “รุ่นพี่” เป็นคำที่ให้เกียรติและบ่งบอกถึงความเคารพต่อประสบการณ์ดังกล่าว นอกจากนี้การรวมกลุ่มกันยังสร้างให้เกิดอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ดังเช่น การพูดคุยกันเรื่องโขนได้อย่างยาวนาน คุยกันในเรื่องที่ลึกซึ้ง การชักชวนกันไปขึ้นชมการแสดงโขนในที่ต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นความท้าทายของกลุ่มสมาชิกใหม่ คือ การปรับตัวเพื่อหลอมรวมกับกลุ่มเหล่านี้ให้ได้

จากประเด็นเรื่องของการหลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโขนนี้ ครูได้สะท้อนข้อมูลว่าหลักสูตรด้านการฝึกหัดโขน ไม่เพียงแต่จำกัดอยู่ในห้องเรียนเท่านั้นแต่นักเรียนต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอยู่เสมอ โดยครูมีหน้าที่สอน อบรม ถ่ายทอดแนวคิดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น การสอนให้ดูละครโขนเป็น สามารถวิพากษ์ข้อดีข้อจำกัดของการแสดงในระดับต่าง ๆ ได้ การสอนให้จับจังหวะและประยุกต์ท่าทางของนักเรียนให้เข้ากับตัวละครในรามเกียรติ์ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษา สะท้อนให้เห็นว่าความท้าทายเรื่องการปรับตัวเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทำให้นักเรียนเกิดการยกระดับตนเองให้มีความรู้เพิ่มขึ้น สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องตามธรรมเนียม และสามารถอนุรักษ์ถ่ายทอดโขนต่อไปได้

มิติที่ 2 ความท้าทายเรื่องความสมดุลในการใช้ชีวิต ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจต่อการเรียนรู้เรื่องโชน มีความมุ่งมั่นอยากพัฒนาตนเองเพื่อให้แสดงโชนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับจากผู้ชม ดังเช่นผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนักเรียนรายหนึ่ง ได้กล่าวว่า “รางวัลของนักแสดงที่ดีที่สุด คือ เสียงปรบมือจากผู้ชม” แต่การจะได้รับเสียงปรบมือเหล่านั้น ย่อมต้องผ่านความท้าทายจากสถานการณ์ที่หลากหลาย ดังการยกตัวอย่างของนักเรียนรายหนึ่งที่พบว่า ตนเองมักได้รับคำถามจากคนรอบข้างอยู่เสมอว่า เรียนโชนเพื่ออะไร เรียนแล้วเอาไปทำอะไร เรียนแล้วหากินได้หรือไม่ รวมถึงคำถามว่า หากโตขึ้นแล้วจะรำให้ใครดู เพราะความเชื่อเรื่องของการเต็นกิน รำกิน ยังคงสะท้อนอยู่ในสังคมไทย แต่อย่างไรก็ตามนักเรียนฝึกหัดโชนจาก สาธิต มศว ส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย แต่ยังไม่ละทิ้งการร่วมกิจกรรมโชนในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป

“หนูค่อนข้างเบื่อกับการต้องตอบคำถามนะคะว่าเรียนแล้วไปทำอะไร คือ ต้องยอมรับเรื่องหนึ่งคือ ในสังคมไทยยังปิดอยู่ คนมองว่าการรำเนี่ยไม่ Intend ดูอย่างตอนนี่ที่มีการเต้นคัฟเวอร์เพลงต่าง ๆ ของเกาหลี หรือฟีลิ่งชาวแบล็ค핑크 แต่เรากลับมาเรียนรำโชน ซึ่งตรงนี้มันไม่ได้...เอ่อ...เขาเรียกว่าไม่ได้ทันสมัยค่ะ ตรงนี้ก็ป็นข้อเสียอีกอย่างหนึ่งเหมือนกันว่าเราจะจบไปแล้วเต็นกินรำกินหรือ เราไม่เรียนมหาวิทยาลัยหรือ หรือเราเรียนแล้วจะทำอะไรหรือ อย่างนี้นะคะ (พอบอกได้หรือไม่คะว่าหนูทำอะไรกับสถานการณ์แบบนี้) จริง ๆ ใจเรารู้ค่ะว่าเราเรียนไปทำไม คือ คนก็แห่ไปเรียนอย่างที่หนูบอกนะคะ วิชาที่ทันสมัยหรือศิลปะยุคใหม่ ซึ่งศิลปะรำโชนเป็นเรื่องโบราณ ยุคเก่าแก่ แต่ถ้าวเราไม่เรียนแล้วใครจะเรียนละ คนเรียนมีน้อยลงทุกวันคะ ” (ไถยเกษิ, มัธยม L 60 - 70)

จากข้อความดังกล่าวยังทำให้เห็นว่า ความท้าทายเรื่องการจัดการตนเองเป็นเรื่องที่สำคัญพร้อมทั้งต้องระมัดระวังเรื่องการแบ่งเวลาให้เหมาะสม แม้จะมีผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนักเรียนบางรายได้สะท้อนว่า เรื่องการแบ่งเวลาอาจถูกจัดเป็นข้อเสียอย่างหนึ่ง เพราะการฝึกซ้อมโชนต้องอาศัยระยะเวลาและการฝึกซ้อมบ่อยครั้ง ทำให้กระทบต่อการดำเนินชีวิตด้านอื่น ๆ ดังเช่นการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง การให้ความสนใจศึกษาความรู้ใหม่ ๆ ในด้านอื่น ๆ เป็นต้น แต่ นักเรียนโชนทุกรายยังสามารถจัดสรรเวลาเพื่อมาช่วยกิจกรรมของโรงเรียนและฝึกซ้อมได้อย่างสม่ำเสมอ

“อาจจะมองเป็นข้อเสียได้เหมือนกัน เพราะซ้อมหนักมาก ๆ มันก็ทำให้เราไม่มีเวลาให้กับเรื่องอื่นมากนัก บางเรื่องต้อง Focus มากกว่าแต่เราก็อาจจะมีน้อยไปหน่อย อย่างเรื่องอ่านหนังสืออย่างนี้ก็อาจทำให้เราอ่านหนังสือได้น้อยลงเพราะซ้อมเสร็จก็เหนื่อยแล้ว แล้วเรื่องสุขภาพของเราด้วย ซ้อมหนักทุกวันก็ปวดไปหมด พอร่างกายมันปวด จิตก็ตามไป”
(เบญจกาย, มัชยิม L 315 - 319)

มิตินี้ 3 ด้านการเอาชนะตัวตนของตนเอง ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้สะท้อนว่าการฝึกหัดใจต้องอาศัยความอดทน เพียรพยายามและมุ่งมั่นอย่างมากเนื่องจากต้องสู้กับตัวตนหรือความต้องการของตนเอง ดังเช่น นักเรียนต้องเอาชนะความเจ็บปวดของร่างกายเพื่อให้กล้ามเนื้อมีความอ่อนตัวส่งผลดีต่อท่วงท่ารำยรำที่อ่อนช้อย เอาชนะความอยากของตัวเอง เช่นอยากเล่นเกม อยากไปเที่ยว เพื่อนำเวลาดังกล่าวมาฝึกซ้อมและจดจำท่าทางหรือศึกษาตัวละครที่ตนเองได้รับบทบาท เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องเอาชนะกับความเป็นตัวตนอื่น ๆ ดังเช่น เคยเป็นคนที่ไม่เรียบร้อยแต่เมื่อมาเรียนโยนแล้วนักเรียนต้องมีระเบียบวินัย เก็บกระเป๋าให้เข้าที่ พับผ้าโจงกระเบนให้เรียบร้อยไม่เกะเกะการเคลื่อนไหว เตรียมความพร้อม ไม่หลงลืมสิ่งของหรืออุปกรณ์ประกอบฉาก จัดระเบียบร่างกายและเตรียมดื่มน้ำให้เหมาะสม เข้าห้องน้ำเพื่อจัดการธุระส่วนตัวให้เสร็จสิ้นก่อนการสวมใส่ชุด เนื่องจากชุดแต่งกายโยนในบางตัวละครมักเย็บเสื้อผ้าปิดแน่นเป็นชุดเดียวกัน จึงยากต่อการถอดและสวมใส่ใหม่

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความท้าทายด้านการเอาชนะตัวตนของตนเอง ทั้งความอยาก อารมณ์ ความเจ็บปวดของร่างกายหรือการขยับถ่าย เป็นเรื่องที่นักเรียนต้องเตรียมตัวเตรียมใจรับต่อสถานการณ์ดังกล่าวและยึดเป้าหมายเป็นหลัก

“การเรียนโยนละคร ทำให้เราเคารพความเป็นตัวเอง เคารพคนอื่น เพราะเราต้องทำงานเป็นทีม แล้ว Process เยอะมาก ไหนจะคนแสดง ไหนจะ Production กว่าที่จะสวยงามแล้วก็สำเร็จ ต้องผ่านความยาก ทุกคน!! ย้ำว่าทุกคนมีความกดดันในใจ ทุกองค์ประกอบสำคัญทั้งหมด” (พาย, มัชยิม L 74 - 77)

ตอนที่ 2 กระบวนการและคุณลักษณะของผู้เรียนที่ฝึกหัดโขน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ผู้วิจัยยังได้มีโอกาสเข้าไปใกล้ชิดกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่กลุ่มโขนโรงเรียน สาธิต มศว เป็นผู้จัด ผู้วิจัยได้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มโขนที่มีโดดเด่น ดังเช่น การมีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อให้กิจกรรมบรรลุเป้าหมายได้ โดยกลุ่มนักเรียนโขนสามารถประสานหน้าที่รับผิดชอบได้ดี ดังเช่น หากมีใครหลงลืมอุปกรณ์ เพื่อนักแสดงจะหาหรือขอยืมมาให้อย่างรวดเร็ว ทันต่อเวลา นอกจากนี้นักเรียนเหล่านี้ได้แสดงออกถึงความรักใคร่ สนับสนุนกับครูโขน และรุ่นพี่ โดยนักเรียนโขนเหล่านี้ได้สะท้อนความหมายของกลุ่มโขน มิใช่เพียงคนที่เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันเพียงชั่วคราวเท่านั้น แต่ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนักเรียนได้แสดงให้เห็นว่ารุ่นพี่ รุ่นน้องและครูมีความหมายต่อเขาเป็นอย่างมาก และเนื่องจากผู้วิจัยเกิดข้อสงสัยว่าความเป็นกลุ่มของคนรักโขนมีความหมายอย่างไรต่อนักเรียนโขน ทำให้ได้พบว่ารุ่นพี่ เพื่อน รุ่นน้องและครู คือ เพื่อนที่สนิทเพราะผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ มาด้วยกันจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการฝึกที่หนักหน่วง เรื่องการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เรื่องความรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้เกิดการรักใคร่กัน แม้จะจบการศึกษาจากสาธิต มศว แล้วแต่ยังยินดีกลับเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังได้เกิดสมมติฐานภาคสนาม (Working Hypothesis) อีกประการหนึ่ง โดยตั้งสมมติฐานว่า การตราตรึงฝึกหัดโขนที่มีความยากนี้ มีสาเหตุมาจากเรื่องใด โดยพบว่าคำตอบที่ได้รับจากนักเรียนส่วนใหญ่ คือ ความพยายามฝึกฝนเหล่านี้เพราะต้องการให้เกิดความภาคภูมิใจที่สามารถทำสิ่งที่ยากได้ ในขณะที่สิ่งที่ไม่ปรารถนาให้เกิดขึ้นเลย คือ การถูกเพิกเฉยจากกลุ่ม อันได้แก่ การเพิกเฉยจากครู การละเลยจากรุ่นพี่หรือเพื่อน การปลีกตัวออกห่างจากรุ่นน้อง ดังคำกล่าว

“สิ่งที่หนูกลัวที่สุดไม่ใช่การถูกลองโทษนะคะ คือ ถ้าเราทำผิดพลาดจริง ๆ ธรรมชาติครูก็ไม่ได้คิดว่ากล่าวอะไรให้เราเจ็บหัวใจมากหรอกคะเพราะมันส่งผลต่อกำลังใจที่เราจะพัฒนาตัวเราเองด้วย แต่สิ่งที่หนูกลัวที่สุดคือ ครูไม่พูดกับหนู แบบเขา....(หยุดสักระยะ)... เขาไม่พูดกับหนูเลย ครูไม่สนใจหนูเลย หนูอยากให้คุณครูดีหนูก็ได้ ว่าหนูก็ได้แต่ไม่ยอมให้คุณครูไม่คุยกับหนูคะ อันนี้คือที่หนูกลัวที่สุด” (เบญจกาย, มัธยม L 313 - 317)

“เรารู้ว่าเด็กโชนเนี่ย จะรักครูโชน เขาจะผูกพันกับครูเป็นพิเศษ ซึ่งเราจะมีเทคนิคของเราที่จะบอกให้เขาลุกขึ้นสู้อีกครั้ง พลาดแล้วก็พลาดไปเรียนรู้กันไป บางครั้งเขาทำพลาดนะ เขาก็รู้ตัวเองนะครับ เขาจะเข้ามาครูด่าผมเถอะ หยิบไม้มาให้ (ครูหนุ่มมาน, มัชฌิม L 122 - 124)

จากการสอบถามพบว่ากลุ่มนักเรียนโชนเหล่านี้มักมีกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันบ่อยครั้งจึงมีความสนิทสนมและได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ เทคนิคจากครูและรุ่นพี่ รุ่นน้อง ได้ยึดถือแนวปฏิบัติของรุ่นพี่และครูเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต บ่งบอกได้ชัดเจนว่าตัวแทน (Agent) สำคัญที่มีความหมายต่อกลุ่มนักเรียนโชนคือ ครู รุ่นพี่รุ่นน้อง และเพื่อน ที่มีประสบการณ์ร่วมกันในการฝึกซ้อมและการแสดง หากมีความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจกันย่อมทำให้ผ่านพ้นสถานการณ์ที่ยากลำบากและนำมาซึ่งการรับรู้คุณค่าและเรียนรู้เกี่ยวกับตัวตนของตนเองได้มากขึ้น จากผลการศึกษาสังเกตและเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยยังได้พบอีกว่าการก้าวขึ้นสู่การเป็นนักแสดงโชนนี้ เป็นเส้นทางที่ต้องผ่านสถานการณ์ที่ยากลำบาก และความท้าทายในมิติต่าง ๆ ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้น

ทั้งนี้ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางการสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ผู้วิจัยได้นำผลการถอดเทปการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลมาวิเคราะห์และลงรหัสแบบคำต่อคำ (Word-by-word coding) เพื่อให้ได้คำสำคัญ (Key word) ที่มีความหมายและถูกกล่าวถึง ประกอบการคิดแยกหมวดหมู่ด้วยการอ่านกลับไปกลับมาเป็นบรรทัดต่อบรรทัด (Line-by-line coding) เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงขอบเขต ความหมาย การให้คุณค่าต่อคำสำคัญดังกล่าวว่าปรากฏอยู่ในกระบวนการใด ซึ่งทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งขึ้นเกี่ยวกับกระบวนการเกิดคุณลักษณะ จากนั้นจึงคัดเลือกคำสำคัญที่ถูกกล่าวซ้ำบ่อยครั้ง เพื่อวางแนวทางการสัมภาษณ์เรื่องเกี่ยวกับกระบวนการและการให้คุณค่าของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า คำสำคัญที่ปรากฏบ่อยครั้งมีทั้งสิ้น 63 คำ และนำจัดหมวดหมู่กลุ่มคำซ้ำตามแต่ละระยะในกระบวนการฝึก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะหลัก ได้แก่ ระยะที่ 1 ระยะก่อนการแสดง ระยะที่ 2 ระยะการแสดง และระยะที่ 3 ภายหลังจากการแสดง

ระยะที่ 1 ก่อนการแสดง มีคำซ้ำที่พบบ่อยที่สุด คือ การฝึกซ้อม อยากเรียนรู้ พยายาม ตั้งใจ (จำทำ เรียน ฝึกซ้อม ฟังอาจารย์ ตั้งใจทำ) อุดหนุน และรัก (ใจรัก มีใจ รักโชน ความรัก) ตามลำดับ ระยะที่ 2 ระยะการแสดง มีคำซ้ำที่พบบ่อยที่สุด คือ มั่นใจ (ในตัวเอง) จังหวะ อารมณ์ (ของตัวละครและการแสดง เครียด วิตกกังวล) สามัคคี สติ (มีสติ ตั้งสติ ใช้สติ) และพร้อมกัน ตามลำดับ และในระยะที่ 3 ภายหลังจากการแสดง มีคำซ้ำที่พบบ่อยที่สุด คือ รู้จัก (ตัวตนเอง)

ภูมิใจ ขอขมา/ ขอโทษ ตามลำดับ จากนั้นผู้วิจัยได้นำคำสำคัญทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่เชื่อมโยงกับคุณลักษณะที่เกิดขึ้นหลังกระบวนการฝึกแต่ละระยะ และนำกลับไปให้ผู้เป็นเจ้าของข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง ลดทอนคุณลักษณะที่เกิดขึ้นก่อนกระบวนการฝึก เพื่อให้คงเหลือคุณลักษณะที่ได้จากกระบวนการฝึกโซนเท่านั้น สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ที่ได้ดังตาราง 9

ตาราง 9 การจัดหมวดหมู่และยกระดับรหัสที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะและพฤติกรรมพึงประสงค์

รหัสเริ่มต้นเกี่ยวกับคุณลักษณะ (Initial Code)	หมวดหมู่ของรหัส (Focus Code)	ขอบเขตของรหัส
ระยะที่ 1 ก่อนการแสดง		
รหัสที่เกี่ยวข้องกับ “กระบวนการฝึกซ้อม” ประกอบด้วย		
2. ฝึกซ้อม		
23. พร้อมกัน	ฝึกฝน (2, 43)	
24. นิ่ง (ท่าทางตัวละคร)		
26. ร่างกาย (วอร์ม ยืด แข็งแรง)	ร่างกาย/เคลื่อนไหว (26, 37)	
35. สร้างสรรค์	รูปแบบและบทบาทการแสดง (23, 24, 35, 54)	
37. ท่าทาง (เกร็ง)		
43. จำ จดจำ ความจำ		
54. จินตนาการ (สวมบทบาทตัวละคร)		
รหัสที่เกี่ยวข้องกับ “กระบวนการเรียน” ประกอบด้วย		
	3. เรียนรู้	
	17. ท่าทางร้ายรำ	เนื้อหา/ความรู้ (17, 28)
	28. รามเกียรติ์	
	32. เรียนเสริม/ เรียนพิเศษ	เติมความรู้ (3, 32, 36)
	36. อ่านบท/ อ่านหนังสือ	เทคนิคการสอน (45, 52, 59, 62)
	45. ขวนคิด	
	52. เหมาะสม (กระบวนการคัดเลือกระหว่างคนกับบทบาท)	
	59. สงสัย	
	62. ความรู้ความเข้าใจ	
รหัสที่เกี่ยวข้องกับ “สถานการณ์” ประกอบด้วย		
25. พลาด		
34. ความคิดเห็นไม่ตรงกัน		
55. ทะเลาะ		
56. ขัดแย้ง (ไม่พอใจกัน)		สถานการณ์เชิงลบ (25, 34, 55, 56)
ลักษณะภายนอกที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมหรือการปฏิบัติ		
6. พยายาม	จัดการ	นักเรียนใช้ความพยายามในการฝึกฝน จัดระเบียบร่างกายตนเองและพยายามจดจำท่าทาง ปรับแก้ไข และบริหารเวลา

ตาราง 9 (ต่อ)

รหัสเริ่มต้นเกี่ยวกับคุณลักษณะ (Initial Code)	หมวดหมู่ของรหัส (Focus Code)	ขอบเขตของรหัส
7. ตั้งใจ (จำทำ, เรียน, ฝึกซ้อม, ฟังอาจารย์, ทำ)	จัดการ	นักเรียนตั้งใจหรือมีสมาธิจดจ่อต่อการจำ การเรียน การฝึกซ้อม ตั้งใจฟังอาจารย์ และตั้งใจปฏิบัติให้ได้ตามที่คาดหวังไว้ แสดงพฤติกรรมคือ จดจ่อ ปฏิบัติได้นาน
8. อุดทน	จัดการ	นักเรียนมีความอดทน คือ ทนต่อความเหนื่อยล้าของร่างกาย อดทนต่อความอยากของตนเอง เช่น อยากเล่นเกม อยากไปท่องเที่ยว โดยนำเวลามาฝึกซ้อมเพื่อให้ตนเองเกิดการพัฒนา
10. รัก (ใจรัก, มีใจ, รักใน, การรัก)	คุณลักษณะที่มีก่อนฝึก	นักเรียนสะท้อนว่ามีใจรักในใน ชอบ ถนัด มีความสนใจเรื่องในจึงมาเรียน
11. อารมณ์ (ตัวละคร/การแสดง, โมโห, ไม่พอใจ, โกรธ, ไม่ดี, เครียด, วิตกกังวล)	จัดการ	นักเรียนสามารถจัดการอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ด้านการแสดง, ความเครียดก่อนขึ้นแสดง, ความกังวล
15. สามัคคี (การซ้อม)	สังคม	นักเรียนสะท้อนว่าการซ้อมร่วมกันต้องอาศัยความสามัคคีช่วยเหลือและดูแลซึ่งกันและกันเพื่อให้มีความพร้อมต่อการแสดง
18. ปรับ (ความเข้าใจ, นิสัย, ความคิดเห็น)	จัดการ	นักเรียนแสดงออกถึงการปรับเปลี่ยนด้านความเข้าใจต่อผู้อื่น นิสัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ และปรับความคิดเห็นหลังจากเกิดการเรียนรู้และเข้าร่วมในกลุ่มนักเรียนใน
19. เสียสละ	จัดการ	นักเรียนเสียสละความสุขส่วนตัวในการทำกิจกรรมอื่น ๆ จัดสรรเวลาเพื่อมาฝึกซ้อมและศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับใน

ตาราง 9 (ต่อ)

รหัสเริ่มต้นเกี่ยวกับคุณลักษณะ (Initial Code)	หมวดหมู่ของรหัส (Focus Code)	ขอบเขตของรหัส
22. สติ (สงบสติอารมณ์)	จัดการ	นักเรียนแสดงออกถึงวิธีการจัดการอารมณ์ ควบคุมสติในสถานการณ์ที่ขัดแย้ง เพื่อแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม ขจัดอารมณ์เชิงลบให้น้อยลง เพราะอาจทำให้ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และการฝึกซ้อม
27. สมาธิ	จัดการ	นักเรียนจัดการความคิดตนเองเพื่อให้เกิดสมาธิกับการฝึกซ้อม มิให้กระทบกับเพื่อนนักแสดงด้วยกัน
29. วินัย	จัดการ	นักเรียนจัดระเบียบตนเองเพื่อให้ฝึกซ้อมได้สม่ำเสมอ มาซ้อมรวมตรงเวลา และปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างดี
33. รู้จักปรับตัวกับสังคม / แยกแยะ	สังคม	นักเรียนแสดงออกถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม ผ่านการคิดวิเคราะห์แยกแยะความหลากหลายของบุคคลในกลุ่มได้
50. ทำใจให้สบาย (ใจเย็น, ใจรุ่ม)	จัดการ	นักเรียนแสดงออกถึงการจัดการอารมณ์ของตนเอง จากภาวะอารมณ์ที่แปรปรวนของตนเอง เช่น ความเครียด ความกังวล ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากการได้รับความช่วยเหลือจากครู ผู้ปกครอง และจัดการอารมณ์ด้วยตนเอง
57. ตรงเวลานัดหมาย	สังคม	นักเรียนแสดงออกถึงพฤติกรรมมารับผิดชอบด้านเวลา โดยนักเรียนจะไม่ลืมนัดหมายและมาตรงเวลาเพื่อลดผลกระทบที่เกิดกับสังคมส่วนรวม

ตาราง 9 (ต่อ)

รหัสเริ่มต้นเกี่ยวกับคุณลักษณะ (Initial Code)	หมวดหมู่ของรหัส (Focus Code)	ขอบเขตของรหัส
ลักษณะภายใน		
4. มั่นใจ ในตัวเอง	รับรู้	นักเรียนรู้สึกมั่นใจว่าตนเองสามารถทำได้ รับรู้ถึงความสามารถของตนเอง แม้จะมีความกังวลแต่เลือกที่จะฝึกฝนต่อไป
42. ชอบ ความชอบ	คุณลักษณะที่มีก่อนฝึก	นักเรียนมีความชื่นชอบต่อศิลปะวัฒนธรรมด้านไหน ด้านนาฏศิลป์ ทำให้สนใจศึกษาต่อในวิชานี้
48. รู้สึก (เห็นค่า สนุก ผ่อนคลาย)	รับรู้	นักเรียนรับรู้ถึงคุณค่าเกี่ยวกับใจและมีความรู้สึกผ่อนคลายเมื่อได้รับคำชมสามารถจำท่าทางและปฏิบัติได้
58. เชื่อมั่น (อาจารย์เชื่อมั่นเรา)	รับรู้	นักเรียนรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนเองผ่านการให้กำลังใจและความไว้วางใจจากครู
ระยะที่ 2 ระยะการแสดง		
รหัสที่เกี่ยวข้องกับ “กระบวนการแสดง” ประกอบด้วย		
9. จังหวะ (เข้าจังหวะ)		
ลักษณะภายนอกที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมหรือการปฏิบัติ		
15. สามัคคี (การแสดง)	สังคม	นักเรียนแสดงออกถึงการเป็นกลุ่มเดียวกัน ไม่ปฏิเสธปัญหาว่าเป็นของใคร แต่ทุกคนต้องช่วยกันแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้ผ่านพ้นไป
22. สติ (มีสติ, ตั้งสติ, ใช้สติ)	จัดการ	นักเรียนแสดงออกถึงการรวบรวมสติ สร้างสมาธิ ให้ความสำคัญกับการแสดง เพื่อสร้างความประทับใจกับผู้ชม

ตาราง 9 (ต่อ)

รหัสเริ่มต้นเกี่ยวกับคุณลักษณะ (Initial Code)	หมวดหมู่ของรหัส (Focus Code)	ขอบเขตของรหัส
49. ควบคุม (อารมณ์, ความตื่นเต้น)	จัดการ	นักเรียนแสดงออกถึงการจัดการควบคุมอารมณ์ตนเองเพื่อลดความเครียด ความตื่นเต้น ความวิตกกังวลก่อนขึ้นแสดง รวมถึงการควบคุมอารมณ์เพื่อสวมนาบทบาทของนักแสดงได้ดี
63. ไหวพริบ	จัดการ	นักเรียนแสดงออกถึงการจัดการสถานการณ์เฉพาะหน้าหรือสิ่งที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้การแสดงไม่หยุดชะงัก สามารถลิ้นไหวและสงบต่อได้โดยไม่กระทบการแสดงของคนอื่น โดยเฉพาะในเรื่องของการบริหารจัดการพื้นที่เวที
ลักษณะภายใน		
4. มั่นใจ ในตัวเอง	รับรู้	นักเรียนรู้สึกมั่นใจว่าตนเองสามารถทำได้ รับรู้ถึงความสามารถของตนเอง แม้จะมีความกังวลแต่เลือกที่จะขึ้นแสดง ไม่ถอนตัวออกก่อน
48. รู้สึกผ่อนคลาย	รับรู้	นักเรียนรับรู้ถึงความสุขและผ่อนคลายจากความวิตกกังวลก่อนขึ้นเวที ซึ่งนักเรียนจะเกิดความผ่อนคลายเมื่อเสร็จสิ้นการแสดง ได้รับความชื่นชมและเสียงปรบมือ
58. เชื่อมมั่น (เชื่อในตัวเอง)	รับรู้	นักเรียนแสดงออกถึงการเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถผ่านพ้นไปได้ จากการให้กำลังใจกับตนเอง ก้าวข้ามความกลัว และไม่ถอนตัวออกจากการแสดง

ตาราง 9 (ต่อ)

รหัสเริ่มต้นเกี่ยวกับคุณลักษณะ (Initial Code)	หมวดหมู่ของรหัส (Focus Code)	ขอบเขตของรหัส
ระยะที่ 3 หลังการแสดง		
รหัสที่เกี่ยวข้องกับ “กระบวนการหลังการแสดง” ประกอบด้วย		
51. ขอขมา/ ขอโทษ		
ลักษณะภายใน		
3. เรียนรู้	สังคม	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เปิดใจยอมรับคำแนะนำและพัฒนาตนเองพร้อมกับกลุ่ม
33. รู้จักตัวเอง	รับรู้	นักเรียนรับรู้ถึงคุณค่าของตนเอง รู้จักความชอบ ความถนัดของตนเอง รวมถึงสามารถคิดต่อยอดเรื่องความสามารถกับการศึกษาต่อในอนาคตได้
47. ภูมิใจ	รับรู้	นักเรียนรับรู้ถึงความสำเร็จและภูมิใจในตนเองที่สามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ได้
บุคลิกภาพและอุปนิสัย		
5. บุคลิกภาพ	บุคลิกภาพ	นักเรียนมีบุคลิกภาพที่น่ามอง สามารถแสดงกิริยาอยู่ในลักษณะและขอบเขตที่เหมาะสม เช่น ไม่นั่งหลังค่อม ไม่ห่อตัว เวลาเดิน เป็นต้น
24. นิ่ง (บุคลิกภาพ)	อุปนิสัย	นักเรียนมีความสุข ไม่ลูกลี้ลูกลอน แม้จะเคลื่อนไหวได้รวดเร็วแต่นุ่ม นวล เรียบร้อย
30. แข็งแรง	บุคลิกภาพ	นักเรียนมีร่างกายที่สมบุรณ์ ไม่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหวต่างๆ เช่น การยก การย่อ การโค้ง การรับแรงกด การทรงตัว เป็นต้น
37. ท่าทาง (ทรงตัว)	บุคลิกภาพ	นักเรียนสามารถจัดสมดุลภายในร่างกายได้ดี มีการทรงตัวโดยไม่โยกเยก

ตาราง 9 (ต่อ)

รหัสเริ่มต้นเกี่ยวกับคุณลักษณะ (Initial Code)	หมวดหมู่ของรหัส (Focus Code)	ขอบเขตของรหัส
40. สรีระ	บุคลิกภาพ	นักเรียนมีสัดส่วน รูปร่างที่เหมาะสม ไม่อวบอ้วนหรือผอมแห้งแรงน้อยจนเป็นอุปสรรคในการสวมบทบาทตัวละครที่รับผิดชอบ
44. สง่างาม	บุคลิกภาพ	นักเรียนมีรูปลักษณ์ที่โดดเด่น เป็นสง่า เช่น ออกผาย ไหล่ตั้งตรง ยืนทรงตัวสวยงาม เป็นต้น
46. ให้เกียรติ	อุปนิสัย	นักเรียนแสดงออกถึงลักษณะนิสัยที่มักให้เกียรติต่อผู้อื่นอยู่เสมอ สามารถแสดงพฤติกรรมได้เหมาะสมกับระดับต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับองค์ประกอบส่วนย่อยว่าเป็นกลไกขององค์ประกอบส่วนใหญ่ ไม่ละเลยแม้จะเป็นเพียงแค่ส่วนเล็ก ๆ ก็ตาม
53. อ่อนโยน	อุปนิสัย	นักเรียนแสดงออกถึงกระบวนการซึมซับคุณค่าของสิ่งของ สถานการณ์ หรือคนรอบข้าง มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่คิดร้ายหรือแข่งกว่าใครผู้อื่น
61. พละกำลัง	บุคลิกภาพ	นักเรียนแสดงออกถึงความแข็งแกร่งในการใช้ร่างกาย การส่งกำลังไปยังส่วนอื่น ๆ เช่น การยกเพื่อน การแบกอุปกรณ์ การเคลื่อนไหวที่มีพลัง เป็นต้น รวมถึงการมีความกระตือรือร้นในการฝึกฝน

จากตารางดังกล่าวผู้วิจัยสามารถแบ่งกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผ่านการฝึกหัดโยนได้ดังหัวข้อต่อไปนี้

2.1 กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโยน

ผลการวิเคราะห์กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนโยนนี้ สามารถแบ่งขั้นตอนออกเป็น 3 ระยะเวลาใหญ่ ได้แก่ ระยะเวลาที่ 1 ก่อนการแสดง ระยะเวลาที่ 2 ระยะเวลาการแสดง และระยะเวลาที่ 3 หลังการแสดง สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้

2.1.1 ระยะเวลาที่ 1 ก่อนการแสดง

จากการเก็บข้อมูลพบว่ากระบวนการก่อนการแสดง เป็นกระบวนการที่เริ่มจากการเปิดรับสมัครให้นักเรียนที่มีความสมัครใจรวมถึงนักเรียนกลุ่มความสามารถพิเศษได้เข้าเรียนในหลักสูตรวิชาโยน ซึ่งนักเรียนโยนบางส่วนจะได้รับสิทธิ์เข้าศึกษาในกลุ่มความสามารถพิเศษ โดยมีเงื่อนไขผูกพันเรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมตามที่โรงเรียนร้องขอ ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบหนึ่งของกลุ่มนักเรียนความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดง นาฏศิลป์ ในขณะที่นักเรียนอีกกลุ่มหนึ่ง จะได้รับการคัดเลือกผ่านการสอบปฏิบัติ จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการคัดเลือกนักเรียนเพื่อสวมบทบาทการแสดงเป็นตัวละครต่าง ๆ จากนั้นจึงถ่ายทอดความรู้ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับรามเกียรติ์ ความรู้เกี่ยวกับโยนและการแสดงโยน ถ่ายทอดความคิดและแนวปฏิบัติของกลุ่มนักเรียนโยนหรือสังคมโยนพร้อมกับถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย ถ่ายทอดเทคนิควิธีการทรงตัวและรำรำ เมื่อนักเรียนมีความรู้และสามารถปฏิบัติได้ระยะหนึ่ง ครูจะแจ้งเรื่องกิจกรรมการแสดงโยนประจำปีของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยการแบ่งบทบาทหน้าที่ พร้อมกับจัดตารางการซ้อม ซึ่งนักเรียนแต่ละคนจะได้รับบทบาทและมีหน้าที่ที่แตกต่างกันไป ซึ่งต้องมาทำงานร่วมกันโดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางร่วมกับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนฝึกหัดโยนในระดับประถมศึกษา จากกระบวนการดังกล่าวผู้วิจัยสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเปิดรับสมัครนักเรียนเพื่อเข้าศึกษาในหลักสูตร เป็นขั้นตอนเริ่มแรกของการเข้าสู่กระบวนการฝึกหัดโยน ในทุกปีการศึกษา โรงเรียนสาธิต มศว จะเริ่มประกาศรับสมัครเพื่อให้ผู้ที่สนใจเข้ามาสมัคร จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการสอบและคัดเลือกเพื่อเข้าเรียน โดยเน้นผู้ที่มีพื้นฐานหรือประสบการณ์ตลอดจนมีความสนใจเกี่ยวกับการฝึกโยน ในขณะที่เด็กนักเรียนบางรายที่มาสมัครอาจเพียงต้องการค้นหาตนเอง ซึ่งหลักสูตรนี้มีได้กีดกันแต่อย่างใด เพื่อให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ต้องการสร้างหลักสูตรที่หลากหลายเพื่อรองรับความถนัดของนักเรียนที่มีหลากหลาย รวมถึงเพื่อค้นหาความถนัดของตนเองเพื่อต่อยอดในอนาคต

อย่างไรก็ตามเมื่อได้รับเด็กที่มีความสามารถและพื้นฐานแล้วนั้น บางรายอาจจะถนัดในการแสดง
อื่น ๆ นักเรียนทุกคนจึงต้องผ่านการสอนและถ่ายทอดความรู้ด้านโขน ควบคู่ไปกับการเรียน
รายวิชาอื่นตามหลักสูตรการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

ขั้นตอนที่ 2 การจัดการเรียนการสอนและถ่ายทอดแนวคิดประเพณีปฏิบัติ
ของกลุ่ม เมื่อนักเรียนได้รับการคัดเลือกให้เข้าเรียนในหลักสูตรโขนแล้ว นักเรียนจะได้รับการ
จัดการเรียนการสอนที่เน้นความรู้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับรามเกียรติ์ 2) ความรู้เกี่ยวกับ
โขนและการแสดงโขน 3) ถ่ายทอดความคิดและแนวปฏิบัติของกลุ่มนักเรียนโขนหรือสังคมโขน
พร้อมกับถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย และ 4) ถ่ายทอดเทคนิควิธีการทรงตัวและรำจำ โดยรูปแบบ
ของการสอนและถ่ายทอด และการฝึกปฏิบัติสามารถสรุปได้ดังนี้

ตาราง 10 สรุปเนื้อหาและแนวคิดที่นำมาใช้สอนนักเรียน ร่วมกับรูปแบบและเป้าหมายของการสอน

เนื้อหาและแนวคิด ในการสอน	รูปแบบที่นำมาใช้	เป้าหมาย
1. ความรู้เกี่ยวกับรามเกียรติ์	<ul style="list-style-type: none"> - ครูสอนและอธิบายถึงเรื่องราวในรามเกียรติ์ตอนต่าง ๆ และประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับโขน - ครูสอนให้แยกแยะเรื่องราวออกเป็นหมวดหมู่ ตามตัวละครเพื่อสนับสนุนการแสดง - นักเรียนศึกษาด้วยตนเอง เช่น อ่านหนังสือรามเกียรติ์ ผู้ปกครองช่วยหาสื่อรามเกียรติ์ ในแบบตัวการ์ตูน เป็นต้น - ผู้ปกครองสนับสนุนเรื่องสื่อการเรียนรู้ พร้อมทั้งพาไปศึกษาหาความรู้ตามสถานที่ต่าง ๆ 	<p>เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และเป็นการปูพื้นฐานด้านความเข้าใจเกี่ยวกับตัวละคร เข้าใจเหตุและผล พร้อมกับเรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้น</p>

ตาราง 10 (ต่อ)

เนื้อหาและแนวคิด ในการสอน	รูปแบบที่นำมาใช้	เป้าหมาย
2. ความรู้เกี่ยวกับโซนและการแสดงโซน	<ul style="list-style-type: none"> - ครูให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแสดงโซน รวมถึงวิธีการแสดงทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลัง และสอนให้เรียนรู้ทุกบทบาทตัวละคร - ครูสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และออนไลน์ เพื่อใช้ในการยกตัวอย่างรวมถึงการตอบคำถามหลังเลิกเรียน - ครูสอนการฟังดนตรีและจับจังหวะ - ครูถ่ายทอดเทคนิคการตีบทละครและการออกท่าทางจากการยกตัวอย่าง - นักเรียนศึกษาด้วยตนเองโดยการเดินทางไปชมการแสดงโซน พระราชทาน และนิทรรศการต่าง ๆ - นักเรียนศึกษาด้านแบบจากครูและรุ่นพี่ - ผู้ปกครองให้คำแนะนำเกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติพร้อมทั้งช่วยสังเกตและบันทึกการซ้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและเข้าอยู่ในสังคมกลุ่มโซนได้ เพราะสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นเกี่ยวกับเรื่องโซนได้ โดยครุณิยามว่า “เพื่อให้ดูโซนเป็น” - เพื่อเตรียมความพร้อมต่อการเป็นนักแสดงโซน

ตาราง 10 (ต่อ)

เนื้อหาและแนวคิด ในการสอน	รูปแบบที่นำมาใช้	เป้าหมาย
3) ถ่ายทอดความคิดและแนวปฏิบัติของกลุ่มนักเรียนโซนหรือสังคมโซนพร้อมกับถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย	<ul style="list-style-type: none"> - ครูอธิบายแนวคิด ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติของกลุ่มนักเรียนโซน - ครูปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้ นักเรียนสามารถปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง ตามค่านิยม ธรรมเนียมปฏิบัติ - เพื่อให้ นักเรียนอยู่ในกลุ่ม
	<ul style="list-style-type: none"> - รุ่นพี่ เพื่อน ให้คำแนะนำด้านการปฏิบัติตัว พร้อมทั้งพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับโซนครามเกียรติ์ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สามารถพูดคุยสื่อสารและสืบหาความรู้ที่ลึกมากขึ้นได้ด้วยตนเองผ่านการถ่ายทอดประสบการณ์จากสังคม - เพื่อสนับสนุนให้เกิดความ
	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ และปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ประเพณีของแต่ละงาน ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติ 	<ul style="list-style-type: none"> - สามีคคือ สามารถร่วมการทำงานกับคนหมู่มากได้

ตาราง 10 (ต่อ)

เนื้อหาและแนวคิด ในการสอน	รูปแบบที่นำมาใช้	เป้าหมาย
4) ถ่ายทอดเทคนิควิธีการทรงตัวและรำรำ	<p>- ครูช่วยออกแบบท่าทางการรำรำ และปรับท่ารำให้สอดคล้องกับสรีระของนักเรียน</p> <p>- ครูฝึกให้ร่างกายของนักเรียนให้มีความสง่างาม มีบุคลิกภาพที่ดี เพื่อให้สอดคล้องกับอาชีพหรืองานการแสดง</p> <p>- นักเรียนฝึกร่างกายด้วยตนเอง เพื่อให้กล้ามเนื้อมีความแข็งแรง สามารถยกหรือรับน้ำหนัก ต้านแรงในฉากที่นักเรียนต้องแสดง รวมถึงฝึกความอ่อนตัว</p>	เพื่อให้ นักเรียนมีร่างกายที่แข็งแรง มีพลังกำลังและการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับการแสดง

จากตารางดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ เนื่องจากนักเรียนใหม่ที่เข้ามาเรียนนั้น มีความหลากหลายและมีประสบการณ์หลายระดับ การรวมกลุ่มกันและสร้างการยอมรับนั้นควรต้องทำอย่างไร ผู้วิจัยจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลที่จะตอบสมมติฐานภาคสนามครั้งนี้ของนักวิจัย โดยนักวิจัยพบว่าครูผู้สอนที่มีประสบการณ์มากที่สุด เป็นคนที่ได้รับการยืนยันว่ามีเทคนิคและประสบการณ์สูงในการปรับแก้ไขพฤติกรรมกลุ่ม ซึ่งเป็นไปตามวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามทฤษฎี (Theoretical sampling) เพื่อสะท้อนข้อมูลการสร้างความเป็นกลุ่มครูได้อธิบายว่าบางรายมีพื้นฐานด้านนาฏศิลป์มาอย่างยาวนาน ในช่วงแรกจึงหยอกล้อหรือกล่าวคำดูถูกกับเพื่อนที่มีประสบการณ์ต่ำกว่า แต่อย่างไรก็ตามครูใช้เทคนิคด้านการสลายความเป็นตัวตนดังกล่าว ดังเช่น 1) การเป็ยงกิจกรรมให้นักเรียนที่เก่งนาฏศิลป์ไปเต้นคัฟเวอร์เพลงเกาหลี (Korea Song) เพื่อให้เห็นว่าแต่ละคนมีความเก่งที่แตกต่างกันไป 2) การลดบทบาทหน้าที่ลง 3)

การสลายกลุ่มเก่าและเติมกลุ่มใหม่ คือ แยกกลุ่มนักเรียนโควตาออกจากกันเพื่อไปทำกิจกรรมใหม่ และได้เรียนรู้กับเพื่อนใหม่ จึงเกิดความสนิทสนมกันหลังจากการทำงานกลุ่มร่วมกัน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนประชุมเพื่อจัดกิจกรรมแสดงโชว์ประจำปี เป็นขั้นตอนที่ครูเริ่มพูดคุย แบ่งบทบาทการทำงานที่และวางแผนเกี่ยวกับกิจกรรมการแสดง ซึ่งต้องอาศัยการประมวลความรู้ ความสามารถที่เกิดจากการเรียนรู้และฝึกฝนมาใช้ในการแสดงจริงบนเวทีใหญ่ที่ถูกจัดขึ้นในทุกปี พร้อมทั้งเปิดให้ผู้ชมจากภายนอกเข้ามาชมรับชมโชว์ จากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้งนี้การวางแผนประชุมนั้น มีขั้นตอนหลักโดยครูจะเป็นผู้วางกำหนดการภาพใหญ่ วางบทบาทตัวละคร และแบ่งบทบาทหน้าที่ให้รับผิดชอบ เช่น กลุ่มนักแสดง กลุ่มเบื้องหลัง กลุ่มกำกับ กลุ่มนักดนตรี กลุ่มดูแลไฟและองค์ประกอบของเวที เป็นต้น จากนั้นในกลุ่มจะต้องพูดคุย ประชุมงาน ออกแบบ และแบ่งหน้าที่ย่อยกัน

การแบ่งบทบาทหน้าที่นี้ ครูจะเป็นผู้คัดเลือกตอนหรือบทละครที่จะนำมาใช้ในการแสดง และมีกระบวนการคัดเลือกนักเรียนเพื่อแสดงเป็นตัวละครต่าง ๆ ซึ่งในขั้นตอนการคัดเลือกนักแสดงนี้ครูจะเป็นผู้คัดเลือกและดูความเหมาะสมระหว่างบุคลิกของผู้เล่นและตัวละครที่ต้องรับบทบาท ให้มีสรีระเหมาะสม และมีทักษะที่ดี โดยพยายามเฉลี่ยบทบาทหน้าที่และหมุนเวียนการแสดง เพื่อให้นักเรียนแต่ละคนได้สัมผัสกับตัวละครที่หลากหลาย รวมถึงการทำงานทั้งในเบื้องหน้าและเบื้องหลังเพื่อฝึกประสบการณ์ให้กับนักเรียน และเพื่อให้นักเรียนแต่ละคนมีผลงานที่นำไปใช้เข้าสมัครเรียนในระดับมหาวิทยาลัยต่อไปได้ แต่อย่างไรก็ตามการแสดงที่เป็นจุดที่ทำทนายที่สุด คือ การแสดงปลายปีที่โรงเรียนจัดขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานที่มีเกียรติและสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน ดังนั้นการคัดเลือกนักแสดงเพื่อขึ้นแสดงบนเวทีใหญ่จึงมีความสำคัญ โดยผลการวิจัยสะท้อนว่านักเรียนบางส่วนรู้สึกขัดแย้งภายในใจเพราะบางคนต้องการแสดงเป็นตัวเอกแต่กลับไม่ได้รับเลือก และบางคนพบว่าเป็นตัวเอกแต่มีความกังวลใจกับบทบาทที่ได้รับ

“อย่างเวลาเราเลือกนักแสดงต่อปีต่อปีเนี่ย มันจะไม่ได้มีใครคนใดคนหนึ่งซ้ำในหน้าที่ตำแหน่งหน้าที่ ที่จะพยายามเวียนให้ครบเพราะมันเป็นเรื่องของความรู้สึกด้วย แล้วก็นักเรียนมีผลงานหลายอย่างหลายชิ้นด้วย คือ ทำได้หลายอย่าง อย่าง ม.6 บางคนเนี่ย ถ้าสมมติแสดงมาตั้งแต่ ม.4 แล้วอะไรอย่างเนี่ย ทำงานเบื้องหน้ามาแล้ว ลองไปทำงานเบื้องหลังบ้างไหม จะได้ว่า เออ มีอะไรที่เรายังไม่ได้เรียนรู้ ทุกหน้าที่คือการเรียนรู้ที่เขาต้องแบบได้รับอะ แล้วก็เขาก็เอาไปใช้ได้ในชีวิต ช่างหน้า สมมติเราเรียนมาเป็นนักแสดงที่อยู่แต่ข้างหน้าเวทีแล้วอย่างเดียว พอไปอยู่ด้านหลังนะ เราต้องทำ

อะไรบ้าง วางแผนยังไง จะเข้าจะออก ต้องแบบดูอะไรยังไง ส่งนักแสดงยังไงอะไรอย่าง
เนี่ย พี่จะเวียนใช้เวียนหมดแต่ส่วนใหญ่การเวียนนะจะไม่ได้ใช้เด็กเล็กเพราะข้างหลัง
ถือว่าสำคัญกว่าข้างหน้าจะหลุดคิว หรือไม่หลุดคิวคืออยู่ที่ที่คนข้างหลัง” (ครูสีดา,
มัธยม L 313 - 322)

“รู้สึกเหมือนพอได้รับเป็นตัวเด่นอย่างงี้ค่ะ แล้วหนูก็จะรู้สึก กอดต้นนิดหน่อยกอดต้น
ตัวเองอย่างงี้ เพราะว่ารู้สึกว่าเราคือเดอะแบกของทีมอะไรอย่างเนี่ย ถ้าเกิดว่าแบบ เรา
ทำไม่ได้หรือว่าเราทำพลาดไปอย่างเนี่ย คือ แบบโอเคทุกตัวละคร ในเรื่องมี มี
ความสำคัญหมดก็จริงแต่ว่า พอเราเป็นตัวเด่นเนี่ยเราก็มเหมือนแบบ ต้องเป็น เดอะแบก
กว่าเพื่อนนิดนึงอะไรเนี่ย แต่เราก็ต้องแบบพยายามทำให้ได้ เข้มแข็งและผ่านไปได้
ค่ะ” (เบญจกาย, มัธยม L 214 - 217)

อย่างไรก็ตามในกระบวนการคัดเลือกนักเรียนเพื่อสวมบทบาทตัวละครต่าง ๆ
ครูโชนจะเป็นผู้คัดเลือกและอธิบายถึงความเหมาะสมของแต่ละคน โดยเงื่อนไขสำคัญ คือ สรีระ
รูปร่างของใบหน้า ลำตัว การเคลื่อนไหว เพื่อให้สอดคล้องกับบุคลิกของตัวละครแต่ละตัว รวมถึง
ประสบการณ์หรือทักษะที่มีของนักเรียนแต่ละคน ดังเช่น การคัดเลือกนักแสดงตัวนางจากวิชา
นาฏศิลป์ คัดเลือกนักแสดงตามความอาวุโส เป็นต้น

นอกจากความรู้สึกกังวลที่เกิดภายในตนเองดังกล่าวข้างต้นแล้ว จากผลการ
สะท้อนข้อมูลของนักเรียนยังพบว่า การทำงานร่วมกันกับคนหมู่มากไม่สามารถหลีกเลี่ยงเรื่อง
ความขัดแย้งได้ แต่นักเรียนมักใช้วิธีการจัดการโดยการพูดคุยกัน หาวิธีการประสานงานร่วมกัน
โดยไม่ให้กระทบกับการทำงานในส่วนอื่น ๆ อย่างไรก็ตามจากผลการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่าใน
ขั้นตอนนี้ เกิดคำสำคัญหรือรหัสเริ่มต้น (Initial code) เกิดขึ้น คือ กลุ่มรหัสเกี่ยวกับสถานการณ์
เชิงลบประกอบด้วยคำว่า พลาด, ความคิดเห็นไม่ตรงกัน, ทะเลาะ, ขัดแย้ง (ไม่พอใจกัน) จากรหัส
ดังกล่าวบ่งบอกถึงสถานการณ์เชิงลบที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ดังเช่น คำว่า พลาด และ
รหัสที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์เชิงลบที่มาจากกรณีปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกัน ดังเช่น ความคิดเห็น
ไม่ตรงกัน ทะเลาะ และขัดแย้ง (ไม่พอใจกัน) เป็นต้น

“การช้อมกับเพื่อนทำให้เกิดเข้าใจกันนะคะ บางทีก็มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ชัดแย้งกัน แต่ก็ปรับความเข้าใจกัน ปรับความคิดเห็นกันคะ ก็มีทำให้เราสนิทกันมากขึ้นแล้วก็รู้นิสัยเพื่อนคะ ปรับนิสัย ปรับตัวเราให้พอเข้ากับเพื่อนได้คุยกันได้ ไม่ไม่พอใจกัน ไม่มีไม่มือคดกัน ก็คือเหมือนกับว่าเราคิดว่ามันเป็นทำนองนี้ แต่ว่าเพื่อนคิดว่ามันเป็นทำนองนี้ เราก็ลองช้อมกันดูใหม่อีกรอบว่ามันควรเป็นทำนองไหน เพราะว่าถ้าไม่เข้าใจอีกทีก็ลองไปถามคนอื่น หรือว่าถามคุณครูว่ามันเป็นทำนองไหนที่ถูกต้องคะ (ลักษมี, ประถม L 459 - 460, 462, 464, 467 - 469)

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานต่อเนื่องจากรหัสดังกล่าว ถึงประเด็นที่สร้างให้เกิดความพลาด ความคิดเห็นไม่ตรงกัน ทะเลาะกัน และขัดแย้ง (ไม่พอใจกัน) ทำให้ทราบว่า พลาดในที่นี้หมายถึง สิ่งที่นักเรียนไม่สามารถทำได้ตรงตามความคาดหวัง ไม่เป็นไปตามใจหรือไม่ตรงกับการรับรู้ ดังเช่น เกิดความผิดพลาดด้านเวลาทำให้มาช้อมซ้ำหรือไม่ตรงตามเวลานัดหมาย พลาดอันเกิดจากการประกอบตัวซึ่งส่งผลให้ผิดคิวการแสดงโดยมีสาเหตุจากการจำ ไม่สามารถจำทำหรือคิดได้ เป็นต้น ในขณะที่ผู้วิจัยได้สอบถามไปยังสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับรหัส ความคิดเห็นไม่ตรงกัน ทะเลาะกัน และขัดแย้ง (ไม่พอใจกัน) ทำให้พบว่า มีความเกี่ยวข้องกันในเรื่องของสถานการณ์เชิงลบที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งจะพบในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงได้สะท้อนว่าเป็นอุปสรรคต่อการทำงานร่วมกันหากไม่รีบแก้ไขหรือจัดการ ทั้งนี้แนวทางของการจัดการเรื่องความคิดเห็นไม่ตรงกัน การทะเลาะหรือขัดแย้งกันนั้น นักเรียนจะใช้วิธีการสื่อสารเพื่อปรับความคิดเห็นและหาจุดลงตัวที่สุดเพื่อให้งานดำเนินต่อไปได้ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสื่อสารผ่านตัวกลาง เช่น ครู รุ่นพี่ เพื่อน ผู้ปกครอง เป็นต้น เป็นผู้ตัดสินและอธิบายเหตุผล พร้อมทั้งกำหนดกฎ กติกา เพื่อนำมาใช้เป็นแก่นกลางในการทำงานร่วมกัน

“ยิ่งเรารำเพลงที่ยากขึ้นคะ มันเป็นเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงที่หนูยังไม่เคยต่อมาก่อน แล้วก็แบบมีเวลาต่อหน่อยอะคะ มีเวลาในการช้อมน้อยมาก แล้วก็ต้องแบบรีบจำ แล้วก็รอบนี้ไม่มีใครช่วยจำ ต้องจำคนเดียวคะ เพราะว่าได้รับบทเด่น ซึ่งถ้าเราผิดพลาด จำพลาดต่อคิวพลาดทุกคนก็ต้องรอคะ พอรอเราเพื่อน ๆ จะเลิกกันช้า ซึ่งก็อาจจะปัญหากระทบกับคนอื่นจากที่เราพลาดก็ได้คะ” (พาย, มัธยม L 288 - 291)

“มีพลาตบ้างครับ คือจำทำมันต้องค่อยๆ ค่อยๆ เป็น ค่อยๆไป ไม่ใช่แบบวันเดียวจ่ำรวดเดียว มันจำไม่ได้อยู่แล้ว อย่างน้อยวันละครึ่งเพลงวันละ ¼ เอาจนกว่าตรงนี้แม่นก่อน แล้วค่อยไปอีกจุดหนึ่งครับ แต่ระหว่างนั้นก็อาจจะมีบ้างที่เราจำไม่ได้ หรือเพื่อนเราจำไม่ได้มันก็ทำให้การซ้อมด้วยกันมันพลาตไปหมด อันนี้ก็ขึ้นอยู่กับคนด้วยครับ ถ้าซ้อมมาดี จำมาดี ทำการบ้านมาดีตรงนี้จะไม่มีปัญหา แต่ถ้าเราทำมาดีแล้วเพื่อนไม่ได้ทำการบ้าน ก็อาจจะมี หงุดหงิดบ้างแต่เราก็พยายามดึงอารมณ์กลับมา” (สันตรุด, มัชยิม L 272 - 273)

“ความสามัคคีกัน ถ้าคุณตบเข้าไม่พร้อมกัน คุณเต้นเสาไม่พร้อมกัน เอาใหม่ เป็นการฝึกแล้ว เป็นการฝึกแล้ว ทีนี้ คนที่ยังไม่มีภูมิคุ้มกันด้านจิตใจอะ เฮ้ย! อาจจะทำอะไรทำไมต้องทำอย่างนี้ด้วย แต่หลายคนเลือกที่จะปรับ แล้วก็สามัคคีกันมากขึ้น อ่า ถ้าเกิดนักเรียนทำพร้อมให้เลิกเร็ว อาจจะเป็นคำพูดง่ายๆ แต่ว่าทุกๆคนก็จะมีสามัคคี” (ครูหนูมาน, มัชยิม L 190 – 193)

ขั้นตอนที่ 4 กระบวนการฝึกซ้อมเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเอง เป็นขั้นตอนที่ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนหลักสูตรโยน นั่นคือการฝึกซ้อม สอดคล้องกับรหัสเริ่มต้นที่พบค่าว่าการฝึกซ้อมถูกกล่าวถึงบ่อยครั้งเป็นลำดับที่ 2 รองจากกลุ่มคำว่าวัฒนธรรม ซึ่งเมื่อพิจารณาเกี่ยวกับกระบวนการฝึกซ้อมในขั้นตอนที่ 4 นี้พบว่า นักเรียนจะได้รับการฝึกฝนทั้งด้านร่างกาย เพื่อให้เกิดความแข็งแรงและมีท่วงท่าที่เหมาะสม และนักเรียนจะได้รับการฝึกฝนด้านทักษะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์และช่วยสนับสนุนการดำเนินชีวิต ดังเช่น ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการบริหารจัดการเวลา สร้างความมุ่งมั่นและมุ่งมั่นอดทน เพียรพยายาม

จากการสัมภาษณ์กับครูผู้สอน กระบวนการฝึกซ้อม แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 คือ ฝึกซ้อมร่วมกับเพื่อน ซึ่งปรากฏในช่วงเวลาของการเรียนรู้พร้อมกับการปฏิบัติ และฝึกซ้อมหลังเลิกเรียนหรือในช่วงวันหยุด โดยจะฝึกซ้อมบ่อยขึ้นเมื่อใกล้กับช่วงเวลาการแสดงจริง และรูปแบบที่ 2 เป็นการฝึกซ้อมด้วยตนเอง ซึ่งนักเรียนแต่ละคนจะจัดสรรเวลาการฝึกซ้อมทำรำที่บ้านเพื่อให้ตนเองจดจำบทละครและคิวการแสดงได้ โดยพบว่าในระดับประถมศึกษา นักเรียนจะได้รับการช่วยเหลือและการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครอง เช่น การได้รับคำแนะนำจากผู้ปกครอง การช่วยสังเกตและบันทึกการซ้อม จากนั้นจึงนำมาสอบถามกับครูเพื่อขอรับคำแนะนำ ปรับปรุงแก้ไข

อย่างไรก็ตามกระบวนการฝึกซ้อมนี้ นักเรียนและครูได้สะท้อนความรู้สึกที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการสะท้อนว่า การฝึกที่หนักหน่วงถือเป็นช่วงเวลาที่ท้าทายและพิสูจน์ตนเอง การฝึกฝนจนมิได้เป็นสิ่งที่ง่าย ต้องอาศัยความพยายามและอดทนต่อความง่วง เหนื่อย เมื่อยล้าของร่างกาย อดทนต่อสภาวะอากาศความร้อน ความหนักของชุดและอุปกรณ์รวมถึงการรับน้ำหนักจากการต่อตัว เพื่อฝ่าฟันไปสู่ช่วงเวลาแห่งการแสดงตลอดจนได้รับเสียงปรบมือเป็นของขวัญตอบแทนความอดทนเหล่านั้น

“โห!! เวลาซ้อมมันเหนื่อยอะ มันเหนื่อยมันเมื่อย บางทีทำไ้สู้นไ้สู้มาเหนื่อยก็ย้งต้องมาซ้อมอีก เด็กก็ต้งเกิดความอดทนมีความมานะมีความเพียรพยายามมานะอดทน เพราะว่ามันไม่ใช่ว่าครูสอนครั้ง 2 ครั้งแล้วจะได้เลยบางทีซ้อมเป็น 10 ซ้อมเป็นหลาย ๆ 10 รอบก็ไม่ได้สักทีโดนเคียวโดนดุก็โดนเด็กก็ต้งเกิดความอดทน” (ครูอุมาเทวี, ประถม L 273 - 276)

“เขาเล่าว่าเขาชอบแสดงเป็นทศกัณฐ์ แต่เขายังจำบทไม่ได้ เขาจะต้องหมั่นฝึกซ้อมเพื่อจะได้จำบทได้ จะได้แสดงเป็นทศกัณฐ์ได้ และมักจะบ่นว่าตัวเองไม่ค่อยมีพรสวรรค์ เพราะจำบทไม่ค่อยได้ แต่ด้วยความมานะอดทน การพัฒนาการของเขาค่อย ๆ ดีขึ้นเป็นลำดับ” (ปีตามาริศ, ประถม L 253 - 255)

“ความอดทนคะ ก็บางทีฝึกซ้อมดึก แล้วก็ฝึกซ้อมนาน อะไรอย่างงี้คะ ต้งจ้ทำให้ได้ ต้งแบบว่าอ่า ต้งใจฟังอาจารย์ ต้งใจซ้อม มีความอดทนในการฝึกซ้อมได้นาน” (กวางทอง, ประถม L 84, 86 - 87)

นอกจากนี้การไหว้ครูประจำปี ถือเป็นอีกสิ่งที่มีความสำคัญต่อการหล่อหลอมความเป็นกลุ่มของสังคมชน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่แฝงไว้ด้วยความเชื่อส่วนบุคคล และเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูด้วยการตอบแทนครู ซึ่งจะกำหนดจัดขึ้นในทุกปีและมีการแสดงประกอบพิธีไหว้ครูชน นักเรียนจะเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ช่วงเช้าจนถึงบ่าย และกลุ่มนักแสดงส่วนใหญ่ต้องนั่งพับเพียบกับพื้นตลอดพิธีเพราะเป็นท่าทางที่บ่งบอกถึงความอ่อนน้อมและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เหมาะสมต่อการระลึกถึงครู แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้พบว่า การให้ความหมายของนักเรียนเกี่ยวกับพิธีการไหว้ครู มิใช่เป็นแค่เพียงการกระทำทั่วไปที่ยกมือไหว้หรือก้มกราบ แต่

นักเรียนได้ให้ความหมายในเชิงของสัญลักษณ์ ซึ่งอาจเป็นสิ่งของหรือสิ่งที่ระลึกนึกถึงในลักษณะของบุญคุณของคุณผู้ล่วงลับ

ผลการวิเคราะห์เพื่ออธิบายเกี่ยวกับการสร้างความเหนียวแน่นของกลุ่ม ผู้วิจัยพบว่าจุดเชื่อมประสานร้อยเรียงหัวใจของกลุ่มนักเรียนโชนเข้าด้วยกัน คือ ครู ซึ่งครูในที่นี้แบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) ครูโชนที่เป็นผู้สอนในปัจจุบัน นักเรียนจะเชื่อฟังครูและเคารพครูในฐานะต้นแบบที่ดีงามและเป็นครูผู้ถ่ายทอดความรู้ 2) ครูโชนที่มีคุณูปการต่อวงการโชน ดังเช่น นักแสดงโชนรุ่นเก่าก่อน ผู้สร้างวรรณคดีรามเกียรติ์ ผู้ถ่ายทอดขนบธรรมเนียมที่ดีงามซึ่งรูปแบบของครูโชนในลักษณะนี้ นักเรียนอาจรู้จักหรือไม่รู้จักก็ได้ อาจมีชีวิตอยู่หรือไม่มีชีวิตอยู่ก็ได้ โดยนักเรียนได้ให้ความหมายและความสำคัญกับบุคคลดังกล่าวในแง่ของ ผู้สืบสานและถ่ายทอดสิ่งดีงามมาถึงปัจจุบัน ยินดีกราบไหว้ในฐานะของผู้อุทิศตนเพื่องานศิลปะวัฒนธรรมและงานนาฏศิลป์ และ 3) ครูโชนที่เป็นสัญลักษณ์คล้ายเศียรฤๅษี รวมถึงหัวโชน เศียรครู มีความคล้ายคลึงกับเศียรที่จำลองภาพลักษณะของตัวละครสำคัญในรามเกียรติ มีสีสันทันต่างกันไป รวมถึงรูปแบบหน้าตาของเศียร ซึ่งนักเรียนได้ให้ความหมายถึงสัญลักษณ์ที่ทำให้ระลึกถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิต ผู้ล่วงลับ วิญญาณ หรือมนต์ขลัง โดยนักเรียนจะกราบไหว้และเคารพเศียรเหล่านี้เพราะเชื่อว่าในเศียรนี้มีครุคอยประสิทธิ์ประสาทวิชา เป็นดั่งแรงหนุนให้กับผู้ทำความดีและอุทิศตัว และอาจมีผลร้ายหากคนผู้นั้นลบหลู่ครู ไม่มีความกตัญญูรู้คุณ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานถึงกระบวนการหลอมรวมและเรียกขวัญกำลังจากคนกลุ่มที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ จึงได้พบว่า การทำตามขนบธรรมเนียมนี้จะกระทำเพียงแค่นคนบางกลุ่ม และเป็นธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติแต่มีได้บังคับให้เชื่อ ศรัทธา หากได้เข้าร่วมในกิจกรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์ร่วมกัน จะสร้างให้เกิดพลังที่หลอมรวม ร่วมใจกันเป็นหนึ่งเดียวและส่งผลดีต่อการทำงานร่วมกันต่อไป ในขณะที่ผู้ที่นับถือศาสนาอื่นนั้น บางส่วนเข้าร่วมและช่วยงานในกิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในพิธีไหว้ครู เช่น การจัดเตรียมสิ่งของ การยกของ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จึงเกิดเป็นความชื่นชมต่อกันและกัน สามารถทำงานและทำหน้าที่ของตนเองได้สมบูรณ์ อย่างไรก็ตามบางส่วนอาจไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมไหว้ครู แต่ยังคงมีความเป็นกลุ่มเช่นเดียวกัน ส่วนหนึ่งเกิดจากการถ่ายทอดความรู้และเนื้อหา พร้อมทั้งประสบการณ์ให้กับรุ่นน้อง ทำให้เกิดความเคารพในฐานะที่รุ่นพี่เป็นครูคนหนึ่ง อยากรู้อยากเห็นเพื่อพูดคุยและรับฟังประสบการณ์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับตนเอง ดังนั้นจากผลการเก็บข้อมูลจึงปรากฏข้อมูลสอดคล้องกันในทุกกลุ่มว่า กลุ่มนักเรียนโชนมีความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวและมีความเหนียวแน่น รู้จักรุ่นพี่รุ่นน้อง รู้จักกาลเทศะ ให้ความสำคัญกับลำดับอาวุโส และไม่ทอดทิ้ง

กัน และเนื่องจากโรงเรียนได้จัดให้มีหลักสูตรเช่นนี้มายาวนานทำให้มีนักเรียนที่จบไปแล้วหลายรุ่น ได้กลับมาเจอกับครู อาจารย์ และรุ่นน้องในวันไหว้ครู

“คนที่เรียนนาฏศิลป์ก็ จะต้องมีการไหว้ครูอย่างเนี้ย พิธีไหว้ครูก็เป็นพิธีที่ แบบ เคารพ ครูบาอาจารย์อย่างเนี้ยทั้งที่เป็น เทพยดาและก็เป็นครูบาอาจารย์ที่แบบ ล่วงลับ ไปแล้วหรือว่าครูอาจารย์ที่ยังมีชีวิตอยู่อะไรอย่างเนี้ยคะก็คือ รู้สึกว่าพิธีไหว้ครูอะ ก็ สอนเราเหมือนกันว่าสอนให้เราเป็นคนที่เป็นแบบ กตัญญูอะไรอย่างเนี้ยคะ รู้คุณค่าของสิ่ง ที่แบบ ตัวเองกำลังทำอยู่อะไรอย่างเนี้ยคะ” (เบญจกาย, มัชยม L 517 - 521)

“ไหว้ครูประจำปี ก็เป็นความเชื่อหนึ่งของคนที่มาเล่นโขนว่า ว่ามีครูที่คอยปกป้องรักษา พวกเราอยู่ อันนี้ผมว่าเป็นแรงจูงใจด้วยในการแบบความมั่นใจในการทำอะไร เรา เหมือนแบบที่ยึดเหนี่ยวจิตใจอะไรแบบนี้ครับ” (อินทวิชิต, มัชยม L 240 - 242)

“ก่อนเรียนต้องมีการครอบก่อน ครอบก็คือการครอบครูโขนละคร จริงๆ การครอบครู โขนละคร ไม่ได้มีความหมาย หรือนัยยะ ในทางศิลปศาสตร์เลย มันเป็นจิตวิทยาล้วนๆ เพราะว่าเวลาสอน ต้องออกไปอยู่ต่างที่ต่างแดน รวมทั้งนี่ก็ต้อง อะ ทำไงดีละ บารมี ครูผู้สอนก็ไม่ถึง อ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์เลย เดี่ยวจะมีการทำพิธีไหว้ครูนะ มารวมกันนะ คือ มันเป็นการดึงศิษย์เอาไว้ ทำให้พี่น้องรักกัน เพราะว่าเวลา ไหว้ครู เป็นพิธีใหญ่ พี่น้องก็ จะมาช่วยกันแล้ว จัดเครื่องมือเอะ จัดปรัมพิธีเอะ ทำความสะอาด” (ไมยราพ, มัชยม L 708 - 713)

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าในระยะที่ 1 ก่อนการแสดง มีกระบวนการสำคัญทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การเปิดรับสมัครนักเรียนเพื่อเข้าศึกษาใน หลักสูตร เป็นกระบวนการแรกเริ่มของการรับนักเรียนโขนเข้าสู่กระบวนการเตรียมความพร้อมเพื่อ พัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการศึกษาและเรียนรู้ของนักเรียน ขั้นตอนที่ 2 การจัดการ เรียนการสอนและถ่ายทอดแนวคิดประเพณีปฏิบัติของกลุ่ม เป็นขั้นตอนสำหรับการพัฒนาความรู้ ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับรามเกียรติ์ 2) ความรู้เกี่ยวกับโขนและการแสดงโขน 3) ถ่ายทอดความคิดและแนวปฏิบัติของกลุ่มนักเรียนหรือสังคมโขนพร้อมกับถ่ายทอดวัฒนธรรม ไทย และ 4) ถ่ายทอดเทคนิควิธีการทรงตัวและรำรำ นอกจากนี้ครูโขน ยังถ่ายทอดวัฒนธรรม

และสังคมให้กับนักเรียนผ่านรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมไหว้ครู การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การสอนผ่านสื่อการเรียนรู้ เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนากระบวนการกลุ่ม สลายความเป็นตัวตนของนักเรียนเพื่อให้เปิดใจยอมรับต่อผู้อื่น รวมถึงนักเรียนจะมีเพื่อนมากขึ้น รู้จักกลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันและสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ต่อยอดในขั้นที่สูงขึ้น รวมถึงการปฏิบัติตัวตามขนบธรรมเนียมปฏิบัติของกลุ่มได้อย่างถูกต้อง ถือเป็นการอนุรักษ์และสืบสานผ่านการปลูกฝังสมาชิกใหม่ให้เกิดขึ้น ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนประชุมเพื่อจัดกิจกรรมแสดงโชว์ประจำปี โดยแบ่งออกเป็นกระบวนการคัดเลือกและทำความเข้าใจเพื่อให้นักเรียนยอมรับต่อการคัดเลือกและเปิดใจเรื่องการศึกษาตัวละครต่าง ๆ ที่ตนเองได้รับ รวมถึงมีขั้นตอนของการฝึกปฏิบัติ ซึ่งนักเรียนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเองทั้งที่บ้าน และการรวมกลุ่มซ้อมกับเพื่อนที่โรงเรียนโดยมีครูเป็นผู้ดูแล และนักเรียนสามารถเรียนรู้ขั้นตอนที่ 4 กระบวนการฝึกซ้อมเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเอง เป็นขั้นตอนสำคัญระยะที่ 1 คือ การฝึกฝนที่ใช้เวลายาวนานที่สุด และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดเวลาจนถึงขั้นระยะที่ 2 โดยนักเรียนโชว์จะต้องเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนของโชว์และรายวิชาอื่น ๆ จึงต้องจัดสรรเวลาและบริหารสถานการณ์เพื่อให้ผ่านสถานการณ์ต่างๆ ไปได้ทั้งนี้รูปแบบการฝึกฝนในกลุ่มมัธยมศึกษามักใช้การฝึกฝนด้วยตนเองและกลับมาปรึกษากับครู ในขณะที่นักเรียนในกลุ่มประถมศึกษา มักมีพี่เลี้ยงคือพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นคนช่วยสนับสนุนการฝึกซ้อม ให้กำลังใจ และช่วยจัดตารางเวลาฝึกซ้อมให้กับนักเรียน

2.1.2 ระยะเวลาที่ 2 ระยะเวลาการแสดง

ระยะเวลาที่ 2 ระยะเวลาการแสดง เป็นระยะที่นักเรียนต้องนำสิ่งที่ได้รับการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติมาใช้จริงกับการแสดงบนเวทีใหญ่ที่โรงเรียนจัดขึ้นทุกปี และเปิดให้ผู้ชมภายนอกสามารถซื้อบัตรและเข้าชมการแสดงโชว์ของนักเรียนจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องมาจากระยะที่ 1 ที่มีการประชุมวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการแสดง รวมถึงการฝึกฝนเพื่อให้การแสดงเป็นที่ประทับใจผู้ชม นักเรียนได้กล่าวว่ารางวัลของการแสดงนี้ คือ เสียงปรบมือที่ได้รับจากผู้ชม เพราะทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำสำเร็จ ได้รับการชื่นชม รวมถึงได้ถึงความสำเร็จในการทำงานเป็นทีม แต่อย่างไรก็ตามก่อนการได้รับเสียงปรบมือนั้น ผู้วิจัยพบว่านักเรียนต้องฝ่าฟันกับสถานการณ์ที่สำคัญ ดังปรากฏในรหัสเริ่มต้น ที่บรหัสคำว่า จังหวะ (เข้าจังหวะ) ถูกกล่าวถึง ซึ่งหมายถึง การสอดประสานส่งรับให้สอดคล้อง เหมาะสม ตามแผนที่วางไว้ ทั้งนี้ความโดดเด่นของการแสดงโชว์ คือ การรำรำได้ถูกต้องโดยมีจังหวะดนตรีเป็นตัวกำกับ การแสดงพร้อมอารมณ์นั้นจะเป็นไปตามจังหวะและความ

เข้มของดนตรี เช่น หากเป็นตอนเคลื่อนทัพ จังหวะดนตรีจะมีความหนักแน่น ซึ่งส่งผลต่อการ กระแทกเท้า ตบเข่า กระโดด ถองสะเอว ที่นักเรียนต้องทำให้ถูกต้องตามจังหวะที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามไม่ใช่เพียงเบื่องหน้าบนเวทีการแสดงเท่านั้นแต่ระยะที่ 2 นี้ยังครอบคลุมตั้งแต่การเตรียม ความพร้อมก่อนขึ้นแสดงจริง รวมถึงการแสดงอยู่หน้าเวทีโดยมีผู้ชมรับชมอยู่จำนวนมาก ผู้วิจัย สามารถสรุปกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนโขนในระยะที่ 2 ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นแสดงบนเวที เป็นกระบวนการที่ นักเรียนต้องตรวจสอบความพร้อมของตนเอง และของกลุ่ม หากพบปัญหาหรือข้อผิดพลาดต้องรีบ แก้ไขก่อนถึงเวลาการแสดง ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นแสดงบนเวที ในกลุ่มของการทำงานเบื้องหลังจะต้องจัดเตรียมความพร้อมเรื่องคิวการแสดง การออกตัว นักแสดง การกำกับแสงไฟ และการกำกับเสียง เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่นัดหมายกันไว้ ในขณะที่ กลุ่มเบื้องหน้าหรือทีมนักแสดงโขนนั้นจะต้องตรวจสอบความเรียบร้อยของตนเองพร้อมทั้งความ เรียบร้อยของเพื่อนนักแสดงด้วยกันเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดบนหน้าเวทีได้ ทั้งนี้ กระบวนการเตรียมความพร้อมนี้แบ่งออกเป็นกระบวนการย่อยได้ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ ผลการวิเคราะห์สามารถ กระบวนการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ได้แก่ ลักษณะที่ 1 การเตรียม ความพร้อมด้านจิตใจของกลุ่มผ่านกิจกรรมการไหว้ครู เป็นกระบวนการที่นักเรียนโขนและทีมงาน ร่วมกันไหว้ครูโขน เทพ และเทวดาเพื่อเรียกขวัญและกำลังใจก่อนขึ้นแสดง โดยผู้ให้ข้อมูลในกลุ่ม นักเรียนได้ให้ความหมายต่อธรรมเนียมปฏิบัตินี้ว่าเป็นการสร้างกำลังใจ เหมือนมีครูคอยอยู่เคียง ข้างเมื่อต้องออกไปหน้าเวที รวมถึงครูกลายเป็นศูนย์รวมของขวัญกำลังใจ และความสามัคคีของ หมู่คณะ

“ไม่ว่าจะเริ่มอะไรเริ่มรำ เริ่มซ้อม ก่อนขึ้นแสดงก็จะขอพรก่อนเลย ว่าขอให้หนูจำได้ ขอให้รำได้ถูกต้อง ไม่ผิดพลาด อะไรแบบเนี้ยคะ เหมือนแบบมันอยู่ที่...(เงิบไปสักครู) ให้กำลังใจตัวเองด้วยคะ แบบเหมือนเราก็จะรู้สึกดีขึ้นเหมือนมีคน คอยปกป้องเราคอย ช่วยเรา อะไรแบบนี้คะ” (พาย, มัธยม L 547 - 549, 551 - 552)

“พิธีไหว้ครูจะเป็นสิ่งที่เริ่มก่อนการแสดง เพราะจะทำให้ลูกศิษย์ลูกหาได้มองเห็นถึง ความร่วมแรงร่วมใจสามัคคีกันในการจัดเตรียมในการดูแลกันการทำอะไรก็แล้วแต่ อาจจะเป็นกุสโรบายแบบนี้” (คุรุณนทก, ประถม L 16 - 17//2)

“พิธีไหว้ครูเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจเพราะว่าเรายังมีครูคอยให้ความรู้ความเข้าใจทางวิชาด้านนี้ค่ะ เรามีกำลังใจก่อนขึ้นเวทีจริงมันทำให้เราเชื่อว่าเราจะทำได้อะไรอย่างนี้ เขาจะช่วยเราอะไรอย่างนี้มากกว่า” (สุพรรณมัจฉา, มัธยม L 192 - 194)

ลักษณะที่ 2 การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจของตนเอง เนื่องจากนักแสดงที่จะขึ้นทำการแสดงบนเวทีต่อหน้าผู้คนจำนวนมากนั้น ส่วนใหญ่มักมีความตื่นเต้น กังวล เครียด ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอารมณ์เชิงลบทั้งสิ้น บางรายแสดงออกทางร่างกาย เช่น ปวดปัสสาวะ เหงื่อออก มือและเท้าเย็น นั่งสั่นขาหรือกระดิกขา บางรายเดินวนไปมา หัวใจเต้นเร็ว เป็นต้น ซึ่งอาการเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นอุปสรรคต่อการขึ้นทำการแสดงทั้งสิ้น ยกตัวอย่าง หากนักเรียนมีความเครียดและปวดปัสสาวะบ่อยอาจส่งผลกระทบต่อความกล้าช้าในการแต่งตัว เพราะเครื่องแต่งตัวของตัวละครโดนมักถูกเย็บติดไว้ให้เข้ารูปและเป็นชิ้นเดียว ดังนั้นจึงยากต่อการถอดและสวมใส่ใหม่ นักเรียนต้องมีการเตรียมความพร้อมคือ ถ่ายหรือปัสสาวะให้เสร็จสิ้นก่อนสวมใส่ชุดดังกล่าว ดังนั้นจะเห็นได้ว่านอกจากการเตรียมความพร้อมด้านร่างกายของตนเองแล้ว ต้องจัดการด้านอารมณ์ของตนเองด้วย

จากการสัมภาษณ์พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ต้องควบคุมอารมณ์ของตนเองเพื่อให้มีความนิ่งเฉย ลดภาวะความเครียด กังวล ซึ่งพบวิธีการจัดการได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การนั่งนิ่งทำสมาธิ คิดแต่เรื่องของตนเอง อยู่กับตนเอง ไม่กังวลต่อสิ่งที่ยังไม่เกิด โดยนักเรียนได้สะท้อนเรื่องการทำสมาธิว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความมั่นใจในการจดจำท่า เมื่อทุกอย่างเป็นไปตามแผนที่เตรียมไว้ย่อมไม่มีความผิดพลาดเกิดขึ้น 2) การดึงความมั่นใจให้เกิดขึ้นกับตัวเอง จากผลการเก็บข้อมูลพบว่าในกลุ่มเด็กในระดับประถมศึกษาจะได้รับการสร้างความมั่นใจมาจากครูและผู้ปกครองเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่นักเรียนในกลุ่มระดับมัธยมศึกษา จะใช้การดึงความมั่นใจมาจากภายในตนเอง ภายในความคิด

“ผมก็เหมือนคนอื่น ๆ ครับ ก่อนขึ้นเวทีต้องมีความวิตกกังวลว่าจะทำไม่ได้ ยิ่งได้เป็นตัวเอกยิ่งต้องใช้สมาธิมาก ใช้สติมาก แม้ว่าเราจะรู้ดีครับว่าถ้าเราทำผิดมาก ๆ นะ ไม่ใช่แค่เราคนเดียวที่โดนตำหนิแต่จะลามไปถึงผู้มาร่วมเล่นกับเรา ผู้สอนด้วย ผมทำได้อย่างเดียวครับ ตั้งสติแล้วก็สมาธิ คิดว่ามันจะต้องผ่านไปให้ได้และผ่านไปด้วยดีด้วย ก็ทำใจร่วมๆ ก็ทำแค่นั้น” (พรต, ประถม L 260 – 261, 263)

“หนูจะใช้วิธีหายใจเข้าลึกๆ หายใจออกยาวๆ ค่ะ แล้วก็รู้สึกค่ะ พอเวลาเราำทำนี่ก็รู้สึกว่าทำต่อไปเราจะำทำอะไร เพื่อให้เราสามารถ และเรียงลำดับเหตุการณ์ได้ไม่ผิดค่ะ จะทำก่อนขึ้นเวทีเพราะว่าเราจะจำได้ เราโฟกัสที่เรื่องการำของเราอย่างเดียวไม่วอกแวกไปไหนก็จะนิ่งขึ้นค่ะ” (ไถยเกษี, มัธยม L 117 - 119)

2. การเตรียมตัวและตรวจสอบก่อนขึ้นเวที เป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายที่นักเรียนโชนที่จะขึ้นทำการแสดง ได้มีโอกาสซักซ้อม สอบถาม ตรวจสอบความเรียบร้อยขององค์ประกอบต่าง ๆ เช่น การแต่งหน้า การแต่งกาย อุปกรณ์ประจำตัวที่ใช้ประกอบหน้าเวที คิวการแสดง เพื่อลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นหน้าเวที นักเรียนได้สะท้อนว่าในขั้นตอนนี้มักพบกับปัญหาความผิดพลาดได้บ่อย เช่น แต่งตัวแต่งหน้าไม่ทัน ลืมเครื่องสำอาง ลืมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้นบนเวที เป็นต้น ซึ่งนักเรียนทั้งหมดจะช่วยเหลือกัน ให้หยิบยืมสิ่งของหรือประยุกต์ใช้สิ่งอื่นมาทดแทน นอกจากนี้หากมีเวลานักเรียนจะช่วยกันตรวจสอบความเรียบร้อยของกันและกัน ช่วยกันเก็บหรือจัดสิ่งของเพื่อให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สามารถหยิบใช้ได้ในกรณีฉุกเฉินระหว่างการแสดง เช่น อารูหัก หรือร่วงหล่น นักเรียนจะสามารถหยิบสิ่งของหรืออุปกรณ์ทดแทนได้ทันเวลาโดยมิให้การแสดงต้องหยุดชะงัก

“นักเรียนจะช่วยกัน ใครลืมของอะไรอีกคนก็จะวิ่งไปหามาให้ อย่างเรื่องแต่งหน้าเนี่ย ลืมกันบ่อยแต่ก็ให้ยืมกันได้ บางทีก็แต่งให้เพื่อนด้วย เช็คลิสว่าแต่งตัวเป็นอย่างไร ลืมใส่อะไรหรือเปล่า ก็ฟิตดีแน่นดีใหม่” (ครูสีดา, มัธยม L 243 - 245)

ขั้นตอนที่ 2 การแสดงบนเวที ในการแสดงบนเวทีถือเป็นกระบวนการที่รวมทุกศาสตร์ที่ได้เรียนมาพร้อมกับการปฏิบัติเพื่อนำมาใช้ในการแสดง ดังที่กล่าวไปแล้วว่านักเรียนโชนแต่ละคนย่อมมีความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป บางรายมีความกังวล แต่ในขณะที่บางรายรู้สึกมั่นใจ ซึ่งความแตกต่างของลักษณะเหล่านี้ขึ้นอยู่กับทักษะการควบคุมอารมณ์และการจัดการอารมณ์ตนเอง แต่อย่างไรก็ตามความท้าทายอีกประการหนึ่งของขั้นตอนนี้คือ การควบคุมให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ไม่ควรให้เกิดความผิดพลาด และอีกประการคือ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แม้จะมีการป้องกันและควบคุมสถานการณ์เพื่อลดความผิดพลาดไว้อย่างดีแล้วก็ตาม แต่ในสถานการณ์จริงนั้นมักเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด เป็นเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่ไม่ต้องการให้เกิด

หากเกิดปัญหาแล้วนั้นนักเรียนต้องแสดงออกถึงการมีไหวพริบปฏิพาน แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และไม่ทำให้การแสดงหยุดชะงักหรือผู้ชมรับรู้ได้ว่านี่คือความผิดพลาด ดังเช่น นักแสดงเล่นคร่อม จังหวะดนตรี แสดงผิดทำคว เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่าสิ่งที่ทำให้นักแสดงโชนสามารถแก้ไขปัญหาได้ คือ การมีสติ ควบคุมสมาธิ และการมีไหวพริบที่ดี สอดคล้องกับรหัสที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะใน ระยะที่ 2 ที่ปรากฏค่าสำคัญ คือ สติ (มีสติ ตั้งสติ ใช้สติ), ควบคุม (อารมณ์ ความตื่นเต้น), ไหวพริบ เป็นคุณลักษณะที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ในชั้นตอนนี้ โดยนักเรียนใช้วิธีการแก้ปัญหาที่ รวดเร็ว ฉับไว ดังคำกล่าวที่ว่า ทำพลาดยังไงให้เหมือนไม่ได้พลาด หมายถึง การปรับท่วงท่าทำให้ สอดคล้องกับจังหวะมากที่สุด สลับท่าทางที่จำไม่ได้และใช้วิธีการยืดจังหวะออกไปเพื่อเข้าท่าทาง ให้ตรงตามที่ซ้อมไว้ ให้ได้รวดเร็วที่สุด ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มนักแสดงเหล่านี้จะไม่ทำให้การแสดง หยุดลง ทุกอย่างต้องดำเนินต่อไป และลดผลกระทบจากความผิดพลาดของตนเองที่จะกระทบกับ ภาพรวมส่วนใหญ่ ในขณะที่นักเรียนรู้ว่าตนเองทำพลาดแต่ต้องรีบตัดอารมณ์เหล่านั้นทิ้ง ออกไปเพื่อให้การแสดงเดินหน้าต่อไป จึงไม่นำอารมณ์ขุ่นมัวนั้นกลับมาคิด เพราะอาจกระทบกับ การจำท่าทางหรือจำบทที่ต้องเล่นต่อไป ซึ่งอาจเกิดความผิดพลาดต่อเนื่องจนทำให้ผู้ชม สังเกตเห็นได้

“ต้องใช้สติอะครับ เพราะว่าจังหวะนั้นต้องใช้สติอย่างมากเพราะว่าเราเป็นตัวเอกด้วย แล้วก็ก็ต้องสมมุติถ้าผิดทำผิดหนึ่งแล้วก็ต้องกลับมาให้เร็วๆ ครับ” (พาลี, มัธยม L 186 - 186)

“ต้องรู้จักการควบคุมอารมณ์ เช่น อ่า การควบคุมอารมณ์ก็คือ บทของเรา เราก็ยิ้ม แยมแจ่มใส แต่ถ้าเกิดเราควบคุมอารมณ์ไม่ได้นึกถึงในอดีตเรื่องราวที่อารมณ์ไม่ดีก็ทำให้การแสดงเสียได้” (อรชุน, ประถม 543, 545 - 546)

“ก็ฝึกไหวพริบมาก เวลาแสดงต้องดูตลอดดูซ้ายดูขวาให้มันพร้อมกัน มันฝึกไหวพริบอะครับ แล้วก็มันมีประสบการณ์มากขึ้นสามารถแก้ไขปัญหาได้” (โกมุท, มัธยม L150 - 151, 195)

นอกจากนี้นักแสดงยังต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบโดยรวมของการแสดง เช่น การใช้พื้นที่บนเวที เนื่องจากในระหว่างการซ้อมนั้น ส่วนใหญ่มีพื้นที่ที่ต่างจากเวที นักเรียนจึงต้องเรียนรู้วิธีการบริหารพื้นที่บนเวทีให้เกิดความสมดุล ไม่เบียดเสียดหรือห่างเหินกันเกินความพอดี นักเรียนต้องสังเกตการณ์ฉายไฟ และการเคลื่อนที่ของเพื่อน เพื่อให้ภาพที่ผู้ชมเห็นมีความสวยงามและเด่นชัดที่สุด ซึ่งกระบวนการเหล่านี้แม้จะได้รับการสอนและซักซ้อมมาเป็นอย่างดี แต่ในความเป็นจริงนั้นยังพบว่ามักจะมีอาการคลาดเคลื่อนไปจากแผนการซักซ้อมอยู่เสมอ ดังนั้นหากนักเรียนได้มีประสบการณ์การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า รู้จักการใช้ไหวพริบในการแก้ปัญหาหรือจัดการบริหารพื้นที่ให้ดี นักเรียนย่อมเกิดทักษะการคิด และส่งผลต่อการลดความกังวลใจก่อนขึ้นแสดงได้ นั่นจึงเป็นเหตุผลที่นักเรียนและครูได้สะท้อนให้เห็นว่าคุณลักษณะเรื่องการจัดการสถานการณ์ต่าง ๆ มีความละเอียดและต้องอาศัยประสบการณ์สูง ดังนั้นกลุ่มสมาชิกใหม่หรือกลุ่มเด็กเล็กมักจะเผชิญปัญหาเรื่องของอารมณ์ และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าบนเวที แต่กลุ่มที่มีประสบการณ์มาอย่างยาวนาน จะสามารถแก้ไขปัญหาได้ดี ไม่กลัวต่อการเผชิญสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด ดังนั้นจึงเป็นคำตอบได้ว่าเพราะเหตุใดนักแสดงรุ่นใหม่หรือนักเรียนฝึกหัดใจคนใหม่ให้ความเคารพต่อรุ่นพี่ ขึ้นชอบการคุยหรือการถ่ายทอดประสบการณ์จากรุ่นพี่

ดังนั้นกระบวนการในระยะที่ 2 ระยะการแสดง มีกระบวนการย่อยจำนวน 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นแสดงบนเวที แบ่งออกเป็น 2 ส่วนย่อย ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์ ย่อมมีความตื่นเต้น กังวลต่อสถานการณ์ที่คาดไม่ถึง หรือกังวลเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง ในขณะที่สภาพจิตใจย่อมส่งผลต่อร่างกาย อาจทำให้ใจเต้นเร็ว มือสั่น มือเท้าเย็น ปวดปัสสาวะบ่อย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการแสดง ดังนั้นการควบคุมอารมณ์ ลดความตื่นเต้นหรือกังวลลงจะช่วยให้นักเรียนเกิดความมั่นใจในตัวเองและเชื่อมั่นในตนเองได้ดีขึ้น 2) การเตรียมตัวและตรวจสอบก่อนขึ้นเวที เป็นขั้นตอนตรวจสอบสุดท้ายก่อนการแสดงจะเริ่มขึ้น นักแสดงต้องจัดเตรียมความพร้อมของตนเองและองค์ประกอบอื่น ๆ มีแผนรองรับกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดอยู่เสมอ ซึ่งในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะช่วยเหลือกันเพื่อดูแลความเรียบร้อย เตรียมความพร้อม ซักซ้อมทบทวนและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ขั้นตอนที่ 2 การแสดงบนเวที เป็นกระบวนการที่นักเรียนจะขึ้นสู่นำเวทีใหญ่ที่มีผู้รับชมจำนวนมาก ซึ่งความท้าทายของขั้นตอนนี้คือ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและไม่ทำให้การแสดงต้องหยุดชะงัก ดังนั้นในขั้นตอนนี้ต้องอาศัยประสบการณ์การฝึกแก้ปัญหา มีไหวพริบที่ดี ช่วยเหลือหรือแก้ไขสถานการณ์บนเวทีได้ดี พร้อมทั้งบริหารจัดการพื้นที่เพื่อให้องค์ประกอบหน้าเวทีมีความโดดเด่น เป็นที่ประทับใจของผู้ชม

2.1.3 ระยะเวลาที่ 3 หลังการแสดง

หลังสิ้นสุดเสียงปรบมือจากผู้ชม เป็นอันบ่งบอกถึงการทำการแสดงเสร็จสิ้นแล้ว นักเรียนโชนส่วนใหญ่จะรู้สึกโล่งใจ ภาคภูมิใจต่อกลุ่มและต่อตนเอง แม้บางรายจะรู้สึกว่าตนเองยังทำผิดพลาดแต่ก็คลายความกังวลลงได้ จากการสะท้อนข้อมูลส่วนใหญ่ของนักเรียนจะเรียกสถานการณ์นี้ว่า ภารกิจเสร็จสิ้น หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ได้รับมานั้น ถูกดำเนินการเสร็จสิ้น ลุล่วงตามเป้าหมาย เป็นไปดังความคาดหวัง โดยครูได้ให้นิยามถึงระยะหลังการแสดงนี้ ครูเรียกว่า เป็นระยะการเรียนรู้ เนื่องจากกระบวนการสำคัญของการเรียนการสอนหลักสูตรโชนนี้คือ การสร้างทักษะที่สนับสนุนกับการศึกษาของนักเรียน รวมถึงเกิดกระบวนการเรียนรู้ทักษะชีวิตในด้านอื่น ๆ รวมถึงทำให้เกิดการรับรู้ถึงความภาคภูมิใจในตนเอง รับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งจะเป็นพลังในการหนุนเสริมการฝ่าฟันอุปสรรคในอนาคตได้

อย่างไรก็ตามในระยะที่ 3 หลังการแสดงนี้ นักเรียนโชนทุกคนจะกลับมาร่วมกันแสดงความขอบคุณ ขอโทษ และแสดงความชื่นชมซึ่งกันและกัน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำอยู่เบื้องหลัง ผู้วิจัยพบว่าในระยะที่ 3 นี้มีขั้นตอนการสร้างเสริมคุณลักษณะอีก 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การไหว้ครูโชนเพื่อขอขมาลาโทษ จากระยะที่ 2 ระยะการแสดง อาจเกิดข้อผิดพลาดทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ดังนั้นในขั้นตอนที่ 1 ระยะหลังการแสดงนี้ นักเรียนจะถอดหัวโชนออกและระออยู่ร่วมกันจนกิจกรรมเสร็จสิ้น จึงพร้อมใจกันไหว้ครูโชน ขอขอบคุณและขอมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยเหลือให้การแสดงนี้ผ่านลุล่วงด้วยดี ไม่มีการบาดเจ็บ ไม่มีอันตรายหรือเหตุเภทภัย พร้อมทั้งขอขมาในสิ่งที่ล่วงเกินไป เช่น การทำอาวุธตกหรือเหยียบซ้ำ เป็นต้น เนื่องจากนักเรียนโชนและกลุ่มโชนมีความเชื่อว่าเป็นอุปกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ล้ำค่าเพราะเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรม ภายในสิ่งของเหล่านี้ล้วนมีครูหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยกำกับและให้ความรู้กับผู้ใช้งานอยู่เสมอ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล นักเรียนพร้อมกับครูจะขอขมาลาโทษ ด้วยการก้มกราบไหว้และกล่าวววาจา

“เพื่อให้เป็นสิริมงคลส่วนใหญ่จะทำ ให้มันเป็นสิริมงคลถ้าเกิดแบบผิดพลาดประการใด ต้องขอ ขอขมาลาโทษครูโชน ที่ศักดิ์สิทธิ์ไว้ด้วย” (พิภก, ประถม L668, 672, 674 -677)

“เราจะไหว้ทั้งก่อนและหลังใช้งานเลย ไม่ว่าจะ เป็นอาวุธ ศีรษะโชน หรืออะไรก็ตามแต่ หยิบมาใช้อะไร เราจะต้องยกมือไหว้ก่อน เพื่อเป็นการขอขมา อาวุธเราใช้แค่มาซ้อม หรือเอามาใช้แสดง เราก็ต้องยกมือไหว้ก่อน หรือซ้อมเสร็จเราก็ต้องยกมือไหว้เป็นการ

เหมือนเป็นการขอบคุณว่าอะมีสิ่งนี้ ถ้าเราไม่มีอาวุธ หรือไม่มีศิระชะโชน เราอาจจะไม่ได้เรียนรู้ในสิ่ง ๆ นี้” (คุรุราม, ประถม L 336 - 339)

ขั้นตอนที่ 2 การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน เป็นขั้นตอนภายหลังจากการกราบไหว้ครูโชนหลังเสร็จสิ้นการแสดงแล้ว นักเรียนจะแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน ด้วยการไหว้ การกล่าววาทา รวมถึงการกล่าวขอโทษ ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอีกประการหนึ่งของกลุ่มเด็กโชนสาธิต มศว โดยครูจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความชื่นชม การแนะนำ การกล่าวขอโทษหรือขอบคุณที่ได้ช่วยเหลือกัน รวมถึงการไหว้ขอบคุณต่อครูและทีมงานเบื้องหลังทุกคน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ทำให้ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนักเรียน เห็นสอดคล้องกันว่ากระบวนการเหล่านี้ช่วยหล่อหลอมให้นักเรียนรู้จักขอโทษ ให้อภัย และเห็นคุณค่าขององค์ประกอบทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นกลไกเล็กหรือใหญ่ โดยนักเรียนรายหนึ่งได้ยืนยันว่าสิ่งนี้ทำให้ติดตัวไปแม้จะจบการศึกษาแล้วก็ตาม

“มันจะมีอยู่วิชาหนึ่งในมหาวิทยาลัยที่เราต้องทำงานด้วยกันหลาย ๆ คณะคะ ที่นี้หนูก็ยังไม่ได้ออกนะว่าหนูมาจากคณะอะไร แต่เพื่อนเขาก็จะเดาคะว่าหนูมาจากอะไร เขาเดาว่าหนูอยู่ศิลปกรรมหนูก็ถามเขาว่าทำไมเขารู้ เขาบอกว่ามีเอกลักษณ์ คือ มองอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วเห็นคุณค่าอะคะ แล้วก็เรื่องอ่อนโยนด้วยเขาบอกว่าเหมือนคนด้านศิลปะ อะไรประมาณนี้คะ หนูก็งงเหมือนกันว่าอ้อครูหรือ แต่คิดว่าอาจจะเพราะเราทำงานกับคนมาเยอะคะ เราสามารถ Handle กับคนได้ดีแล้วอีกอย่างเรามองถึงคนตัวเล็ก ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่เราก็เชื่อว่าทุกส่วนมีความสำคัญทั้งหมดคะ ส่วนนี้มันน่าจะเกิดจากที่เรามักจะแสดงความเคารพกัน พุดดี ๆ กันหลังจากเจอเรื่องอะไรมาด้วยกันมั้งคะ (หัวเราะ)” (เบญจกาย, มัธยม L 417 - 424)

ขั้นตอนที่ 3 การทบทวนและถอดบทเรียนหลังการแสดง เป็นขั้นตอนสำคัญที่ครูวางไว้ในหลักสูตรเพื่อให้นักเรียนได้เปลี่ยนแปลงประสบการณ์มาสู่การเรียนรู้ ไม่เพียงแต่เป็นการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงการแสดงในครั้งต่อไปเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน นักเรียนจะได้ทบทวนและสะท้อนความคิด ความรู้สึก รวมถึงความคิดเห็นของตนเองออกมาผ่านการตั้งคำถามจากครู รูปแบบของการทบทวนและถอดบทเรียนหลังการแสดงนี้ มี 3 รูปแบบหลัก ได้แก่

- 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในห้องเรียน โดยครูจะจัดคาบเวลาเรียนและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้

สะท้อนความคิด ความรู้สึก เกี่ยวกับการแสดงที่ผ่านมา พร้อมทั้งร่วมกันวางแผนทางการพัฒนาการแสดงให้ดียิ่งขึ้น นักเรียนสามารถพูดได้อย่างอิสระบนความเคารพซึ่งกันและกัน นั่นคือ ไม่ใช่คำหยาบคาย ไม่ทะเลาะหรือก้าวร้าว ไม่ใช่เสียงดัง เป็นต้น 2) ครูนำวิดีโอบันทึกการแสดงที่ผ่านมา มาฉายให้นักเรียนดูในฐานะของผู้ชมการแสดง เพื่อให้สะท้อนความคิด ความรู้สึกเมื่อได้ชมการแสดงของตนเอง ส่งผลให้นักเรียนเข้าใจถึงความผิดพลาดที่มีผลต่อความรู้สึกของผู้ชมและกระทบกับองค์ประกอบส่วนอื่น ๆ ได้ง่ายขึ้น 3) นักเรียนกลับไปทบทวนตนเองที่บ้าน พร้อมกับพูดคุยกับผู้ปกครอง ปรับปรุงหรือนำคำถามกลับมาสอบถามครูเพื่อนำมาพัฒนาการแสดงของตนเองเป็นรายบุคคล

อย่างไรก็ตามนักเรียนบางคนได้สะท้อนว่า ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นบนเวทีนั้น ยังคงเป็นสิ่งที่ฝังใจและฝังความทรงจำอยู่ ดังนั้นกลุ่มนักเรียนเหล่านี้ต้องการกำลังใจโดยเฉพาะจากครูผู้สอน และไม่ต้องการให้ครูเพิกเฉยต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ธรรมชาติของคนทั่วไปมักไม่มีใครยินดีกับคำตำหนิหรือถูกว่ากล่าว ในทางตรงกันข้ามกลับพบว่านักเรียนไขนกลับรู้สึกขอบคุณต่อความคิดเห็นหรือคำติชมจากผู้อื่นและได้นำมาใช้ในการปรับปรุงตนเอง สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของนักเรียนรายหนึ่งที่กล่าวว่า ในช่วงแรกนั้นอาจจะรับต่อคำวิจารณ์ไม่ได้ แต่เมื่อเข้าสู่รูปแบบการเรียนรู้ ครูได้ใช้เทคนิคที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เป็นบทเรียนและสร้างเป็นความทรงจำที่ดี ไม่ตอกย้ำกับความผิดพลาดเพราะสามารถเริ่มต้นใหม่ได้เสมอ หากมีการปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งมีความสอดคล้องกับรหัสเริ่มต้น (initial code) ที่เกิดขึ้นในระยะที่ 3 ประกอบด้วย รู้จักตนเอง ภูมิใจตนเอง การเรียนรู้ ชี้ให้เห็นว่าความรู้สึกถึงความภาคภูมิใจในตนเองเป็นกำลังใจอย่างหนึ่งที่ช่วยสร้างพลังการปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น รับผิดชอบต่อความสามารถที่เพิ่มขึ้นของตนเองได้ดี รวมถึงรู้จักและเรียนรู้ตนเองและกลุ่ม ซึ่งทั้งกลุ่มผู้ปกครองและครู สะท้อนตรงกันว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้ตนเอง รู้ว่าตนเองมีความถนัดหรือชื่นชอบอะไร ชอบการทำงานกับคนแบบไหน ดังนั้นการเลือกวางแผนชีวิตในอนาคตสามารถทำได้ง่ายมากขึ้น จากการมีสนามทดลองให้นักเรียนได้ประเมินความสามารถของตนเอง

“แม้ว่าดีนะคะเพราะว่าอันนี้คือสนามทดลองให้น้องได้ลองดูว่าเขาชอบหรือไม่ชอบ เราเป็นพ่อแม่ก็ไม่ได้ไปบังคับหรอกแต่เราก็อยากให้เขาได้เจอตัวเอง เจอในสิ่งที่ตัวเองชอบ เขาก็เติบโตได้อย่างมีความสุข พ่อแม่ไม่ได้หวังให้เขาจะต้องลงลึกถึงขั้นเป็นครูโยนหรืออะไร ขอแค่เขาได้เรียนรู้ว่าเออคนเราก็มีความผิดพลาดกันได้แต่ทำยังไงให้เราลุกขึ้นสู้น้องพลาดครั้งแล้วครั้งเล่าหน้าคะตอนซ้อมนะ แต่น้องไม่ถอย แค่นี้พ่อแม่ก็รู้สึกดีแล้วว่า

น้องจะเป็นคนสู้ ไม่ท้อแท้อะไรง่าย ๆ ซึ่งอันนี้ก็มักจะเกิดจากฝึกซ้อม หรือแม้แต่การกลับมาทบทวนตัวเองได้ว่าเป็นเพราะอะไรแล้วจะทำยังไงต่อไปคะ (ยิ้ม)” (มาตาสุพรรณ มัจฉา, มัธยม L 117 – 122)

จากกระบวนการสร้างคุณลักษณะในระยะที่ 3 หลังการแสดง สามารถสรุปได้ว่ามีกระบวนการย่อย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การไหว้ครูโขนเพื่อขอขมาลาโทษ เป็นขั้นตอนที่นักเรียนทำหลังจากเสร็จสิ้นการแสดง เพื่อเป็นการขอขมาลาโทษ และขอขอบคุณต่อพระคุณครูที่ช่วยเป็นแรงผลักดันและกำลังใจให้มีสติ สมาธิ ในการแสดง บัดเป่าสิ่งร้ายมิให้เกิดขึ้นในระหว่างการแสดง ขั้นตอนที่ 2 การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องหลังจากการไหว้ครูโขน นักเรียนจะขอขอบคุณ ชื่นชมและขอโทษซึ่งกันและกัน เพื่อมิให้เกิดความโกรธหรือเข้าใจผิดกัน ทั้งนี้ยังเป็นการแสดงถึงความอ่อนน้อมต่อผู้มีอาวุโสหรือผู้มีประสบการณ์ที่สูงกว่า ขั้นตอนที่ 3 การทบทวนและถอดบทเรียนหลังการแสดง เป็นกระบวนการที่สร้างให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้แสดงมาเป็นผู้ชม เพื่อให้ภาพรวมของการแสดงเรียนรู้ข้อผิดพลาดและวิธีการแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังทำให้นักเรียนสามารถเข้าถึงความรู้สึกของผู้ชมได้อีกด้วย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่ากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนโรงเรียนสาธิต มศว ประกอบด้วย 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ก่อนการแสดง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การเปิดรับสมัครนักเรียนเพื่อเข้าศึกษาในหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 การจัดการเรียนการสอนและถ่ายทอดแนวคิดประเพณีปฏิบัติของกลุ่ม ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนประชุมเพื่อจัดกิจกรรมแสดงโขนประจำปี ขั้นตอนที่ 4 กระบวนการฝึกซ้อมเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเอง, ระยะที่ 2 ระยะการแสดง ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นแสดงบนเวที แบ่งออกเป็น 2 ส่วนย่อย ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ 2) การเตรียมตัวและตรวจสอบก่อนขึ้นเวที ขั้นตอนที่ 2 การแสดงบนเวที และระยะที่ 3 หลังการแสดง ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การไหว้ครูโขนเพื่อขอขมาลาโทษ ขั้นตอนที่ 2 การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน และขั้นตอนที่ 3 การทบทวนและถอดบทเรียนหลังการแสดง อย่างไรก็ตามผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอกระบวนการและขั้นตอนของการพัฒนาคุณลักษณะซึ่งเป็นผลผลิตและผลลัพธ์ของกระบวนการดังกล่าว

ผู้วิจัยได้นำรหัสเฟ่งความสนใจ (Focused Code) ที่เกิดจากการจัดหมวดหมู่ของรหัสเริ่มต้น (Initial code) ทำให้เห็นว่าผลลัพธ์ของกระบวนการดังกล่าวถูกจัดอยู่ใน 4 กลุ่ม

รหัส ได้แก่ 1) กลุ่มของการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นรหัสประเภทสังคม 2) กลุ่มเรื่องการจัดการสถานการณ์เชิงลบ เป็นรหัสประเภทพฤติกรรม ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะทั้งภายในและภายนอก 3) กลุ่มเรื่องการเรียนรู้คุณค่า เป็นรหัสประเภทความคิด ความรู้สึก และ 4) กลุ่มด้านบุคลิกภาพและอุปนิสัย เป็นรหัสประเภทบุคลิกภาพทั้งภายนอกและอุปนิสัยภายใน ซึ่งสามารถนำเสนอในหัวข้อถัดไป

2.2 คุณลักษณะของผู้เรียนที่เกิดขึ้นภายหลังการฝึกโยน

จากผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการที่ใช้ในการฝึกหัดนักเรียนแล้ว ผู้วิจัยได้พบว่ากระบวนการที่เกิดขึ้นแต่ละช่วงช่วยสร้างให้เกิดคุณลักษณะและหล่อหลอมขัดเกลาจนมีความเด่นชัดขึ้นมา ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ทั้งในกลุ่มครูผู้สอนและกลุ่มผู้ปกครอง ตลอดจนกลุ่มนักเรียน ได้สะท้อนว่ามีการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมเกิดขึ้น ยกตัวอย่างนักเรียนรายหนึ่ง ก่อนเข้าสู่หลักสูตรโยนนี้มีพฤติกรรมที่ถูกระบุว่า “ไม่นั่ง” หมายความว่า มีสมาธิวอกแวก ไม่สามารถอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน บุคลิกภาพนั่งหลังงอ แต่เมื่อผ่านการฝึกหัดโยนแล้วพบว่า มีสมาธิมากขึ้น สามารถฝึกซ้อมหรืออยู่กับโยนได้นานขึ้น รวมถึงบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นคนที่มีรูปร่างสง่าผ่าเผย ไม่นั่งหลังงอ ซึ่งบ่งบอกได้ว่ากระบวนการฝึกหัดโยนของโรงเรียนสาธิต มศว ช่วยพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะ ดังคำกล่าว

“มาเรียนโยน เนี่ยมันต้องใช้สมาธิเขาก็จะเกิดการมีสมาธิบางคนเขาก็จะนั่งขึ้นอะไรอย่างเนี่ย” (ครูทัศนีย์, มัธยม L 165 - 166)

“ทำอะไรผมก็ตั้งใจมากขึ้น มีสมาธิในการจดจำ อย่างเช่น เรียนรู้ท่าร่ายอย่างตั้งใจทำให้เวลาฝึกจะนั่งขึ้น” (มาตาชมพูนาน, มัธยม L 206 - 207)

“จากการเรียนโยนทำให้ผมอดทนในเรื่องของว่าเรามีอารมณ์ไม่พอใจเช่นแบบว่ามีอารมณ์โกรธอย่างนี้อะครับ ก็อาจจะสงบสติอารมณ์ คือการสงบสติอารมณ์ทำให้ไม่มีการทะเลาะวิวาทกันเกิดขึ้นครับ” (อัคนี, ประถม L 680 - 682)

“การเรียนโยนทำให้ผมรู้จักแยกแยะว่าสิ่งไหนควรทำไม่ควรทำครับ เช่น ควรทำก็ตั้งใจเรียน เป็นเด็กดีของพ่อแม่ เป็นเด็กดีของทุกคน แล้วก็ส่วนที่ไม่ควรไม่ควรทำก็เกรง ไม่มีมารยาทอะไรประมาณนี้ครับ” (นิลนนท์, ประถม L 606, 608 - 609)

“การเรียนรู้ก็คือให้เริ่มทำท่าไหนซ้ำๆ เย็นๆ ไม่รีบจนเกินไป แล้วงานก็จะออกมาดี ต้องใจเย็น ๆ ครับ” (อรชุน, ประถม L 236)

“การฝึกโยนทำให้ได้บุคลิกครับเหมือนที่ผมบอกไป ก็สามารถได้บุคลิกที่ดีขึ้น ตัวสูงขึ้น เพราะว่ามันจะมีแบบกล้ามเนื้อได้ทำงานแล้วก็ได้ปรับปรุงส่วนต่างๆ ในร่างกายเราได้ ก็ทำให้เราเป็นคนแบบดูดี ดูมีความมั่นใจ เพราะว่าเหมือนกันว่าคนไม่ยืดตัว ห่อไหล่ก็จะเหมือนกล้วยๆ หน่อย” (พรต, ประถม L867 – 868, 871 - 872)

จากข้อความดังกล่าวบ่งบอกว่ากระบวนการฝึกหัดโยน มิเพียงแต่เป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้และสนับสนุนด้านการศึกษาของนักเรียนเท่านั้นแต่ยังก่อให้เกิดคุณลักษณะที่จะกลายเป็นนิสัยหรือพฤติกรรมติดตัวไปในอนาคตได้อีกด้วย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เพื่อสกัดคุณลักษณะที่เกิดขึ้นภายหลังการฝึกโยนได้ทั้งสิ้น 4 กลุ่ม สามารถแบ่งการนำเสนอคุณลักษณะได้ดังนี้

คุณลักษณะที่ 1 การทำงานเป็นทีม

จากลักษณะของกระบวนการในหลักสูตรที่มีความโดดเด่นเรื่องการทำงานกลุ่ม ดังจะเห็นได้ว่าตั้งแต่เริ่มต้นเข้าสู่สังคมของกลุ่มโยน นักเรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์กับคนจำนวนมาก และมีอาจหลีกเลี่ยง นั่นเป็นเพราะว่ากิจกรรมต่าง ๆ ต้องอาศัยการร่วมมือกัน โดยการแสดงโยนมิใช่การแสดงแบบเดี่ยว แต่เป็นกระบวนการเล่าเรื่องราวรวมเกียรติให้ผู้รับชมได้เกิดการเรียนรู้ในมิติต่างต่าง ดังนั้นจึงมิใช่เพียงแค่การพัฒนาตนเองเท่านั้นแต่ต้องเป็นการยกระดับศักยภาพของกลุ่มอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาของการจัดทำหลักสูตรนี้ คือ เพื่อให้เกิดทางเลือกที่หลากหลายให้กับนักเรียนได้ฝึกและค้นหาตนเอง รวมถึงสนับสนุนการใช้ชีวิตของนักเรียนให้เกิดพัฒนาการด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์รูปแบบของการเกิดคุณลักษณะการทำงานเป็นทีมในกระบวนการฝึกหัดโยน สามารถสรุปได้ดังตาราง 11

ตาราง 11 สรุปกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่ 1 การทำงานเป็นทีม

กิจกรรมหลัก	เป้าหมาย	การปฏิบัติของนักเรียน	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	ผลลัพธ์
1) กิจกรรมการฝึกซ้อมและจัดกระบวนการเรียนการสอน 1) กิจกรรมการฝึกซ้อมและจัดกระบวนการเรียนการสอน - ขั้นตอนที่ 1 จัดการเรียนรู้การสนทนาและถ่ายทอดแนวคิดประเด็นปฏิบัติการกลุ่ม - ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการฝึกซ้อมเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเอง	เตรียมความพร้อมก่อนแสดง	1. เรียนรู้เนื้อหาบทเรียน 2. ฝึกร่างกายเพื่อให้เกิดความแข็งแรงสำหรับการตอบโต้ด้วยเพื่อน 3. ฝึกซ้อมท่าทางต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายเพื่อประกอบท่าทางกับเพื่อนตัวละครอื่นๆ	- นักเรียน - ครู - เพื่อน	มีความพร้อมต่อการแสดง ประกอบด้วย - ความถูกต้องในการแสดงตามบทบาท และแผน - สามารถเข้าจังหวะ รับส่งกับเพื่อนนักแสดงและเบื้องหลังได้อย่างถูกต้อง - จัดเตรียมอุปกรณ์และเตรียมการแสดงได้อย่างครบถ้วน
2) กิจกรรมการแสดง 1) การเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นแสดงบนเวที 2) การแสดงบนเวที 3) การทบทวนและถอดบทเรียนหลังการแสดง	การแสดงเป็นไปตามแผนที่กำหนด	1. ฝึกซ้อมเพื่อแก้ไขจุดบกพร่อง 2. ตรวจสอบความพร้อมก่อนแสดง 3. ขึ้นแสดงบนเวทีกับทีมงานตามแผนที่ได้กำหนดไว้	- นักเรียน - ผู้ปกครอง - ครู - นักเรียน - ผู้ปกครอง - ครู	การแสดงประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย - นักเรียนได้แสดงความสามารถ และรับรู้ถึงความดีใจของตนเอง - เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง - ได้รับการยอมรับ ยกย่องชื่นชมจากผู้รับชมและคณะอื่นๆ

ตาราง 11 (ต่อ)

กิจกรรมหลัก	เป้าหมาย	การปฏิบัติของนักเรียน	ผู้เกี่ยวข้อง	ผลลัพธ์
<p>3) กิจกรรมทางสังคม</p> <p>ระยะที่ 1</p> <p>- ขั้นตอน 2 การจัดกิจกรรมการสนทนาและถ่ายทอดแนวคิดประเพณีปฏิบัติของกลุ่ม</p> <p>- ขั้นตอน 4 กระบวนการมีกลุ่มเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเอง</p> <p>ระยะที่ 2</p> <p>- ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นแสดงบนเวที</p> <p>ระยะที่ 3</p> <p>- ขั้นตอนที่ 1 การไหว้ครูเพื่อขอขมาลาโทษ</p> <p>- ขั้นตอนที่ 2 การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน</p>	<p>การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม คือ เป็นผู้ปฏิบัติตามธรรมเนียมของกลุ่มและสืบสานเอกลักษณ์ของกลุ่มเพื่อให้กลุ่มยังดำรงอยู่ต่อไป</p>	<p>4. นำข้อบกพร่องมาปรึกษาและพัฒนาปรับปรุงเพื่อการแสดงที่ดีขึ้นในครั้งถัดไป</p> <p>1. เข้าร่วมกิจกรรมไหว้ครูโดยประจำปี</p> <p>2. เข้าร่วมรับชมการแสดงศิลปวัฒนธรรม การแสดงโขนตามที่ตั้งใจ</p> <p>3. การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของการแสดง เทคนิคการมีกลุ่ม</p> <p>4. เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงเพื่อเตรียมรายได้หรือช่วยกิจกรรมที่โรงเรียนมอบหมาย</p>	<p>ประณตศึกษา</p> <p>- ผู้ชมการแสดง</p> <p>- นักเรียน</p> <p>- ครู</p> <p>- เพื่อนักแสดง</p> <p>- รุ่นพี่รุ่นน้อง</p> <p>- ผู้ปกครอง</p> <p>- นักเรียน</p> <p>- ครู</p> <p>- รุ่นพี่รุ่นน้อง</p> <p>- ผู้ปกครอง</p> <p>- ผู้ที่ ชี น ษ อ บ ศิลปวัฒนธรรม</p> <p>- ผู้ชมการแสดง</p> <p>- เจ้าภาพงาน/ผู้ว่าจ้าง</p>	<p>เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ประกอบด้วย</p> <p>- สามารถพูดแลกเปลี่ยนเรื่องเกี่ยวกับการแสดง โขน กับผู้อื่นได้</p> <p>- สามารถวิจารณ์หรือชี้แนะเพื่อการพัฒนาความสามารถของตนเองหรือผู้อื่นได้</p> <p>- สามารถปฏิบัติตามธรรมเนียมหรือกฎระเบียบของกลุ่มได้</p>

จากตารางดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะด้านการทำงานเป็นทีมอันเกิดจากกระบวนการฝึกหัดไซน ปราบกฎใน 3 ระยะได้แก่ ตั้งแต่ระยะก่อนการแสดง ในระหว่างการแสดง และหลังการแสดง ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกลุ่มกระบวนการแล้วพบว่ากิจกรรมกลุ่มที่สร้างให้เกิดคุณลักษณะนี้ ประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลัก ได้แก่ 1) กิจกรรมการฝึกซ้อมและจัดกระบวนการเรียนการสอน ที่เน้นการเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน โดยนักเรียนมีบทบาทหน้าที่วางแผนและปฏิบัติตามแผน พร้อมกับแก้ไขพัฒนาความสามารถของตนเองเพื่อนำไปประกอบการฝึกซ้อมกับทีม 2) กิจกรรมการแสดง ที่รวมถึงการเตรียมความพร้อมและการทบทวนซึ่งเน้นเรื่องการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ และ 3) กิจกรรมทางสังคม ที่รวมขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนรวมถึงการพัฒนาตนเองของผู้เรียน รวมถึงขั้นตอนที่เป็นกิจกรรมกลุ่มล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมที่สร้างให้เกิดความผูกพันและการดำรงเอกลักษณ์ของกลุ่มได้อย่างต่อเนื่อง

จากตารางการวิเคราะห์ที่ได้ปรากฏข้อค้นพบ (Finding research) ในเชิงของแนวคิด (Concept) ในการพัฒนาคุณลักษณะการทำงานเป็นทีม คือ ควรเริ่มจากการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีความพร้อมเพียงพอต่อการประสานกับทีม ดังจะเห็นได้ว่ากิจกรรมหลักของการฝึกซ้อม คือ การมีความรับผิดชอบต่อทีมด้วยการฝึกซ้อมให้ตนเองเกิดความชำนาญทั้งการจดจำท่าทาง การเรียนรู้และเข้าใจในตัวละคร การสร้างความแข็งแรงให้กับตนเอง และหมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอ หากสมาชิกทุกคนในทีมพัฒนาตนเองได้ดีย่อมนำมาประสานหน้าที่ได้ประสบความสำเร็จ ในขณะที่ขั้นตอนที่นักเรียนต้องขึ้นทำการแสดงจริง ซึ่งขั้นตอนนี้แตกต่างจากกิจกรรมการฝึกซ้อมที่นักเรียนสามารถผิดพลาดได้เพื่อนำความผิดพลาดดังกล่าวมาใช้ในการปรับปรุงครั้งต่อไป แต่ในกระบวนการแสดงนั้นมีความกดดันเพิ่มสูงขึ้น เพราะความผิดพลาดของตนเองอาจส่งผลกระทบต่อความผิดพลาดทั้งทีมและยากต่อการกลับไปแก้ไข ดังนั้นทำให้เห็นว่าการทำงานเป็นทีมในขั้นตอนนี้ ให้ความสำคัญกับการทำตามแผนที่วางไว้ หมั่นสังเกตองค์ประกอบต่าง ๆ รวมถึงผู้กำกับเบื้องหลังเสมอ ดังนั้นการใช้ไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อลดผลกระทบที่จะลุกลามไปยังทีม แต่อย่างไรก็ตามลักษณะของกลุ่มนักเรียนฝึกหัดไซน มักไม่มีความขัดแย้งหรือกล่าวโทษกัน เนื่องจากกิจกรรมกลุ่มในเชิงของสังคมมีมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความเป็นกลุ่ม รักใคร่กลมเกลียว สามัคคี ให้ความเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ดังนั้นทุกคนมีความเข้าใจกันเรื่องของเป้าหมายเดียวกัน คือ การแสดงให้ดีที่สุด ทำหน้าที่ของตัวเองดีที่สุด และไม่มีใครอยากทำผิดพลาด ซึ่งเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องทำให้การเป็นกลุ่มของนักเรียนไซน

จะอยู่ด้วยกันเหมือนครอบครัว รักใคร่กันเหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่า กิจกรรมกลุ่มเหล่านี้ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างไร

“สามัคคีกับรุ่นพี่ รุ่นเพื่อนนางเอกคะ เราต้องรักกันเอาไว้ สามัคคีกันไว้เพราะว่า เราอะ อยู่ร่วมกัน เราต้องอยู่กันไปเรื่อยๆ อีกสามปี ถ้าเป็นรุ่นหนูก็ต้องอยู่กันไปเรื่อยๆ อีก เพราะฉะนั้น อย่าเอาเรื่องบางเรื่องมาเป็นปัญหากัน พวกกันเคลียร์ปัญหากัน อะไรประมาณนี้คะ มีความสามัคคี รักกัน เพราะว่าเอกหนูเป็นเอกที่ นิยามว่า ต้องเป็นครอบครัวคะ” (ไถยเกษิ, มัธยม L 202 – 205)

“สิ่งที่ให้ ที่มันสร้างออกเป็นโซนมาถึงทุกวันนี้คะ คือความรักกันในหมู่คณะ มันไม่มีรุ่นไหนเลยที่เกลียดกัน เด็กโซนที่นี้จะรักกันตลอด สมมติมีงานก็จะมาช่วยกันแล้ว พี่ครับ พี่คะ ให้นุช่วยหยิบจับอะไรมั๊ยคะ” (ไผ่ราฟ, มัธยม L 794 – 796)

“ความสามัคคี เขามาจากคนละที่ เขาไม่ได้สนิทกัน เขาไม่ได้รู้จักกันมาก่อน แต่ว่าพอ มาอยู่ตรงนี้ปั๊บ พอมีงานด้วยกันครั้งหนึ่งเราจะเห็นพฤติกรรมเด็กเลยว่ามี การพูดคุยกันมากขึ้น เออมีแต่ทักทายมีปฏิภิริยาซึ่งได้ต่อกันมากขึ้นระหว่างน้อง ม.ต้นกับพี่ ม.ปลายอะไรอย่างเนี่ย ก็ๆ เหมือนๆ แบบอะไรเขาเรียกอะไรอะ สร้างความสามัคคีในกลุ่มเพราะจริงๆ” (ครูสีดา, มัธยม L213 – 216)

จากการยกระดับผลการวิเคราะห์เชื่อมโยงกระบวนการกลุ่มกับรหัสแบบเพิ่มความสนใจ (Focused code) ทำให้เห็นว่าความโดดเด่นในประเด็นเรื่องกิจกรรมกลุ่มในบริบทของโรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร มีความโดดเด่น คือ 1) การรวมกลุ่มของคนหลากหลาย เช่น รุ่นพี่ รุ่นน้อง เพื่อน ผู้ปกครอง ทีมงานเบื้องหน้าและเบื้องหลัง ครู 2) การจัดกิจกรรมนี้ถูกประเมินจากครูเพราะเป็นส่วนหนึ่งของวิชาเรียน และอีกส่วนหนึ่งจะได้รับการประเมินจากผู้ชมภายนอก ซึ่งเป็นเหตุผลอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดเมื่อสิ้นสุดเสียงปรบมือ นักเรียน/ นักแสดงทุกคนรู้สึกโล่งใจและภาคภูมิใจ 3) กิจกรรมกลุ่มที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมโดยพร้อมเพรียงกัน ต้องอาศัยความรับผิดชอบของแต่ละคนค่อนข้างสูง เพราะหากสมาชิกในกลุ่มขาดความรับผิดชอบจะส่งผลกระทบต่อโดยรวมกับผู้อื่น ยกตัวอย่างสถานการณ์การฝึกซ้อมรวม หากมีผู้ใดผู้หนึ่งไม่มา การซ้อมอาจยังไม่เริ่มหรือจบไม่ได้ เป็นต้น

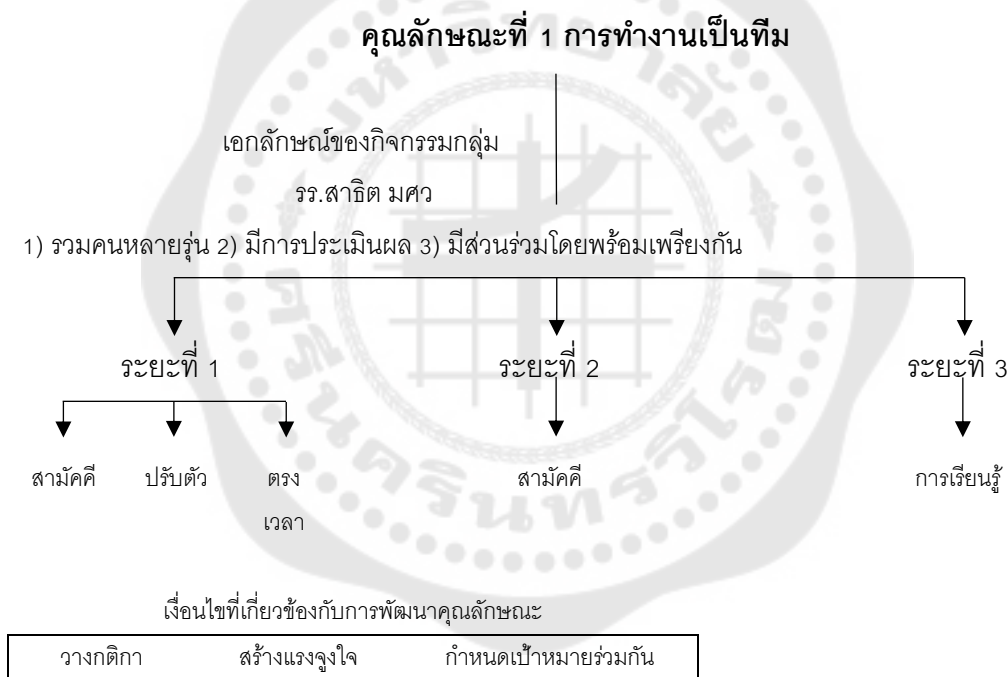
“ความตรงต่อเวลา ตรงเวลานัดหมายเนี่ยจำเป็นมาก เพราะว่าเวลามันมี มันมีจำกัด ตารางการฝึกซ้อมเนี่ย ครูกำหนดไว้เท่านี้ เท่านี้ เวลามันเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นเขาต้องตรงต่อเวลา ถ้าเขามาสาย 5 นาที มันหมายความว่า เวลาฝึกซ้อมของเขาลดน้อยลงไป 5 นาที เปอร์เซนต์ที่เขาจะเก่ง เปอร์เซนต์ที่เขาจะคล่องอะ มันก็จะลดลง เพราะฉะนั้นเขาจะต้องตรง ต่อเวลานะ แล้วก็ยิ่ง โดยเฉพาะเวลาที่เขาสวมกันเป็นกลุ่มๆเนี่ย ถ้าเกิดทุกคนไม่ตรงต่อ เวลาเนี่ย สมมติเราซ้อม 10 คน มา 7 มา 6 เนี่ย มันก็ไม่มีทางทำงานสำเร็จ เพราะฉะนั้นครูจะ Strict มากเรื่องของการตรงต่อ เวลา (ครูอุมาเทวี, ประถม L 80 – 86 //2)

“ความตรงต่อเวลา เวลาซ้อมอะไรแบบนี้เขาก็จะนัดรวมว่าแบบ มากี่โมงๆ ทุกคนต้อง ตรงตามเวลานัดนะ ถ้าทุกคนมาสาย คือต่อให้เราไม่แสดงคนแรกๆ ก็จริงแต่มันก็ต้องไปด้วยกัน ทั้งหมด” (อินทรีชิต, มัธยม L 133 – 135)

เมื่อผู้วิจัยนำรหัสที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงกับกระบวนการ ทำให้พบว่าการเกิด คุณลักษณะที่ 1 การทำงานเป็นทีม สามารถนิยามได้ว่า เป็นลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่พึง ประสงค์ในเรื่องการอยู่ร่วมกัน การทำกิจกรรมร่วมกัน โดยไม่เกิดปัญหา มีความสุขในการทำ กิจกรรมร่วมกับผู้อื่น โดยคุณลักษณะของการทำงานเป็นทีมที่เป็นคุณลักษณะย่อย ประกอบด้วย ระยะเวลา 1 มีทั้งสิ้น 3 รหัส ได้แก่ ความสามัคคี, รู้จักปรับตัวกับสังคม/ แยกแยะบุคคล, ตรงตามเวลา นัดหมาย ระยะเวลา 2 มีทั้งสิ้น 1 รหัส ได้แก่ สามัคคี (การแสดง) และระยะเวลา 3 คือ การเรียนรู้ ดังนั้น สรุปได้ว่าคุณลักษณะย่อยที่เกิดขึ้นภายใต้การทำงานเป็นทีม คือ ความสามัคคี การปรับตัว การ รักษาเวลานัดหมาย และการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า การทำงานเป็นทีมนี้เกิดความสำเร็จได้อย่างไร ดังนั้นผู้วิจัย จึงใช้วิธีการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลที่สามารถให้คำตอบได้ดีที่สุด นั่นคือ ครูผู้สอนนักเรียน เพื่อให้ แนวคิดถูกเติมเต็มในเรื่องของเงื่อนไขที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมการทำงานเป็น ทีม เกิดความราบรื่น ผลการวิเคราะห์พบว่า เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนและ การทำกิจกรรมกลุ่มได้อย่างประสบความสำเร็จเสมอมา สามารถสรุปประกอบด้วย 1) การวางกฎ กติกา โดยเฉพาะกฎกติกาของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นกติกาที่ถูกแจ้งตั้งแต่นักเรียนเข้าสู่หลักสูตร พร้อมทั้งสอบถามความคิดเห็นและการยอมรับต่อกฎกติกาดังกล่าว โดยครูจะอธิบายเหตุผลของ กฎกติกาแต่ละข้อ 2) การสร้างแรงจูงใจ โดยแรงจูงใจที่ทำให้เกิดการหลอมรวมเป็นกลุ่ม คือ บุคคล ที่มีความหมายและสถานการณ์ที่มีความหมายต่อนักเรียน ครูจะสร้างความรักความผูกพันให้เกิด

ขึ้นกับกลุ่มนักเรียน รุ่นพี่รุ่นน้อง เช่น เปิดโอกาสให้รุ่นพี่เข้ามาช่วยงานโรงเรียนแม้จะจบการศึกษาไปแล้วทำให้รุ่นน้องได้เห็นตัวแบบจากรุ่นพี่จึงเกิดความผูกพันกัน รวมถึงการผ่านสถานการณ์ต่างๆ มาด้วยกัน เช่น การฝึกซ้อมอย่างหนัก การเข้าร่วมการแสดงของโรงเรียนร่วมกัน เป็นต้น นอกจากนี้แรงจูงใจด้านสิ่งของยังเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยสร้างพลังกลุ่ม เช่น การมอบของที่ระลึกจากรุ่นสู่รุ่น เป็นต้น 3) การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน โดยพบว่ากำหนดเป้าหมายร่วมกันและให้ทุกคนยึดตามเป้าหมาย ย่อมเป็นการดัดศักยภาพของแต่ละคนเพื่อให้มีส่วนร่วมต่อความสำเร็จปลายทาง ดังนั้นนักเรียนแต่ละคนจึงมองเห็นคุณค่าในองค์ประกอบแม้จะเป็นสิ่งเล็กน้อยแต่ทุกคนก็รู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของเสียงปรบมือจากผู้ชม

ภาพประกอบ 3 สรุปคุณลักษณะย่อยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีม

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบ (Comparative) ความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างกลุ่มเป้าหมายคือ คุณลักษณะการทำงานเป็นทีมในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาและระดับประถมศึกษาพบว่า ความคล้ายคลึงของทั้งสองกลุ่ม คือ นักเรียนฝึกหัดชิ้นส่วนใหญ่มีความชอบ ความสนใจเกี่ยวกับนาฏศิลป์และศิลปวัฒนธรรมไทย ทำให้การ

พูดคุยหรือบทสนทนา มักเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือเรียกว่า คุยกันถูกคอ ดังเช่นการสะท้อนของนักเรียนรายหนึ่งทีกล่าวว่า

“เราเด็กโชนด้วยกัน เวลาคุยกันค้จะคุยกันเรื่องว่าเออเธอไปดูการแสดงที่นี้มารียัง เราว่าเขามีเทคนิคเรื่องการร่าอย่างนั้นอย่างนี้ คือเราจะคุยกันได้นานค้เรื่องแบบนี้ แล้วเด็กโชนส่วนใหญก็ค้พูดกันวน ๆ อยู่เรื่องแบบนี้ หนูว่าก็ค้เหมือนสายอื่น ๆ นะที่เขาก้คุยกัน อย่างไก็ค้พูดเรื่องเทคโนโลยี ตัวนี้ค้ได้ลองหรือยัง ตัวนั้นค้ดิเนหาเอามาใช้อย่างนี้ค้” (พาย, มัธยม L 111 – 113)

“ความชอบที่เรามีเหมือนกันคือ เราสนใจวัฒนธรรมค้ซึ่งตัวนี้มันทำให้เราอยู่ด้วยกัน เรารู้กันว่าเวลาเขาพูดเขาหมายถึงอะไร คุยภาษาเดียวกันค้ถูกคอ ไม่ขัดกันค้” (อรชุน, ประถม L 212 – 213)

ในขณะที่ความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จากการวิเคราะห์พบว่า ในกลุ่มนักเรียนโชนในระดับประถมศึกษา ได้ปรากฏเรื่องของความมีน้ำใจต่อผู้อื่นซึ่งไม่ปรากฏการกล่าวถึงในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในขณะที่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาได้กล่าวถึงเรื่องของการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน การรับผิดชอบต่อส่วนรวม ดังนั้นสามารถยกระดับผลการวิเคราะห์ในเชิงทฤษฎีได้ว่า คุณลักษณะการทำงานเป็นทีมมีความสอดคล้องกันในเรื่องของการรวมกลุ่มกันโดยอาศัยเงื่อนไขเรื่องความชอบและสนใจในสิ่งเดียวกัน อันนำมาสู่การสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ ให้เข้าใจความหมายที่สื่อสารในแบบเดียวกัน ในขณะที่ความแตกต่างของช่วงวัยทำให้นักเรียนโชนมีทักษะหรือคุณลักษณะย่อยที่จะได้รับการพัฒนาต่อไป ดังเช่น ในระดับประถมศึกษา นักเรียนได้ฝึกเรื่องของการมีน้ำใจต่อกัน รู้จักการให้ การแบ่งปัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้อื่น และเมื่อเติบโตขึ้นในระดับมัธยมศึกษาพบว่า การให้ความสำคัญมากกว่าการให้หรือแบ่งปันสิ่งของ คือ การให้กำลังใจ มอบความรู้สึที่ดีหรือการสร้างแรงบันดาลใจกับผู้อื่น รวมถึงแสดงออกถึงการรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ถูกพัฒนาขึ้นมาให้สนับสนุนเรื่องของการทำงานเป็นทีม

“ความมีน้ำใจครับ ว่าวันนั้นเนี่ย เรากำลังซ้อมอยู่ แล้ววันนั้นนะเอาลำโพงไปคนเดียว แล้วเพื่อนเขาก็เอาแค่ USB ไป หรือโทรศัพท์ไปอย่างเดียวแล้วเขาก็อาจจะ เขาก็อาจจะยืมลำโพงของเราหน่อยนะ เขาก็เอาไปซ้อม เราก็ต้องแบ่ง” (อัคนี, ประถม L 485, 487 – 489)

“ช่วงซ้อมอะไรอย่างนี้ มันก็ต้องมีปัญหา มีอุปสรรคอะไรอย่างเนี่ย เพื่อนบางคนก็อาจจะ ท้อที่แบบ เจอแบบนี้หรือว่ายังไม่ได้สักทีอะไรอย่างเนี่ยก็คือแบบ ได้ให้กำลังใจกันนะคะแบบ ได้เข้าใจเพื่อนมากขึ้นอะไรอย่างเนี่ยได้แบบ บางทีเพื่อนก็ให้กำลังใจเราอะไรอย่างนี้ค่ะ” (ไถยเกษิ, มัธยม L 142 – 144)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะที่ 1 การทำงานเป็นทีม เกิดขึ้นทั้งในระยะที่ 1-3 โดยระยะที่ 1 เกิดขึ้นมากที่สุด ในกิจกรรมการฝึกซ้อม ซึ่งการทำงานเป็นทีมจะเริ่มจากการพัฒนาตนเอง รับผิดชอบบทบาทหน้าที่ของตนเองให้สนับสนุนต่อการทำงานประสานกับเพื่อน จากนั้นในระยะที่ 2 นั้น การทำงานเป็นทีมจะถูกพัฒนามากขึ้นในกิจกรรมการแสดง เพราะต้องอาศัยการประสานงานและทุกคนต้องปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้ ต้องมีความเคร่งครัดและมีความสามัคคีกัน โดยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องในระยะที่ 1 และ 2 นี้ คือ กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง กิจกรรมที่ต้องอาศัยการทำงานหรือร่วมมือกันจากคนมากกว่า 2 คน โดยมีเป้าหมายเดียวกัน ในขณะที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีเอกลักษณ์ของกิจกรรมกลุ่ม 3 ประการคือ 1) เป็นการรวมกลุ่มของคนหลากหลาย 2) มีการประเมิน และ 3) เป็นกิจกรรมที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมโดยพร้อมเพรียงกัน ในขณะที่ระยะที่ 3 กิจกรรมที่สร้างให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะ คือ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เปิดใจยอมรับการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้เทคนิคที่กำกับให้กระบวนการประสบความสำเร็จ คือ การวางกฎกติกา การสร้างแรงจูงใจ และการมองเห็นเป้าหมายเดียวกัน

คุณลักษณะที่ 2 การจัดการสถานการณ์เชิงลบ

ในกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ได้ถูกสะท้อนว่ามีหลากหลายสถานการณ์ที่เป็นสิ่งที่ท้าทาย และตามมาด้วยความรู้สึกต่าง ๆ ต่อสถานการณ์เหล่านั้น ในขณะที่ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานว่าลักษณะของสถานการณ์ที่มีความท้าทายเหล่านั้นสร้างให้เกิดคุณลักษณะได้หรือไม่ และมีกระบวนการเกิดคุณลักษณะเช่นนั้นได้อย่างไร ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้สะท้อนว่าคุณลักษณะที่เกิดขึ้นนี้ เกิดจากการจัดการต่อสถานการณ์เหล่านั้น หากไม่สามารถจัดการได้ย่อมทำให้มีความรู้สึกเชิงลบต่อเนื่องและยาวนาน รวมถึงอาจเป็นกระหนาบเชิงลบ

ต่อไป ดังตัวอย่างที่นักเรียนรายหนึ่งสะท้อนว่า ตนเองเคยเป็นคนที่ขาดความรับผิดชอบ คือ ติดเกมและไม่ซ้อม ไม่ทบทวนความจำทำให้จำทำไม่ได้ ทำให้กิจกรรมฝึกซ้อมเกิดความล่าช้าและส่งผลกระทบต่อผู้อื่น เช่น ผู้ปกครองที่มารอรับเพื่อนต้องกลับบ้านช้า นักเรียนถูกตำหนิโดยครูไม่ให้ความสนใจใส่ใจ

“ตอนนั้นผมรู้สึกผิดเลยเพราะว่าผมเองนี่แหละที่ไม่รับผิดชอบ ผมทำให้คนอื่นต้องกลับบ้านช้าและเพื่อนอีกหลายคนซึ่งบางคนก็มีนัด บางคนก็หิวข้าวแล้ว แต่ว่ามาติดตรงที่ผมจำทำไม่ได้ ผมทำไม่ได้ซึ่งมันก็เกิดจากที่ผมไม่ได้ฝึกมาก่อน ไม่ได้จำมาก่อน แต่พอผมเห็นว่ามันเป็นเรื่องที่กระทบกับเพื่อนนะ ไม่ใช่แค่เพื่อนหรอก ครูด้วย พ่อแม่เพื่อนด้วยอย่างนี้ครับ ผมเลยคิดว่าต้องจัดการอะไรสักอย่างแล้ว เราก็เริ่มจัดการกับตัวเอง มันก็ดีขึ้นเรื่อย ๆ” (พาลี , มัชฌิม L 223 – 226)

จากข้อความดังกล่าวทำให้เห็นว่าการจัดการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาอันเกิดจากตนเองและกระทบต่อกลุ่ม และเมื่อผู้วิจัยได้นำรหัสเริ่มต้น (Initial code) มาจัดกลุ่มและยกระดับรหัสเพื่อความสนใจ (Focused code) ผู้วิจัยพบว่าคุณลักษณะย่อยประกอบด้วย การจัดการ 3 ด้าน ได้แก่ การจัดการพฤติกรรมของตนเอง การจัดการอารมณ์ และการจัดการความคิดสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้

1. การจัดการพฤติกรรมของตนเอง หมายถึง กระบวนการที่นักเรียนนำมาใช้ในการขจัดพฤติกรรมเชิงลบที่เกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นในแต่ละสถานการณ์ โดยใช้ความรู้ความสามารถในการควบคุม กำกับพฤติกรรมการแสดงออกให้เกิดความเหมาะสม ไม่กระทบต่อคนรอบข้าง รวมถึงไม่ทำให้ตนเองต้องเผชิญต่อสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การชกต่อย แสดงออกถึงความก้าวร้าวต่อครู เป็นต้น จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการพฤติกรรมของตนเอง ประกอบด้วย รหัสคำว่า พยายาม, ตั้งใจ (จำ, เรียง, ฝึกซ้อม, ฟังอาจารย์, ทำ), อดทน, เสียสละ, วินัย ซึ่งรหัสดังกล่าวมีความสอดคล้องกันในเรื่องการอธิบายถึงการกระทำของนักเรียนเพื่อควบคุม กำกับพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามแผน หรือเป้าหมายที่คาดหวัง ยกตัวอย่างการจัดการพฤติกรรมของตนเอง ดังเช่น นักเรียนพยายามท่องจำทละครบรอบยครั้งเพื่อให้จำทำทางและคิวการเข้าการแสดงได้ นักเรียนใช้ความอดทนต่อความเจ็บปวดของร่างกาย ความเหนื่อยและความล่า เพื่อฝึกซ้อมให้บ่อยครั้งจนทำได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการควบคุมพฤติกรรมตนเองนี้ต้องเกิดการจัดการหรือการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้ตนเองประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

“ต้องมีความตั้งใจ ทำให้เต็มที่ แบบว่าไม่ซีเกียจอะคะ แบบว่าตั้งใจทำ ดูจากผลงานที่ออกมาแบบนี้อะคะ รำออกมา มีความมั่นใจใหม่ แบบนี้อะคะความตั้งใจ (หยุดคิด) ก็ความตั้งใจฝึกซ้อม ตั้งใจฟังอาจารย์ ตั้งใจจำท่า อ่า ตั้งใจแบบว่า อ่า เขาเรียกว่าเหมือน แบบว่า แสดงออกมาให้ดีอะคะ” (กวางทอง, ประถม L 70, 72, 74 – 75)

2. การจัดการอารมณ์ หมายถึง กระบวนการที่นักเรียนนำมาใช้ในการจัดการอารมณ์เชิงลบที่เกิดขึ้นในแต่ละสถานการณ์ โดยใช้วิธีการสร้างสติสมาธิ ควบคุมอารมณ์ให้อยู่ในขอบเขต เบี่ยงเบนความสนใจหรือใช้กิจกรรมอื่นเพื่อนำมาใช้ผ่อนคลาย ทั้งนี้อารมณ์เชิงลบที่เกิดขึ้นจากผลการสะท้อนข้อมูลประกอบด้วยรหัสคำว่า อารมณ์ (โมโห, ไม่พอใจ, โกรธ, อารมณ์ไม่ดี, เครียด, วิตกกังวล), ทำใจให้สบาย (ใจเย็น, ใจรุ่ม ๆ), ควบคุม (อารมณ์, ความตื่นเต้น) ซึ่งรหัสดังกล่าวมีความสอดคล้องกันในเรื่องของอารมณ์ โดยเฉพาะอารมณ์ในเชิงลบที่เกิดขึ้น ดังเช่น ความโมโห ความโกรธ ความเครียด ความตื่นเต้น เป็นต้น โดยการกระทำที่นักเรียนนำมาใช้ในการจัดการอารมณ์คือการควบคุมเพื่อลดอาการดังกล่าว รวมถึงการสร้างความผ่อนคลายให้กับตนเอง เพื่อให้ใจรู้สึกเย็น สงบนิ่งมากขึ้น ทั้งนี้นักเรียนยังสะท้อนว่าการมีภาวะอารมณ์เชิงลบ ยังส่งผลต่อร่างกาย คือ มีอาการมือเท้าเย็น ตัวสั่น ใจสั่น อยากเข้าห้องน้ำบ่อยครั้ง ดังนั้นจึงต้องพยายามผ่อนคลายหรือจัดการอารมณ์ของตนเองเพื่อลดภาวะดังกล่าว ตัวอย่างของการจัดการอารมณ์ เช่น ก่อนนักเรียนจะขึ้นแสดง อาการที่มักเกิดขึ้น คือ ความวิตกกังวล ความเครียด ก่อให้เกิดความไม่มั่นใจและสับสน ไม่มีสมาธิ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความจำและความมั่นใจในตนเอง ดังนั้นเพื่อการทำหน้าที่ของตนเองให้ดีจึงต้องใช้การปรับอารมณ์ เพื่อลดอาการทางร่างกายต่าง ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าอารมณ์ในเชิงลบนี้อาจมีสาเหตุมาจากสถานการณ์ บรรยากาศภายนอกที่ส่งผลต่ออารมณ์ เช่น แรงกดดันจากความคาดหวังของผู้ชม ความคาดหวังจากเพื่อนร่วมทีม เป็นต้น

“จากการฝึกก็ารู้จักกับการผ่อนคลายตัวเองแบบว่าพยายามไม่ให้ตัวเองกดดันมากเกินไป เรียนรู้ที่จะควบคุมความตื่นเต้นของตัวเอง” (สุพรรณมัจฉา, มัธยม L 218 – 219)

3. การจัดการความคิด หมายถึง กระบวนการที่นักเรียนใช้ในการควบคุมความคิด ทำความเข้าใจความคิด ใช้ทักษะเกี่ยวกับการคิดเพื่อแก้ไขปัญหา สร้างให้เกิดสมาธิ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการจัดการความคิดมีความสอดคล้องกับรหัสที่พบ คือ คำว่า ปรับ (ความเข้าใจ,

นิสัย, ความคิดเห็น), สติ (สงบสติอารมณ์), สติ (มีสติ, ตั้งสติ, ใช้สติ), สมาธิ, ไหวพริบ ซึ่งรหัสดังกล่าวมีความสอดคล้องกันในเรื่องของความคิดภายใน ดังที่กล่าวไปแล้วภาวะทางอารมณ์ย่อมส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมหรือร่างกาย บุคลิกภาพ นอกจากนี้อารมณ์และความคิดยังมีความสัมพันธ์เช่นเดียวกัน นักเรียนได้สะท้อนว่าความคิดเชิงลบ เช่น คิดว่าตนเองจะผิดหวัง คิดว่าตนเองจะทำไม่ได้ คิดว่าหากตนเองผิดหวังจะทำให้ผู้ชมหรือผู้ปกครองหรือครูรู้สึกผิดหวัง ยิ่งคิดยิ่งก่อให้เกิดภาวะทางอารมณ์และส่งผลต่อร่างกายดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังนั้นนักเรียนจะต้องจัดการกับความคิดของตนเองดังปรากฏรหัสคำว่า สติ คือการพยายามสงบสติอารมณ์ที่ไม่ดีของตนเอง เช่น การฟุ้งซ่าน การคิดมากเกินไปกว่าความเป็นจริง การคิดเกินเลยออกไปจากปัจจุบัน เป็นต้น ไม่เพียงแต่การจัดการความคิดก่อนขึ้นแสดงเท่านั้น แต่ระหว่างการฝึกหัดโยนนักเรียนจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ขัดแย้ง เช่น ความคิดเห็นไม่ตรงกับเพื่อน ไม่เห็นด้วยกับครู จึงปรากฏรหัสคำว่า ปรับ นั่นคือ กระบวนการจัดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่ขัดแย้ง โดยการทำความเข้าใจสถานการณ์ ปรับลักษณะนิสัยของตนเองให้เข้ากับผู้อื่นได้

“ตอนหนูแสดงในตอนพาลีสอนน้องยังเนี่ยคะ อาจจะเป็นตอนที่แบบพาลีอะคะ ที่เขาอะ โกรธโมโหไม่ฟังน้องว่าแบบน้องคิดว่าอะไรเลย หนูก็จะไม่เอาความโมโหแล้วแบบตัดสิน ด้วยอารมณ์ของเขาแบบมาใช้ในชีวิตประจำวัน หนูคงจะต้องแบบต่อให้โกรธขนาดไหน ต้อง ตั้งสติก่อนตัวเอง” (สุพรรณมัจฉา, มัธยม L 341 – 344)

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะที่ 2 การจัดการสถานการณ์เชิงลบ ประกอบด้วยคุณลักษณะย่อย 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การจัดการพฤติกรรมตนเอง 2) การจัดการอารมณ์ 3) การจัดการความคิด ซึ่งคุณลักษณะย่อยทั้งสามตัวมีเป้าหมายเดียวกัน คือ แก้ไขสถานการณ์ให้กลับสู่ภาวะปกติหรือปรับเป็นเชิงบวก เพื่อให้สนับสนุนการปฏิบัติการสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ นั่นคือ การพัฒนาศักยภาพและทักษะของตนเอง พัฒนาความเป็นกลุ่มรวมถึงก้าวไปสู่เป้าหมายร่วมที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงความเกี่ยวข้องระหว่างกระบวนการเรียนการสอนโยนเข้ากับการพัฒนาคุณลักษณะเกี่ยวกับการจัดการสถานการณ์เชิงลบ สามารถสรุปได้ดังตาราง 12

ตาราง 12 สรุปกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่ 2 การจัดการสถานการณ์เชิงลบ

กิจกรรมหลัก	เป้าหมาย	การปฏิบัติของนักเรียน	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	ผลลัพธ์
<p>1) กิจกรรมการเสริมสร้างทักษะ</p> <p>ระยะ 1</p> <p>-ขั้นตอนที่ 2 การจัดการเรียนการสอนและถ่ายทอดแนวคิดประเพณีปฏิบัติของกลุ่ม</p> <p>-ขั้นตอน 4 กระบวนการมีพร้อมเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเอง</p> <p>ระยะที่ 2</p> <p>-ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นแสดงบนเวที</p>	<p>เพื่อให้นักเรียนมีความยืดหยุ่น และมีบุคลิกภาพที่ดี ส่งผลดีต่อการแสดง</p>	<p>1) ออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง</p> <p>2) ยืดกล้ามเนื้อ และอบอุ่นร่างกาย เพื่อไม่ทำให้ร่างกายต้องบาดเจ็บ</p> <p>3) ดัดตัวเพื่อเพิ่มความอ่อนช้อย</p>	<p>-นักเรียน</p> <p>-ครู</p> <p>-เพื่อน</p>	<p>นักเรียนเกิดความอดทนต่อการฝึกฝนร่างกาย เพื่อให้เกิดความพร้อม และเป็นการป้องกันการบาดเจ็บที่เป็นอุปสรรคต่อการแสดง</p>

ตาราง 12 (ต่อ)

กิจกรรมหลัก	เป้าหมาย	การปฏิบัติของนักเรียน	ผู้ส่วนเกี่ยวข้อง	ผลลัพธ์
<p>2) กิจกรรมฝึกซ้อม ระยะเวลาที่ 1 - ขั้นตอนที่ 4 กระบวนการฝึกซ้อม เพื่อพัฒนาความสามารถของ ตนเอง</p>	<p>เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และ ฝึกฝน อันนำไปสู่การพัฒนา</p>	<p>1) การฝึกซ้อม โดยแยกตาม ประเภทตัวละครก่อนซ้อมรวม 2) ซึ่งซ้อมร่วมกับผู้อื่น 3) ซ้อมรวมและซ้อมใหญ่ 4) การจัดทำตารางเวลาเพื่อมิให้ กระทั่งต่อการเรียน</p>	<p>- นักเรียน - ครู - เพื่อน</p>	<p>-นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้เรื่องการแก้ไข ปัญหา วิธีการยกระดับพัฒนาความสามารถ ของตนเอง - นักเรียนสามารถจัดการกิจกรรมต่างๆ ได้ อย่างเป็นระบบและขั้นตอน - นักเรียนสามารถจัดการตนเองเพื่อลดปัญหา ความขัดแย้งหรือปัญหาความสัมพันธ์กับคน รอบข้าง - นักเรียนมีความสามารถในการรับแรงกดดัน จากสถานการณ์ได้</p>
<p>3) กิจกรรมการเรียน ระยะเวลาที่ 1 - ขั้นตอนที่ 2 จัดการเรียนการสอน และถ่ายทอดแนวคิดประเพณี ปู่ป๊าของกลุ่ม</p>	<p>เพื่อให้เกิดความรู้ ความ เข้าใจต่อแนวคิด และ กระบวนการการแต่ง ตลอดจนถึงสืบคำสอนที่ เกิดขึ้นในกิจกรรมการเรียนรู้</p>	<p>1) การค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม จากแหล่งต่าง ๆ เช่น ไซเตียล มีเดีย อ่านหนังสือ เข้าชม พิพิธภัณฑ์ออนไลน์ เป็นต้น 2) พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น คิดเห็นพร้อมอภิปราย ทำให้เกิด ความคิดที่ดีขึ้น และเข้าใจต่อ เนื้อหาของละคร</p>	<p>- นักเรียน - ครู - เพื่อน - สื่อ</p>	<p>นักเรียนเกิดทักษะเรื่องกาารคิดวิเคราะห์ แยกแยะ เนื่องจากนักเรียนต้องออกความคิดเห็น ในการตีโจทย์ของบทละครและภาครายทอด อารมณ์ให้ถูกต้องตามเนื้อหา</p>

ตาราง 12 (ต่อ)

กิจกรรมหลัก	เป้าหมาย	การปฏิบัติของนักเรียน	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	ผลลัพธ์
<p>4) กิจกรรมการแสดง</p> <p>ระยะที่ 2</p> <p>- ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นแสดงบนเวที</p> <p>- ขั้นตอนที่ 2 การแสดงบนเวที</p>	<p>เพื่อให้การแสดงดำเนินไปได้ อย่างราบรื่น</p>	<p>1) เตรียมความพร้อมด้านจิตใจ ร่างกาย และอุปกรณ์ต่าง ๆ ก่อนขึ้นแสดง</p> <p>2) แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจเกิดขึ้นบนเวที</p> <p>3) บริหารจัดการพื้นที่บนเวที</p> <p>4) หมั่นสังเกตการให้สัญญาณหรือการกำกับจากครูหลังเวที</p>	<p>- นักเรียนและศิษย์เก่า</p> <p>- คณะครู</p> <p>- เพื่อน</p> <p>- ผู้ชม</p> <p>- สื่อ</p> <p>- ทีมงานเบื้องหลัง</p>	<p>- นักเรียนเกิดไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น</p> <p>- นักเรียนมีทักษะด้านการประสานงานกับคนหมู่มาก</p> <p>- นักเรียนเกิดความสามารถในการดูแลจัดการตนเองและองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง</p> <p>- นักเรียนเกิดการรับรู้ต่อความสามารถของตนเองพร้อมทั้งมั่นใจในตนเอง สามารถควบคุมอารมณ์สิ่งลบที่มักก่อความวิตใจได้</p> <p>- นักเรียนมีความสามารถในการรับแรงกดดันจากสถานการณ์ได้</p>
<p>5) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้</p> <p>ระยะที่ 3</p> <p>- ขั้นตอนที่ 3 การทบทวนและถอดบทเรียนหลังการแสดง</p>	<p>เพื่อให้นักเรียนสะท้อนความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนกับผู้เรียนเกิดความแตกฉาน</p>	<p>1) แสดงความคิดเห็นเป็นประเด็นที่ น่า สน ใจ และ ชวน กัน แลกเปลี่ยนความรู้</p> <p>2) นำข้อผิดพลาดหรือสาเหตุมาสรุป และวางแผนเพื่อแก้ไขปรับปรุง</p>	<p>- นักเรียน</p> <p>- ครู</p> <p>- เพื่อน</p> <p>- ทีมงานแสดง</p>	<p>- นักเรียนเกิดความคิดเชิงบวก ว่าความผิดพลาดคือบทเรียนของตนเอง</p> <p>- เกิดทักษะการสื่อสารที่ดี</p> <p>- สามารถเป็นใจและแสดงความรู้สึกยินดีกับผู้อื่น</p>

จากตารางข้างบนสามารถสรุปได้ว่าคุณลักษณะที่ 2 การจัดการสถานการณ์เชิงลบปรากฏใน 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ก่อนการแสดง โดยมีกิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กิจกรรมการเตรียมร่างกาย กิจกรรมการฝึกซ้อม และกิจกรรมการเรียน โดยคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังผ่านกิจกรรมดังกล่าวในระยะที่ 1 คือ เกิดการกำกับควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ ดังเช่น มีความอดทนต่อความยากลำบากและความเจ็บปวดของร่างกาย, เกิดทักษะทางความคิด เช่น มีไหวพริบคิดแก้ปัญหาได้รวดเร็ว คิดวิเคราะห์แยกแยะเพื่อให้เข้าใจถึงตัวละคร และเข้าใจความคิดของตนเองคิดอย่างมีระบบและส่งผลต่อการจัดระบบด้านตารางเวลาหรือกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่สามารถทำได้อย่างสมดุล รวมถึงรับแรงกดดัน เป็นต้น

“การเรียนโยนเนี้ย โยนเนี้ยมันจะมีการลำดับขั้นตอน 1 2 3 4 5 อะไรอย่างเนี้ยมัน เป็นลำดับขั้นตอนของมันอยู่ แล้วเขาก็จะมีสมาธิจัดการระบบของตัวเอง (ครูทศกัณฐ์, มัธยม L 167 – 168)

“เด็กที่ฝึกโยนเนี้ยเขาจะได้ในเรื่องของวางแผนในการดำเนินชีวิตของตัวเอง ไม่ว่าจะ เป็นในเรื่องของการเรียน หรือการจะทำอะไรต่างๆ เพราะว่าการมาฝึกหัดโยนเนี้ย กระบวนการ และขั้นตอนมันเป็นสิ่งที่เด็กเห็นได้เด่นชัดมากที่สุด ฉะนั้นถ้าเขาจะได้เนี้ย เขาจะได้ กระบวนการและขั้นตอนไปปรับใช้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของเขา อันดับแรกๆ เลยก็คือการทำงาน การทำงานเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้เขาๆ ก็จะมีขั้นตอนต่างๆ” (ครูลักษณะ, มัธยม L 436 – 439)

ในขณะที่ระยะที่ 2 มีกิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรมการแสดง นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการจัดการสถานการณ์เชิงลบได้เด่นชัดมากขึ้นเนื่องจากการแสดงที่ประสบความสำเร็จต้องมีความรอบรู้ ไม่หยุดชะงัก และเป็นไปตามแผนงาน ดังนั้นบรรยากาศดังกล่าวจึงสร้างแรงกดดันให้กับนักเรียนไม่มากนักน้อย ซึ่งผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการสถานการณ์เชิงลบดังเช่น นักเรียนต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ เชื่อมั่นในตนเอง รับรู้ตนเอง พร้อมทั้งควบคุมอารมณ์เชิงลบที่มารบกวนจิตใจได้ นอกจากนี้ยังพบว่าทักษะด้านการประสานงานกับคนหมู่มากยังเกิดขึ้นในระยะที่ 2 นี้ ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเรื่องการประสานและการช่วยเหลือด้านกำลังใจกับทีมเพื่อให้เกิดความสำเร็จไปพร้อมกัน

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวจึงเกิดข้อค้นพบว่า การจัดการสถานการณ์เชิงลบนี้มีความสำคัญต่ออำนาจภายในจิตใจของตนเองอย่างมาก เนื่องจากผู้วิจัยสังเกตเห็นถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนที่ไม่สามารถควบคุมสภาพจิตใจหรืออารมณ์ รวมถึงความคิดของตนเองได้ จะส่งผลต่อพฤติกรรมที่นักเรียนเรียกว่า พลาด ซึ่งปรากฏเป็นรหัสหนึ่งในระยะที่ 1 รวมถึงกระทบต่อความขัดแย้งหรือมีปัญหาด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังนั้นจึงเป็นคำตอบว่าเพราะเหตุใดโรงเรียนสาธิต มศว จึงจัดกิจกรรมไหว้ครูก่อนทำการแสดง เนื่องจากกิจกรรมการไหว้ครูก่อนขึ้นแสดงจะช่วยรวบรวมสมาธิและสติของนักเรียนให้อยู่กับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นั่นคือ อยู่กับกิจกรรมของคุณครู รวมถึงการใช้อำนาจภายนอกตน หรือที่นักเรียนเรียกว่า พลังของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้แต่ทำให้เชื่อว่าจะมีครูคอยประคับประคองให้ประสบความสำเร็จในการทำการแสดง บัดเป่าสิ่งที่ไม่ดีหรือสิ่งที่ทำให้เกิดความผิดพลาดออกไปได้ ดังนั้นชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมที่ช่วยสร้างสติและสมาธิ เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญและเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะด้านการจัดการสถานการณ์เชิงลบได้ดี

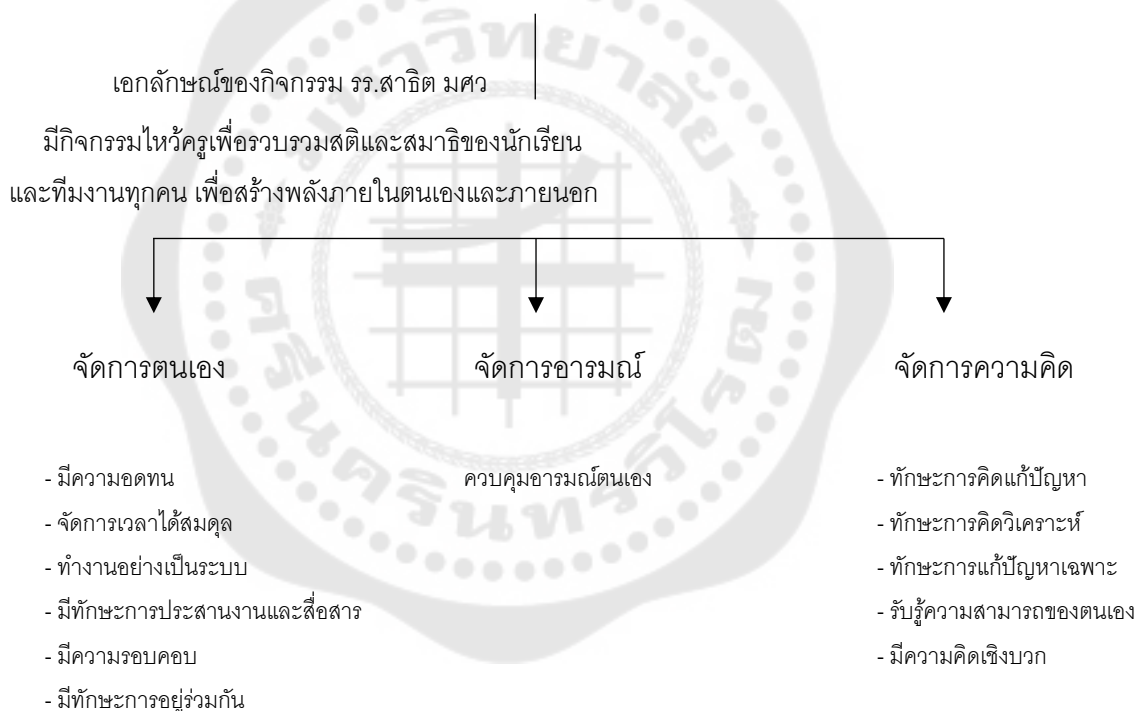
“จุดประสงค์หลักของพิธีไหว้ครูเนี่ย คือ 1 ละคนที่เรียนนาฏศิลป์เนี่ย เขา เขาถือว่าอภัยการที่ การที่ จะมาเรียนนาฏศิลป์เนี่ยคือ สิ่งเหล่าเนี่ยมันมีครูที่ คอยประสิทธิ์ประสาทวิชาอ่า ในของการทำอะไรต่าง ๆ อ่า เขาก็จะให้เด็กเนี่ย อ่า มีความเคารพ ต่อครูบาอาจารย์ที่ได้สั่งสอนเรามา ทำให้เรามีวิชาชีพ เพราะว่าวิชานาฏศิลป์เนี่ยเรา ถือว่าเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่ง ที่ ทำ ให้เขาแบบได้ ดังได้ แสดงได้ และ และนอกเหนือจากนั้นเนี่ย มัน มันก็ยิ่งทำให้เขา ได้ซึมซับในเรื่องของวัฒนธรรม ประเพณี ที่มีตั้งแต่โบราณ” (คุรุศกัณฐ์, มัชยม L 473 - 478)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับเงื่อนไขที่สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมการจัดการต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสงสัยและตามหาผู้ที่เป็นตัวแทนในการอธิบายถึงเงื่อนไขดังกล่าว พบว่า นักเรียนส่วนหนึ่งได้สะท้อนเกี่ยวกับเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันระหว่างคนที่จัดการสถานการณ์ และคนที่ไม่จัดการสถานการณ์ ทำให้พบว่าคนที่ชอบจัดการสถานการณ์นั้นจะมีเป้าหมายที่ชัดเจน คือ ทราบว่าต้องการจัดการอุปสรรคเหล่านั้นไปเพื่ออะไร และเห็นคุณค่าต่อการลงมือกระทำ สามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ

“สำหรับหนูแล้ว คิดว่าถ้าไม่ทำอะไรเลยก็เหมือนไม่ได้ทำงาน ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่ง หนูมองเห็นได้ว่าคนบางคนก็พยายามแก้ไข ส่วนหนึ่งก็เพราะรุ่นพี่เขาเป็นเหมือนเป็น

หัวหน้าทีมให้เราเนอะ แต่อีกส่วนหนึ่งเพราะเราเห็นตรงกันว่าเราจะทำไปเพื่ออะไร ถ้าไม่ทำมันก็แสดงออกมาได้ไม่ดี แม้แต่การซ้อมเองก็เถอะ วันนั้นก็ซ้อมกันไม่เสร็จ ซ้ำออกไป หรือสุดท้ายแล้วก็ยังต่อดูกันไม่ได้อยู่ตืออย่างนี้ค๊ะ ถ้าเรารู้ว่า เราตั้งมั่นแล้วว่าเราจะทำเพื่ออะไรเราทุกคนจะช่วยกันทำ และถ้าถามว่าทำไมเราถึงยอมลงทุนที่จะทำ อดทนกันมากที่ตั้งเยอะ เราก็เสียตายตรงนั้นที่เรามุ่งมั่นมาตั้งนาน แล้วเราก็เห็นว่าการเรียนโซนเนี่ย หรือได้ไปแสดงที่ไหนเราได้ผลงานลงใน Portfolio เราด้วย ซึ่งมันก็คุ้มค่านะคะที่เราจะฝึกซ้อมอย่างหนัก มันเป็นความภูมิใจของเราด้วย ค่ะ” (ไถยกษี, มัธยม L 313 - 320)

คุณลักษณะที่ 2 การจัดการสถานการณ์เชิงลบ

เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่ 2

การจัดการสถานการณ์เชิงลบ

รวบรวมสติและสมาธิผ่านกิจกรรม	ตั้งเป้าหมายของตนเอง	เห็นประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลง
------------------------------	----------------------	-------------------------------

ภาพประกอบ 4 สรุปคุณลักษณะย่อยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสถานการณ์เชิงลบ

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบ (Comparative) ความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างกลุ่มเป้าหมายคือ คุณลักษณะที่ 2 การจัดการสถานการณ์เชิงลบ ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับมัธยมศึกษาและระดับประถมศึกษา คือ การวางเป้าหมาย ที่พบว่าในระดับมัศึกษามีการวางเป้าหมายด้วยตนเองในขณะที่การวางเป้าหมายของกลุ่มระดับประถมศึกษา มักเป็นการวางเป้าหมายจากครู หรือผู้ปกครองเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่นักเรียนระดับประถมศึกษาไม่มีการสะท้อนเรื่องการเห็นคุณค่าผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่มีความเด่นชัดเรื่องของการเห็นคุณค่าผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงตนเอง นอกจากนี้ยังพบว่าการคุณลักษณะมีเรื่องของการรับแรงกดดันได้ดี ซึ่งเกิดเฉพาะในกลุ่มมัธยมศึกษาเท่านั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากรายละเอียดของการทำงานหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ระดับมัธยมศึกษาต้องเผชิญสถานการณ์ที่มากขึ้น เช่น การเรียนที่หนักขึ้น การใช้ชีวิตประจำวันที่มีรายละเอียดและต้องตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ทำให้นักเรียนได้สะท้อนถึงการรับแรงกดดัน

“ต้องเข้มแข็งค่ะ เพราะว่าเมื่อก่อนหนูก็เป็นคนแบบไม่ค่อยเข้มแข็งมาก แบบอะไรนิดอะไรหน่อย ก็แบบจะเครียด ร้องไห้ เป็นคน หนูชอบกดดันตัวเองอะค่ะ คือพอต้องมาฝึกซ้อม งานใหญ่ขึ้น รับบทเด่นขึ้นก็ต้องมีเอ่อ...ความรับผิดชอบในตัวเอง ต้องรู้สึก ต้อง heal รักษาตัวเองกลับมาให้เร็วที่สุด เนี่ยค่ะ (พวย, มัธยม L 343 - 346)

“ผมรู้สึกว่ารับแรงกดดันได้ดี มันมีเรื่องดีที่ว่าไปทำงานอะไรก็ได้เพราะว่าเราเจอมาหมดแล้ว ซึ่งการฝึกซ้อมมันต้องประสานหลายคนหลายงาน แล้วมันมีเวลาที่กดดัน คนอื่นก็คาดหวังกับเราอีก ผมว่าตรงนี้เรามีเพิ่มมากขึ้น” (สันตรุด, มัธยม L 143 - 144)

“เด็กพวกนี้จะรับแรงกดดันได้ดีค่ะ ส่วนหนึ่งเราฝึกเขาให้เขาคิดเองว่าเขาควรทำอย่างไรกับชีวิต ครูจะไม่บอกเขาแล้ว ไม่เหมือนกับตอนประถมเราก็จะบอกว่าเขาต้องทำอะไรอย่างไร มีปัญหาเราก็จะแก้ให้แต่ตอนนี้เขาต้องเผชิญของจริงกับหลาย ๆ เรื่อง ยิ่งกลุ่มที่เขาเป็นนักกิจกรรม เขาไม่ได้เรียนไหนอย่างเดียวแต่ต้องทำกิจกรรมอื่นด้วย เขาจะรู้สึกว่ายิ่งเขาทำหลายกิจกรรม ออกไปเป็นตัวแทนของโรงเรียน ก็ยิ่งทำให้เขารับมือกับสถานการณ์กดดันตรงนี้ได้เยอะค่ะ” (ครูสีดา, มัธยม L 354 - 357)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะของการจัดการสถานการณืเชิงลบ คือ กระบวนการที่นักเรียนแสดงออกถึงการจัดการหรือลงมือแก้ไขปัญหาต่อสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ดังเช่น สถานการณ์กดดัน สถานการณ์ขัดแย้ง อุบัติเหตุ เป็นต้น โดยอาศัยคุณลักษณะการจัดการ 3 ลักษณะ 1) การจัดการพฤติกรรมตนเอง 2) การจัดการอารมณ์ 3) การจัดการความคิด โดยผลการวิจัยพบว่าเกิดขึ้นทั้ง 3 ระยะ อันมีเงื่อนไขสำคัญของการเกิดพฤติกรรม คือ การตั้งเป้าหมายของการจัดการ และการเห็นผลลัพธ์หรือคุณค่าของการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการมีกิจกรรมที่สร้างให้เกิดสติและสมาธิ ซึ่งสอดคล้องกับเอกลักษณ์สำคัญของหลักสูตรวชิร คือ การมีพิธีไหว้ครูเพื่อเป็นการรวบรวมสติ สมาธิ และพลังทั้งจากภายในตนเองและภายนอกตน รวมถึงการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ตั้งเป้าหมายของตนเองในเรื่องการเรียน โชน การมอบเกียรติบัตรเพื่อสนับสนุนให้นักเรียนมุ่งมั่นพยายาม คิดจัดการต่อสถานการณ์ที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนและการฝึกหัด โชน ทั้งนี้พบว่าความแตกต่างเรื่องของการจัดการสถานการณืเชิงลบระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา คือ เรื่องของการจัดการด้วยตนเองกับการจัดการจากผู้อื่น ซึ่งพบว่าระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่มีผู้ปกครองและครูเป็นผู้จัดการแก้ไขปัญหาให้ วางแผนตารางเวลาการฝึกซ้อมให้ ให้กำลังและสนับสนุนจูงใจให้นักเรียนพยายามควบคุมหรือพัฒนาความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมตนเอง ในขณะที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับมัศึกษามักเป็นผู้จัดการสถานการณืต่าง ๆ ด้วยตนเอง ตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ควบคุมตนเองให้ไปสู่เป้าหมาย ดังนั้นด้วยภาระด้านการเรียนและการใช้ชีวิตประจำวันที่มีมากขึ้น จึงปรากฏในเรื่องทักษะการรับแรงกดดันได้ดี ซึ่งปรากฏข้อมูลเฉพาะในกลุ่มมัธยมศึกษาเท่านั้น

คุณลักษณะที่ 3 การรับรู้คุณค่า

คุณลักษณะที่ 3 การรับรู้คุณค่า เป็นคุณลักษณะที่ช่วยอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดและความรู้สึกในการประเมินคุณค่าถึงสิ่งนั้น ๆ จากผลการวิจัยได้ปรากฏคุณลักษณะเรื่องการรับรู้คุณค่า เน้นไปในเรื่องของการรับรู้คุณค่าของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรหัสที่ปรากฏมากที่สุดในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ซึ่งมีรหัสย่อยในคำว่าวัฒนธรรม ประกอบด้วยคำว่า นาฏศิลป์ วัฒนธรรม ศิลปะ โบราณ วัฒนธรรมไทย เป็นต้น นอกจากนี้การรับรู้คุณค่ายังหมายถึง การรับรู้ถึงคุณค่าของตนเอง คือ มีความรู้สึก ความคิดที่เห็นประโยชน์ต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ดังเช่น เห็นประโยชน์จากการมีความภาคภูมิใจว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะทำให้เกิดการยอมรับในตัวเองและคนรอบข้าง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในระยะแรกที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า มีรหัสที่ปรากฏเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าใน 2 คำ ได้แก่ คำว่ารัก (ใจรัก, มีใจ, รักโชน) และคำว่า ชอบ ซึ่งผู้วิจัยได้นำรหัสดังกล่าวกลับไปให้ผู้เป็นเจ้าของ

ประสบการณ์เป็นคนตรวจสอบ ทำให้พบว่าการกล่าวถึงคำว่ารักและชอบนี้เกิดขึ้นก่อนการเรียน หรือฝึกหัดโยน ดังนั้นรหัสดังกล่าวจึงถูกตัดออกไประหว่างการวิเคราะห์ข้อมูล

อย่างไรก็ตามผลวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับการรับรู้นี้ ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่

1. การรับรู้คุณค่าของวัฒนธรรมและสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งครูได้สะท้อนว่าการรับรู้คุณค่าถือเป็นคุณลักษณะอีกประการหนึ่งที่มีมากขึ้นได้อย่างโดดเด่นกับกลุ่มนักเรียนโยน เนื่องจากวัฒนธรรมหรือสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มีค่า สร้างให้เกิดความดีงามและเป็นสิ่งที่สืบสานต่อกันมา เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดและเหตุผลต่าง ๆ อันนำไปสู่การแสดงที่มีคุณค่าของประเทศไทย ทำให้นักเรียนโยนทุกคนให้ความเคารพและเห็นคุณค่าต่อประวัติศาสตร์ เรื่องราวความเป็นมา และระลึกถึงพระคุณของผู้ที่สืบสานที่เป็นผู้ส่งต่อความดีมายังรุ่นลูกหลาน

2. การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง โดยผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความหมายเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง ว่าตนเองคือ ส่วนหนึ่งของการการสืบสานวัฒนธรรม การปฏิบัติอันมีธรรมเนียมดีงามทำให้ตนเองได้รับผลสะท้อนกลับที่ดี ดังเช่น การเห็นคุณค่าของตนเองมากขึ้น การรับรู้ที่ตนเองมีความสามารถหรือทำให้รู้จักตนเอง สอดคล้องกับผลการสะท้อนข้อมูลของนักเรียนที่เชื่อว่าคุณค่าของการฝึกหัดโยนคือทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และทำให้เป็นคนที่ดี เป็นคนที่ได้รับการยอมรับ และตนเองคือผู้รับหน้าที่ดำรงให้วัฒนธรรมยังคงอยู่ต่อไป

“ไม่เป็นคนอกตัญญู เพราะว่า วิชาโยนเราอยู่กับ หนึ่ง เทพเทวดาทิ้งหลาย ก็มีองค์พระพิฆเนศ พ่อแก่ องค์พระวิษณุกรรม พระอิศวร พระนาราย คือเราให้ความสำคัญกับ ครูบาอาจารย์ และกตัญญูกับครูบาอาจารย์ที่เป็นเทพด้วย แล้วก็แคว้นมนุษย์ด้วย เพราะฉะนั้น เราต้องห้ามอกตัญญูกับครูบาอาจารย์เด็ดขาด ไม่ว่าเราจะเก่งขนาดไหน เราจะต้องทำตัว เป็น น้ำ ไม่เต็มแก้ว” (ไมยราพ, มัชยม L 371 - 374)

“เขาจะเห็นงานศิลปะเขาแทรกซึมเขาทุกอณูเลยไม่ว่าจะเป็นชุดหรือว่าศิระชะโยน นี้จะเป็นงานศิลปะส่วนๆเลย ตรงนี้เขาจะได้ พอเขามีศิลปะเข้ามาทำให้เขามีจิตใจอ่อนโยน” (ครูสุศรีพ, ประถม L 137 - 138)

จากข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า คุณลักษณะเรื่องของการรับรู้คุณค่า เป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญเพราะช่วยทำให้นักเรียนเกิดความรัก ความหวงแหน และซาบซึ้งต่อ คุณค่าต่าง ๆ ส่งผลให้นักเรียนถูกขัดเกลาด้านจิตใจและความคิด ให้เป็นคนละเอียดและอ่อนโยน เมื่อผู้วิจัยวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการที่หล่อหลอมให้นักเรียนจนเกิดคุณลักษณะเรื่องของการรับรู้ คุณค่า ทั้งคุณค่าเชิงวัฒนธรรมและคุณค่าเกี่ยวกับตนเอง สามารถสรุปได้ดังตาราง 13

ตาราง 13 สรุปกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่ 3 การรับรู้คุณค่า

กิจกรรมหลัก	เป้าหมาย	การปฏิบัติของนักเรียน	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	ผลลัพธ์
1) กิจกรรมฝึกซ้อม ระยะที่ 1 ขั้นตอนที่ 4 กระบวนการฝึกซ้อม เพื่อพัฒนาความสามารถของ ตนเอง	เพื่อสร้างและยกระดับ ความสามารถและทักษะของ ผู้เรียน	1) ปฏิบัติตามธรรมเนียมและ กติกาก 2) เตรียมความพร้อม เช่น จ้างทำ ำ เตรียมอุปกรณ์ฝึก เป็นต้น 3) เก็บรักษา ทำความสะอาด สิ่งของที่เกี่ยวข้องกับโยน	- นักเรียน - ครู - เพื่อน	- นักเรียนเกิดการหวงแหนคุณค่าของสิ่งของ - นักเรียนเกิดความรู้อยู่ที่เชิงบวกต่อการพัฒนา เช่น มีเมตตาใจเมตตาเอง ทุ่มเทที่ได้พัฒนาตนเอง ประทับใจ ภาคภูมิใจเมื่อตนเองทำได้ เป็นต้น
2) กิจกรรมการเรียน ระยะที่ 1 ขั้นตอนที่ 2 การจัดการเรียนการ สอนและถ่ายทอดแนวคิดประเพณี ปฏิบัติของกลุ่ม	เพื่อถ่ายทอดแนวคิด ความหมายของเสียงรฆและ ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ โยน	1) ปฏิบัติตามธรรมเนียมและ กติกาก 2) ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เกี่ยวกับโยน	- นักเรียน - ครู - เพื่อน	- นักเรียนได้รู้อยู่เนื้อหา แนวคิด และ ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ส่งผลให้นักเรียนซึม ซับและอยากหวงแหน รักษาคุณค่าเหล่านั้น

กิจกรรมหลัก	เป้าหมาย	การปฏิบัติของนักเรียน	ผู้เกี่ยวข้อง	ผลลัพธ์
<p>3) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หลังการแสดง ระดมที่ 3 ชั้นตอนมี 3 การทบทวนและถอด บทเรียนหลังการแสดง</p>	<p>เพื่อให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยน ความคิด ความรู้สึกที่ เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดและ แสดงโขน เพื่อต่อยอด ความสามารภ</p>	<p>1) นักเรียนสะท้อนความคิด ความรู้สึกและผลลัพธ์ 2) รับฟังและชี้แจงต่อคุณค่าของ ผลลัพธ์ 3) ปรึกษาคณะเพื่อส่งเสริมต่อยอด การสืบสานวัฒนธรรมและโขน</p>	<p>- นักเรียน - ครู - เพื่อน - ทีมงานนักแสดง</p>	<p>นักเรียนผู้จัดทำตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง นับถือ เห็นถึงความถนัดของตนเอง ความชอบ และ ส่งผลต่อการศึกษาต่อไปในอนาคต</p>

จากตารางดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่ากิจกรรมที่สร้างให้นักเรียนไขนมีคุณลักษณะเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่า ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการฝึกซ้อม กิจกรรมการเรียน และกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งนักเรียนจะได้รับการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ แนวคิด และกระบวนการเก็บรักษาจากครูผู้สอน ซึ่งครูจะใช้การสื่อสารเนื้อหาใน 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) อธิบายตามตรรกะที่เป็นเหตุเป็นผล เช่น การเก็บรักษาสิ่งของจะช่วยให้หยิบใช้ได้ง่าย เพราะมีความเป็นระเบียบ อุปกรณ์มีความพร้อมใช้งานและยังสวยงามอยู่เสมอ เป็นต้น 2) อธิบายตามแนวคิดความเชื่อเบื้องหลัง คือ ครูผู้สอนจะถ่ายทอดว่าอุปกรณ์หรือสิ่งของต่าง ๆ ทุกอย่างในกระบวนการฝึกหัดและการแสดงไขน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าเพราะมีครูและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ ดังนั้นการทิ้งขว้างสิ่งของที่มีครูเหล่านี้ย่อมไม่ส่งผลดีต่อการดำเนินชีวิต

แต่อย่างไรก็ตามผลลัพธ์ของการมีคุณลักษณะเรื่องการรับรู้คุณค่านี้ แบ่งออกเป็นผลลัพธ์เรื่องการปฏิบัติตัว คือ นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมเนียม ศิลปวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนอยากทำตามสิ่งที่ดีงามและหวังเห็นให้เป็นเอกลักษณ์ต่อไป ในขณะที่ผลลัพธ์อีกประการหนึ่งคือการรับรู้ในเชิงคุณค่าที่ทำให้ภูมิใจ มีความสุข รับรู้ความต้องการหรือความถนัดของตนเองเมื่อได้ทำสิ่งที่ชื่นชอบ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรในโรงเรียนสาธิต มศว คือ การจัดทำหลักสูตรที่หลากหลายนั้นถูกออกแบบเพื่อให้รองรับกับความถนัดที่แตกต่างกันของนักเรียน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มครูได้กล่าวว่ามีคุณค่าอย่างมากที่จัดให้มีหลากหลายหลักสูตร เพราะช่วยทำให้เด็กคนหนึ่งสามารถค้นพบความสามารถของตนเอง ค้นพบได้เร็วผ่านการเรียนรู้ภายในโรงเรียน ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจในอนาคตของนักเรียนได้

“มันคุ้มมากกับการที่ทำให้เด็กคนหนึ่งรู้ว่าตัวเองชอบอะไรไม่ชอบอะไร ไม่ได้บอกว่าเด็กไขนทุกคนจะต้องชอบไขน แต่อย่างน้อยถ้าเขาเข้ามาแล้วเขาจะรู้ว่าเขาชอบหรือไม่ชอบ อันนี้ไม่ใช่ทางฉันทน์ ๆ เวลาขึ้นมหาวิทยาลัยคุณก็อาจจะเปลี่ยนสายไป ซึ่งครูคิดว่ามันคุ้ม” (คุรุทศกัณฐ์, มัธยม L 141 - 143)

“สิ่งที่เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนเลย คือ บุตรจะเก็บของเป็นระเบียบ เขาจะรู้ว่าอันนี้ต้องวางตรงไหน ไม่เกะกะ เพราะเขาจะถูกฝึกจากที่โรงเรียนเลยว่า อันนี้จะวางตรงไหน และเมื่อหยิบใช้ก็ได้สะดวก อีกแง่หนึ่งคือกลัวเพื่อนเหยียบเพราะถ้าเหยียบก็อาจจะหัก หรือเราจะรู้สึกว่ามีของสูงห้ามวางต่ำ อย่างนี้ค่ะ” (มาตาโกมุท, มัธยม L 54 - 56)

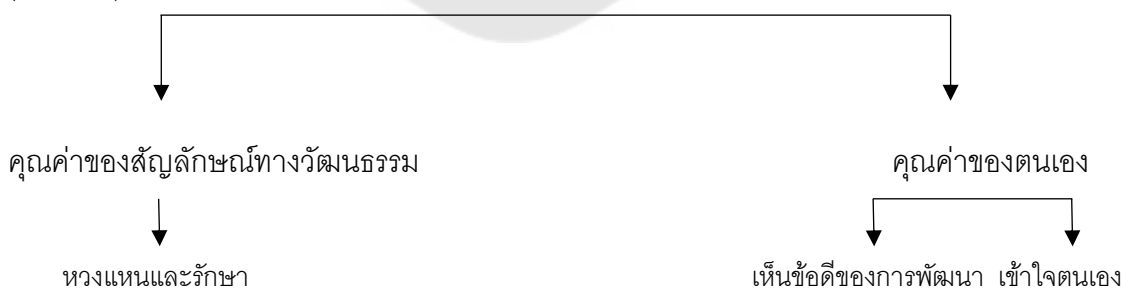
จากผลการวิเคราะห์รหัสเริ่มต้น (Initial code) และรหัสฟุ้งความสนใจ (Focused code) ทำให้เห็นว่ารหัสที่มีความเกี่ยวข้องกับการรับรู้คุณค่า แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ก่อนการแสดง ปรากฏรหัสในกลุ่มการรับรู้ตนเอง คือ มั่นใจ รู้สึก (เห็นค่า สนุก ประทับใจ) รับรู้ความมั่นใจ (อาจารย์เชื่อมั่นต่อนักเรียน) คุณค่า ในระยะที่ 2 ระยะการแสดง ปรากฏรหัสเริ่มต้นคือ มั่นใจ ผ่อนคลาย เชื่อมั่นในตนเอง และระยะที่ 3 หลังการแสดง ปรากฏรหัส เริ่มต้น คือ รู้จักตนเอง ภูมิใจ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในระยะที่ 1 นักเรียนฝึกหัดไขว่คว้าจะมีการรับรู้ เกี่ยวกับความรู้สึกของตนเอง ประเมินความรู้สึก เห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านั้นเพราะทำให้รู้สึกดี คนรอบข้างให้ความเชื่อมั่น จึงเกิดเป็นแรงผลักดันในการซ่อมและเรียนรู้ ในระยะที่ 2 นักเรียนได้สะท้อนว่าการรับรู้คุณค่าที่เกิดขึ้นภายในจิตใจตนเอง จนทำให้เกิดความมั่นใจ ผ่อนคลาย และระยะที่ 3 นักเรียนได้สะท้อนเรื่องการรับรู้คุณค่าของตนเอง คุณค่าของปฏิบัติที่ส่งผลดี มีความภูมิใจและรู้จักตนเองได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามจากข้อค้นพบ (Finding research) พบว่าเงื่อนไขที่สร้างให้นักเรียนรับรู้คุณค่าต่าง ๆ ได้นั้น เกิดจากการให้ความหมายของสัญลักษณ์เหล่านั้นในเชิงบวก ส่งผลให้เกิดความต้องการให้เกิดซ้ำ ๆ ต่อเนื่อง และอยากให้มีคุณค่าเพิ่มมากขึ้น จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 5

คุณลักษณะที่ 3 การรับรู้คุณค่า

เอกลักษณ์ของกิจกรรม รร.สาธิต มศว

การสอนเรื่องการอนุรักษ์สิ่งของ เพิ่มคุณค่า เช่น การกล่าวชื่นชม

แจกแจงบทบาทหน้าที่ให้แต่ละคนมีหน้าที่รับผิดชอบ การถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับสัญลักษณ์ในเชิงคุณค่า (นามธรรม)

เงื่อนไขที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่ 3 การรับรู้คุณค่า

การให้ความหมายสัญลักษณ์/ เหตุการณ์ในเชิงบวก

ภาพประกอบ 5 สรุปคุณลักษณะย่อยและเงื่อนไขที่เกี่ยวกับการรับรู้คุณค่า

ดังนั้นในคุณลักษณะที่ 3 การรับรู้คุณค่า สามารถสรุปได้ว่า เป็นความรู้สึก ความคิดที่เห็นถึงผลดี หรือคุณค่าในเชิงนามธรรมมากกว่าสภาพหรือรูปลักษณะภายนอก โดยให้ความหมายต่อสัญลักษณ์เหล่านั้นว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อตนเอง จึงต้องการให้ดำรงอยู่ต่อไปไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรมหรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นเพราะเป็นสิ่งที่มีความหมาย โดยองค์ประกอบย่อยของคุณลักษณะนี้คือ คุณค่าในเชิงของวัฒนธรรม ดังเช่น การอนุรักษ์สิ่งของ ไม่ทิ้งขว้าง เพราะสัญลักษณ์เหล่านี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเป็นตัวแทนของครูอยู่ นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบเรื่องการเห็นรับรู้เกี่ยวกับความรู้สึกของตนเอง เห็นคุณค่าจากผลลัพธ์ของความรู้สึกนั้น ๆ เช่น ความรู้สึกภาคภูมิใจเมื่อได้รับเสียงปรบมือให้กำลังใจจากผู้ชม ส่งผลให้เสียงปรบมือนั้นเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่ตอบรับว่าผลลัพธ์จากกระทำของนักเรียนเป็นสิ่งที่ดี ซึ่งนักเรียนได้ให้ความหมายต่อเสียงปรบมือเหล่านั้นในเชิงบวก เมื่อมีความภาคภูมิใจนักเรียนย่อมอยากรักษาคุณค่าของสิ่งเหล่านั้นให้เกิดเพิ่มมากขึ้น เกิดบ่อยขึ้น เป็นต้น อย่างไรก็ตามพบว่าเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้นักเรียนเกิดการรับรู้คุณค่า คือ การให้ความหมายต่อสัญลักษณ์เหล่านั้นในเชิงบวก

คุณลักษณะที่ 4 บุคลิกภาพและอุปนิสัย

บุคลิกภาพและอุปนิสัยเป็นอีกคุณลักษณะที่ถูกสะท้อนว่าเป็นผลลัพธ์อันเกิดจากกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดใจของโรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร จากผลการเก็บข้อมูลผู้วิจัยพบว่า เบื้องต้นนักเรียนส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับช่วงวัย ซึ่งในกระบวนการพัฒนาช่วยปรับให้บุคลิกภาพมีความเหมาะสมมากขึ้น นอกจากบุคลิกภาพแล้ว ครูได้สะท้อนข้อมูลว่าร่างกายของนักเรียนฝึกหัดใจจะมีความแข็งแรง แข็งแกร่งมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ร่างกายมีความสมดุลในการเคลื่อนไหวและมีความสง่า ซึ่งรหัสที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะนี้ประกอบด้วย บุคลิกภาพ แข็งแรง ท่าทาง (การทรงตัว) สรีระ สง่างาม พละกำลัง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในกลุ่มคำสำคัญเป็นคำที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพและความแข็งแรงของร่างกาย สอดคล้องกับคำสะท้อนของนักเรียนและครู ดังนี้

“เห็นได้ชัดที่สุดเขาเรียกว่าความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่บางที่ไม่มีความสง่างาม เดินหลังค่อม เออไม่แข็งแรง กล้ามเนื้อเขาเดินก็ลุ่ม สะกิดขานิดเดียวก็ลุ่มแล้ว สะดุดก็ลุ่มแล้ว ก็มี คือเขาแข็งแรงและสง่าขึ้นเลยนะ” (ครูนนทก, ประถม L 281 - 283)

“บุคลิกภาพเนี่ยยิ่งตัวพระยิ่งไม่ต้องห่วงเลย เปลี่ยนแน่นอน เพราะจากเด็กบางคนที่มาเรียนเริ่มแรกเนี่ย หลังค่อม นะ แบบว่า เดินไม่ค่อยแบบว่า ไม่ค่อยเงยหน้า เงยตา เดินค่อมอะไรอย่างเนี่ย เราจะปรับบุคลิกหมด จะเดินตัวตรงขึ้น ดูภูมิฐานขึ้น นิ่งขึ้น แล้วก็การพูดก็จะสุภาพขึ้น นิ่งขึ้นอะฮะ ส่วนตัวยักษ์ ตัวยักษ์ก็ยิ่งสง่าใหญ่เลย คือก็จะดูภูมิฐานขึ้น ดูดีขึ้น อันนี้บุคลิกภาพของเขา คือการฝึกโซนเนี่ย มัน มันเป็นการฝึกบุคลิกภาพทางอ้อมอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นเรื่องบุคลิกภาพของของคนทีเรียนโซน หรืออะไรอย่างเนี่ย ไม่ว่าจะเป็นการเดิน การอย่างเอาง่าย ๆ การนั่งพับเพียบ แต่ก่อนเรียนใหม่ๆเขาจะนั่งพับเพียบได้ไม่นานเลย”
(ศุภรามา, ประถม L 266 - 272)

สิ่งที่เห็นชัด ๆ นะ มารยาทเขาจะมีมากขึ้น เพราะได้รับการขัดเกลาจากโซน ว่าเธอจะมหาครูต้องอย่างนี้ อยู่ดี ๆ เธอจะพรวดพราดเข้ามาไม่ได้ เขาจะมีกาลเทศะ สัมมาคาราวะ กิริยามารยาทที่ค่อนข้างจะ เปลี่ยนไปในทางที่ดี อะไรอย่างเนี่ย ครับผม (ศุภรามา, มัธยม L 282 – 285)

“ตั้งแต่ฝึกโซนอะคะก็แบบเวลาเรานั่งใช้ใหม่คะ แล้วก็ด้านหลังตรง แล้วก็ให้ดูสง่างาม เวลาเราไปคุยหรือไปพูดอะไรกับคนอื่นแล้วก็ได้ นั่งหลังตรงก็จะไม่ดูแบบหลังออะไรแบบนี้คะ”
(มณีเมขลา, ประถม L 180 - 181)

นอกจากการฝึกหัดช่วยพัฒนาด้านบุคลิกภาพแล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังได้สะท้อนว่า อุนิสมัยมีการเปลี่ยนแปลงหลังได้เข้าเรียนในหลักสูตรโซน เช่น มีความสุขุม ไม่ลูกลี้ลูกลอน มีความละเอียดในเรื่องการดูแลตนเองให้แต่งกายที่สะอาด มีความละเอียดลออในการพิจารณางาน ศิลปะทำให้รู้สึกซาบซึ้งถึงแนวคิดและความดีงามที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับรหัสที่เกี่ยวข้องกับอุนิสมัยที่เกิดขึ้นหลังการฝึกหัดโซน คือ รหัสคำว่า นิ่ง (บุคลิกภาพ) ให้เกียรติ และอ่อนโยน เป็นรหัสที่มีความเกี่ยวข้องกับอุปนิสัยที่ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนว่าเป็นคุณลักษณะเพราะทำให้เกิดความสุข อิ่มเอมใจ และช่วยพัฒนาวิถีชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาของการศึกษานั้นคือ การศึกษาช่วยทำให้มนุษย์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือมีความเป็นคน เป็นกลุ่มสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบและพัฒนาวิถีชีวิตเพื่อให้กลุ่มชนชาติยังคงดำรงอยู่ อยู่รอดไม่ถูกกลืนกิน ดังคำกล่าว

“ด้วยปรัชญาของการศึกษาคือการกล่อมเกล่าให้คนกลายเป็นมนุษย์ หมายความว่ามีความเป็นคนที่มีความตั้งใจอ่อนโยน มีเมตตา คิดเป็น คิดหาทางแก้ไขปัญหาอย่างคนที่ชาญฉลาด เพราะมนุษย์คนนั้นเป็นคนที่มีความรู้ มีความฉลาด มีสติสัมปชัญญะ ซึ่งหลักสูตรไขนาก็ได้ล้อต่อปรัชญานั้น การเรียนนี้ไม่ได้เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้วิชานั้นแต่เด็กจะเกิดการกล่อมเกล่าจิตใจให้คนกลายเป็นคน ในเนื้อหาได้สอนมากมายเกี่ยวกับความดีความเลว เหตุผล ของคน แต่ละคนตัวละครแต่ละตัว พอเด็กได้รับการสอนเขาก็จะค่อย ๆ คิด แล้วสะท้อนกลับเข้าไปในหัวคิดของเขา เขาจะรู้ว่าทำไมเขาต้องตั้งใจ หรือถ้าเขาทำแบบนี้ ทำตัวไม่ น่ารักก็ไม่มีใครรักเขา เขาจะอยู่แล้วไม่มีความสุข แต่สิ่งหนึ่งที่หนูต้องรู้ คือ หนูต้องให้เกียรติคนอื่นก่อน หนูต้องอ่อนโยนต่อคนรอบข้างนะ เพราะฉะนั้นจะเห็นว่าไม่มีเด็กไหนคนไหนนิสัยก้าวร้าว เอกลักษณะเลยคือเขาจะอ่อนน้อม เขาจะให้ความเคารพกับสิ่งรอบข้าง เขาจะช้าและนิ่ง นิ่งคือเขาสุขุม เขาจะอิมเอมกับประสบการณ์ของเขา นั่นคือสิ่งที่การศึกษามอบให้ เขา (ยิ้ม)” (คุรุมาัจฉานุ, มัธยม L 256 - 266)

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวผู้วิจัยพบว่าการก่อร่างสร้างตัวของคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพและอุปนิสัย นักเรียนถูกฝึกมาตั้งแต่ระยะที่ 1 จนถึงระยะที่ 3 และกลายเป็นคุณลักษณะที่ติดตัวหลังจากฝึกหัดจนไป จากการสะท้อนข้อมูลเพื่ออธิบายเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเสริมคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพและอุปนิสัย สามารถสรุปได้ดังตาราง 14

ตาราง 14 สรุปกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่ 4 บุคลิกภาพและอุปนิสัย

กิจกรรมหลัก	เป้าหมาย	การปฏิบัติของนักเรียน	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	ผลลัพธ์
<p>1) กิจกรรมการเตรียมร่างกาย</p> <p>ระยะ 1</p> <p>-ขั้นตอนที่ 2 การจัดการเรียนการสอนและถ่ายทอดแนวคิดประเพณีปฏิบัติของกลุ่ม</p> <p>-ขั้นตอน 4 กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเอง</p>	<p>เพื่อให้มีนักเรียนมีบุคลิกภาพที่ดี ส่วน และอุปนิสัยที่ดีที่เหมาะสมกับการแสดง</p>	<p>1) ออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง</p> <p>2) ยึดกล่ามน้ำใจและอบอุ่นร่างกาย เพื่อไม่ทำให้ร่างกายต้องบาดเจ็บ</p> <p>3) ตัดตัวเพื่อเพิ่มความอ่อนช้อย</p> <p>4) กำกับควบคุมตนเองเพื่อให้มีกิริยาท่วงท่าสง่างาม เช่น ไม่นั่งหลังงอ ไม่เดินหลังค่อม เดินช้าและนุ่มนวล เป็นต้น</p> <p>5) วางตัวให้มีบุคลิกภาพที่ดี นำมอง และใส่ใจตนเอง</p>	<p>-นักเรียน</p> <p>-ครู</p> <p>-เพื่อน</p>	<p>-นักเรียนมีบุคลิกภาพที่ดี สง่างามและมี ความแข็งแรง เช่น ไม่เดินสะดุดล้มได้ง่าย เป็นต้น</p> <p>-นักเรียนมีมารยาทได้เหมาะสมกับกาลเทศะ และใส่ใจเรื่องการแต่งกายของตนเอง</p> <p>-นักเรียนแสดงออกได้ถึงการชื่นชมกับวัฒนธรรมและนำมาปรับใช้กับชีวิตประจำวัน</p>

จากตารางดังกล่าวทำให้เห็นว่ากระบวนการเรียนการสอนและการฝึกซ้อมนักเรียนต้องยึดถือปฏิบัติในเรื่องการมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมตลอดเวลา รวมถึงนักเรียนจะถูกขัดเกลาอุปนิสัยให้มีความสุขุม ไม่แสดงกิริยาพรวดพรวดหรือลุกลี้ลุกรน อันเกิดจากกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนไม่สามารถเคลื่อนไหวได้เร็ว ดังเช่น การนั่งพับเพียบและลุกขึ้นยืนที่ไม่สามารถลุกได้อย่างรวดเร็ว การมีกติการองการซ้อมที่ไม่ให้มีเสียงรบกวน ดังนั้นการเปลี่ยนอากัปกิริยาหรือการเคลื่อนไหวจึงต้องค่อยเป็นค่อยไปเพื่อไม่ทำให้เกิดเสียง เป็นต้น นอกจากนี้ยังเกิดจากกุศโลบายต่าง ๆ ดังเช่น นักเรียนโขนต้องสวมหัวโขนที่มีรูสายตาขนาดเล็ก ส่งผลให้มีวิสัยทัศน์ที่แคบ มองไม่เห็นสิ่งที่อยู่รอบข้าง จึงเป็นสิ่งที่ทำให้นักเรียนต้องใช้สติ สมาธิอยู่กับตนเอง และระมัดระวังมากขึ้น ดังนั้นอากัปกิริยาจึงไม่สามารถเคลื่อนไหวได้เร็วหรือปรับเปลี่ยนทิศทางที่ผิดไปจากการซ้อม เพราะอาจทำให้เดินชนกับเพื่อนนักแสดงได้ จึงเป็นสาเหตุให้นักเรียนถูกขัดเกลาอุปนิสัยให้เกิดความนิ่ง สุขุม รักษาการทรงตัวได้ดี นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มนักเรียนฝึกหัดโขนจะมีการดูแลบุคลิกภาพของตนเองให้ตรงกับเรื่องการแต่งกาย ที่ต้องแต่งกายให้สะอาด มีการประพรมน้ำหอม เนื่องจากเครื่องแต่งกายโขนเป็นสิ่งที่มีความหนัก แนบตัวและมีผ้าที่หนา รวมถึงการสวมหัวโขนนั้นมีการระบายอากาศได้น้อย ทำให้มีเหงื่อออกจำนวนมาก อาจส่งผลต่อกลิ่นตัว ดังนั้นนักเรียนฝึกหัดโขนจึงต้องใส่ใจรายละเอียดเกี่ยวกับการแต่งกายของตนเองเป็นพิเศษ

“พอมานั่งฝึกโขนบู๊ เราจะเป็นคนเสียบด้วยตัวของเราขึ้นมาเอง สังเกตเลยว่าพวกครูนาฏศิลป์อย่างนี้ครับ เวลาเขานั่ง เขาทำ จะนั่งคอตตรง การแต่งตัว เขาจะแต่งตัวแบบเนียบ ๆ อะครับ เนียบแบบครูนาฏศิลป์ แต่ว่าเขาก็เอาปรับให้เป็นตัวเราเองว่า เออ เสื้อผ้าสะอาด ผมก็ต้องปรับ ต้องมีน้ำหอม มีฉัดด้วยให้มันหอม เวลาไปเรียน เพราะว่าฝึกโขนนะเนาะ เหงื่อมันออกเยอะ เราต้องทำอะไรให้มันไม่มีกลิ่น ต้องอยู่กับคนอื่นให้ได้” (ไมยราพ, มัธยม L 651 - 655)

จากผลการศึกษาทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า บุคลิกภาพและอุปนิสัยของนักเรียนฝึกหัดโขนที่เกิดขึ้นนี้มีความเกี่ยวข้องกับเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ที่ประกอบการแสดง รวมถึงลักษณะนิสัยของตัวละคร ดังข้อมูลที่พบว่าความเชื่อที่มีการถ่ายทอดในโขนละครนั้น ได้มีข้อความที่บรรยายเกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะของตัวละครที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีและสวยงาม รวมถึงบรรยายข้อความอธิบายลักษณะรูปร่างไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้เรียนสามารถจินตนาการตามได้สอดคล้องกับเรื่องราวในบทละครโขน ดังนั้นนักแสดงที่มาสวมบทบาทเหล่านั้น

ต้องแสดงท่าทางให้เหมือนกับที่ถูกระบุไว้ ประกอบกับชุดและเครื่องประดับมีความพอดีตัวตามทรวดทรงหรือเย็บติดกับตัว ทำให้เป็นการบังคับให้นักเรียนที่สวมใส่ชุดต้องมีบุคลิกภาพที่ใกล้เคียงกับที่กำหนดไว้ ดังนั้นเงื่อนไขหนึ่งของการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพ คือ การแต่งกายที่เข้ารูปและข้อกำหนดในเรื่องรูปลักษณ์ ทำให้นักเรียนตระหนักรู้และอยู่ในทุกอากัปกิริยา

“เรานั่งหลังอ้อมไม่ได้ครับ คือเหมือนกับว่าถ้าเราหลังค่อม ๆ แล้วถ้าเราไม่ฝึกยึดเหนี่ยวเส้นกล้ามเนื้อจะยึด เวลาเราต้องมาใส่ชุดไซนจะรู้สึกอึดอัดและจะปวดเมื่อย เพราะนอกจากจะถูกบังคับด้วยชุดแล้ว ยังมีความหนักที่เราต้องแบกรับ ถ้าเราทำท่าทางไม่เหมาะสมหรือเรียกว่าไม่สง่าเนี่ย น้ำหนักที่กดทับเราจะยิ่งทำให้เราปวดเมื่อยอีกครับ”
(พาลี, มัชยม L 161 - 164)

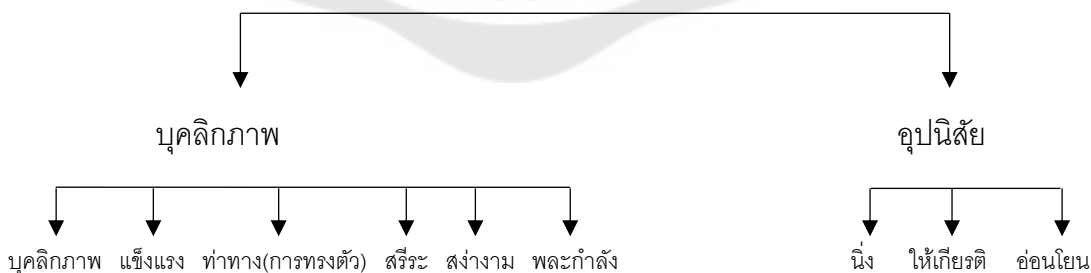
จากข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การมีบุคลิกภาพที่สง่างามย่อมทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่น่ามองและส่งผลดีต่อการแสดง การสวมใส่เครื่องแต่งกายของไซน และไม่ทำให้อวัยวะมีความปวดเมื่อย ดังนั้นสามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 6

คุณลักษณะที่ 4 บุคลิกและอุปนิสัย

เอกลักษณ์ของกิจกรรม รร.สาธิต มศว

การกำชับจากครูผู้สอนให้นักเรียนรักษาสมาคมของร่างกาย

เพื่อเสริมสร้างความสง่าผ่าเผยให้สมกับตัวละครไซนที่ต้องมีความสวยและสง่า

เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่ 4 บุคลิกภาพและอุปนิสัย

การแต่งกายที่เข้ารูปและข้อกำหนดในเรื่องรูปลักษณ์และท่าทางการเคลื่อนไหวของตัวละคร	เงื่อนไขด้านกุศโลบายจากการจำกัดด้านการมอง และน้ำหนักของชุด, ข้อกำหนดเรื่องการเคลื่อนไหวที่ไม่ส่งเสียงดัง
--	--

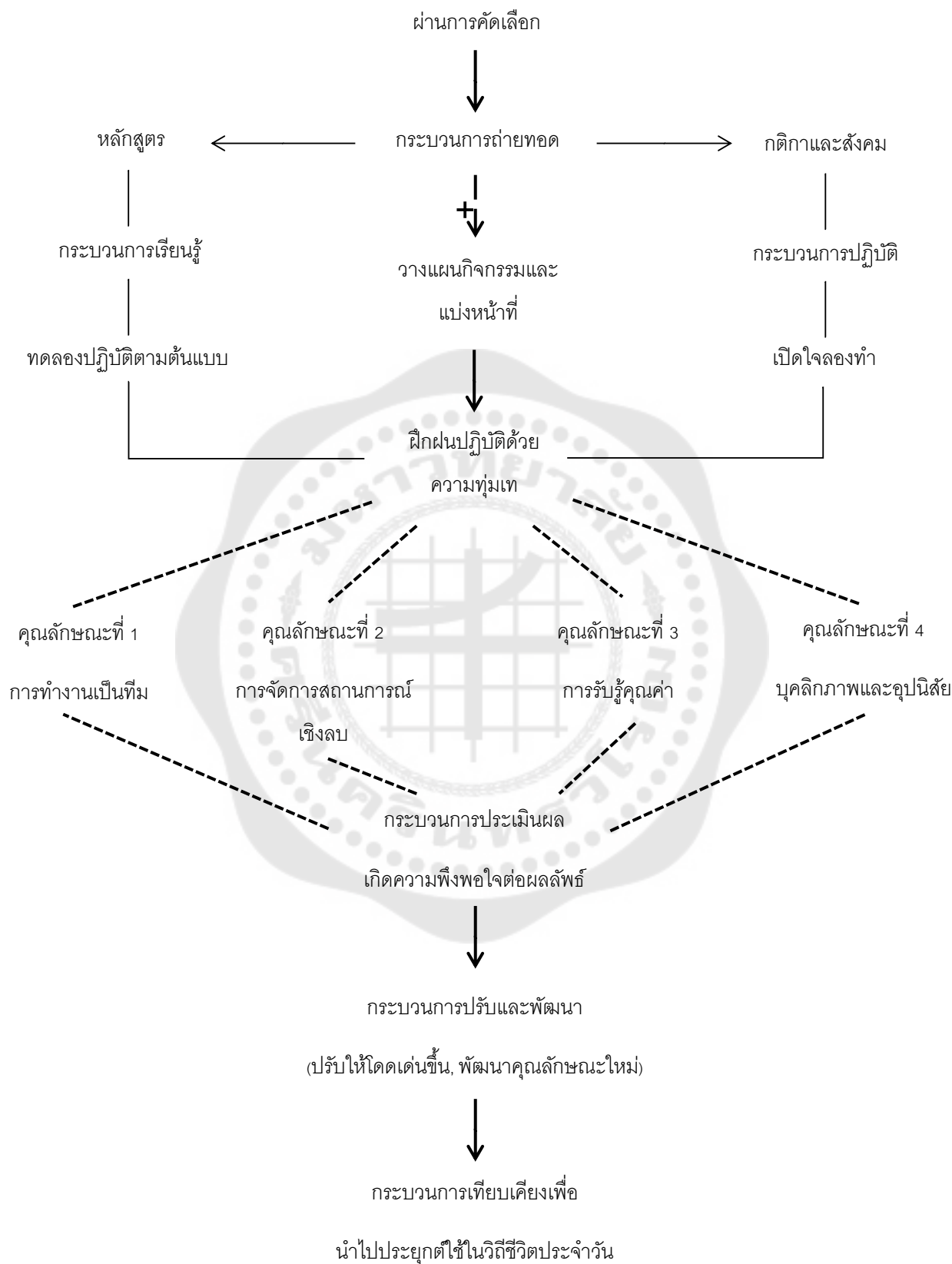
ภาพประกอบ 6 สรุปคุณลักษณะย่อยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพและอุปนิสัย

อย่างไรก็ตามเมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันระหว่างนักเรียนในกลุ่มระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พบว่าบุคลิกภาพและอุปนิสัยของนักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความคล้ายคลึงกัน มีความแตกต่างในเรื่องของการแต่งกายที่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาจะดูแลร่างกายด้วยตนเองและหมั่นใส่ใจต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของตนเอง แต่ในกลุ่มระดับประถมศึกษาจะยังไม่สามารถดูแลด้านบุคลิกภาพหรือการแต่งกายได้ด้วยตนเอง ต้องอาศัยการตักเตือนจากครูและการจัดเตรียมให้จากพ่อแม่ แต่อย่างไรก็ตามคุณลักษณะเรื่องอุปนิสัยจะถูกกลมกล่อมให้มีความนิ่ง อ่อนโยนและรู้จักให้เกียรติผู้อื่นได้ดีขึ้น เพิ่มมากขึ้นเมื่อนักเรียนผ่านการฝึกฝนในการอยู่ในสังคมกลุ่มโซนที่ยาวนานมากขึ้น

ดังนั้นสรุปได้ว่าคุณลักษณะที่ 4 บุคลิกภาพและอุปนิสัย เป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับด้านบุคลิกภาพและพฤติกรรมของนักเรียนฝึกหัดโซนที่ถูกหล่อหลอมจากการเรียนการสอน การฝึกหัด จนมีนิสัยติดตัวอย่างยาวนาน โดยมีคำสำคัญที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะนี้ดังเช่น ความสง่าผ่าเผย และมีความนิ่ง สุขุม อย่างไรก็ตามเงื่อนไขที่ผู้วิจัยพบจากการศึกษาครั้งนี้พบว่าบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นในกลุ่มโซนนี้ถูกฝึกฝนและหล่อหลอมมาจากท่าทางของตัวละคร ข้อกำหนดที่เป็นความเชื่อหรือค่านิยมที่บ่งบอกถึงลักษณะของฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี เช่น ฝ่ายดีจะมีความสวยรูปร่างเหมาะสม หน้าตาคมเข้ม มีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นต้น ในขณะที่ฝ่ายไม่ดี มักมีหน้าตาโกรธขมขื่น ซึ่งตา ไม่ยิ้มแย้ม มีกริยาท่าทางที่รุนแรง ดังนั้นนักเรียนจะได้เรียนรู้ถึงค่านิยมที่ดีและส่งผลให้ปฏิบัติตาม รวมถึงองค์ประกอบของชุดช่วยสนับสนุนให้เกิดความสง่าผ่าเผยเพราะชุดของนักแสดงโซนจะเป็นชุดที่ถูกเย็บติดเข้ากับรูปร่างของผู้แสดง ผ่านการร้อยด้ายเพื่อให้เข้ารูปเห็นสัดส่วน และสวมหัวโซนซึ่งมีความหนักและระบายอากาศได้ดี ดังนั้นนักเรียนจึงต้องมีความอดทนระมัดระวังการเคลื่อนไหวของตนเอง จึงเปรียบเสมือนเป็นกุศโลบายหนึ่งที่นักเรียนโซนจะใช้ในการระมัดระวังท่าทางของตนเอง ทำกิจกรรมได้ช้าลง จึงสอดคล้องกับการมีอุปนิสัยที่อ่อนโยน ให้เกียรติผู้อื่น และสุขุมนุ่มลึก

จากสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นแผนภาพได้

ดังนี้

ภาพประกอบ 7 สรุปกระบวนการและคุณลักษณะของผู้เรียนที่ฝึกหัดโยน

ตอนที่ 3 การพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูล

ในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามแนวทางการพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded theory) ซึ่งให้ความสำคัญกับการสร้างทฤษฎีที่ถูกสังสมข้อมูลมาจากผู้ที่เป็นเจ้าของประสบการณ์ ที่ถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ความคิด ความรู้สึกและการตีความหมายของประสบการณ์เหล่านั้น กระบวนการที่ใช้ในการสกัดและวิเคราะห์ได้ดำเนินการไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล โดยมีผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้สร้างความรู้ร่วมกัน (Construct) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลและกลับมาวิเคราะห์ พร้อมทั้งตั้งสมมติฐานภาคสนาม (Working hypothesis) เพื่อพยายามอธิบายเหตุการณ์ เรืองราว การให้ความหมายผ่านการถ่ายทอดของผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ ยกตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในระยะแรก พบว่ากระบวนการสร้างตัวตนหรืออัตลักษณ์ของกลุ่มมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงานเป็นทีม เพราะข้อมูลได้เผยให้เห็นว่า กลุ่มไหนถือเป็นสังคมใหญ่ที่รวมผู้คนที่น่าสนใจในเรื่องเดียวกันมาทำกิจกรรมร่วมกัน ดังเช่น การพูดคุยแลกเปลี่ยนเทคนิคหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน แต่กระนั้นผู้วิจัยได้พบว่าการรวมกลุ่มเช่นนี้แตกต่างจากการรวมกลุ่มทั่วไปของกลุ่มคนที่รักในสิ่งเดียวกัน เพราะกลุ่มสังคมไหนจะมีความเชื่อกลุ่มที่แฝงเข้ามาเป็นความเชื่อหรือค่านิยมที่ถ่ายทอดมาอย่างยาวนาน บางส่วนถูกระบุไว้ในประวัติศาสตร์และได้ทำสืบทอดกันมาเพราะเป็นสิ่งที่ดี ดังนั้นหากสมาชิกใหม่ที่จะเข้ามา หรือเป็นกลุ่มนักเรียนฝึกหัดไหน จะต้องเรียนรู้ไม่เพียงแต่กิจกรรมของกลุ่มเท่านั้น แต่ยังต้องเรียนรู้ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีเหล่านี้ด้วยเช่นเดียวกัน

ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสงสัยหลายประการว่าคุณลักษณะนี้ เกิดขึ้นได้อย่างไร เกิดจากกระบวนการใดที่เป็นกระบวนการสำคัญ รวมถึงเงื่อนไขที่ทำให้บุคคลเหล่านี้แตกต่างกันออกไปจากกลุ่มเด็กปกติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พัฒนาทฤษฎีเพื่อใช้ในการอธิบายถึงกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนที่ผ่านการฝึกหัดไหน โดยเบื้องต้นในระยะแรกผู้วิจัยศึกษาเพื่ออธิบายเกี่ยวกับกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดไหนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร พบว่ามีทั้งสิ้น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ก่อนการแสดง มีทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเปิดรับสมัครนักเรียนเพื่อเข้าศึกษาในหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอนและถ่ายทอดแนวคิดประเพณีปฏิบัติของกลุ่ม 3) การวางแผนประชุมเพื่อจัดกิจกรรมแสดงโชว์ประจำปี และ 4) กระบวนการฝึกซ้อมเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเอง

ระยะที่ 2 ระยะการแสดง มีทั้งสิ้น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมก่อนการแสดงบนเวที โดยมีการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจและเตรียมตัวและตรวจสอบก่อนขึ้นเวที 2) การแสดงบนเวที

ระยะที่ 3 หลังการแสดง มีขั้นตอนทั้งสิ้น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การไหว้ครูโขนเพื่อขอขมาลาโทษ 2) การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน 3) การทบทวนและถอดบทเรียนหลังการแสดง

จากนั้นผู้วิจัยพยายามสกัดข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดังกล่าว โดยผู้วิจัยสกัดออกเป็นแต่ละรหัส และค้นหาคำซ้ำที่ถูกกล่าวถึงบ่อยครั้งเพื่อบ่งบอกเรื่องของการให้คุณค่าและความหมายของสิ่งนั้น จากนั้นผู้วิจัยนำคำที่ถูกเลือกเป็นคำสำคัญทั้งสิ้น 63 คำ ย้อนกลับไปสอบถามกับผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ ผ่านการพิจารณาในแต่ละประเด็นเหล่านั้นว่า ผู้ใดจะเป็นผู้ตอบคำถามในเชิงของแนวคิดค่าเหล่านั้นได้ดีที่สุด ดังนั้นผลการวิจัยที่ได้นำเสนอ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าคุณลักษณะที่เกิดขึ้นหลังการฝึกหัดโขนของนักเรียน เกิดขึ้นใน 4 คุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ คุณลักษณะที่ 1 การทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นลักษณะของการร่วมกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยมีเป้าหมายร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม และพยายามวางแผน แบ่งบทบาท พัฒนาความสามารถของตนเองเพื่อนำมาประกอบกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม และทำให้ทีมประสบความสำเร็จ คุณลักษณะที่ 2 การจัดการสถานการณ์เชิงลบ เป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของพฤติกรรม การลงมือปฏิบัติที่เห็นได้ชัดเจนในเรื่องของการพยายามคลี่คลายสถานการณ์เชิงลบผ่านการควบคุม บังคับตนเอง และปรับเปลี่ยนตนเอง เพื่อสนับสนุนเป้าหมายที่วางไว้ทั้งของตนเอง เช่น เป้าหมายเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเองให้จดจำท่าทางและรำจำจนทำให้ครูผู้สอนเห็นถึงศักยภาพและถูกเลือกไปแสดง รวมถึงเป้าหมายรวมของกลุ่ม คือ การแสดงที่ได้รับการประเมินจากคนภายนอกหรือผู้ชมว่าเป็นการแสดงที่ดี มีความประทับใจในการรับชม เป็นต้น ซึ่งในคุณลักษณะที่ 2 ผู้วิจัยพบว่า นักเรียนโขนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อให้ตนเองไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ โดยใช้คำว่า จัดการ นั่นคือ การปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปลง จัดระบบให้เป็นขั้นตอนอันนำไปสู่ผลลัพธ์ที่คาดหวังไว้ โดยการจัดการตามความหมายในคุณลักษณะที่ 2 นี้ แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ การจัดการตนเอง การจัดการอารมณ์ และการจัดการความคิด

คุณลักษณะที่ 3 การรับรู้คุณค่า เป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการฝึกหัดโขน ซึ่งมีประโยชน์ต่อในเชิงของการขัดเกลาทางจิตใจให้เกิดการรับรู้คุณค่า เห็นคุณค่า ประเมินและปรับสิ่งที่ดีเข้ามาใช้ภายในตนเอง ยกตัวอย่างการรับรู้คุณค่าของวัฒนธรรม นักเรียนได้สะท้อนผลว่าการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมช่วยทำให้เห็นสิ่งที่ดีงาม อันเป็นมรดกของชาติ ทำให้มนุษย์เป็นบุคคลที่ได้รับการพัฒนาแล้ว หากสังเกตบุคคลที่มองเห็นว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดีงาม ล้วนแล้ว

อยากเป็นผู้สืบสานและถ่ายทอดต่อทั้งสิ้น คุณลักษณะดังกล่าวย่อมมาพร้อมกับเรื่องของ การเสียดสี อดทน พยายาม เพื่อมิให้สิ่งดี ๆ ต้องสูญหายไป นอกจากนี้การรับรู้คุณค่านี้ ไม่เพียงแต่ให้ ความหมายในเชิงวัฒนธรรมเท่านั้นแต่ยังให้ความหมายครอบคลุมต่อการรับรู้คุณค่าของตนเอง ซึ่งเป็นอำนาจภายในอย่างหนึ่งซึ่งช่วยส่งเสริมให้บุคคลเกิดแรงขับเคลื่อนและเห็นผลดีจากการ พัฒนาตนเอง ดังเช่น หากเราเห็นคุณค่าในตนเอง บุคคลนั้นย่อมมองเห็นความดีงามและอยาก ส่งผ่านความดีงามให้ผู้อื่น หากมองเห็นความดีงามจากประสบการณ์ที่ผ่านมาย่อมบอกกล่าว ถ่ายทอดกับรุ่นน้องเพื่อให้สมาชิกใหม่พัฒนาตนเองได้เร็วมากขึ้น เป็นต้น คุณลักษณะที่ 4 บุคลิกภาพและอุปนิสัย ถือเป็นคุณลักษณะทางด้านกายภาพที่สามารถสังเกตเห็นได้จาก พฤติกรรมที่แสดงออกจากการเคลื่อนไหว ท่าทาง หรือการใช้ชีวิตแต่ละวันที่บุคคลนั้นได้แสดงออก บ่อยครั้ง ซ้ำไปซ้ำมาอย่างต่อเนื่องจึงถูกเรียกว่าเป็นนิสัย

ทั้งนี้ในกระบวนการยกระดับของรหัสต่าง ๆ เป็นแนวคิดเพื่อใช้ในการพัฒนาเชิงทฤษฎี จากข้อมูล ผู้วิจัยได้พบว่าขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะถูกแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) ขั้นตอนการสร้างคุณลักษณะ 2) ขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะ และ 3) ขั้นตอนการประยุกต์คุณลักษณะให้เข้ากับวิถีชีวิต ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีกระบวนการย่อย และเงื่อนไข กระตุ้นการพัฒนา สามารถสรุปได้ดังตาราง 15

ตาราง 15 ตารางยกระดับแนวคิดจากกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่าน
การฝึกหัดไซน

ขั้นตอนการพัฒนา	กระบวนการย่อย	ตัวอย่างสถานการณ์	เงื่อนไขกระตุ้นการพัฒนา
ขั้นการสร้างคุณลักษณะ	กระบวนการเรียนรู้และการปฏิบัติ		<ul style="list-style-type: none"> - ความชื่นชอบและสนใจ - ความสามารถในการปฏิบัติ - ได้รับการยอมรับ (จากตนเองและจากผู้อื่น) - มีสิ่งจูงใจและเป้าหมาย
	- ถ่ายทอดเนื้อหาความรู้โดยตรงจากหลักสูตร	- ครูชวนสนทนาเรื่องราวของรามเกียรติ์ และสนทนาทางการร่ายรำเป็นตัวอย่าง	
	- ทดลองปฏิบัติ	- นักเรียนเริ่มทดลองปฏิบัติตามครู	
	- เรียนรู้จากการปฏิบัติ	- นักเรียนเรียนรู้ความสามารถของตนเองและประเมินความชอบและวางเป้าหมาย	
ขั้นการพัฒนาคุณลักษณะ	กระบวนการปฏิบัติ		<ul style="list-style-type: none"> - กฎและธรรมเนียมปฏิบัติ (กระทำเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับกฎหรือธรรมเนียม) - ค่านิยมและความเชื่อ - ระดับความท้าทายสมดุลงกับความสามารถ - ประสบการณ์ (เปรียบเทียบกับประสบการณ์ที่ผ่านมา) - เห็นประโยชน์ที่ทำให้ตนเองไปสู่เป้าหมายได้
	- ฝ่าฝืนต่อความท้าทาย	- นักเรียนประสบกับปัญหาความขัดแย้งหรือสถานการณ์ที่ทำลายต่อการปฏิบัติของตนเอง เช่น ไม่สามารถจำทำไม่ได้ ไม่สามารถทำตามตัวอย่างได้ เป็นต้น แต่นักเรียนใช้ความพยายาม ความคิดแก้ปัญหา จัดการต่อปัญหาเพื่อให้ตนเองสามารถปฏิบัติได้ตามเป้าหมาย	

ตาราง 15 (ต่อ)

ขั้นตอนการพัฒนา	กระบวนการย่อย	ตัวอย่างสถานการณ์	เงื่อนไขกระตุ้นการพัฒนา
	- ผื่นและฝีกตนให้ก้าวผ่านความท้าทาย	- แม้การฝีกซ้อมจะทำให้เกิดความเมื่อยล้า และใช้เวลานาน แต่นักเรียนจะใช้วิธีการ “ผื่น” กับความอยาก ความต้องการ ความอ่อนเพลียของร่างกาย เพื่อแบ่งเวลาวางของตนเองมาใช้ในการฝีกซ้อมได้อย่างสม่ำเสมอ นักเรียนแสดงให้เห็นถึงความทุ่มเทต่อการปฏิบัติเพื่อให้ถึงเป้าหมาย เช่น ฝีกซ้อมที่บ้านเป็นประจำ อัดคลิปมาปรึกษากับครู เป็นต้น	
ขั้นประยุกต์คุณลักษณะเข้ากับวิถีชีวิต	<p align="center">กระบวนการประเมินและการปรับปรุงพัฒนา</p> - ทบทวนและประเมินคุณค่าของการกระทำ	- ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ทบทวนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นักเรียนมองเห็นจุดที่ตนเองพัฒนาของตนเอง โดยนักเรียนและครูช่วยกันสะท้อนทางออกหรือวิธีการแก้ไข	- เห็นประโยชน์ของการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง - มีความคุ้นชิน สามารถปฏิบัติได้เป็นประจำ - ได้รับความที่ต้องการเป็นไปตามที่คาดหวังได้อย่างต่อเนื่อง
	- ปรับให้เข้ากับตัวตนและคนรอบข้าง	- นักเรียนพยายามนำบทเรียนและความรู้มาปฏิบัติเพื่อให้เกิดภาพลักษณ์หรือการรับรู้ที่ตนเองต้องการ เช่น	

ขั้นตอนการพัฒนา	กระบวนการย่อย	ตัวอย่างสถานการณ์	เงื่อนไขกระตุ้นการพัฒนา
	<p>- ทำต่อเนื่องจนเป็นนิสัยและเป็นตัวตน</p>	<p>ต้องการเป็นคนที่คุณให้ ความสนใจ เป็นที่รักใคร่ ของเพื่อน นักเรียนจะ แสดงออกถึงการปฏิบัติ ตามธรรมเนียมกลุ่ม ไม่ ก้าวร้าวกับครู ซึ่งถูก ประยุกต์ในบริบทต่าง ๆ เช่น ครอบครัว เพื่อน วิชา อื่น ๆ เป็นต้น</p> <p>- รางวัลของนักเรียนโชน และนักแสดงทุกคน คือ เสียงปรบมือและคำชื่นชม จากผู้ชม ดังนั้นเมื่อมี ความต้องการให้เกิด สถานการณ์ดังกล่าวทุก ครั้ง นักเรียนยอมทำซ้ำ ๆ ปฏิบัติต่อเนื่องจน กลายเป็นอุปนิสัย</p>	

จากตารางยกระดับแนวคิดดังกล่าว สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ว่าขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนฝึกหัดโชน มีทั้งสิ้น 3 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนประกอบด้วยกระบวนการย่อยที่ต่อเนื่องกัน และสามารถวนกลับมาสร้างเสริมคุณลักษณะเพิ่มขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามตามข้อค้นพบ (Finding research) ครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า คุณลักษณะที่เกิดจากการฝึกหัดโชนมีกระบวนการที่ต่อเนื่อง ซ้ำไปซ้ำมา สามารถสร้างเพิ่มขึ้นได้ สามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างยืดหยุ่น และเกิดขึ้นได้ต่อเนื่องยาวนานเมื่อนักเรียนมีการสั่งสมประสบการณ์มากขึ้น เพราะนักเรียนโชนจะเกิดกระบวนการ เรียนรู้ ทดลอง ปฏิบัติให้เป้าหมายลุล่วง และ รวบรวมประสบการณ์เพื่อประเมินปรับปรุงพัฒนา จนทำให้คุณลักษณะเหล่านั้นถูกขัดเกลาให้มีความละเอียดมากขึ้น จากนั้นจึงนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันอีกครั้ง ซึ่งเป็นกระบวนการที่วนกลับไปอีกครั้ง แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่านักเรียนโชนแต่ละคนอาจมีความแตกต่างเรื่องของกระบวนการสร้างคุณลักษณะ หมายความว่าผลการวิจัยพบว่านักเรียนโชนที่มีประสบการณ์ผ่านมาทั้ง 3 ระยะ ได้แก่ ก่อนการ

แสดง การแสดง และหลังการแสดง นักเรียนเหล่านี้จะมีคุณลักษณะทั้ง 4 คุณลักษณะ ได้แก่ การทำงานเป็นทีม การจัดการสถานการณ์ การรับรู้คุณค่า และมีบุคลิกภาพและอุปนิสัยที่พึงประสงค์ ซึ่งแต่ละคนอาจโดดเด่นมากน้อยแตกต่างกันไป จึงมีระดับของพฤติกรรมที่แสดงออกมาโดดเด่นแตกต่างกันตามแต่ละบุคคล

ผลการพัฒนาทฤษฎีเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งอธิบายกระบวนการที่เป็นเป็นแกนกลางอันนำมาสู่การเกิดคุณลักษณะและเงื่อนไขที่ผลักดันสู่การพัฒนาคุณลักษณะจนนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จึงได้ค้นพบว่าความแตกต่างของระดับพฤติกรรมของนักเรียนในชั้นนั้น เกิดจาก ประสบการณ์ที่ได้พบกับสถานการณ์ที่ทำหายแตกต่างกันไป ดังนั้นสถานการณ์ที่ทำหายจึงเปรียบเทียบได้ใน 2 มิติ คือ มิติของอุปสรรคที่กั้นขวางการสร้างและพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน และอีกมิติหนึ่งคือแหล่งกำเนิดคุณลักษณะใหม่ที่คุณครูใช้ในการค้นพบตัวตนของตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอยกคำเรียกสถานการณ์ที่ทำหายจากคำพูดของผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มครูที่เรียกว่า ด่าน ซึ่งสอดคล้องตามพจนานุกรม ที่ให้ความหมายของด่านว่าเป็น ทางผ่านหรือ ทางกั๊กกัน นั้นหมายถึงจุดที่ใช้ในการเชื่อมระหว่างทางหนึ่งกับอีกทางหนึ่ง สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ทำหายที่เชื่อมระหว่างประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ ดังนั้นนักเรียนที่จะผ่านจุดนี้ได้ นักเรียนต้องมีคุณสมบัติบางประการเพื่อให้ด่านคือ ทางผ่าน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้นำมาเปรียบเทียบกับเนื้อหาในรามเกียรติ์ที่ใช้คำอธิบายตอนสำคัญของละคร เรียกว่า ด่าน เช่น หักด่านไมยราพ หักด่านบาดาล เป็นต้น โดยคำว่าหักในความหมายนี้ หมายถึง การฝ่าฟัน ทำลาย หักล้าง สิ่งที่เป็นอุปสรรคเพื่อก้าวผ่านไปสูเป้าหมายคือการชนะการสู้รบในบทละคร ดังนั้นผู้วิจัยได้หยิบยกความหมายและคำเรียกทฤษฎีนี้ว่า เป็นทฤษฎีหักด่าน

ทฤษฎีหักด่าน ในที่นี้หมายถึงทฤษฎีที่อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัด โดยมีความมุ่งหมายเพื่อขยายความองค์ประกอบของกระบวนการที่นำมาสู่การสร้างและพัฒนาคุณลักษณะของกลุ่มนักเรียนในชั้น ได้แก่ การทำงานเป็นทีม การจัดการสถานการณ์เชิงลบ การรับรู้คุณค่า และการพัฒนาด้านบุคลิกภาพและอุปนิสัยของนักเรียนฝึกหัด โดยได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าคุณลักษณะดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้และแปรเปลี่ยนได้ ขึ้นอยู่กับด่านที่นักเรียนต้องเผชิญ ดังนั้นการหักด่านได้นั้นนักเรียนจะเกิดการปฏิบัติใน 2 ร. 2 ล. ได้แก่

- 1) 2 ร. คือ เรียนรู้ รวบรวม เป็นขั้นตอนเริ่มต้นคือ นักเรียนจะมีการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และ รวบรวมประสบการณ์ที่ผ่านมาเพื่อใช้ประเมินความเข้ากันได้กับตัวตนของนักเรียน หากนักเรียนเห็นว่ามิใช่ประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง นักเรียนจะเกิดการปรับตัวและพัฒนาคุณลักษณะให้เด่นชัดมากขึ้น ในขณะที่
- 2) 2 ล. คือ ลอง และ ลู่ลวง เป็นขั้นตอนการปฏิบัติ

เช่นเดียวกัน แต่แตกต่างกันตรงที่ การปฏิบัติแบบลอง คือ การทดลองปฏิบัติเพื่อประเมินความชื่นชอบของตนเองหรือความต้องการของตนเอง หากได้รับผลตอบรับที่ดีนักเรียนจะเข้าสู่ขั้นการปฏิบัติต่อไปคือ ปฏิบัติจนกว่าจะลุล่วง ซึ่งนักเรียนจะต้องหักด่านที่เป็นอุปสรรคต่าง ๆ มากมายจนกว่าจะลุล่วงถึงเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นในขั้นตอนนี้ทำให้นักเรียนแต่ละคนแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและบริบทต่าง ๆ เช่น การมีประสบการณ์สั่งสมมาก่อนทำให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายได้เร็วกว่าคนที่ไม่มีประสบการณ์ การมีความมุ่งมั่นหรือวางเป้าหมายเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองทำให้นักเรียนพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองรู้สึกเอิบอิมกับความสามารถที่ตนวางเป้าหมายไว้ ซึ่งจะทำให้พฤติกรรมหรือคุณลักษณะขึ้นได้โดดเด่นมากกว่าคนที่ไม่มีกรวางเป้าหมายการพัฒนาพฤติกรรม เป็นต้น

ทั้งนี้กระบวนการหลักที่ใช้ในการหักด่านหรือการฝ่าฟันอุปสรรค ผ่าน 2 ร. 2 ล. นี้จะถูกแทรกซึมอยู่ในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนาแต่ละคุณลักษณะ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงภาพรวมใหญ่ คุณลักษณะนี้ไม่เพียงแต่การพัฒนาให้เกิดความโดดเด่นเท่านั้น แต่คุณลักษณะยังเกิดขึ้นใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากการเกิดคุณลักษณะหรือตัวตนที่บุคคลรู้สึกพึงพอใจติดเป็นนิสัยแล้ว ทำให้บุคคลจะมีความละเอียดลออในการขัดเกลาคุณลักษณะที่มี พร้อมทั้งสร้างคุณลักษณะใหม่ให้เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนตัวตนหรืออัตลักษณ์ที่ต้องการเป็นหรือให้ผู้อื่นได้รับรู้ ดังนั้นการสร้างคุณลักษณะใหม่หรือการต่อยอดคุณลักษณะเดิม สามารถอธิบายผ่าน 3 ขั้นตอนหลักได้ดังนี้

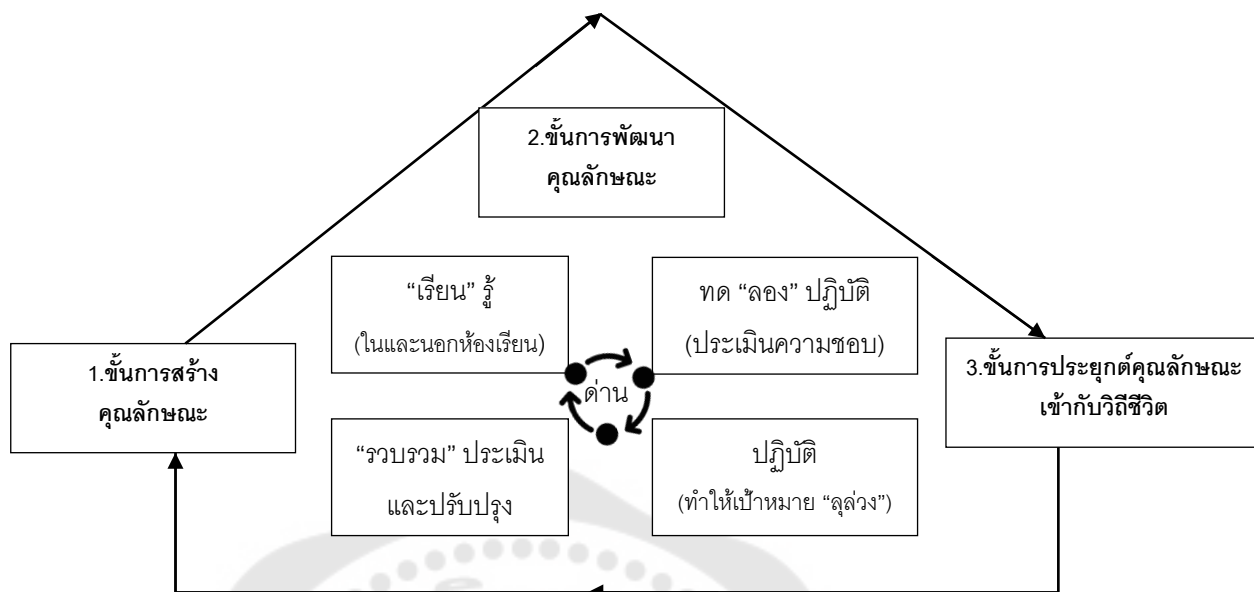
1. ขั้นตอนการสร้างคุณลักษณะ ถือเป็นขั้นตอนเริ่มต้นปลูกฝังคุณลักษณะให้กับนักเรียน ซึ่งในบริบทของการฝึกหัดใจมีความโดดเด่นเรื่องการสร้างคุณลักษณะผ่านการปฏิบัติ ดังนั้นในขั้นตอนนี้จึงมุ่งเน้นการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ ซึ่งการเรียนรู้ในที่นี้มีความหมายครอบคลุมถึงการเรียนรู้โดยตรงผ่านการเรียนการสอนตามหลักสูตรและการเรียนรู้จากการเข้าสู่สังคมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มนักเรียนคนอื่นด้วยกัน นอกจากนี้การลงมือปฏิบัติในขั้นตอนนี้ ยังเป็นเพียงการทดลองทำตามต้นแบบที่มีประสบการณ์ ดังเช่น ครู รุ่นพี่ นักแสดงใจน อย่างไรก็ตามดังที่ผู้วิจัยได้ค้นพบว่าเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการสร้างให้เกิดคุณลักษณะนี้ ประกอบด้วย 4 เงื่อนไข ได้แก่ ความชื่นชอบและสนใจ ความสามารถในการปฏิบัติ การได้รับการยอมรับจากตนเองและจากผู้อื่น การมีสิ่งจูงใจและเป้าหมายที่นักเรียนได้ตั้งเอาไว้ ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวเปรียบเสมือนเป็นปัจจัยสนับสนุนยิ่งมีการสนับสนุนมากยิ่งขึ้นส่งผลให้คุณลักษณะถูกก่อร่างสร้างตัวได้รวดเร็วและราบรื่นมากขึ้น เมื่อเทียบกับข้อมูลที่ได้รับการสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลพบว่า นักเรียนจะสร้างคุณลักษณะตามแนวทางที่หลักสูตรได้วางไว้ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทดลองเพิ่มประสบการณ์ในชีวิต

ดังเช่น การทำกิจกรรมกลุ่ม สามารถสะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนว่านักเรียนต้องใช้ความรู้ความสามารถของตนเองเพื่อให้เห็นที่ยอมรับของกลุ่มและจากครู รวมถึงการทำกิจกรรมใหม่ที่นักเรียนไม่เคยทำมาก่อน ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและอยากเรียนรู้ อยากลองปฏิบัติเพื่อให้ค้นพบความเป็นตัวตน เป็นต้น

2. ขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะ เป็นขั้นตอนที่นักเรียนใช้ความรู้ ความคิด และ ความปรารถนา มาขับเคลื่อนเพื่อให้ตนเองมีคุณลักษณะหรือตัวตนตามที่ต้องการ ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะนำผลการเรียนรู้จากการทดลองปฏิบัติมาใช้ในการปฏิบัติจริง รวมถึงนำมาใช้ในการฝึกตนเอง ต่อสู้กับความท้าทายและความต้องการตามธรรมชาติของตนเอง เช่น ความอยาก ความง่วง ความเหนื่อย ความสะอึกสบาย เป็นต้น ดังนั้นในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะใช้ความเพียรพยายาม และความอดทนในการฝึกฝนตนเองให้มีวินัย ควบคุมตนเองเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมาย สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าขั้นตอนการพัฒนานี้ นักเรียนจะมีการวางเป้าหมายทั้งเป้าหมายส่วนตัวและเป้าหมายของกลุ่ม ดังนั้นเพื่อให้เข้าใกล้เป้าหมาย ดังเช่น การแสดงที่ไม่มี ความผิดพลาดในเวทีใหญ่ นักเรียนจะต้องจดจำท่าทางได้ ซ้อมประกอบท่ากับเพื่อน บริหารจัดการเวลา และถูกระส่วนตัวเพื่อให้เกิดความคุ้นชินกับเครื่องแต่งกายของโขน เป็นต้น ดังนั้นขั้นตอนนี้ เปรียบเสมือนการขัดเกลาคุณลักษณะที่เกิดขึ้นในขั้นตอนที่ 1 ให้มีความคมชัดและละเอียดลออมากขึ้น

3. ขั้นตอนการประยุกต์คุณลักษณะเข้ากับวิถีชีวิต โดยการประเมิน ปรับปรุงและพัฒนา เป็นขั้นตอนที่นักเรียนนำบทเรียนจากประสบการณ์กลับมากลั่นมาทบทวนเพื่อประเมินคุณค่าที่เกิดขึ้นกับตนเองร่วมกับผลตอบรับจากคนรอบข้าง ดังปรากฏในผลการวิจัยที่พบว่า นักเรียนมีการทบทวนเกี่ยวกับการแสดงที่ผ่านมา ร่วมกับการประเมินจากคนภายนอก เช่น ผู้ชม ครู เพื่อน หากได้รับคำชื่นชมแม้ตนเองจะประเมินว่ายังแสดงได้ไม่ดีพอ แต่นักเรียนจะคิดทบทวนว่าผู้ชม ครู ครอบครัว เพื่อนชื่นชมในจุดใด และนำจุดนั้นมาปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือพัฒนาให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ ตัวตนของตนเองต่อไป อย่างไรก็ตามเมื่อสิ้นสุดขั้นตอนการประเมินแล้ว นักเรียนบางคนอาจรู้สึกได้ว่าไม่สอดคล้องกับเป้าหมายที่ตนเองวางแผนไว้ เช่น แม้จะได้รับคำชื่นชมแต่ตนเองรู้สึกไม่ชอบและไม่ถนัด นักเรียนอาจจะถอนตัวออกจากกิจกรรมและออกจากกลุ่มสังคม เพื่อไปสร้างคุณลักษณะใหม่และทดลองปฏิบัติต่อไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคุณลักษณะจึงมีความแปรเปลี่ยนได้ หลังกระบวนการประเมิน

จากการอธิบายเกี่ยวกับการยกระดับข้อมูลเพื่อพัฒนาเป็นทฤษฎีหักด่าน สามารถสรุปเป็นแผนภาพ ได้ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 แสดงแนวคิดการอธิบายองค์ประกอบในทฤษฎีหักด้าน

จากภาพประกอบจะเห็นได้ว่าทฤษฎีหักด้าน ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายกระบวนการแสดงออกของพฤติกรรมที่นักเรียนนำมาใช้ในการฝ่าฟันอุปสรรค ผ่านวงจร โดยมี ร.ที่ 1 คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจต่อวิชานั้น ๆ หรือกิจกรรมนั้น ๆ เป็นพิเศษ จากนั้นนักเรียนจะทดลอง โดยมี ล.ที่ 1 คือ ลอง นั่นคือ ลองทำตามความชอบเพื่อประเมินความเข้ากันได้กับตนเอง ซึ่งขั้นตอน เรียนรู้ และทดลองนี้ มักปรากฏในขั้นการสร้างคุณลักษณะ หากนักเรียนประเมินได้ว่ามีความชอบและความถนัด สามารถทำกิจกรรมเหล่านั้นต่อไปได้ จึงเข้าสู่การปฏิบัติ หรือเป็น ล.ที่ 2 คือ ลู่วาง ซึ่งการจะทำให้ลู่วางนั้น นักเรียนจะต้องพัฒนาคุณลักษณะเริ่มต้นจากขั้นการเรียนรู้และทดลอง ขัดเกลาคุณลักษณะนั้นให้มีเพียงพอนำมาใช้สนับสนุนการทำกิจกรรมให้ลู่วาง จากนั้นจึงเข้าสู่ ร. ถัดมาคือ การรวบรวมประเมินและปรับปรุง มักปรากฏอยู่ในขั้นตอนการประยุกต์คุณลักษณะให้เข้ากับวิถีชีวิต ดังนั้นผู้วิจัยสามารถสรุปความเชื่อมโยงระหว่างขั้นตอนกับการปฏิบัติของนักเรียนได้ว่า ขั้นตอนการสร้างคุณลักษณะ นักเรียนมักนำความสนใจมาใช้ในการเริ่มต้นเรียนรู้ และค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ เพิ่มเติม จากนั้นจึงเริ่มทดลองเพื่อหาความเข้ากันได้กับวิถีชีวิต ความสามารถและความชอบส่วนตัว จากนั้นขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะจะเกิดขึ้นหากนักเรียนรับรู้ความสามารถและความชอบของตนเอง ประเมินว่ามีความสอดคล้องกัน นักเรียนจะพยายามฝ่าฟันหรือเอาชนะความไม่รู้ อุปสรรคขัดขวางต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุหรือลู่วางต่อเป้าหมายที่วางไว้ จากนั้นเมื่อบรรลุเป้าหมายแล้วจึงเข้าสู่ขั้นการประยุกต์คุณลักษณะให้เข้ากับวิถีชีวิต (Life style) หรือการดำรงชีวิตประจำวัน

ดังนั้นจากผลการวิเคราะห์ในครั้งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดชิ้นโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล สามารถอธิบายด้วยทฤษฎีหักด่าน เป็นทฤษฎีที่เน้นการอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะที่เต็มไปด้วยสถานการณ์ท้าทาย ทำให้นักเรียนต้องฝ่าฟันหรือฝึกฝนเพื่อให้เกิดบรรลุความสำเร็จ โดยคำอธิบายเรื่องการเกิดคุณลักษณะนั้น สามารถเกิดได้ผ่าน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างคุณลักษณะให้เกิดขึ้น ผ่านกระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติ จากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อให้เกิดความโดดเด่นชัดเจน ดังนั้นในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะต้องฝึกฝนอย่างหนักในการปฏิบัติเพื่อให้ตนเองสำเร็จลุล่วง จากนั้นนักเรียนจะทำการรวบรวมประสบการณ์ต่าง ๆ มาตีความหมายและให้คุณค่าต่อความหมายว่าเป็นผลดีหรือผลเสียต่อชีวิต นักเรียนจะประเมินเพื่อหาผลลัพธ์ของการกระทำและเลือกแนวทางการพัฒนาหรือปรับปรุง หรือเปลี่ยนวิธีการพัฒนาคุณลักษณะของตนเองไป จากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนการประยุกต์คุณลักษณะที่ถูกปรับเปลี่ยนหรือยกระดับแล้ว เข้าสู่วิถีชีวิต นั่นคือ สามารถเทียบเคียงหรือประยุกต์แนวทางการฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ เช่น การรับมือต่อสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดีขึ้น การจัดสรรเวลาเพื่อลดผลกระทบในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ได้ดีขึ้น เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโยน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้างทฤษฎี จากข้อมูล ได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางการสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักเรียนทั้งระดับประถมศึกษา จำนวน 11 คนและมัธยมศึกษา จำนวน 10 คน จากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่มีประสบการณ์การฝึกซ้อมและผ่านการแสดงโยน 2) คุณครูในหลักสูตรหรือคุณครูที่รับผิดชอบในการควบคุม ดูแล และฝึกซ้อมนักเรียนที่แสดงโยน ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ครูโยนพระ ครูโยนนาง ครูโยนยักษ์ และครูโยนลิง โดยมีครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาจำนวน 4 คนและระดับมัธยมศึกษาจำนวน 5 คน 3) ผู้ปกครองของนักเรียนที่มีประสบการณ์ในการฝึกซ้อมและแสดงโยน ที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียนที่แสดงโยน ทั้งด้านความรู้ ด้านทุนทรัพย์ ด้านกำลังใจ รวมถึงด้านการเสริมแรงต่าง ๆ ให้แก่บุตรหลาน โดยแบ่งเป็นผู้ปกครองของเด็กฝึกหัดโยนในระดับประถมศึกษาจำนวน 11 คนและระดับมัธยมศึกษาจำนวน 10 คน

จุดมุ่งหมายของการศึกษาครั้งนี้ คือ การศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของกลุ่มเด็กนักเรียนฝึกหัดโยนจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีการจัดหลักสูตรการเรียนโยนโดยเฉพาะซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ ที่พบเห็นการนำโยนไปประยุกต์ใช้ในการเรียน ดังเช่น การจัดตั้งเป็นชมรมโยน การสอนเสริม เพียงเท่านั้น ทั้งนี้จากการศึกษาถึงโครงสร้างหลักสูตรในระดับชั้นประถมศึกษา พบว่าโรงเรียนได้กำหนดให้นาฏศิลป์และโยนเป็นวิชาเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มระดับทักษะพื้นฐานให้กับนักเรียน ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-2 เน้นการบูรณาการกับการเรียนการสอนที่เน้นการสร้างทักษะพื้นฐาน ระดับประถมศึกษาปีที่ 3-4 เน้นการสร้างทักษะพื้นฐานและเชื่อมโยงสู่การประยุกต์ ระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 เน้นการนำทักษะพื้นฐานไปประยุกต์ใช้จริง ซึ่งนักเรียนบางส่วนสามารถเข้าร่วมการแสดงประจำปีได้ นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) ยังได้สร้างศูนย์การเรียนรู้ ชื่อ ศูนย์ศึกษาภูมิปัญญาไทยในรามเกียรติ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย เอกลักษณ์ไทย ส่งเสริมด้านภาษา วรรณคดี ช่างสิบหมู่ ดนตรีไทยนาฏกรรมไทย อันนำไปสู่การบูรณาการส่งเสริมกระบวนการคิด กระบวนการค้นคว้าวิจัยด้วยวิธีการทาง

วิทยาศาสตร์ บูรณาการร่วมกับวิชาอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะอย่างเต็มศักยภาพตามความสนใจของผู้เรียน

ในระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนได้เปิดรับสมัครนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านอินและละคร โดยคัดเลือกจากการสอบปฏิบัติ เช่น สอบปฏิบัติการแสดงเป็นตัวพระและตัวนาง การแสดงเป็นตัวยักษ์ ตัวลิง เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีความโดดเด่นเรื่องการจัดหลักสูตรโดยนำนาฏศิลป์และอินมาประยุกต์เป็นวิชาเพิ่มเติมและวิชาหลักให้กับนักเรียน ทั้งนี้จากการลงเก็บข้อมูลในเบื้องต้นทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบถึงการกล่าวชื่นชมต่อกลุ่มนักเรียนอิน ว่าเป็นบุคคลที่มีความมุ่งมั่นพยายาม มีกิริยาอาการที่อ่อนหวานและเรียบร้อย มีความอดทนอย่างสูง ยกตัวอย่างสถานการณ์การไหว้ครูที่นักเรียนอินต้องนั่งพับเพียบเป็นระยะเวลาตั้งแต่ 6.00-13.00 น. นอกจากนี้กลุ่มเด็กอินเหล่านี้มักมีศักยภาพด้านการเรียนรู้สูง มีการจัดการสถานการณ์เฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี รวมถึงมีการสะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนน้อม เรียบร้อย มีกาลเทศะ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เป็นจุดตั้งต้นของการศึกษาครั้งนี้เพื่อตอบคำถามการวิจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการฝึกหัดอินและคุณลักษณะของนักเรียนหลังการฝึกหัดอินเป็นเช่นไร

ในขณะที่การศึกษาวิจัยที่ผ่านมา มีเพียงงานวิจัยจำนวนหนึ่งเท่านั้นที่ศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาของอิน กระบวนการเปลี่ยนแปลงของอินตามยุคสมัย การเปรียบเทียบคุณลักษณะเฉพาะของนักเรียนฝึกหัดอินกับคุณลักษณะอื่น ๆ รวมถึงกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างการฝึกหัดอิน (Chansuwan (2005; กิตติพิลลิต ญาณกิตติคุณกุล. 2563; กรินทร์ กรินทสุทธิ. 2559) งานวิจัยบางส่วนได้ศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์การแสดงอินไปสู่ทักษะและคุณลักษณะ ดังเช่น Robinson (2003) ได้ศึกษาผลของการจัดค่ายการแสดงและศิลปะสำหรับเด็กอายุ 10-15 ที่ลาสเวกัส โดยมุ่งฝึกทักษะชีวิต พัฒนาคุณลักษณะ การยอมรับตนเองและผู้อื่น การตัดสินใจด้วยตนเอง ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหา ความพยายามและการตั้งเป้าหมาย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังพบว่างานวิจัยดังกล่าวยังมีช่องว่างทางองค์ความรู้ (Gap of knowledge) ในเรื่องการศึกษาคุณลักษณะของกลุ่มนักเรียนฝึกหัดอิน และการอธิบายพฤติกรรมที่เกิดจากคุณลักษณะดังกล่าว ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจต่อการหล่อหลอมทั้งในมิติความคิด มิติความรู้สึก มิติการกระทำ รวมถึงไปมิติด้านสังคม ดังนั้นเพื่อให้เกิดความครอบคลุมและต่อยอดองค์ความรู้ใหม่ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการทางพฤติกรรมศาสตร์มาช่วยในการอธิบาย ซึ่งมีความครอบคลุมทั้งการศึกษาปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก เพื่อนำไปสู่แนวทางการสร้างเสริมให้บุคคลเกิดคุณลักษณะต่อไป

ดังนั้นเพื่อให้การศึกษาคั้งนี้สามารถตอบคำถามการวิจัยได้ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการกระบวนการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่มีความสอดคล้องกับระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) ตามแนวทางของ Charmaz (2000) ที่ได้เสนอแนะกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและตั้งคำถามเพื่อสร้างสมมติฐานระหว่างทาง โดยเฉพาะการตั้งคำถามแรก คือ เกิดอะไรขึ้นที่นี่ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 มิติหลัก ได้แก่ มิติของกระบวนการทางสังคมระดับพื้นฐาน และมิติของจิตวิทยา จากนั้นจึงตั้งคำถามต่อไปว่า สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมาจากมุมมองของใคร ใครคือคนควบคุมอำนาจในกระบวนการเหล่านั้น จุดใดที่กลุ่มคนเหล่านี้เน้นหนักและสิ่งใดที่เขาละทิ้ง เมื่อใดที่ความหมายต่อการกระทำนั้นได้เปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนแปลงมาจากเงื่อนไขใด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สร้างข้อคำถามเพื่อเก็บข้อมูลตามประเด็นเหล่านั้น จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการ โดยเริ่มจากการสร้างรหัสที่ใช้คำจากผู้ให้ข้อมูล เรียงลำดับคำกล่าวซ้ำเพื่อตั้งเป็นรหัสเริ่มต้น (Initial code) จากนั้นจึงพิจารณาจัดกลุ่มหมวดหมู่ของประเภทของข้อมูล ดังเช่น กลุ่มคุณลักษณะ เช่น การทำงานเป็นทีม การจัดการสถานการณ์เชิงลบ การรับรู้คุณค่า บุคลิกภาพและอุปนิสัย เป็นต้น, กลุ่มสถานการณ์ เช่น ร่ายรำ จับจังหวะ พลาด ทะเลาะ เป็นต้น เพื่อนำกลุ่มประเภทของข้อมูลเหล่านั้นมาพิจารณาองค์ประกอบหรือเงื่อนไขย่อย

ระหว่างกรเก็บข้อมูลนี้บทบาทหลักของผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) พิจารณาความอึดตัวของข้อมูล โดยกระบวนการหลักในการดำเนินการนี้ คือ การแยกข้อมูล รวมข้อมูล หาความสัมพันธ์ของความจริงเหล่านั้นเพื่อนำมาตีความกลับไปกลับมาจากสมมติฐานภาคสนามที่ได้ค้นพบ จากนั้นจึงนำไปเวียนหาคำตอบของการกระทำจากผู้ที่มีประสบการณ์เช่นเดียวกันเพื่อพิจารณาถึงความอึดตัวของข้อมูลรวมกับการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 2) การบันทึกถึงพื้นฐานและประสบการณ์ (Memo-writing) เพื่ออธิบายเส้นทางทางความคิดของผู้วิจัยในการตีความหรือความสงสัย รวมถึงการเปลี่ยนแปลงความคิดที่เป็นผลจากอคติเกี่ยวกับข้อมูลภายใน จากกระบวนการเก็บข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ พบว่ารหัสที่ปรากฏเป็นคำสำคัญ (Key word) ประกอบด้วยรหัสทั้งสิ้น 107 คำ จากนั้นผู้วิจัยได้นำมารวบรวมและจัดหมวดหมู่ตามความหมายที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงสามารถจัดหมวดหมู่เป็นรหัสเริ่มต้น (Initial code) ทั้งหมด 63 รหัส ผู้วิจัยได้พิจารณาความหมายและคัดเลือกรหัสที่ถูกกล่าวถึงในความหมายของกระบวนการและคุณลักษณะ สามารถแยกรหัสคุณลักษณะได้ทั้งสิ้น ระยะเวลาที่ 1 ปรากฏรหัสที่เกี่ยวข้อง 18 รหัสที่ ระยะเวลาที่ 2 ปรากฏรหัสที่เกี่ยวข้อง 7 รหัส และระยะเวลาที่ 3 ปรากฏรหัสที่เกี่ยวข้อง 12 รหัส จากนั้นผู้วิจัยได้ยกระดับของรหัสมาสู่การตั้งรหัสจัดกลุ่มคุณลักษณะตาม

ประเภท โดยการอ่านซ้ำไปซ้ำมาเกี่ยวกับประโยคที่ปรากฏคำดังกล่าวเพื่อจัดแยกคำเหล่านั้นตามความหมายในประโยคที่ผู้ให้ข้อมูลได้อธิบายตามประสบการณ์ ดังนั้นสามารถสรุปได้ดังตาราง 16

ตาราง 16 สรุปจำนวนรหัสที่ปรากฏในระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลและการยกระดับข้อมูล

คำสำคัญ	จัดกลุ่มรหัสเริ่มต้น (Initial code)	คัดเลือกเฉพาะรหัสที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะแบ่งรหัสตามระยะเวลาฝึก	ลักษณะของคุณลักษณะ	จัดกลุ่มรหัสคุณลักษณะตามประเภท (Focused code)
107 คำ	63 รหัส	ระยะที่ 1 มี 18 รหัส	ภายนอก 14 รหัส	- รหัสการจัดการ 10 รหัส - รหัสสังคม 3 รหัส - รหัสที่เกิดก่อนฝึก 1 รหัส (ถูกตัดออกไป)
			ภายใน 4 รหัส	- รหัสการรับรู้ 3 รหัส - รหัสที่เกิดก่อนฝึก 1 รหัส (ถูกตัดออกไป)
		ระยะที่ 2 มี 7 รหัส	ภายนอก 4 รหัส	- รหัสการจัดการ 3 รหัส - รหัสสังคม 1 รหัส
			ภายใน 3 รหัส	- รหัสการรับรู้ 3 รหัส
		ระยะที่ 3 มี 12 รหัส	ภายใน 3 รหัส	- รหัสการรับรู้ 2 รหัส - รหัสสังคม 1 รหัส
			บุคลิกภาพและอุปนิสัย 9 รหัส	- รหัสบุคลิกภาพ 6 รหัส - รหัสอุปนิสัย 3 รหัส

ดังนั้นในกระบวนการวิเคราะห์ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่าโครงสร้างของการฝึกหัดโยนของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะก่อนการแสดง ระยะการแสดง และระยะหลังการแสดง แต่ละระยะได้ปรากฏคุณลักษณะที่โดดเด่นแตกต่างกันออกไป ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปได้ในหัวข้อต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากคำถามการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามว่า เกิดอะไรขึ้นที่นี่ เพราะเหตุใดนักเรียนที่เรียนในหลักสูตรโขนจึงมีความโดดเด่นด้านพฤติกรรมเชิงบวก ผู้วิจัยจึงเลือกเดินทางเข้าสู่พื้นที่ที่มีคำตอบในทีแห่งนี้ และได้ดำเนินการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ตามหลักการของการพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded theory) ผลการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการหลักของการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนฝึกหัดโขนมีทั้งสิ้น 3 ระยะเวลา ได้แก่

ระยะที่ 1 ก่อนการแสดง มี 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1.1) การเปิดรับสมัครนักเรียนเพื่อเข้าศึกษาในหลักสูตร เป็นกระบวนการที่ครูและนักเรียนได้ตกลงใจร่วมกันเพื่อเข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนต่อไป 1.2) การจัดการเรียนการสอนและถ่ายทอดแนวคิดประเพณีปฏิบัติของกลุ่ม เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการพัฒนาคุณลักษณะในหลักสูตรโขน เนื่องจากเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ เทคนิคต่าง ๆ ให้กับนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับธรรมเนียม การแสดง เข้าใจตัวละคร และสามารถแสดงได้ทุกตัวละคร ไม่เพียงเท่านั้นยังเป็นการหล่อหลอมให้กลุ่มสมาชิกใหม่เหล่านี้เกิดการเรียนรู้เรื่องการอยู่ในสังคมของกลุ่มโขนทั้งในระดับภายในกลุ่มนักเรียนฝึกหัดโขนภายในโรงเรียนและภายนอกกลุ่ม โดยระหว่างการเรียนการสอน ครูจะเลือกเฟ้นนักเรียนที่มีความสามารถขึ้นแสดงโขนตามกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ส่งประกวด กิจกรรมจิตอาสาของโรงเรียน เป็นต้น ดังนั้นในขั้นตอนนี้สามารถสรุปได้ว่า นักเรียนฝึกหัดโขนทุกคนจะได้รับการอบรม สั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ ธรรมเนียมปฏิบัติ วิถีของกลุ่มคนโขน และเทคนิคด้านการแสดงผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน 1.3) การวางแผนประชุมเพื่อจัดกิจกรรมแสดงโขนประจำปี เนื่องจากในสถานการณ์ปกติ โรงเรียนได้กำหนดให้มีกิจกรรมการแสดงโขนจิ๋วของโรงเรียนประจำปี ซึ่งเปิดให้ผู้ชมภายนอกสามารถเข้าชมได้ ดังนั้นเมื่อถึงเวลาระยะหนึ่ง ครูจะเป็นผู้ประชุมเพื่อวางแผนกิจกรรมและจากนั้นจึงมอบหมายงานให้กับตัวแทนแต่ละส่วนไปแบ่งบทบาทความรับผิดชอบ ประชุมที่มาร่วมกันเพื่อทำงานร่วมกัน ซึ่งในขั้นตอนนี้ นักเรียนแต่ละคนจะรับทราบดีว่าตนเอง ได้แสดงตัวละครใด หรือมีบทบาทอย่างไรในกิจกรรม 1.4) กระบวนการฝึกซ้อมเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเอง เป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากขั้นตอนที่ผ่านมา นักเรียนรับทราบบทบาทหน้าที่ของตนเองและฝึกซ้อมทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน รวมถึงหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองผ่านการเข้าชมการแสดง การศึกษากับสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ การปรึกษาเกี่ยวกับข้อจำกัดของตนเองกับครูหรือผู้ปกครองเพื่อหาแนวทางปรับปรุงพัฒนา เป็นต้น อย่างไรก็ตามในการฝึกซ้อมนี้เป็นขั้นตอนที่นักเรียนต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ท้าทาย หรือเรียกได้ว่า เป็นด้านสำคัญที่นักเรียนต้องฝ่าฟันเอาชนะอุปสรรคให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นความอดทนต่อ

ความปวดร้าวของร่างกาย ความเพียรพยายามเพื่อฝึกฝน ความอดทนมุมานะเพื่อเอาชนะความ
 อยากของตนเอง ดังเช่น อยากรู้ เล่นเกม อยากรู้ เล่นโทรศัพท์ อยากรู้ เล่นกับเพื่อน เป็นต้น ดังนั้นเพื่อให้
 จัดการต่อสถานการณ์ที่ท้าทายเหล่านี้ได้นักเรียนจึงต้องเรียนรู้และยกระดับความสามารถของ
 ตนเอง เช่น ต้องเรียนรู้การจัดการสรรเวลา การสร้างเสริมเทคนิคความจำเพื่อให้ปฏิบัติได้เร็วทำให้การ
 ซ้อมไม่ล่าช้าและมีเวลาไปทำกิจกรรมอย่างอื่นที่ต้องการ เป็นต้น

ระยะที่ 2 ระยะการแสดง เป็นระยะที่นักเรียนต้องประมวลความรู้ ความสามารถและ
 ทักษะที่มีมาใช้ในกิจกรรมการแสดง ยิ่งเป็นการแสดงใหญ่ที่มีผู้ชมจำนวนมากยิ่งสร้างให้นักเรียน
 เกิดภาวะทางอารมณ์ที่ไม่ปกติ เช่น กังวล เครียด ตื่นเต้น เป็นต้น ดังนั้นขั้นตอนหลักในระยะที่ 2
 จึงประกอบด้วย 2.1) การเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นแสดงบนเวที ซึ่งมีการเตรียมความพร้อมทั้ง
 ด้านจิตใจ คือ การรวบรวมสมาธิเพื่อรักษาภาวะทางอารมณ์ให้เกิดสมาธิ หนึ่งเฉย เพื่อให้ตนเองมี
 ความพร้อมต่อการแสดงมากที่สุด รวมถึงการเตรียมตัวและตรวจสอบก่อนขึ้นเวที เป็นกระบวนการ
 ที่นักเรียนแสดงออกถึงการช่วยเหลือกันตรวจสอบความพร้อมของกันและกัน ซึ่งในกระบวนการนี้
 อาจพบว่ามีปัญหาหรือความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ ดังเช่น นักเรียนบางคนลืมนำอุปกรณ์สำคัญ
 ประกอบการแสดงมา บางคนมีความตื่นกลัวการขึ้นเวทีทำให้ต้องเข้าห้องน้ำบ่อย ซึ่งในกลุ่มเด็ก
 เล็กหรือนักเรียนในระดับประถมศึกษามักมีกลุ่มผู้ปกครองช่วยเหลือดูแลหลังเวที ในขณะที่กลุ่ม
 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาจะดูแลซึ่งกันและกัน จะหาทางแก้ไขปัญหากันกัน ดังเช่น ให้ยืมอุปกรณ์
 ช่วยเย็บหรือถอดชุดให้เพื่อนพร้อมตรวจสอบความพร้อมของเครื่องแต่งกาย เป็นต้น 2.2) การ
 แสดงบนเวที ถือเป็นขั้นตอนที่มีความท้าทายอย่างมากต่อนักเรียนเพราะเงื่อนไขกำกับสำคัญของการ
 แสดง คือ หากเกิดความผิดพลาด เช่น ลืมท่าทางหรือต่อท่ากับเพื่อนนักแสดงไม่ได้ ทำท่าร้าย
 รำผิด การทำสิ่งของหลุดบนเวที เป็นต้น มิควรหยุดหรือทำให้การแสดงต้องชะงักลง เพราะส่งผล
 ต่อความรู้สึกของผู้ชม และอาจส่งผลกระทบต่อการแสดงในลำดับถัดไป ดังนั้นในขั้นตอนนี้
 นักเรียนฝึกหัดทุกคนจะได้รับการถ่ายทอดเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รวมถึงคิดวิเคราะห์ด้วย
 ไหวพริบเพื่อแก้ไขปัญหานั้นด้วยความฉับไว

ระยะที่ 3 ระยะหลังการแสดง เป็นระยะที่นักเรียนเสร็จสิ้นจากการแสดงบนเวที กลับ
 เข้าสู่หลังฉาก ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญประกอบด้วย 3.1) การไหว้ครูโขนเพื่อขอขมาลาโทษ เป็นขั้นตอน
 ที่ทีมนักแสดงและทีมเบื้องหลังมาราบไหว้ครูเพื่อขอขมาลาโทษในกรณีที่มีความผิดพลาดโดยที่
 ไม่ได้ตั้งใจ รวมถึงกราบขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์และครูโขนทุกคนที่ช่วยปัดเป่าสิ่งร้าย ทำให้การแสดง
 ราบรื่นและเป็นที่น่าประทับใจ 3.2) การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน เป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากการ
 ไหว้ครู จากนั้นจึงมากล่าวชื่นชม ขอขอบคุณซึ่งกันและกันที่ได้ช่วยเหลือและทำให้การแสดงผ่านพ้น

ไปด้วยดี 3.3) การทบทวนและถอดบทเรียนหลังการแสดงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่โรงเรียนสาธิต มศว ได้จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสย้อนกลับมาดูการแสดงของตนเองและทีมงานเพื่อขอรับคำปรึกษา รวมถึงการแลกเปลี่ยนเทคนิคของการแสดง ร่วมกับการเรียนรู้ร่วมกันโดยมีครูเป็นตัวแทนสำคัญในการสร้างบรรยากาศของการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้

จากกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะใน 3 ระยะนี้ ผู้วิจัยสามารถสกัดคุณลักษณะอันเกิดจากการกระบวนการฝึกหัดโยนตามหลักสูตรของโรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตรได้ทั้งสิ้น 4 คุณลักษณะ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ได้ถูกตรวจสอบซ้ำไปซ้ำมาจากผู้มีประสบการณ์ในประเด็นการตรวจสอบต่าง ๆ อาทิ การตรวจสอบคุณลักษณะที่เกิดขึ้นก่อนการฝึกหัด ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่อยู่นอกขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ ดังนั้นผู้วิจัยได้นำไปให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มได้ตรวจสอบ จากนั้นจึงนำรหัสที่เกิดขึ้นกลับไปตรวจสอบความหมายกับประโยคที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวมาเพื่อคัดแยกคุณลักษณะตามการให้ความหมายของผู้ให้ข้อมูลเอง ยกตัวอย่างในระหว่างกระบวนการวิเคราะห์ ปรากฏคำสำคัญว่า เรียนรู้ ผู้วิจัยได้จัดประเภทให้อยู่ในกลุ่มด้านการคิด แต่เมื่อผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ได้ชี้แจงและอธิบายทำให้รู้ว่าการเรียนรู้ที่ให้ความหมายนี้ หมายถึงการรู้จักกับสังคม รู้จักกับคนในกลุ่ม ได้กล่าวเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ในเชิงของกลุ่มว่าความสัมพันธ์ในระยะแรกนี้ เป็นความสัมพันธ์แบบเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อนำมาสู่การปรับตัวให้เข้ากับสังคม ผู้วิจัยจึงได้ย้ายกลุ่มประเภทของรหัสกลับเข้ามาในกลุ่มของสังคม เป็นต้น ทั้งนี้การสรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะอันเกิดจากการฝึกหัดโยน สามารถเขียนอธิบายได้ดังนี้

คุณลักษณะที่ 1 การทำงานเป็นทีม ถือเป็นคุณลักษณะที่รวมกลุ่มของรหัสที่เกี่ยวข้องกับสังคม โดยให้ความหมายว่าคุณลักษณะนี้คือ การประสานความสัมพันธ์ของกลุ่ม โดยมีเป้าหมายร่วมกัน มีข้อตกลงหรือกฎกติการ่วมกัน โดยกลุ่มขนาดเล็กจะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มขนาดใหญ่ ยกตัวอย่าง กลุ่มนักเรียนฝึกหัดโยนปีการศึกษา 2564 เป็นกลุ่มที่มีการเรียนรู้ร่วมกันในปีดังกล่าว แต่ละคนยังเป็นสมาชิกของกลุ่มใหญ่ เพราะบางคนได้สนิทสนมกับรุ่นพี่และรุ่นพี่จะนำพานักเรียนคนดังกล่าวเข้าสู่กลุ่มใหญ่อีกด้วย ดังนั้นด้วยความโดดเด่นของหลักสูตรโยนของโรงเรียนสาธิต มศว ที่ได้ดำเนินกิจกรรมโดยเปิดโอกาสให้คนหลายรุ่น หลายสาขาได้ทำกิจกรรมร่วมกัน จึงทำให้นักเรียนมีโอกาสเป็นสมาชิกในกลุ่มสังคมที่ใหญ่มากขึ้น เกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น ทั้งนี้ในกิจกรรมกลุ่มเหล่านี้ได้แฝงไปด้วยกิจกรรมประจำกลุ่ม นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มต่าง ๆ ย่อมต้องเรียนรู้ ปรับตัวให้เข้ากับสังคมดังกล่าวผ่านกระบวนการหล่อหลอม โดยผลการวิจัยได้ปรากฏเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะการทำงานเป็นทีมประกอบด้วย การวางกติกา การสร้างแรงจูงใจ และการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน

คุณลักษณะที่ 2 การจัดการสถานการณ์เชิงลบ เป็นคุณลักษณะที่รวมรหัสที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการแก้ไขปัญหา การปฏิบัติเพื่อลดสถานการณ์อุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยการนิยามความหมายของการจัดการสถานการณ์เชิงลบ ได้รับการอธิบายจากผู้ให้ข้อมูลว่าเป็นกระบวนการที่ผู้ให้ข้อมูลใช้ในการลงมือปฏิบัติเพื่อควบคุม เปลี่ยนแปลง แก้ไขหรือป้องกันสถานการณ์เชิงลบที่อาจจะเกิดขึ้น หรือในกรณีที่เกิดขึ้นแล้ว ผู้ให้ข้อมูลได้นำความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์มาใช้ในการควบคุมการลุกลามของปัญหา ดังเช่น หากมีเครื่องประดับหลุดบนเวทีและอาจส่งผลกระทบต่อเพื่อนนักแสดงคนอื่นที่อาจเดินเหยียบ ส่งผลให้บาดเจ็บหรือลื่นล้ม นักเรียนอาจใช้เท้าเหยียบเพื่อให้เครื่องประดับนั้นออกไปหลังเวทีแทนการหยิบมาสวมใส่ใหม่เพราะเป็นการทำให้กระบวนการแสดงต้องหยุดชะงักและทำให้จังหวะการร้ายรำของเพื่อนต้องสะดุด เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในคุณลักษณะที่ 2 การจัดการสถานการณ์เชิงลบนี้ ถูกแบ่งลักษณะของการจัดการออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การจัดการตนเอง เป็นกระบวนการที่นักเรียนนำมาใช้ควบคุมระเบียบวินัยของตนเอง เพื่อให้แสดงพฤติกรรมที่ช่วยสนับสนุนการก้าวไปสู่เป้าหมายหรือความต้องการของตนเองได้ เช่น ต้องการให้ได้รับเลือกเพื่อขึ้นแสดงในเวทีใหญ่ นักเรียนจะใช้การจัดการตนเองให้มีเวลาซ้อม จัดการปฏิบัติตนให้เหมาะสม เพื่อให้ครูเลือกตนเองขึ้นแสดง เป็นต้น 2) การจัดการอารมณ์ จากผลการวิจัยพบว่าอารมณ์เชิงลบสร้างผลกระทบทั้งความคิดและส่งผลต่อภาวะแปรปรวนในร่างกาย และอาจส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ เช่น ทะเลาะกับผู้อื่น ร่างกายสั่นและมือทำเย็น เป็นต้น ดังนั้นนักเรียนจะลงมือปฏิบัติเพื่อลดภาวะอารมณ์เชิงลบดังกล่าว เช่น เบี่ยงเบนความสนใจของตนเอง รวบรวมสติและสมาธิคนเดียว เป็นต้น 3) การจัดการความคิด เป็นกระบวนการที่นักเรียนนำมาใช้ในการควบคุมและบริหารความคิดให้สนับสนุนต่อการไปถึงเป้าหมาย โดยผลการวิจัยพบว่าความคิดเชิงลบมีหลายลักษณะ เช่น คิดได้ช้าหรือนักเรียนเรียกว่า คิดไม่ถึง คิดไม่ถึง คิดลบ เป็นต้น ด้วยความคิดดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อการแสดงและการฝึกซ้อม ดังนั้นนักเรียนจึงใช้วิธีการจัดการกับความคิด เช่น การเขียน การสอบถามครู การรวบรวมสติและสมาธิ เป็นต้น

ทั้งนี้กระบวนการจัดการสถานการณ์เชิงลบนี้ ผู้วิจัยพบว่าจะแตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล หากเคยผ่านประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์ที่เผชิญจะนำประสบการณ์เก่ามาเทียบเคียงและใช้การแก้ปัญหาที่เฉียบคมได้ ในทางตรงกันข้ามหากนักเรียนที่ไม่มีประสบการณ์อาจควบคุมหรือคิดแก้ปัญหาได้ยาก ดังนั้นเงื่อนไขที่ช่วยสนับสนุนในการพัฒนาคุณลักษณะนี้ ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมเพื่อรวบรวมสติ สมาธิ นักเรียนตั้งเป้าหมายและยึดต่อ

เป้าหมาย และมองเห็นประโยชน์ของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้จะช่วยผลักดันให้นักเรียนพยายามจัดการสถานการณ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้วยวิธีการที่ดีที่สุด

คุณลักษณะที่ 3 การรับรู้คุณค่า เป็นคุณลักษณะที่รวมรหัสเกี่ยวกับการรับรู้ การคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับความซาบซึ้งต่อสิ่งรอบตัว สำเนักรู้ในบุญคุณ นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงออกถึงการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง คุณลักษณะด้านนี้ช่วยสนับสนุนให้นักเรียนรับรู้ตัวตน ความถนัดของตนเอง ความชอบของตนเอง ซึ่งส่งผลดีต่อการศึกษาต่อในอนาคต อย่างไรก็ตามกลุ่มนักเรียนฝึกหัดใจมีความโดดเด่นด้านการรับรู้คุณค่าเพราะส่วนใหญ่ได้สะท้อนว่าการฝึกหัดใจถือเป็นสิ่งที่นักศึกษา แต่เพื่อการอุทิศตนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย เป็นผู้สืบทอดสิ่งที่ตั้งงามจึงทำให้เกิดความพยายามดังกล่าว โดยนักเรียนจะมองเห็นสิ่งของที่ผ่านการสืบทอดมาตั้งแต่โบราณ มองเห็นคุณค่าที่ไม่ใช่ราคาแต่เป็นคุณค่าทางจิตใจ รับรู้ได้จากความงดงามที่ประเมินราคาไม่ได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมที่นักเรียนกลุ่มนี้แสดงออกคือ การกราบไหว้ต่อสิ่งของที่ถูกให้ความหมายในเชิงบวก เช่น การกราบหัวใจเพราะเชื่อว่าหัวใจนั้นเปรียบเสมือนครูที่สอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกของไทย และยังช่วยพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้น ดังนั้นการไหว้หัวใจจึงเป็นการกราบไหว้สัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของครู ในขณะที่กลุ่มนักเรียนเหล่านี้ยังได้สะท้อนความคิดกลับมารับรู้ถึงความสามารถของตนเอง ซึ่งคุณสมบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้ไม่เพียงแต่สามารถขัดเกลาให้โดดเด่นได้ ยังสร้างให้เกิดคุณสมบัติใหม่ ๆ ขึ้นภายในตัว โดยนักเรียนเชื่อว่าการเกิดสิ่งที่ดีในชีวิต เกิดจากการบันดาลจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือครูที่นับถือ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะนี้จะเกิดขึ้นและโดดเด่นขึ้นมาได้ บุคคลนั้นจะต้องให้ความหมายต่อสิ่งรอบข้างหรือต่อตนเองในเชิงบวก ซึ่งเมื่อคิดเช่นนั้นแล้วพฤติกรรมการหวนแหนรักษาจะเกิดขึ้นและอยากพัฒนาหรือยกระดับคุณค่าให้สูงขึ้น

คุณลักษณะที่ 4 บุคลิกภาพและอุปนิสัย เป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับบุคลิก ลักษณะด้านร่างกาย เช่น ความแข็งแรง การมีรูปร่างสมสัดส่วน บุคลิกสง่าผ่าเผย เป็นต้น ถือเป็นคุณลักษณะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงหลังจากเข้าสู่กระบวนการฝึกหัดใจ เพราะธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มนักเรียนฝึกหัดใจในทุกที่ที่ต้องนั่งหลังตรง หลังไม่โค้งงอ เพื่อให้ท่าทางที่สง่าผ่าเผยเหมาะสมกับเครื่องแต่งกายใจ นอกจากนี้ธรรมเนียมการปฏิบัติดังกล่าวแล้ว นักเรียนยังจำกัดด้วยชุดและเครื่องประดับของใจที่ถูกเย็บอย่างปราณีต ใช้ผ้าไทยที่มีความหนาและหนักร่วมกับการประดับประดาด้วยมุก เพชร และอัญมณีต่าง ๆ ดังนั้นเพื่อให้นักเรียนสามารถแสดงได้สวยงามสอดคล้องกับภาพลักษณ์ของตัวละครที่ถูกบัญญัติไว้ในบทละคร นักเรียนฝึกหัดใจทุกคนจะต้องถูกฝึกให้มีบุคลิกภาพที่สง่าผ่าเผย และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้ของมีค่าหลุดออกจากชุด นักเรียน

ส่วนใหญ่จึงมีการเคลื่อนไหวที่ไม่รุนแรง หนึ่งสุขุม เพราะหัวข้อนั้นมีทั้งความหนัก ความร้อนเพราะ ระบายอากาศได้น้อย และมองเห็นผ่านรูม่านตาที่ค่อนข้างแคบ ทำให้นักเรียนติดนิสัยการ ระมัดระวังการเคลื่อนไหว และมีสมาธิให้วอกแวกเพราะมีขอบเขตการมองเห็นได้ต่ำ เป็นต้น แต่ อย่างไรก็ตามยังพบว่าอุปนิสัยของนักเรียนฝึกหัดไขว่ขว้างมักมีความนุ่มนอบตัว มีกิริยาท่าทางสุภาพ ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากบทละครที่ใช้คำพูดที่แตกต่างออกไปจากการสนทนาแบบปกติ และอีก ส่วนหนึ่งคือการให้ความสำคัญกับการจัดเรียงลำดับอาวุโส จึงมีระดับของการแสดงพฤติกรรมที่ เหมาะสม ไม่ก้าวร้าว ไม่ลุกลี้ลุกน เป็นต้น

จากผลสรุปการวิจัยครั้งนี้ทำให้เห็นถึงข้อค้นพบสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

1) พฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่เกิดขึ้นทั้ง 4 คุณลักษณะได้เกิดไปพร้อมกับกระบวนการฝึกหัดไขว่ ของโรงเรียนสาธิต มศว โดยระดับของความโดดเด่นจะเพิ่มขึ้นเมื่อนักเรียนได้สั่งสมประสบการณ์ เพิ่มขึ้น เช่น พบเจอสถานการณ์เฉพาะหน้าบ่อยครั้งจึงมักมีเทคนิควิธีการในการจัดการ สถานการณ์ได้เร็วและเฉียบคมมากขึ้น เป็นต้น 2) ธรรมชาติของคุณลักษณะสามารถเพิ่มขึ้นหรือ ถอยลงได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของการให้ความหมายและคุณค่าของการพัฒนาคุณลักษณะ ดังกล่าว ยกตัวอย่าง นักเรียนที่ต้องการพัฒนาเทคนิคการรำในตัวละคร และต้องการยกระดับ ตนเองให้แสดงเป็นตัวเอก นักเรียนให้ความหมายเรื่องของบทเรียนหรือความผิดพลาดที่ผ่านมาว่า เป็น ด้านที่ต้องฝ่าฟัน หากฝ่าฟันได้จะผ่านไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งเป็นเพียงรอยต่อให้ก้าวผ่าน เท่านั้น หากนักเรียนที่ให้ความหมายในเชิงลบจะมองว่าความผิดพลาดที่เกิดขึ้นนั้นเกิดเพราะ ความสามารถของตนเองไม่เพียงพอ และไม่อาจเพิ่มได้มากกว่านี้จึงนำความผิดพลาดมาบอกกับ ตนเองว่า เรานั้นมีความสามารถน้อย ดังนั้นคุณลักษณะที่ต้องพัฒนาต่อมันจึงหยุดลง และไป ค้นหาตัวตนในแบบอื่นแทน เป็นต้น ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้มักเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ซึ่งมีใช้สถานการณ์ที่ ผิดแปลกแต่อย่างไร เนื่องจากปรัชญาของการศึกษาที่มุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มี ประสบการณ์ที่หลากหลายเพื่อค้นหาตัวตนได้เร็วขึ้น 3) คุณลักษณะที่เกิดขึ้นนี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้น จากกระบวนการถ่ายทอดที่ช่วยเหลือหลอมให้เกิดขึ้น ผ่านตัวแทน (Agent) หลัก ได้แก่ ครู รุ่นพี่ เพื่อน รุ่นน้อง และครอบครัว ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มักปรากฏในสถานการณ์หลัก คือ การเรียน การสอน การวางกฎกติกา การฝึกซ้อมทั้งเดี่ยวและซ้อมรวม กิจกรรมการแสดง กิจกรรมการไหว้ครู กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งผลการวิจัยสะท้อนว่ากิจกรรมกลุ่ม ถือเป็นกิจกรรมสำคัญที่ช่วย ยกย่องศักยภาพของตนเอง สร้างให้ตนเองเกิดความเข้าใจตนเอง อันจะนำไปสู่การวางแผนเพื่อ ทำให้ตนเองไปถึงเป้าหมายและส่งผลให้รู้จักการปรับตัวเพื่อเข้าสังคมและอยู่ในกลุ่มได้อย่างมี ความสุข และจากข้อค้นพบจึงนำมาสู่การยกระดับแนวคิดจากกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะ

ของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโยน จนนำมาสู่การพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูลในครั้งนี้อธิบายว่า “ทฤษฎีหักด่าน” ซึ่งด่านในที่นี้เปรียบเสมือนสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการฝึกโยน การหักด่านได้นั้นนักเรียนจะเกิดการปฏิบัติใน 2 ร. 2 ล. ได้แก่ 1) 2 ร. คือ เรียนรู้ รวบรวม 2) 2 ล. คือ ลอง และ ลู่ล่ง โดยอธิบายผ่าน 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) ขั้นตอนการสร้างคุณลักษณะ 2) ขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะ และ 3) ขั้นตอนการประยุกต์คุณลักษณะเข้ากับวิถีชีวิต โดยการประเมินปรับปรุงและพัฒนา อันนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะทั้ง 4 ข้างต้น

การอภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาและข้อค้นพบที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น ผู้วิจัยสามารถนำมาอธิบายเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญ ได้แก่ ประเด็นที่ 1 กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะ ประเด็นที่ 2 ประเด็นการหล่อหลอมอัตลักษณ์เชิงสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มนักแสดงโยน และประเด็นที่ 3 การพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูล ดังนี้

ประเด็นที่ 1 กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผ่านการฝึกหัดโยน โดยผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปในพื้นที่ที่ใช้ การศึกษาและใช้เวลาในการสังเกตกิจกรรมและพร้อมทั้งรับฟังการสะท้อนความคิดเห็นเรื่องการพัฒนาของนักเรียนผ่านผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม ทำให้พบว่ากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะและการก่อเกิดคุณลักษณะเป็นกระบวนการที่ดำเนินการไปควบคู่กัน ไม่สามารถชี้ได้ชัดว่าอะไรเป็นสาเหตุของอะไร เนื่องจากคุณลักษณะนี้แม้จะดูคล้ายว่าเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการ แต่นั่นอาจเป็นจุดเริ่มต้นของอีกกระบวนการหนึ่งได้เช่นเดียวกัน

การขยายความประโยคดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถยกตัวอย่างสถานการณ์หนึ่งเพิ่มเติม นักเรียนที่เข้ามาในหลักสูตรโยนนี้ ส่วนใหญ่ได้รับรู้มาก่อนว่านักเรียนต้องมีกิจกรรมการฝึกซ้อม อาศัยระยะเวลายาวนานและมีความเหนื่อยล้าของร่างกายเป็นอย่างมาก เมื่อนักเรียนได้เข้าสู่กระบวนการแล้ว ครูจะเริ่มฝึกตัดตัว ฝึกบุคลิกภาพ และฝึกท่าทางการเคลื่อนไหว ดังนั้นเบื้องต้นของหลักสูตรจะให้ผู้เรียนฝึกฝนร่างกายด้วยตนเอง นักเรียนแต่ละคนต้องสร้างความแข็งแรงและควบคุมท่าทางของตนเองอยู่ตลอดเวลาจนเคยชิน จากนั้นเมื่อนักเรียนมีความเคยชินระดับหนึ่งแล้ว คุณสมบัติเหล่านี้ถูกต่อยอดไปสู่กระบวนการใหม่ คือ นักเรียนจะเริ่มใช้คุณลักษณะด้านร่างกายไปแสดงร่วมกับคู่ซ้อมคนอื่น ซึ่งกลายเป็นกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะใหม่ คือ กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังนั้นจึงชี้ให้เห็นได้ว่าจากกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพที่ครูกำหนดไว้ผ่านกฎ กติกา และธรรมเนียมปฏิบัติเรื่องการเล่นหลัง

ตรง และการฝึกตัดท่าทางเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงเพียงพอรองรับการต่อท่ากับเพื่อน นักเรียนจะเกิดบุคลิกภาพที่สวยงามและมีร่างกายที่แข็งแรง เมื่อแข็งแรงในระดับหนึ่งแล้วนักเรียนจะได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมกลุ่ม จึงเกิดกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ การถ่ายทอดหรือการแลกเปลี่ยนกัน และเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดคุณลักษณะเรื่องการทำงานเป็นทีม และการเรียนรู้เรื่องการปรับตัว เป็นต้น

จากข้อค้นพบที่พบว่ากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะนี้ ไม่เพียงแต่เป็นกระบวนการที่สร้างให้เกิดคุณลักษณะเท่านั้นแต่คุณลักษณะยังถูกขัดเกลาให้คมชัด โดดเด่นขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในด้านการแสดงถึงความเป็นตัวตนของนักเรียน รวมถึงการเป็นพื้นฐานเพื่อต่อยอดการเรียนรู้และสร้างคุณลักษณะใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการอธิบายแนวคิดทฤษฎีทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ของแบนดูรา (Bandura, 1986) ที่ได้อธิบายไว้ว่าพฤติกรรมนั้นมีอาจเกิดขึ้นและคงตัวอยู่ได้เสมอ เพราะธรรมชาติของพฤติกรรมนั้นย่อมแปรปรวนไปตามสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมจึงมีอิทธิพลซึ่งกันและกันเสมอ ทั้งนี้แบนดูรายังได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมนั้น ๆ จนนำไปสู่การเกิดกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) ได้ว่า มีหลักการสำคัญ 4 ขั้นตอนได้แก่ 1) กระบวนการใส่ใจ (Attentional process) ดังเช่น นักเรียนในชั้นเรียนที่มีความสนใจเกี่ยวกับโฆษณาสินค้าเป็นทุนเดิม จึงสามารถสังเกตรายละเอียดสำคัญที่ส่งผลให้ตนเองได้เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติม ผู้วิจัยสามารถยกเหตุการณ์ได้ว่า หากเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไปที่ไม่ได้มีความสนใจด้านโฆษณเป็นพิเศษ อาจมิได้สังเกตถึงเทคนิคการถ่ายทอดอารมณ์หรือรายละเอียดของตัวละครในทางตรงกันข้าม กลุ่มนักเรียนฝึกหัดโฆษณเป็นทีที่ทราบดีว่าจะได้ขึ้นทำการแสดงในกิจกรรมของโรงเรียน กลุ่มเหล่านี้จะให้ความสนใจกับรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของการแสดง รวมถึงเทคนิคการถ่ายทอดอารมณ์เพื่อทำให้ผู้ชมชื่นชอบ นั่นเป็นการบ่งบอกถึงพฤติกรรมเรื่องความใส่ใจ เป็นต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของกรินทร์ กรินทสุทธิ (2561) ที่พบว่านักแสดงที่มีทุนเดิม คือ มีความสนใจใฝ่ใจ จะเป็นผู้นำทุนเดมนั้นมาสร้างเป็นปัจจัยส่งเสริมได้สอดคล้องกับกิจกรรมการแสดง โดยความสนใจนั้นจะทำให้บุคคลพยายามแสวงหาโอกาส และนำพาให้คนไปรู้จักกับคนในวงการที่อยู่มานาน โดยอาศัยพื้นฐานการชอบในสิ่งเดียวกัน ทำให้รู้จักกันได้ง่ายขึ้น 2) กระบวนการจดจำ (Retention process) เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้จดจำตัวเองโดยบันทึกสิ่งที่ตนเองสังเกตในความทรงจำระยะยาว และจดจำได้มากขึ้นหากมีโอกาสเห็นตัวแบบซ้ำ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่านักเรียนที่มีประสบการณ์การดูโฆษณามากมายครั้ง ทั้งการไปดูด้วยตนเองและการศึกษาจากสื่อการเรียนรู้ การอยู่ใกล้ชีวิตครูโฆษณ สิ่งเหล่านี้ยังเป็นการสนับสนุนการ

เลียนแบบพฤติกรรมหรือการจดจำได้อย่างยาวนาน ในขณะที่นักเรียนยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริง ดังเช่น เมื่อครูแนะนำเรื่องการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า นักเรียนจะจดจำแนวทางการแก้ไขดังกล่าวในกรณีที่เกิดเหตุได้ เนื่องจากเนื้อหาที่ครูถ่ายทอดมีความเกี่ยวข้องกับโดยตรงนักเรียนจึงจดจำด้วยรูปแบบต่าง ๆ 3) กระบวนการกระทำ (Motor reproduction process) เป็นกระบวนการที่บุคคลเริ่มแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ซึ่งกระบวนการนี้เห็นได้ชัดเจนในขั้นตอนการฝึกซ้อมและการแสดง เนื่องจากปัจจัยสนับสนุนที่แบนดูว่าได้อธิบายไว้สำหรับการกระทำตามต้นแบบได้เหมือนมากที่สุด คือ การมีความพร้อมด้านร่างกายและทักษะที่จำเป็นในการเลียนแบบ หากนักเรียนไม่มีความพร้อม เช่น ยังไม่สามารถจดจำท่าทางได้ ยังไม่มีความแข็งแรงของร่างกาย การซ้อมมักจะเกิดปัญหาอยู่เสมอ ดังนั้นชี้ให้เห็น การก่อเกิดพฤติกรรมหรือการแสดงออกได้นั้น ต้องผ่านกระบวนการที่หลากหลายหล่อหลอมจนกลายเป็นผลลัพธ์ด้านการกระทำ 4) กระบวนการจูงใจ (Motivational process) เป็นกระบวนการที่สร้างแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมเหล่านั้นซ้ำ ๆ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น การเกิดพฤติกรรมในขั้นที่ 3 คือ การปฏิบัติได้นั้น บุคคลต้องมีความพร้อมเพียงพอ จากนั้นการจะทำให้เกิดพฤติกรรมเหล่านั้นซ้ำ ๆ ต้องใช้แรงจูงใจ

จากผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจที่เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะนี้มี ทั้ง 2 รูปแบบ คือ 1) แรงจูงใจภายใน คือ ต้องการเอาชนะข้อจำกัดของตนเอง จึงใช้ความพยายามเอาชนะ เพื่อให้ได้มากับความภาคภูมิใจของตนเอง และ 2) แรงจูงใจภายนอก คือ ต้องการได้รับการคัดเลือกจากครูเพื่อเป็นนักแสดงในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ส่วนหนึ่งเพื่อให้ได้รับประสบการณ์และการยอมรับจากคนภายนอก และอีกส่วนหนึ่งคือ การเป็นตัวแทนของโรงเรียนจะช่วยให้นักเรียนมีผลงานเพื่อสะสมในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ช่วยสนับสนุนการเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยต่อไป สอดคล้องกับผลการศึกษาของกันต์ จามรมาน (2560) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกเรียนโขนนอกวิทยาลัยนาฏศิลป์ ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่าปัจจัยสำคัญของการตัดสินใจเรียงตามลำดับ ได้ดังนี้ 1) ประโยชน์ของนาฏศิลป์โขนที่มีต่อตนเอง 2) ความสามารถทางโขน 3) ความคุ้นเคยเกี่ยวกับโขน 4) ความสอดคล้องเหมาะสมต่อตนเอง 5) สิ่งตอบแทนจากภายนอก 6) ทศนคติของคนรอบข้าง และ 7) อาจารย์ผู้สอนและสถาบันเป็นแรงดึงดูด ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการฝึกหัดโขนโดยมิได้ถอนตัวออกกลางคัน เกิดจากปัจจัยหลาย ๆ ส่วนประกอบกัน และสิ่งหนึ่งคือแรงจูงใจ ดังเช่น โขนช่วยสร้างประโยชน์ให้กับตนเองได้ เป็นต้น

ประเด็นที่ 2 การหล่อหลอมอัตลักษณ์เชิงสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มนักแสดงจีน

จากผลการวิจัย ปรากฏชัดเจนว่ากลุ่มนักเรียนฝึกหัดจีนมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างไปจากกลุ่มนักเรียนทั่วไป โดยเฉพาะในด้านจรรยาบรรณ มีความเรียบร้อย เคารพบนอบต่อครู อาจารย์และผลจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่ากระบวนการฝึกหัดจีนเป็นกระบวนการหลักในการหล่อหลอมเชิงความคิด นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกลายเป็นอัตลักษณ์กลุ่มของนักเรียนฝึกหัดจีนทั้งสิ้น ทั้งนี้ในการตีความและยกระดับข้อมูลผ่านการสังเคราะห์หัตถ์ของคำ ทำให้พบว่า สิ่งที่นักเรียนฝึกหัดจีนได้รับการถ่ายทอดจนเกิดการเปลี่ยนแปลงของบุคคลนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การถ่ายทอดคุณงามความดีผ่านเนื้อหาของรามเกียรติ์ส่งผลให้นักเรียนฝึกหัดจีนเกิดการเรียนรู้ด้านการดำเนินชีวิต ความคิด การมีคุณธรรม จริยธรรม ความรัก ซึ่งล้วนแล้วแต่อยู่ในเนื้อหาของรามเกียรติ์ทั้งสิ้น ซึ่งกระบวนการฝึกหัดจีนนี้ถือเป็นกระบวนการถ่ายทอดที่แตกต่างออกไปจากการถ่ายทอดตามปกติ ที่นักเรียนหรือบุคคลทั่วไปได้รับการถ่ายทอดจากการอ่าน การสอน การฟัง การรับชม แต่กลุ่มนักเรียนฝึกหัดจีนเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดที่ลึกซึ้งผ่านศาสตร์ของการแสดง เนื่องจากศาสตร์ของการแสดงมักถูกนำมาใช้ในการสอนหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบุคคล เนื่องจากการจินตนาการถึงตัวละคร มีความจำเป็นต้องนึกถึงความคิด ความรู้สึกของตัวละครนั้น ๆ จนเกิดความเข้าใจและนำไปสู่การแสดงได้อย่างสมบทบาท อย่างไรก็ตามเนื้อหาของรามเกียรติ์ มิใช่เป็นไปเพื่อความสนุกสนาน ฟังพอใจต่อการรับชมเท่านั้น แต่ยังมีเนื้อหาที่สอนเรื่องคุณธรรม จริยธรรม สอดคล้องกับการศึกษาของ สทาศัย พงศ์วิรัช (2562) กล่าวว่า ละครสามารถสื่อสารแนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม ตามหลัก Aristotle 4 ประการ คือ (1) ความรอบคอบ (Prudence) คือ รู้ว่าสิ่งใดควรประพฤติและสิ่งใดไม่ควรประพฤติ (2) ความประมาณ (Temperance) คือ รู้จักควบคุมความต้องการและการกระทำให้เหมาะสมกับสภาพและฐานะของตน (3) ความกล้าหาญ (Courage) คือ การกล้าเผชิญหน้าต่อความเป็นจริง และ (4) ความยุติธรรม (Justice) คือ การให้แก่ทุกคนตามความเหมาะสม และนอกจากนี้แล้วเนื้อหาจากวรรณกรรม ยังช่วยสอนคุณธรรมจริยธรรมไม่ว่าจะเป็นหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับการพัฒนาตนเอง ได้แก่ การใฝ่เรียนรู้ ความเชื่อมั่นในตนเอง การพึ่งตนเอง การมีสำนึกในทางศีลธรรม ความขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย การมีปัญญา รู้ชัด ความมีสติรอบคอบ ความพอเพียง ความอดทนอดกลั้น ความรับผิดชอบในหน้าที่ และความสัตย์สุจริต รวมถึงหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้แก่ ความมีน้ำใจ ความกตัญญู กตเวทิตะ ความเสียสละเพื่อส่วนรวม

ความสามัคคี ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความเป็นประชาธิปไตย และความสุภาพ เป็นต้น (พัชลินจ์ จินนูน, คุณัชฎ์ สมชนะกิจ, และ ธนภัทร เต็มรัตนะกุล, 2559)

จากผลการสะท้อนของครูและนักเรียนที่ผ่านการฝึกหัดโยน ปรากฏผลว่า นักเรียนได้เกิดเรียนรู้เรื่องการดำเนินชีวิตบางส่วนมาจากแนวคิดที่ถูกถ่ายทอดจากเนื้อหาของโยน ยกตัวอย่างนักเรียนฝึกหัดโยนรายหนึ่งได้แสดงความเห็นว่า เนื้อหาจากโยนนั้นได้สอนให้มีความอดทน มุมนะพยายามฝ่าฟันอุปสรรค ไม่ย่อท้อ ดังเช่นในฉากหนุมานที่หักด่านบาดาลเพื่อเข้าไปช่วยพระรามให้รอดพ้นจากอันตรายได้ ซึ่งต้องผ่านหลากหลายอุปสรรค หากย่อท้อตั้งแต่ด่านแรก ย่อมไม่สามารถไปถึงเป้าหมายได้ นอกจากนี้ในกระบวนการฝึกหัดโยนจะพบว่า มีหลายครั้งที่ครูและนักเรียนต้องมาถอดบทเรียนหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ครูได้ดึงเนื้อหาบางส่วนของบทละครมาใช้สอนให้กับนักเรียนเพื่อให้เข้าถึงความคิด ความรู้สึกของตัวละคร ทำให้เกิดเป็นกระบวนการหล่อหลอมเชิงความคิดที่ผ่านการถ่ายทอดจากเนื้อหาและพฤติกรรมของตัวละคร ส่งต่อไปยังนักเรียนฝึกหัดโยนให้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตต่อไป

2. การถ่ายทอดวัฒนธรรม จารีตประเพณีผ่านพิธีกรรมที่กลุ่มละครโยนให้ ความเคารพ ทำให้นักเรียนโยนเกิดอัตลักษณ์และดำเนินชีวิตตามการถ่ายทอดของกลุ่มผ่าน ประสพการณ์ที่ได้รับการหล่อหลอมจากกลุ่มสังคมโยน เนื่องจากเป็นที่ทราบกันดีว่ากลุ่มนักแสดง นักแสดง และผู้ที่อยู่ในวงการโยน ต่างให้ความเคารพต่อครูโยนเป็นอย่างมาก งานไหว้ครูโยน พิธี การครอบครูถือเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่งของกลุ่มคนเหล่านี้ ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยในระยะ ก่อนการแสดงที่มีกระบวนการเตรียมพร้อมด้านจิตใจเป็นขั้นตอนแรก เนื่องจากการเคารพนบอนุ บูชาครูโยนเป็นด่านแรกของกลุ่มคนเหล่านี้ที่จะเข้าสู่การเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมโยน

พิธีไหว้ครู ครอบครูเหล่านี้ มีเพียงแต่จัดขึ้นในแต่ละรอบปีเท่านั้น แต่ยังเป็น พิธีการหนึ่งที่กลุ่มนักแสดงโยนกราบไหว้ทุกวัน แม้แต่การเดินผ่านนั้นยังต้องค้อมตัวเพื่อแสดง ความเคารพ โดยเฉพาะ หัวโยน ซึ่งถือเป็นตัวแทนสัญลักษณ์สำคัญเพื่อให้กลุ่มได้ระลึกถึงครูบา อาจารย์ที่ได้อบรมสั่งสอน ชัดเกล้าความคิด พฤติกรรมให้เป็นคนดี ไม่เพียงเท่านั้นกลุ่มนักแสดง โยนยังกราบไหว้ต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ในการแสดงโยน เช่น เครื่องดนตรี อาวุธที่ใช้ประกอบฉาก เป็นต้น โดยมีเหตุผลเพื่อขอขมาที่ได้ล่วงเกินหรือแสดงออกถึงการลบหลู่ด้วยความพลั้งเผลอ ไม่ ตั้งใจ รวมถึงอีกเหตุผลหนึ่ง คือ การขอขอบคุณต่อองค์ประกอบต่าง ๆ เพราะเชื่อว่า สัญลักษณ์ เหล่านี้มีครูที่คอยสอนสั่งให้เกิดความแตกฉานในงานโยน ดังนั้นการกราบไหว้ไม่เพียงเป็นการ กราบไหว้ต่อสิ่งของ แต่คือสัญลักษณ์แทนใจและการระลึกถึงผู้มีพระคุณที่ช่วยถ่ายทอดวัฒนธรรม อันดีงามมาจนถึงตนเอง การอธิบายสัญลักษณ์เหล่านี้ สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีปฏิสัง

สรรคส์สัญลักษณ์ โดยนักสังคมวิทยาได้อธิบายถึงเรื่องการอยู่ร่วมกันของบุคคล มักมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม และเพื่อให้ความง่ายในการสื่อสารหรือถ่ายทอด บางครั้งได้ใช้สัญลักษณ์ใดสัญลักษณ์หนึ่งเพื่อเป็นตัวแทนความหมายที่มากมายเหล่านั้น ดังนั้นในการแสดง โขนหรือฝึกหัดโขนถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความละเอียด ซ่อนไว้ด้วยความหมายมากมายผ่านงานศิลปะต่าง ๆ ดังนั้นในการก้าวสู่การเป็นสมาชิกที่ดีนั้นต้องมีความเข้าใจต่อสิ่งที่กลุ่มให้ความเคารพนับถือ เพราะมีความหมายซ่อนอยู่อย่างมากมาย วรณภา ศรีธีรรัตน์ (2550) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับสัญลักษณ์นี้ว่า สัญลักษณ์ดังกล่าวนั้นไม่ได้หมายถึงวัตถุ หรือเหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังหมายถึง การกระทำจากวัตถุ และเหตุการณ์นั้นด้วย สัญลักษณ์จึงหมายถึงวิธีการที่มนุษย์ปฏิสัมพันธ์อย่างมีความหมายกับธรรมชาติ และบริบททางสังคม

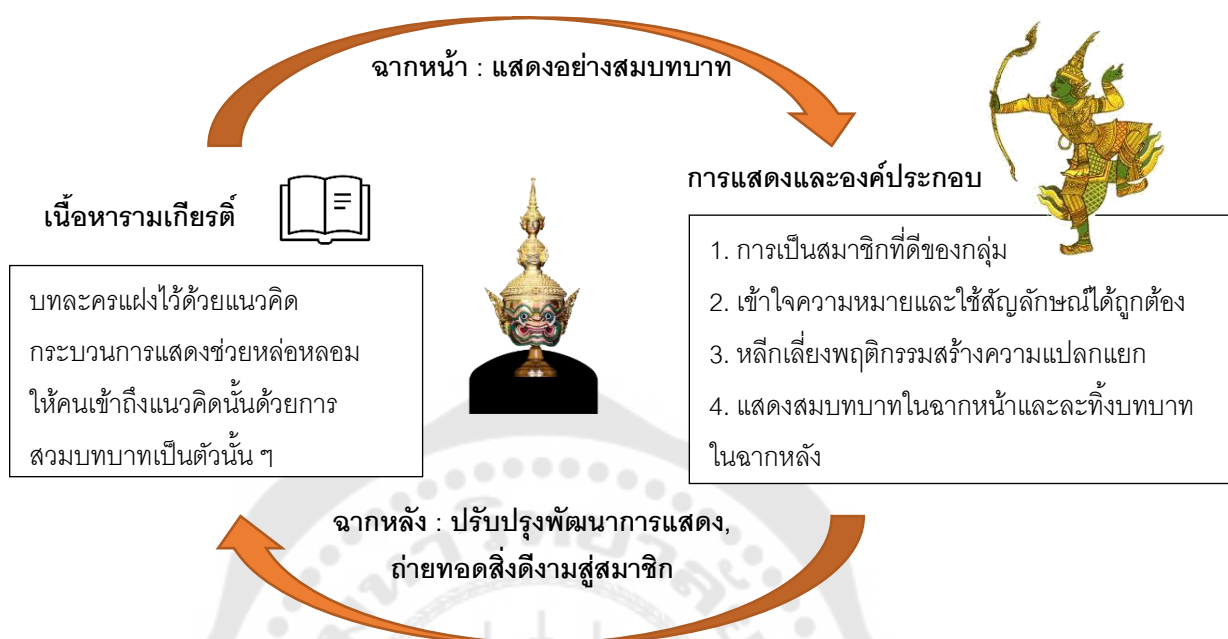
ผลของการถ่ายทอดความหมายผ่านสัญลักษณ์เหล่านี้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ 3 ประการหลัก ได้แก่ 1) สมาชิกใหม่ได้เข้าใจความหมายแฝง การแปลความหมาย ปฏิบัติตัวได้ถูกต้อง เพราะสมาชิกในกลุ่มจะรู้จักความหมายเช่นเดียวกันในกลุ่ม สามารถสวมบทบาทสมาชิกในกลุ่มถ่ายทอดให้รุ่นถัดไปได้ได้อย่างถูกต้อง แสดงพฤติกรรมตามความหมายได้เหมาะสมเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ดังนั้นสมาชิกในกลุ่มโขนจึงมีอัตลักษณ์หรือปฏิสัมพันธ์ที่คล้ายคลึงกันตามความหมายที่กำหนดไว้ 2) การใช้เครื่องมือหรือสัญลักษณ์เหล่านี้ได้อย่างชำนาญ ไม่ผิดแปลกไปจากต้นฉบับเดิม เช่น แนวทางการกราบไหว้ครู การจัดเก็บอุปกรณ์และองค์ประกอบต่าง ๆ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นต้น 3) สามารถหักห้ามสิ่งที่ไม่เหมาะสมตามข้อบัญญัติของกลุ่ม เป็นการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่แปลกแยกเพื่อให้ยังคงเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มต่อไป เช่น กลุ่มนักแสดงโขนจะไม่เดินข้ามอุปกรณ์ฝึกเพราะเคารพว่าสิ่งนั้นเป็นครูผู้สอนเพราะเปรียบเสมือนการข้ามตัวของครู ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ได้รับการยอมรับ ดังนั้นด้วยสัญลักษณ์เหล่านี้จึงทำให้บุคคลหลีกเลี่ยงการโต้ตอบหรือเลี่ยงการเผชิญความขัดแย้งในกลุ่มที่เคารพส่วนประกอบต่าง ๆ ของละครโขนเพราะมีครูที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ ดังนั้นกลุ่มเหล่านี้จึงมีความโดดเด่นเรื่องการเก็บรักษาของใช้ต่าง ๆ รู้คุณค่าต่อสิ่งของต่าง ๆ ไม่ทิ้งขว้างเนื่องจากสิ่งเหล่านี้คือสัญลักษณ์ที่มีความหมาย

3. การถ่ายทอดกระบวนการศิลปะการแสดง ที่ใช้การประสานหลากหลายศาสตร์ เช่น การแสดง การบรรเลงดนตรี แสงสีเสียง องค์ประกอบฉาก เป็นต้น เป็นกระบวนการถ่ายทอดทางศิลปะการแสดงที่หล่อหลอมให้บุคคลนั้นเข้าถึงอารมณ์ ความเหมาะสมในการแสดงออก จากแนวคิดของกอฟฟ์แมน (Goffman. 1959: 104-, 128; สุเทพ สุนทรเกสัช. 2540: 211-218; สุภาวงศ์ จันทวานิช) ที่แสดงมุมมองว่า พฤติกรรมของมนุษย์เปรียบเสมือนกับการแสดงมีฉากหน้า (Front region) และฉากหลัง (Back region) โดยทั้งสองส่วนมีหน้าที่แตกต่างกันคือ

ฉากหน้า คือ ส่วนที่บุคคลเลือกที่จะแสดงตัวตนออกมาให้บุคคลอื่นได้รับรู้ ตามความเข้าใจ การตีความ ความคาดหวัง ความต้องการของผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย ทำให้บุคคลนั้นต้องระมัดระวังการพูดจา การแต่งกาย การแสดงออกเพื่อให้ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยเกิดความประทับใจและพึงพอใจเพื่อรักษาตัวตน เปรียบเสมือนกับหน้าเวทีนักแสดงนำเสนอตัวตนตามบทบาทหรือตามเนื้อเรื่องและผู้ชมอยากชมเพื่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้ชม ส่วนฉากหลัง จะเป็นส่วนที่ผู้ชมไม่มีได้รับรู้ และนักแสดงจะสลัดตัวตนที่แสดงในฉากหน้าออกมาเป็นตัวตนที่แท้จริงได้ รวมถึงในฉากหลังนี้ บุคคลสามารถเตรียมการเพื่อเตรียมความพร้อมหรือพัก ก่อนออกไปแสดงในฉากหน้าอีกด้วย สามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างฉากหน้าและฉากหลังได้ตาม

นอกจากนี้ศิลปะการแสดงยังต้องอาศัยหลากหลายศาสตร์ในการทำงานประสานกัน เห็นได้ชัดจนว่ากระบวนการแสดง ที่สร้างความประทับใจให้เกิดขึ้นกับผู้ชมนั้น ต้องมีทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลัง ตัวนักแสดงเองจำเป็นต้องละทิ้งความเป็นตัวตนเพื่อสวมทับกับบทละครหรือตัวละครที่ตนเองกำลังเป็น การเคลื่อนไหวด้วยความอ่อนช้อยและเหมาะสมยังถูกกำกับด้วยเสียงดนตรี เสียงเอื้อนจากนักร้อง รวมถึงการฉายแสงไฟ เพื่อทำให้ผู้ชมได้เกิดสุนทรียะได้มากที่สุด นอกจากนี้กอล์ฟแมนยังอธิบายเพิ่มเติมว่า การอยู่รวมกันเป็นทีมในการแสดงจะต้องมีคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ ประกอบด้วย 1) ต้องการความไว้วางใจในทักษะ ความสามารถของสมาชิก 2) มีการอธิบายกับสมาชิกว่า การแสดงออกเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี และ 3) หากในกลุ่มมีการแบ่งชนชั้นในหน้าฉาก เมื่ออยู่หลังฉาก ชนชั้นที่เกิดขึ้นเหล่านั้นจะหายไป (Goffman. 1959: 128-130; Kivisto, & Pittaman. 2013) สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า นักเรียนฝึกหัดโขนไม่มีใครปฏิเสธการทำงานร่วมกับเพื่อนในทีมเพราะทุกคนเข้าใจดีถึงกระบวนการฝึกซ้อมและการแสดง ไม่เพียงแต่ทำงานร่วมกันยังให้ความไว้วางใจกัน ยกตัวอย่างเช่น ทำรำบางท่าต้องใช้การต่อดวงนักเรียนฝึกหัดโขนที่เป็นคู่ซ้อมกันต้องไว้วางใจกันว่าแต่ละคนจะทำหน้าที่ได้เป็นอย่างดี หากเกิดความหวาดระแวง ย่อมทำให้เกิดความกังวลและส่งผลเสียต่อการแสดงได้ ในขณะที่ความโดดเด่นของกลุ่มนักเรียนฝึกหัดโขน คือ การนำข้อผิดพลาดกลับมาทบทวน ถอดบทเรียนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่ากลุ่มนักเรียนฝึกหัดโขนเหล่านี้กล้ายอมรับต่อความผิดพลาดในตนเอง กล้านำสิ่งที่ผิดพลาดมาปรึกษาหรือขอคำแนะนำจากทีมโดยมิได้ถืออัตตาของตนเองเป็นใหญ่ โดยเฉพาะผู้ที่รับรู้ว่าตนเองได้เล่นละครในบทบาทตัวละครหลัก มิได้ถือว่ามีค่าเหนือตัวละครรอง เนื่องจากครูได้ถ่ายทอดความคิดว่าทุกสิ่งล้วนเป็นองค์ประกอบร่วมกัน มิได้ถือว่ามีค่าตัวใดสำคัญกว่าตัวใด แม้กระทั่งกลุ่มนักร้องก็ถือได้ว่าเป็นกลุ่มสำคัญของการแสดงเช่นเดียวกัน สามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 สรุปกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมให้เกิดอัตลักษณ์กลุ่มนักเรียนฝึกหัดโขน

อย่างไรก็ตามเมื่ออภิปรายถึงวิธีการถ่ายทอดเพื่อนำไปใช้อธิบายถึงการเกิดคุณลักษณะนั้น Berns (2007) ได้จำแนกเทคนิคการถ่ายทอดกระบวนการทางสังคม สามารถยกตัวอย่างเทคนิคที่โรงเรียนนำมาใช้ได้ดังนี้ 1) การพัฒนาอารมณ์และความรู้สึก (Affective) และสังคมวัฒนธรรม (Socioculture) จากผลการวิจัยพบว่าในระยะก่อนการแสดง นักเรียนได้รับการพัฒนาอารมณ์และความรู้สึกผ่านการบอกกล่าวประเพณีและความเชื่อของกลุ่ม ดังเช่น การเข้าร่วมพิธีครอบครู ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่หลอมรวมใจเป็นหนึ่งและทำให้กลุ่มคนรักโขนกลับมาเจอกันอีกครั้ง ทำให้นักเรียนใหม่ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม 2) การวางเงื่อนไข (Operant) จากผลการวิจัยพบว่าจุดโดดเด่นของกระบวนการเรียนการสอนโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร คือ การเรียนรู้จากการลงมือทำ (Learning by doing) สร้างให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและฝึกซ้อมรำด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนได้ทบทวนและสะท้อนคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งกระบวนการดังกล่าวทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ยอมรับรูปแบบการปฏิบัติตัวของกลุ่มที่เป็นแนวทางเดียวกัน 3) การสังเกต (Observation) ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนได้นำวิธีการเรียนรู้ผ่านรูปแบบต่าง ๆ ที่สร้างการดึงดูดให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย เช่น นักเรียนฝึกหัดโขนระดับประถมศึกษา ครูใช้วิธีการเรียนรู้ผ่าน

การตูนเพื่อให้เป็นตัวอย่าง ดึงดูดให้นักเรียนสังเกตและปรับสู่อัตลักษณ์ของตนเองได้ง่ายขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้ข้อค้นพบสำคัญของการศึกษาครั้งนี้คือ การที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สะท้อนคิดด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาในการพัฒนาตนเองของนักเรียน เห็นได้ชัดเจนในกระบวนการฝึกซ้อมและในระยะเวลาหลังการแสดง นักเรียนจะได้ทบทวนตนเองอยู่ตลอดเวลาเกี่ยวกับข้อผิดพลาดหรือจุดอ่อนของตนเอง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า นักเรียนเหล่านี้มักกล่าวพูด ยอมรับต่อความผิดพลาด และนำสิ่งเหล่านั้นมาใช้ปรึกษาหารือกับครูผู้สอนและเพื่อน โดยมีอายุหรือปฏิเศรษชข้อบพร่องนั้น จนนำมาสู่การพัฒนาตนเองที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งให้เห็นได้ชัดเจนว่านักเรียนฝึกหัดโยนมีความอ่อนนุ่ม ยอมรับ แต่มุ่งมั่นเพียรพยายามที่จะพัฒนาตนเอง ไม่จมอยู่กับปัญหา ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สอดคล้องยุคสมัยในปัจจุบัน สอดคล้องกับเป้าหมายของโรงเรียนในเสริมสร้างคุณลักษณะให้กับสมาชิกใหม่ในสี่ด้าน ประกอบด้วย 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่น การอ่านการเขียน การคิดคำนวณ 2) ทักษะสำหรับการประกอบอาชีพ 3) ความพร้อมในหน้าที่พลเมือง และ 4) ด้านส่วนบุคคล (Goodlad, 1984 cited in Berns, 2007) นั่นคือ กระบวนการฝึกหัดโยนของนักเรียน นอกจากจะช่วยส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี เช่น วิชาประวัติศาสตร์ วิชาภาษาไทย เป็นต้น ยังช่วยส่งเสริมให้นักเรียนโดยเฉพาะในระดับมัธยมปลายมองเห็นแนวทางการศึกษาต่อของตนเอง รวมถึงการประกอบอาชีพในอนาคต เนื่องจากนักเรียนโยนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่มีความชื่นชอบต่อวัฒนธรรมและศิลปกรรม ดังนั้นกลุ่มคนเหล่านี้มักมีความชัดเจนต่อตนเองในเรื่องการพัฒนาความชอบของตนเองไปสู่การประกอบอาชีพในอนาคต ไม่เพียงแต่อาชีพด้านศิลปะและการแสดงเท่านั้น ทักษะที่เกิดจากการหล่อหลอมเหล่านี้ยังช่วยส่งเสริมให้เกิดสมรรถนะการเรียนรู้สำคัญที่ช่วยต่อยอดให้กับอาชีพอื่น ๆ ดังเช่น ทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ความสามารถในการจัดการบริหารเวลา เป็นต้น

ประเด็นที่ 3 การพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูล

จากผลการวิจัย ที่แสดงถึงกระบวนการยกระดับของรหัสต่าง ๆ เพื่อนำมาสู่การพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูลจนกลายเป็นทฤษฎีที่ชื่อว่า “ทฤษฎีหักด่าน” เป็นทฤษฎีที่เน้นการอธิบายกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนที่เต็มไปด้วยความท้าทายจากสถานการณ์ที่นักเรียนจะต้องฝึกฝน และฝ่าฟัน เพื่อเอาชนะอุปสรรคที่ขวางกั้นจนประสบความสำเร็จ โดยสถานการณ์เหล่านี้จะถูกเรียกว่าด่าน โดยมีกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการสร้างคุณลักษณะผ่านการเรียนรู้ ทดลองปฏิบัติ เพื่อมาสู่ขั้นการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อให้เกิดความโดดเด่น ทำให้นักเรียนต้องฝึกฝนอย่างต่อเนื่องในการปฏิบัติให้เป้าหมายลุล่วง จนนักเรียนเกิดประสบการณ์จาก

การเรียนรู้ มาสู่การประเมินตนเอง เพื่อนำไปประยุกต์คุณลักษณะให้เข้ากับวิถีชีวิต ซึ่งผ่านการทำซ้ำไปมา หรือฝึกฝนบ่อยๆ เทียบเคียงกับผลการวิจัยของ นาทนาภา ตริอุบล และวรรณี แกมเกตุ (2558) ที่ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างนิสัยฝึกฝนตนเองในการฝึกทักษะนาฏศิลป์ ที่มีกระบวนการฝึกตนเองตั้งแต่การสร้างนิสัยในการกำหนดเป้าหมายของการฝึกซ้อม เปรียบเสมือนขั้นการสร้างคุณลักษณะ เพื่อให้ตนเองสามารถจดจำท่าทาง จังหวะ การรำรำต่าง ๆ ได้ ซึ่งกระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่บุคคลอื่นมีส่วนร่วมในการฝึกซ้อม เช่น ครู รุ่นพี่ เพื่อน สอดคล้องกับคุณลักษณะของการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้นักเรียนต้องเผชิญกับปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคในการฝึกทักษะนาฏศิลป์ให้ได้ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเอง โดยต้องเผชิญกับอุปสรรคที่ต้องเจอกับคำวิจารณ์ต่างๆ สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะในการจัดการสถานการณ์เชิงลบ ที่เกี่ยวข้องกับความคิด เมื่อปรับความคิดได้ก็จะทำให้เกิดการรับรู้คุณค่าของสิ่งที่ปฏิบัติ อันนำไปสู่บุคลิกภาพและอุปนิสัยต่างๆ ผ่านการวัดผลการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ก็เปรียบเสมือนด่าน ที่นักเรียนต้องเอาชนะเพื่อให้ลุล่วง ผ่านกระบวนการใส่ใจในการเรียนรู้ สังเกต เลียนแบบ และจดจำตัวแบบนี้ๆ เช่น จำท่าจากครู จากเพื่อน ผ่านกระทำด้วยความพยายามฝึกฝนปฏิบัติเลียนแบบท่ารำให้ได้ อาศัยการจูงใจจากครูผู้สอน เช่น คะแนนจากการปฏิบัติ และคำชม เป็นต้น (Bandura, 1986) นอกจากนี้แล้ว ยังสามารถเทียบเคียงได้กับงานวิจัยของ กิตติพิสิฐ ญาณกิตตินุกูล และพีรเทพ รุ่งคุณากร (2563) ที่อธิบายกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ และการสะสมความรู้ 2) การจัดการความรู้ เพื่อนำมาจัดการความรู้ในการแสดง การเรียนการสอน โขน และการถ่ายทอดภูมิปัญญาโขน 3) การนำเสนอและการถ่ายทอด 4) การประมวผล และการประเมินผล และ 5) การปรับปรุง ดัดแปลง เพื่อนำมาปรับให้เข้ากับลีลาของตนเอง ที่มีความคล้ายกับในการปฏิบัติ 2 ร. คือ เรียนรู้ รวบรวม และ 2 ล. ลอง และลุล่วง โดยรวบรวมประสบการณ์ที่เคยเผชิญมาตีความหมายเพื่อประเมินผลดีผลเสียที่เกิดขึ้น และนำผลลัพธ์ที่ได้มาเป็นทางเลือกแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาคุณลักษณะของตนเอง จนนำไปสู่การนำไปประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. การศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะของกลุ่มนักเรียนฝึกหัดโขน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และส่วนใหญ่เรียนอยู่ในระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มเด็กรุ่นใหม่ โดยกลุ่มเหล่านี้ได้มีความสนใจพิเศษกับเรื่องเทคโนโลยี ดิจิทัล ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสถานการณ์ในปัจจุบันได้

เปลี่ยนแปลงยุคสมัยซึ่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความชื่นชอบ ความสนใจเช่นเดียวกัน ในขณะที่ โขนถือเป็นมรดกตกทอด เป็นสิ่งที่ดั้งเดิม และก่อเกิดขึ้นในระยะที่ยังไม่มีการอำนวยความสะดวก ด้านเทคโนโลยีมากนัก ดังนั้นเพื่อให้เกิดความน่าสนใจในกระบวนการฝึกหัดโขนและดึงดูดเด็กรุ่นใหม่เหล่านี้ให้เข้ามาอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมให้มากขึ้น จึงเสนอแนะให้โรงเรียนจัดหาแรงจูงใจ ทั้งภายในและภายนอกให้กับนักเรียน ดังเช่น การเพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนฝึกหัดโขนทุกคนได้เป็น ตัวแทนของโรงเรียนเพื่อให้ทุกคนมีผลงานสนับสนุนการศึกษาต่อ รวมถึงปรับกระบวนการ ถ่ายทอดเนื้อหา การทำกิจกรรมในแนวทางการประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของสังคม ดังเช่น การ แสดงโขนโบราณประสานกับดนตรีสากล เป็นต้น

2. จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นชัดถึงตัวแทน (Agent) สำคัญของการขับเคลื่อนการ พัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนด้วยหลักสูตรโขน คือ ผู้สอนหรือครูโขน โดยผู้วิจัยพบว่าในโรงเรียน สาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้นำหลักสูตรโขนที่ถอดแบบการจัดการเรียน การสอนจากวิทยาลัยนาฏศิลป์มาประยุกต์กับนักเรียน ซึ่งมีบริบทที่แตกต่างกันออกจากกลุ่ม นักเรียนนาฏศิลป์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ทำให้คุณครูต้องอาศัยประสบการณ์และเทคนิคส่วนตัวใน การพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ของนักเรียนจนทำให้ปรากฏคุณลักษณะทั้ง 4 ดังเช่นผลการวิจัยใน ครั้งนี้ ในขณะที่บริบทโรงเรียนอื่น ๆ มักเป็นเพียงการตั้งชมรมโขน การจัดการเรียนการสอนเนื้อหา รามเกียรติ์ เป็นต้น ไม่ได้มีรูปแบบดังเช่นโรงเรียนสาธิต มศว ดังนั้นผู้วิจัยเสนอแนะให้ถอดบทเรียน ประสบการณ์การสอนและการดำเนินการในหลักสูตรโขนกับครูผู้สอน เผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ รวมถึง สะท้อนผลสำเร็จในเชิงการสนับสนุนทักษะและคุณลักษณะต่าง ๆ ของนักเรียน เพื่อสร้างองค์ ความรู้ให้กับพื้นที่อื่นที่ต้องการนำกระบวนการไปประยุกต์ใช้

3. จากข้อค้นพบเรื่องกระบวนการเรียนรู้อันนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะ ประกอบด้วย การเรียนรู้ ทด “ลอง” ปฏิบัติให้ลุล่วง รวบรวม ประเมินและปรับปรุง สามารถนำ กระบวนการในแต่ละขั้นที่เกิดขึ้นจากการฝึกโขนไปปรับใช้เป็นการบูรณาการกับรายวิชาต่างๆใน หลักสูตรได้ทั้งกิจกรรมในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน เช่น การบูรณาการโขนกับวิชาภาษาไทยในการ นำเรื่องของวรรณกรรมเข้ามาสอดแทรกเพื่อให้ซึมซับถึงความงามทางภาษาไปพร้อมๆกับข้อคิด ต่างๆ โขนกับประวัติศาสตร์ไทยเพื่อให้เรียนรู้ในเรื่องของการปกครอง การค้าและวัฒนธรรมต่างๆ โขนกับงานอาชีพเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับการออกแบบและการประดิษฐ์อุปกรณ์เครื่องแต่งกายใน การแสดง ต่อมาโขนกับพลศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ในการนำท่าทางต่าง ๆ มาปรับใช้กับ ออกกำลังกาย รวมไปถึงโขนกับค่ายพัฒนาผู้เรียนในการนำเรื่องราวของรามเกียรติ์ที่ใช้ในการฝึก โขนมาออกแบบเป็นค่ายกิจกรรมในการพัฒนานักเรียน โดยใช้สื่อการสอนและการเสริมต่อการ

เรียนรู้จากครูผู้สอน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากครู นักเรียน ผู้ปกครองมาพัฒนานักเรียนให้เกิดคุณลักษณะที่ดี แต่อย่างไรก็ตามกับการบูรณาการกับหลักสูตรต่าง ๆ ควรคำนึงความเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนในแต่ละช่วงวัยมีการเรียนรู้ที่ต่างกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. จากการเก็บข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตครอบคลุมช่วงเวลาที่นักเรียนอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งผู้วิจัยพบว่าธรรมชาติของคุณลักษณะที่เกิดขึ้นในระหว่างการพัฒนา สามารถเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่องทั้งในแนวราบ คือ เกิดคุณลักษณะใหม่ที่ต่อยอดหรือสนับสนุนคุณลักษณะเดิม และแนวตั้ง คือ คุณลักษณะที่เกิดขึ้นแล้วแต่นักเรียนยังมีการพัฒนาให้เกิดความเด่นชัดและกลายเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง ดังเช่น การรับรู้คุณค่าขององค์ประกอบในส่วนเล็กน้อย โดยเชื่อว่าการทำางานใหญ่สามารถละลายกลไกเล็กน้อยเช่นนี้ได้เลย ดังนั้นเพื่อขยายการศึกษาให้เกิดความครอบคลุม ผู้วิจัยเสนอแนะให้ขยายขอบเขตการติดตามคุณลักษณะและการเปลี่ยนแปลงต่อยอดคุณลักษณะต่าง ๆ ไปสู่การประยุกต์ใช้หลังจบการศึกษา ดังเช่น การสอบถามกับกลุ่มศิษย์เก่าของโรงเรียนที่อยู่ในวัยทำงาน หรือกำลังศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

2. จากผลการศึกษาผู้วิจัยพบว่าการเรียนรู้ของนักเรียนโชนมาจากรูปแบบการเรียน 2 ลักษณะ คือ การเรียนโดยตรงและการเรียนรู้ผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ซึ่งกลุ่มสังคมโชนนั้นถือเป็นสังคมใหญ่และมีระดับของสมาชิก ดังเช่น ผู้ที่อยู่ในวงการและมีประสบการณ์เกี่ยวกับโชนอย่างยาวนาน ผู้ที่เพิ่งเข้าสู่สังคม กลุ่มนักเรียน และกลุ่มที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับโชน ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดเหล่านี้จะมีความเชื่อแผงและการให้ความหมายที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยเสนอแนะให้พัฒนาการศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของโชนผ่านวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามแนวทางชาติพวรรณา (Ethnography) ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับระดับของสังคมและการให้ความหมายในมุมมองของแต่ละระดับของสังคมกลุ่มโชน

บรรณานุกรม

- Alzaanin, E. I. M. (2020). Combining case study design and constructivist grounded theory to theorize language teacher cognition. *The Qualitative Report*, 25(5), 1361-1376.
- Ayton, J., & Hansen, E. (2016). Complex young lives: A collective qualitative case study analysis of young fatherhood and breastfeeding. *International Breastfeeding Journal*, 11, 6.
- Bergner, R. M. (2020). What is personality? Two myths and a definition. *New Ideas in Psychology*, 57, 100759.
- Berns, R. M. (2010). *Child, family, school, community: Socialization and support* (8th ed.). Belmont, CA: Wadsworth/Cengage Learning.
- Boje, D. M., Luhman, J. L., & Cunliffe, A. L. (2003). A dialectic perspective on the organization theatre metaphor. *American Communication Journal*, 6(2), 1-16.
- Chansuwan, S. (2005). Thai Traditional Choreography: Differences between the Male character of Khon and Lakhon Dance. *SPAFA Journal (Old series 1991-2013)* 15(2). pp.45-55.
- Charmaz, K. (2000). Constructivist and objectivist grounded theory. In N. K. Denzin and Y. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (2nd ed., pp. 509-535). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Charmaz, K. (2014). *Constructing grounded theory* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cohen, R. J., Swerdlik, M. E., & Sturman, E. D. (2013). *Psychological testing and assessment: An introduction to tests and measurement* (8th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- Downey, B. (2019). Looking glass self. In G. Ritzer & C. Rojek (eds.), *The Blackwell encyclopedia of sociology*. New York, NY: John Wiley & Sons.
- Fareeth, K. S. (2016). A study on personality development through performing arts. *Research Review International Journal of Multidisciplinary*, 1(8), 20-26.

- Grosz, M. P., Lemp, J. M., Rammstedt, B., & Lechner, C. M. (2022). Personality change through arts education: A review and call for further research. *Perspectives on Psychological Science, 17*(2), 360-384.
- Kivisto, P., & Pittaman. D. (2013). Goffman's dramaturgical sociology: Personal sales and service in a commodified world. In P. Kivisto (ed.), *Illuminating social life: Classical and contemporary theory revisited* (6th ed., pp. 297-318). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Larsen, R., & Buss, D. (2017). *Personality: Domains of knowledge about human nature* (6th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- Parsons, T. (2007). *American society: A theory of the societal community*. Boulder, CO: Paradigm Publishers.
- Robinson, M., R. (2003) *The effects of socialization through the arts: teaching life skills strategies to youth in west Las Vegas*. (Dissertation Doctor of Education) University of Nevada: Las Vegas.
- Shafqat, R., Marinova, D., & Khan, S. (2022). Adapting grounded theory to investigate sustainability heritage in informal settlements: Case studies from Islamabad, Pakistan. *Sustainability, 14*(3), 1515.
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. London: Sage.
- Turner, J. H. (2001). *Handbook of sociological theory*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Watson, R., & Lindgren, C. W. (1979). *Psychology of the child and the adolescent* (4th ed.). New York: Macmillan.
- Webster, T. E., & Son, J. (2015). Doing what works: A grounded theory case study of technology use by teachers of English at a Korean university. *Computers & Education, 80*, 84-94.
- กรมศิลปากร. (2552). โขน อัจฉริยะลักษณะแห่งนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ: กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์สำนักงานเลขาธิการกรม กรมศิลปากร.
- กรวิภา ก้อนแก้ว. (2559). รูปแบบของกระบวนการขับเคลื่อนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเด็กด้วยโอกาสภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม : กรณีศึกษาองค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่งในเขต

- กรุงเทพมหานคร. (ปริญญาานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ.
- กฤษณะ สายสุนีย์, สุวิมล กฤษศยาสา, และฉันทนา เขี่ยมสกุล. (2563). การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะนักวิจัยสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์: กรณีศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 34(109), 110-121.
- กรินทร์ กรินทสุทธิ. (2559). โชนสด : การประยุกต์ดัดแปลงจากโชน สู่การแสดงระดับชาวบ้าน. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. 12(1). 201-228.
- กรินทร์ กรินทสุทธิ. (2561). พลเรือโท สุริยะ สหนาวิน : นางสีดาของโชนธรรมศาสตร์. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 5(1), 85-92.
- กันต์ จามรمان. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกเรียนโชนนอกวิทยาลัยนาฏศิลป์ในเขตกรุงเทพมหานคร (ปริญญาานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ.
- กุลรดา พุทธผล. (2563). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผ่านการจัดการเรียนการสอนรูปแบบนาฏศิลป์สร้างสรรค์ (PIIACR). *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ*, 4(1), 117-132.
- กิตติพิสิธ ญาณกิตติคุณกุล (2563). *กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาโชนสู่ศิลปกรรมร่วมสมัย*. (ปริญญาานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศิลปากร: นครปฐม.
- กิตติพิสิธ ญาณกิตติคุณกุล, และพีรเทพ รุ่งคุณากร. (2563). กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาโชน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 4(1), 8-21.
- เกษร วรรณราช. (2565). การพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์และการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนบวันทาพระมหาธาตุห่อหุ้มหนอง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาล 1 สว่างวิทยา. *วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม*, 9(1), 49-62.
- งามตา วรินทร์านนท์. (2545). *เอกสารประกอบการสอน วิชา วป 581 การถ่ายทอดทางสังคม กับ พัฒนาการของมนุษย์*. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชวิตรา ตันติมาลา. (2560). *การสร้างอัตลักษณ์ของตลาดนัดภายในมหาวิทยาลัยของรัฐเขตกรุงเทพมหานคร (ปริญญาานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ.

ฐาปนีย์ สังสิทธิวงศ์. (2557). *โฉมหน้าศิลปะประจําชาติไทยและสื่อวัฒนธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัย*.

(ปริญญาานิพนธ์ ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ.

ไตรรัตน์ พิพัฒน์โภคผล. (2551). *โฉมหน้าเด็ก*. กรุงเทพฯ: บริษัท เลคแอนด์ฟาวเท่น พรินติ้ง.

ไตรรัตน์ พิพัฒน์โภคผล. (2553). *คุณค่าตัวละครโฉมหน้า*. กรุงเทพฯ: เลคแอนด์ฟาวเท่น พรินติ้ง จำกัด.

ธนิศ อยู่โพธิ์. (2534). *โฉมหน้า*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา.

ธนิศรัฐ กฤษณ์จันทร์ ศิริศาลสุวรรณ, และวรรณวีร์ บุญคุ้ม. (2559). *โฉมหน้าจิตรนาฏศิลป์ชั้นสูง*:

กรณีศึกษาการถ่ายทอดการสอนโฉมหน้าจากครูรุ่นสู่รุ่นของนักเรียนโรงเรียนมหาภาพระจาด

ทองอุปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 17(2), 104-112.

นฤทธิ วัฒนภ. (2558). *หัวโฉม สัญลักษณ์แห่งรามเกียรติ์*. กรุงเทพฯ: วาดศิลป์.

นาทนภา ตรีอุบล, และวรรณ แกมเกตุ. (2558). *การศึกษาเกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างนิสัยฝึกฝนตนเอง*

ในการฝึกทักษะนาฏศิลป์. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 10(4), 365-377.

ประวิทย์ ฤทธิบุญ. (2561). *โฉมหน้า: ศาสตร์ศิลป์ ถิ่นสยาม*. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสาร*

สังคม, 6(2), 123-141.

พงศธรวิวัฒน์ เจริญสิงห์, และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย. (2564). *การพัฒนาทักษะการปฏิบัติทำรำ*

พื้นฐานนาฏศิลป์ไทยด้านนาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ

ทางตรงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *Journal of Modern Learning Development*,

6(3), 70-80.

พันธ์ทิพย์ ศรีธรรม. (2563). *การฝึกหัดโฉมเบื้องต้น: คุณประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมของ*

นักแสดงโฉม. *วารสารศรีวันาลัยวิจัย สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(1), 77-86.

ภริภา ภีรนาถ, พงษ์ สุภเศรษฐศิริ, จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า, และระวีวรรณ วรรณวิไชย. (2563).

การศึกษาการจัดการแสดงทางศิลปวัฒนธรรมที่มีกระบวนการในการพัฒนาผู้เรียน:

กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม).

วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, 10(1), 164-181.

เรณู โกศินานนท์. (2528). *การดูโฉม*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม). (2557). *โฉมเฉลิมพระเกียรติ*

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ชุด พระลักษมีสีดา. กรุงเทพฯ: โรงเรียนสาธิต

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

วราวุธ มะปะทัง, วนิดา ผาชนะดี, และณัฐชัย จันทร์ชุม. (2563). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้*

ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 5. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*, 7(5), 212-223.

วฤณสพร ญัฐรุจิโรจน์. (2560). ครอบคลุมทางเลื้อยและการคงอยู่ของสถาบันครอบครัว. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2), 1817-1827.

ศรินทิพย์ พิมพ์เสน. (2565). การวิจัยและพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด
ออนซอนโพนพิสัย ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ชันสำหรับนักเรียนที่
เรียนชุมนุมนาฏศิลป์. *วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม*, 9(1), 87-98.

เอกदनัย ธิมาชัย. (2560). กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพสู่การเป็นผู้ตรวจพิสูจน์หลักฐาน
มืออาชีพร: กรณีศึกษาของพิสูจน์หลักฐานกลาง (ปริญญาานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ.

เอกสิทธิ์ โพธิ์ไทรย์, สุวรรณ จ้อยทอง, กันต์ฤทัย คลังพหล, และศุภชัย จันทร์สุวรรณ. (2562).

การศึกษาองค์ประกอบการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนนาฏศิลป์ (โขน) โดยบูรณาการ
ความรู้ทางกายวิภาคเพื่อส่งเสริมสมรรถนะทางนาฏศิลป์ไทย (โขน) วิทยาลัยนาฏศิลป์.

วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(2),
163-177.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เรื่อง แต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท

คำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่ 3475 /2563
เรื่อง แต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท (เพิ่มเติม)

เพื่อให้การทำปริญญาโทดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ จึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 29 และมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ.2559 และคำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ 3804/2561 ลงวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 เรื่อง การมอบอำนาจให้ผู้บริหารปฏิบัติการแทนอธิการบดี

เพิ่มเติมอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม จึงแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท ดังนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาศุภกร	จันประเสริฐ	เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยดา	สมบัติวัฒนา	เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

โดยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและควบคุมดูแลการทำปริญญาโท นางสาวณัฐชญา พุทธแสง นิสิตระดับปริญญาเอก รหัสประจำตัว 60199120049 หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 31 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2563 เป็นต้นไปจนนิสิตสำเร็จการศึกษา และยกเลิกคำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ 2103/2562 เรื่อง แต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทของนางสาวณัฐชญา พุทธแสง

สั่ง ณ วันที่ 1 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2563

พิฑางค์ อ.

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์จัตตชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่ 2692/2565
เรื่อง แต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท (เปลี่ยนแปลง)

เพื่อให้การทำปริญญาโทดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ จึงอาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 29 และมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2559 และคำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ 10189/2563 ลงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2563 เรื่อง การมอบอำนาจให้ผู้ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

เปลี่ยนแปลงอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท ดังนี้

ผศ.ดร.ธาศุภร์ จันประเสริฐ	เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
ผศ.ดร.นริสรา พิงโพธิ์สภ	เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

โดยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและควบคุมดูแลการทำปริญญาโท นางสาวณัฐชญา พุทธแสง นิสิตระดับปริญญาเอก รหัสประจำตัว 60199120049 หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 24 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2565 เป็นต้นไปจนนิสิตสำเร็จการศึกษา และยกเลิกคำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ 3475/2563 เรื่อง แต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทของนางสาวณัฐชญา พุทธแสง

สั่ง ณ วันที่ 25 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2565

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ข

คำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการพิจารณา/สอบเค้าโครงปริญญาโท

คำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ที่ ๘/๑๕ /2562

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณา/สอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์

เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ จึงอาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 29 และมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ.2559 และคำสั่งมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒที่ 3804/2561 ลงวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 เรื่อง การมอบอำนาจให้ผู้ปฏิบัติการแทนอธิการบดี แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณา/สอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ของนางสาวณัฐชญา พุททแสง รหัสประจำตัว 60199120049 หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ ดังนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นำชัย	ศุภฤกษ์ชัยสกุล	ประธาน (กรรมการบริหารหลักสูตร)
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาศุภกร	จันประเสริฐ	กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภฎี	โยธেলা	กรรมการ (อาจารย์ประจำหลักสูตร)
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บิสรวิศา	ทิ่งโพธิ์สภ	กรรมการ (กรรมการบริหารหลักสูตร)
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา	ภัทรวิวัฒน์	กรรมการและเลขานุการ (กรรมการบริหารหลักสูตร)

กำหนดพิจารณาเค้าโครงวิทยานิพนธ์ วันที่ 16 ธันวาคม 2562 เวลา 09.30 น. สถานที่สอบอาคาร สำนักหอสมุดกลาง ห้อง 305

คณะกรรมการมีหน้าที่ดังนี้

1. พิจารณาความรู้ความสามารถของนิสิตในการเสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์ โดยประเมิน ความสำคัญ และที่มาของการทำวิจัย การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ความเหมาะสมของกระบวนการทำวิจัย ความเป็นไปได้ของการทำวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ตลอดจน การนำเสนอและตอบคำถาม
2. ประธานกรรมการทำหน้าที่ควบคุมการสอบให้เป็นไปตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2559 สรุปผลการพิจารณาตามมติของคณะกรรมการสอบ พร้อมส่งรายงานผลการพิจารณา (บว.412)และเค้าโครงวิทยานิพนธ์ที่ได้รับการแก้ไขตาม คำแนะนำของกรรมการ (ถ้ามี) ให้กับบัณฑิตวิทยาลัยภายใน 15 วันทำการหลังสอบ
3. ประธานกรรมการ และกรรมการ ติดตามกรณีแก้ไขเค้าโครงวิทยานิพนธ์ตามคำแนะนำของกรรมการสอบ (ถ้ามี) และควบคุมการจัดทำรูปเค้าโครงวิทยานิพนธ์ให้เป็นไปตามรูปแบบที่บัณฑิตวิทยาลัยกำหนด

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2562 เป็นต้นไป จนเสร็จสิ้นหน้าที่ของกรรมการ เมื่อคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย อนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ โดยนิสิตจะต้องส่งเค้าโครงฯ เข้าระบบ i-Thesis และนำผลสอบ บว.412 พร้อมพิมพ์หน้าปก วิทยานิพนธ์ที่มีบาร์โค้ดมายื่นส่งภายในวันที่ 3 มกราคม 2563 (วันสุดท้ายที่อาจารย์คณะต้องส่ง "ผลการสอบภาค 1/2562" ถึงบัณฑิตวิทยาลัย) หากไม่ส่งในระยะเวลาที่กำหนด บัณฑิตวิทยาลัยจะถือว่าผลการสอบครั้งนี้ "ไม่ผ่าน"

สั่ง ณ วันที่ ๘-๑ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2562

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา ศรีสังข์)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ รักษาการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแนวคำถามในการสัมภาษณ์

ที่ อว 8718/1810

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ
เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

8 กันยายน 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ดร.ปิยวรรณ ทศนาญชลี

เนื่องด้วย นางสาวณัฐชานา พุทธแสง นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะ
ของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโยน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้าง
ทฤษฎีจากข้อมูล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาศุภร์ จันประเสริฐ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยดา
สมบัติวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจ 1) แนวคำถามสัมภาษณ์ และ
2) แนวคำถามการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ นิสิตได้ติดต่อประสานงานเบื้องต้นกับท่านแล้ว และจะประสานงาน
ในรายละเอียดดังกล่าวต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวณัฐชานา พุทธแสง และขอขอบพระคุณ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0 2649 5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 095 032 5650

ที่ อว 8718/1810

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ
เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

8 กันยายน 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เชิญบุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณะศึกษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

เนื่องด้วย นางสาวณัฐชานา พุทธแสง นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญาโท เรื่อง “กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะ
ของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโขน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้าง
ทฤษฎีจากข้อมูล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธราศุภกร จันประเสริฐ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยดา
สมบัติวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์ ดร.ชวิตรา ตันติมาลา เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจ
1) แนวคำถามสัมภาษณ์ และ 2) แนวคำถามการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ นิสิตได้ติดต่อประสานงานเบื้องต้นกับ
บุคลากรของท่านแล้ว และจะประสานงานในรายละเอียดดังกล่าวต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวณัฐชานา พุทธแสง และ
ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0 2649 5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 095 032 5650

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน งานบริหารและธุรการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. 15644

ที่ อว 8718.1/1811

วันที่ 8 กันยายน 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ดร.ศิวพร ละม้ายนิล

เนื่องด้วย นางสาวณัฐชญา พุทธแสง นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญาโท เรื่อง “กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะ ของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโขน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้าง ทฤษฎีจากข้อมูล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาศุภร์ จันประเสริฐ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยดา สมบัติวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจ 1) แนวคำถามสัมภาษณ์ และ 2) แนวคำถามการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ นิสิตได้ติดต่อประสานงานเบื้องต้นกับท่านแล้ว และจะประสานงาน ในรายละเอียดดังกล่าวต่อไป และสามารถสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ โทร.095 032 5650

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวณัฐชญา พุทธแสง และ ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

หนังสือรับรองจริยธรรม

หนังสือยืนยันการยกเว้นการรับรอง
คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(เอกสารนี้เพื่อแสดงว่าคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ ได้พิจารณาโครงการวิจัยนี้)

ชื่อโครงการวิจัย : กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโยน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย : นางสาว ณัฐชนา พุทธแสง

หน่วยงานต้นสังกัด : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

รหัสโครงการวิจัย : SWUEC-G-266/2563X

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยที่เข้าข่ายยกเว้น (Research with Exemption from SWUEC)

วันที่ยืนยัน : 31 สิงหาคม 2563

ยืนยันโดย : คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดำเนินการรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นสากล ได้แก่ Declaration of Helsinki, the Belmont Report, CIOMS Guidelines และ the International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice (ICH-GCP)

ออกให้ ณ วันที่ 1 กันยายน 2563

(ลงชื่อ).....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทันตแพทย์หญิงณปภา เอี่ยมจิตรกุล)
กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการจริยธรรม
สำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

(ลงชื่อ).....

(แพทย์หญิงสุรีพร ภัทรสุวรรณ)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรม
สำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

หมายเลขรับรอง : SWUEC/X/G-266/2563

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน งานบริหารและธุรการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. 15644

ที่ อว 8718.1/1812

วันที่ 8 กันยายน 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

เนื่องด้วย นางสาวณัฐษา พุทธแสง นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการวิจัยพหุติกรรมศาสตร์ ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญาานิพนธ์ เรื่อง “กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโขน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรรุศุภร์ จันประเสริฐ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยดา สมบัติวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาานิพนธ์

ในการนี้ นิสิตขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เรื่อง กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโขน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล กับ 1) นักเรียนระดับประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4 – 6 (ที่ฝึกหัดโขน) และ 2) ครูในหลักสูตรหรือครูที่รับผิดชอบในการควบคุม ดูแล และฝึกซ้อมนักเรียนที่แสดงโขน ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ครูโขนพระ ครูโขนนาง ครูโขนยักษ์ และครูโขนลิง เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัย และขอใช้สถานที่หน่วยงานของท่าน ระหว่างเดือนตุลาคม 2563 ถึงเดือนกรกฎาคม 2564 ทั้งนี้ นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานในรายละเอียดดังกล่าวต่อไป และสามารถสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อโทร. 095 032 5650

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน งานบริหารและธุรการ บัณฑิตวิทยาลัย โทร. 15644

ที่ อว 8718.1/1812

วันที่ 8 กันยายน 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

เนื่องด้วย นางสาวณัฐชานา พุทธแสง นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญาโท เรื่อง “กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโยน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาศุภร์ จันประเสริฐ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยดา สมบัติวัฒนา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท

ในการนี้ นิสิตขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เรื่อง กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการฝึกหัดโยน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร: การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล กับ 1) นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ชั้นปีที่ 1 – 6 (ที่ฝึกหัดโยน) และ 2) ครูในหลักสูตรหรือครูที่รับผิดชอบในการควบคุม ดูแล และฝึกซ้อมนักเรียนที่แสดงโยน ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ครูโยนพระ ครูโยนนาง ครูโยนยักษ์ และครูโยนลิง เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัย และขอใช้สถานที่หน่วยงานของท่าน ระหว่างเดือนตุลาคม 2563 ถึงเดือนกรกฎาคม 2564 ทั้งนี้ นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานในรายละเอียดดังกล่าวต่อไป และสามารถสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ โทร. 095 032 5650

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

คำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

คำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่ 3218 /2565
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการสอบปริญญาโท

เพื่อให้การทำปริญญาโทดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ จึงอาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 29 และมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ.2559 และคำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ 10189/2563 ลงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2563 เรื่อง การมอบอำนาจให้ผู้ปฏิบัติการแทนอธิการบดี แต่งตั้งคณะกรรมการสอบปริญญาโท (สอบปากเปล่า) ของ นางสาวณัฐชญา พุทธแสง รหัสประจำตัว 60199120049 หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ ดังนี้

1. รศ.พันตำรวจเอกหญิง ดร.กัญญ์ฐิติกา ศรีภา	ประธาน (ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย)
2. ผศ.ดร.ธราศุภกร จันประเสริฐ	กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)
3. ผศ.ดร.นริศรา พึ่งโพธิ์สภ	กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม)
4. ผศ.ดร.นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล	กรรมการ (กรรมการบริหารหลักสูตร)
5. ผศ.ดร.กาญจนา ภัทราวิวัฒน์	กรรมการ (กรรมการบริหารหลักสูตร)

กำหนดวันสอบปริญญาโทวันที่ 28 เมษายน 2565 เวลา 17.00-20.00 น. สอบแบบระบบออนไลน์
คณะกรรมการสอบปริญญาโทมีหน้าที่ดังนี้

- พิจารณาความรู้ความสามารถของนิสิตในการทำปริญญาโท โดยประเมินความรู้พื้นฐานในสาขาวิชา ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ตลอดจนการนำเสนอและตอบคำถาม
- ประธานกรรมการทำหน้าที่ควบคุมการสอบให้เป็นไปตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ว่าด้วยการศึกษาาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2559 และสรุปผลการสอบตามมติของคณะกรรมการสอบ ที่มีการลงนามได้ข้อเสนอแนะโดยประธานคณะกรรมการสอบ ส่งหลักฐานตามแนวทางการเบิกจ่ายค่าตอบแทน ของบัณฑิตวิทยาลัย ภายในวันสอบ
- ประธานกรรมการ และกรรมการ ติดตามการแก้ไขปริญญาโทตามคำแนะนำของกรรมการสอบ (ถ้ามี) ตรวจสอบการคัดลอกปริญญาโท และควบคุมการทำปริญญาโทฉบับสมบูรณ์จนนิสิตส่ง ปริญญาโทเข้าระบบของมหาวิทยาลัย พร้อมส่งรายงานผลการสอบปากเปล่าปริญญาโท/ สาระนิพนธ์ (บว.432) ให้กับบัณฑิตวิทยาลัยภายใน 30 วันหลังสอบ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายในวันสุดท้าย ของการส่งเล่มปริญญาโทฉบับสมบูรณ์ ตามปฏิทินการศึกษาที่ประกาศโดยบัณฑิตวิทยาลัย

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2565 เป็นต้นไปจนเสร็จสิ้นหน้าที่กรรมการ เมื่อนิสิตส่งเล่มปริญญาโทฉบับสมบูรณ์ โดยนิสิตจะต้องส่งเล่มฉบับสมบูรณ์เข้าระบบ i-Thesis และนำส่ง 1)ใบคะแนน บว.432 ที่มีภาระ % จ้าซ้อน 2)ใบ DOCUMENTS FOR SUBMISSION OF COMPLETE THESIS 3)ต้นฉบับปริญญาโทที่มีบาร์โค้ด 4)หน้าที่มีลายเซ็นคณะกรรมการสอบฯ ภายในวันที่ 15 มิถุนายน 2565 (30 วันทำการ) และขอเลื่อนส่งได้ไม่เกิน 15 วันทำการ คือวันที่ 6 กรกฎาคม 2565 (นิสิตประสงค์จะสำเร็จการศึกษาภาคเรียนที่ 2/2564 วันสุดท้ายการส่งเล่มฉบับสมบูรณ์ วันที่ 20 พฤษภาคม 2565) หากไม่ส่งในระยะเวลาที่กำหนด บัณฑิตวิทยาลัยจะถือว่าผลการสอบครั้งนี้ “โมฆะ” และ นิสิตจะต้องดำเนินการสอบปากเปล่าฯ ใหม่ทั้งหมด

สั่ง ณ วันที่ 7 เดือน เมษายน พ.ศ. 2565

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ธีรชัย เอกปัญญาสกุล)
รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ช

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การลงรหัสในการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

คำซ้ำ (Initial Code)		ระยะ	จำนวน (คำ)	
1. วัฒนธรรม	นาฏศิลป์ (นามของครู/วิชา)	ตลอด	34	71
	วัฒนธรรม	ตลอด	17	
	ศิลปะ	ตลอด	8	
	คุณค่า	ตลอด	4	
	นาฏศิลป์ (ศิลปะการแสดง)	ตลอด	4	
	โบราณ	ตลอด	2	
	วัฒนธรรมไทย	ตลอด	2	
2. ฝึกซ้อม		ระยะ 1	54	54
3. เรียนรู้	เกิดการเรียนรู้	ตลอด	26	28
	อยากเรียนรู้	ระยะ 1	2	
4. มั่นใจ	ในตัวเอง	ระยะ 2	25	25
5. บุคลิกภาพ		ตลอด	23	23
6. พยายาม		ระยะ 1	22	22
7. ตั้งใจ	จำทำ	ระยะ 1	7	21
	เรียน	ระยะ 1	5	
	ฝึกซ้อม	ระยะ 1	3	
	ฟังอาจารย์	ระยะ 1	2	
	ทำ	ระยะ 1	2	
	ความตั้งใจ	ระยะ 1	2	
8. อดทน		ระยะ 1	21	21
9. จังหวะ		ระยะ 2	21	21

คำซ้ำ (Initial Code)		ระยะ	จำนวน (คำ)	
10. รัก	ใจรัก	ระยะ 1	10	20
	มีใจ	ระยะ 1	6	
	รักไหน	ระยะ 1	3	
	การรัก	ระยะ 1	1	
11. อารมณ์	ของตัวละคร/ การแสดง	ระยะ 2	13	20
	โมโห	ระยะ 1	2	
	ไม่พอใจ	ระยะ 1	1	
	โกรธ	ระยะ 1	1	
	ไม่ดี	ระยะ 1	1	
	เครียด	ระยะ 2	1	
	วิตกกังวล	ระยะ 2	1	
12. รุ่งพี		ตลอด	19	19
13. สืบทอด	อนุรักษ์	ตลอด	8	18
	สืบทอด	ตลอด	5	
	สืบสาน	ตลอด	5	
14. สนใจ	สนใจ	ตลอด	17	17
15. สามัคคี		ระยะ 1	10	17
		ระยะ 2	1	
		ตลอด	6	
16. ครูบาอาจารย์		ตลอด	16	16
17. ทำทางร้ายรำ		ระยะ 1	14	14

คำซ้ำ (Initial Code)		ระยะ	จำนวน (คำ)	
18. ปรับ	ปรับตัว	ตลอด	10	13
	ความเข้าใจ	ระยะ 1	1	
	ปรับนิสัย	ระยะ 1	1	
	ปรับความคิดเห็น	ระยะ 1	1	
19. เสียสละ	เสียสละ (ของเด็ก)	ระยะ 1	10	12
	เสียสละ (ของผู้ปกครอง)	ระยะ 1	2	
20. กราบ		ตลอด	11	11
21. ความรู้		ตลอด	11	11
22. สติ	มีสติ	ระยะ 2	2	10
	ตั้งสติ	ระยะ 2	2	
	ใช้สติ	ระยะ 2	4	
	สงบสติอารมณ์	ระยะ 1	2	
23. พร้อมกัน		ระยะ 1	8	10
		ระยะ 2	2	10
24. นิ่ง (บุคลิกภาพ)	นิ่ง (บุคลิกภาพ)	ตลอด	6	9
	นิ่ง (ท่าทางตัวละคร)	ระยะ 1	3	
25. พลาด		ระยะ 1	6	9
		ระยะ 2	3	
26. ร่างกาย	แข็งแรง, วอร์ม, ยืด	ระยะ 1	9	9
27. สมาธิ	มีสมาธิ	ระยะ 1	3	8
		ระยะ 2	2	

คำซ้ำ (Initial Code)		ระยะ	จำนวน (คำ)	
	ใช้สมาธิ	ระยะ 1	3	
28. รามเกียรติ์		ระยะ 1	8	8
29. วินัย		ระยะ 1	8	8
30. แข็งแรง		ตลอด	8	8
31. ขึ้นตอน (ตามลำดับ)		ระยะ 1	7	7
32. เรียนเสริม/ พิเศษ		ระยะ 1	7	7
33. รู้จัก	ปรับตัวกับ... (สังคม)	ระยะ 1	3	6
	แยกแยะ	ระยะ 1	2	
	ตัว (ตนเอง)	ระยะ 3	1	
34. ความคิด	ทัศนคติ	ระยะ 1	5	6
	ความคิดเห็นไม่ตรงกัน	ระยะ 1	1	
35. สร้างสรรค์		ระยะ 1	6	6
36. อ่าน	อ่านบท/ อ่านหนังสือ	ระยะ 1	6	6
37. ทำทาง	ทรงตัว	ตลอด	3	5
	เกร็ง	ระยะ 1	2	
38. กตัญญู		ตลอด	5	5
39. ครูโซน		ตลอด	5	5
40. สรีระ		ตลอด	5	5
41. กอดัน		ระยะ 2	5	5

คำซ้ำ (Initial Code)		ระยะ	จำนวน (คำ)	
42. ชอบ	ความชอบ	ระยะ 1	5	5
43. จำ	ความจำ	ระยะ 1	3	4
	จดจำ	ระยะ 1	1	
44. สว่างาม		ตลอด	4	4
45. ชวนคิด		ระยะ 1	4	4
46. ให้เกียรติ		ตลอด	4	4
47. ภูมิใจ	ภูมิใจ	ระยะ 3	4	4
48. รู้สึก	เห็นค่า	ระยะ 1	2	4
	สนุก	ระยะ 1	1	
	ผ่อนคลาย	ระยะ 2	1	
49. ควบคุม	ควบคุมอารมณ์	ระยะ 2	2	3
	ความตื่นตัว	ระยะ 2	1	
50. ทำให้ใจให้สบาย	ใจเย็น	ระยะ 1	2	3
	ใจรุ่ม ๆ	ระยะ 1	1	
51. ขอขมา/ ขอโทษ		ระยะ 3	3	3
52. เหมาะสม	ระหว่างคนกับบทบาทละคร	ระยะ 1	3	3
53. อ่อนโยน		ตลอด	3	3
54. จินตนาการ	สวมบทบาทตัวละคร	ระยะ 1	3	3
55. ทะเลาะ		ระยะ 1	3	3
56. ขัดแย้ง	ขัดแย้ง	ระยะ 1	1	3
	ไม่พอใจกัน	ระยะ 1	1	

คำซ้ำ (Initial Code)		ระยะ	จำนวน (คำ)	
	ความคิดเห็นไม่ตรงกัน	ระยะ 1	1	
57. ตรงเวลานัดหมาย	ข้ามตรงเวลา	ระยะ 1	3	3
58. เชื้อมัน	อ.เชื้อมันเรา	ระยะ 1	1	2
	เชื้อในตัวเอง	ระยะ 2	1	
59. สงสัย		ระยะ 1	2	2
60. รุ่นพี่รุ่นน้อง		ตลอด	2	2
61. พลະกำลัง		ตลอด	2	2
62. ความรู้ความเข้าใจ		ระยะ 1	2	2
63. ไหวพริบ		ระยะ 2	2	2

จากตารางดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำคำซ้ำดังกล่าวมาจัดเป็นหมวดหมู่ ปรัชญาในโครงสร้างดังนี้

	คำซ้ำ (Initial Code)	ระยะ	
กระบวนการฝึกซ้อม	2. ฝึกซ้อม	ระยะ 1	
	2. ฝึกซ้อม	3. เรียนรู้	
	23. พร้อมกัน		
	24. นิ่ง (ท่าทางตัวละคร)	6. พยายาม	
	26. ร่างกาย (วอร์ม ยืด แข็งแรง)	7. ตั้งใจ	จำท่า
			เรียน
	37. ท่าทาง (เกร็ง)		ฝึกซ้อม
	31. ขึ้นตอน (ตามลำดับ)		ฟังอาจารย์
	43. จำ จดจำ ความจำ		ทำ
			ความตั้งใจ

	คำซ้ำ (Initial Code)		ระยะ
54. จินตนาการ (สมมติภาพตัวละคร)	8. อตทน		ระยะ 1
	10. รัก	ใจรัก	ระยะ 1
		มีใจ	ระยะ 1
		รักไหน	ระยะ 1
		การรัก	ระยะ 1
กระบวนการเรียน 3. เรียนรู้ 17. ทำทางร้ายรำ 28. รามเกียรติ์ 32. เรียนเสริม/ เรียนพิเศษ 35. สร้างสรรค์ 36. อ่านบท/ อ่านหนังสือ 45. ขวนคิด 52. เหมาะสม (กระบวนการคัดเลือก ระหว่างคนกับบทบาท) 59. สงสัย 62. ความรู้ความเข้าใจ	11. อารมณ์	โมโห	ระยะ 1
		ไม่พอใจ	ระยะ 1
		โกรธ	ระยะ 1
		ไม่ดี	ระยะ 1
	15. สามัคคี		ระยะ 1
		17. ทำทางร้ายรำ	ระยะ 1
	18. ปรับ	ความเข้าใจ	ระยะ 1
		ปรับนิสัย	ระยะ 1
		ปรับความคิดเห็น	ระยะ 1
	19. เสียสละ	เสียสละ (ของเด็ก)	ระยะ 1
		เสียสละ (ของผู้ปกครอง)	ระยะ 1
	22. สติ	สงบสติอารมณ์	ระยะ 1
	คุณลักษณะ 6. พยายาม	23. พร้อมกัน	
24. นิ่ง		นิ่ง (ทำทางตัว)	ระยะ 1

	คำซ้ำ (Initial Code)		ระยะ
7. ตั้งใจ (จำทำ, เรียบ, ฝึกซ้อม, ฟังอาจารย์, ทำ)	(บุคลิกภาพ)	ละคร)	
8. อดทน	25. พลาด		ระยะ 1
10. รัก (ใจรัก, มีใจ, รักใคร่, การรัก)	26. ร่างกาย	แข็งแรง, วอร์ม, ยืด	ระยะ 1
15. สามัคคี	27. สมาธิ	มีสมาธิ	ระยะ 1
19. เสียสละ		ใช้สมาธิ	ระยะ 1
27. สมาธิ	28. รามเกียรติ์		ระยะ 1
29. วินัย			
พฤติกรรม/ความรู้สึกภายใน	29. วินัย		ระยะ 1
11. อารมณ์ (โมโห, ไม่พอใจ, โกรธ, ไม่มี)	31. ขั้นตอน (ตามลำดับ)		ระยะ 1
18. ปรับ (ความเข้าใจ, นิสัย, ความคิดเห็น)	32. เรียนเสริม/เรียนพิเศษ		ระยะ 1
22. สติ (สงบสติอารมณ์)	33. รู้จัก	ปรับตัวกับ... (สังคม)	ระยะ 1
33. รู้จักปรับตัวกับสังคม / แยกแยะ		แยกแยะ	ระยะ 1
42. ชอบ ความชอบ	34. ความคิด	ทัศนคติ	ระยะ 1
48. สนุก ประทับใจ		ความคิดเห็นไม่ตรงกัน	ระยะ 1
50. ทำให้สบาย (ใจเย็น, ใจรุ่ม)	35. สร้างสรรค์		ระยะ 1
57. ตรงเวลานัดหมาย	36. อ่าน	อ่านบท/ อ่านหนังสือ	ระยะ 1
58. เชื้อมัน (อาจารย์เชื้อมันเรา)			

	คำซ้ำ (Initial Code)		ระยะ	
	37. ท่าทาง	เกร็ง	ระยะ 1	
	42. ซอปป	ความซอปป	ระยะ 1	
	43. จำ	ความจำ	ระยะ 1	
		จดจำ	ระยะ 1	
	45. ชวนคิด		ระยะ 1	
	48. รู้สึก	สนุก	ระยะ 1	
		ประทับใจ	ระยะ 1	
สถานการณ์	25. พลาด	50. ทำให้สบาย	ใจเย็น	ระยะ 1
			ใจรุ่ม ๆ	ระยะ 1
	34. ความคิดเห็นไม่ตรงกัน	52. เหมาะสม	ระหว่างคนกับ บทบาทละคร	ระยะ 1
	55. ทะเลาะ	54. จินตนาการ	สวมบทบาทตัว ละคร	ระยะ 1
	56. ขัดแย้ง (ไม่พอใจกัน, ความ คิดเห็นไม่ตรงกัน)			ระยะ 1
		55. ทะเลาะ		ระยะ 1
		56. ขัดแย้ง	ขัดแย้ง	ระยะ 1
			ไม่พอใจกัน	ระยะ 1
			ความคิดเห็นไม่ ตรงกัน	ระยะ 1
		57. ตรงเวลลานัด หมาย		ระยะ 1
		58. เชื้อมัน	อ.เชื้อมันเรา	ระยะ 1
		59. สงสัย		ระยะ 1

	คำซ้ำ (Initial Code)		ระยะ
	62. ความรู้ความเข้าใจ		ระยะ 1
พฤติกรรม/ความรู้สึภายใน 4. มั่นใจ ในตัวเอง 11. อารมณ์ (ตัวละคร/การแสดง, เครียด, วิตกกังวล) 48. รู้สึกผ่อนคลาย	4. มั่นใจ	ในตัวเอง	ระยะ 2
	9. จังหวะ		ระยะ 2
	11. อารมณ์	ตัวละคร/การแสดง, เครียด, วิตกกังวล	ระยะ 2
	15. สามัคคี		ระยะ 2
กระบวนการแสดง 9. จังหวะ	22. สติ	มีสติ, ดึงสติ, ใช้สติ	ระยะ 2
คุณลักษณะ 15. สามัคคี 22. สติ (มีสติ, ดึงสติ, ใช้สติ) 27. สมานิติ 49. ควบคุม (อารมณ์, ความตื่นเต็น) 58. เชื่อมั่น (เชื่อในตัวเอง) 63. ไหวพริบ	23. พร้อมกัน		ระยะ 2
	27. สมานิติ		ระยะ 2
	41. กอดัน		ระยะ 2
	48. รู้สึก	ผ่อนคลาย	ระยะ 2
	49. ควบคุม	อารมณ์, ความตื่นเต็น	ระยะ 2
	58. เชื่อมั่น	เชื่อในตัวเอง	ระยะ 2
	63. ไหวพริบ		ระยะ 2
	กระบวนการหลังแสดง 51. ขอขมา/ ขอโทษ	33. รู้จัก	ตัว (ตนเอง)
คุณลักษณะ 27. มีสมานิติ	47. ภูมิใจ	ภูมิใจ	ระยะ 3

	คำซ้ำ (Initial Code)	ระยะ
33. รู้จักตัวเอง	51. ขอขมา/ ขอ	ระยะ 3
47. ภูมิใจ	โทษ	

ตารางวิเคราะห์การจัดเรียงหมวดหมู่คุณลักษณะที่เกิดจากการฝึกหัดโยน (ดึงเฉพาะคุณลักษณะ, พฤติกรรม)

คุณลักษณะ (ระยะ 1)	
6. พยายาม	เดี่ยว: จัดการสถานการณ์: ควบคุมพฤติกรรม ตนเอง
7. ตั้งใจ (จำท่า, เรียง, ฝึกซ้อม, ฟังอาจารย์, ท่า)	เดี่ยว: จัดการสถานการณ์: ควบคุมพฤติกรรม ตนเอง
8. อุดทน	เดี่ยว: จัดการสถานการณ์: ควบคุมพฤติกรรม ตนเอง
10. รัก (ใจรัก, มีใจ, รักโยน, การรัก)	คุณลักษณะที่มีก่อนฝึก
15. สามัคคี	กลุ่ม: ทำงานเป็นทีม
19. เสียสละ	เดี่ยว: จัดการสถานการณ์: ควบคุมพฤติกรรม ตนเอง
27. สมာธิ	เดี่ยว: จัดการสถานการณ์: ควบคุมพฤติกรรม ตนเอง
29. วินัย	เดี่ยว: จัดการสถานการณ์: ควบคุมพฤติกรรม ตนเอง
พฤติกรรม/ความรู้สึภายใน (ระยะ 1)	
11. อารมณ์ (โมโห, ไม่พอใจ, โกรธ, ไม่ดี)	จัดการสถานการณ์: ควบคุมอารมณ์
18. ปรับ (ความเข้าใจ, นิสัย, ความคิดเห็น)	จัดการสถานการณ์: ควบคุมความคิด
22. สติ (สงบสติอารมณ์)	จัดการสถานการณ์: ควบคุมความคิด
27. สมาธิ	เดี่ยว: จัดการสถานการณ์: ควบคุมพฤติกรรม ตนเอง
33. รู้จักปรับตัวกับสังคม / แยกแยะ	ทำงานเป็นทีม
42. ชอบ ความชอบ	คุณลักษณะที่มีก่อนฝึก
48. สนุก ประทับใจ	รับรู้คุณค่า : ผลลัพธ์ทำให้เกิดความคิดเรื่องคุณค่า

50. ทำให้สบาย (ใจเย็น, ใจร่ม)	จัดการสถานการณ์: ควบคุมอารมณ์
57. ตรงเวลานัดหมาย	ทำงานเป็นทีม
58. เชื้อมัน (อาจารย์เชื้อมันเรา)	รับรู้คุณค่า : ผลลัพธ์ทำให้เกิดความคิดเรื่องคุณค่า
พฤติกรรม/ความรู้สึภายใน (ระยะ 2)	
4. มั่นใจ ในตัวเอง	รับรู้คุณค่า : ผลลัพธ์ทำให้เกิดความคิดเรื่องคุณค่า
11. อารมณ์ (ตัวละคร/การแสดง, เครียด, วิตกกังวล)	จัดการสถานการณ์: ควบคุมความคิด
48. รู้สึกผ่อนคลาย	รับรู้คุณค่า : ผลลัพธ์ทำให้เกิดความคิดเรื่องคุณค่า
คุณลักษณะ (ระยะ 2)	
15. สามัคคี	กลุ่ม: ทำงานเป็นทีม
22. สติ (มีสติ, ดิ่งสติ, ใช้สติ)	จัดการสถานการณ์: ควบคุมอารมณ์
49. ควบคุม (อารมณ์, ความตื่นเต้น)	จัดการสถานการณ์: ควบคุมอารมณ์
58. เชื้อมัน (เชื่อในตัวเอง)	จัดการสถานการณ์: ควบคุมอารมณ์
63. ไหวพริบ	จัดการสถานการณ์: ควบคุมอารมณ์
คุณลักษณะ (ระยะ 3)	
33. รู้จักตัวเอง	รับรู้คุณค่า : ผลลัพธ์ทำให้เกิดความคิดเรื่องคุณค่า
47. ภูมิใจ	รับรู้คุณค่า : ผลลัพธ์ทำให้เกิดความคิดเรื่องคุณค่า

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ณัฐชนา พุทธแสง
วัน เดือน ปี เกิด	28 มิถุนายน 2534
สถานที่เกิด	ชลบุรี
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2557 ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขา การพัฒนาชุมชน จาก มหาวิทยาลัยทักษิณ พ.ศ. 2560 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขา จิตวิทยาการให้คำปรึกษา จาก มหาวิทยาลัยทักษิณ พ.ศ. 2565 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขา การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ